

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

XVI. YÜZYILDA OSMANLI-İSPANYA İLİŞKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sertuğ Galip İNAN

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Yeniçağ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ümit EKİN

TEMMUZ-2012

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

XVI. YÜZYILDA OSMANLI-İSPANYA İLİŞKİLERİ

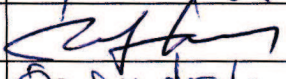
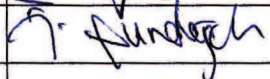
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sertuğ Galip İNAN

Enstitü Anabilim Dalı: Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Yeniçağ Tarihi

“Bu tez 2012/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

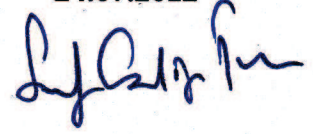
JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Arif BİLİR	Kabul	
Doç. Dr. Ümit EKİN	Kabul	
Yrd. Doç. Dr. Bülent BİNÖZÖR	Kabul	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğuna, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sertuğ Galip İNAN

24.07.2012

ÖNSÖZ

Zirveye ulaştıkları XVI. yüzyılda Osmanlı ve İspanyol İmparatorlukları, tarihin kendilerine vermiş olduğu talihle, dönemin Avrupa-Afrika merkezli siyasetine yön vermek uğruna birbirleriyle sürekli rekabet halinde bulunmuşlardı. Bu rekabetin başlıca nedenlerine göz atmak ve bunları, karşılaştırmalı metotla ve arka planlarına inerek, değerlendirmek nedenlerinin birbirlerine zincirleme bağlı olduğunu görebilmemiz açısından çok önemlidir. Osmanlıların İstanbul'un fethinden sonra giderek bir imparatorluk imajına bürünmesine paralel olarak, İspanyol monarşisi, siyasî birliğin sağlanması, Habsburglarla birleşmesi ve Amerika kıtasının keşfi sayesinde, "Altın Çağı"nı yaşamıştır. Bu çalışmada I. Süleyman ve V. Karl'ın saltanatları esnasında Osmanlı-İspanyol ilişkilerinin, İtalyan Savaşları ve Akdeniz'e hâkim olmak için verilen mücadele çerçevesinde nasıl bir yön aldığı ele alınmaya çalışıldı. İki siyasi otoritenin özellikle de Akdeniz için verdiği mücadelenin ele alınması sırasında dönemin edisyon edilmiş İspanyolca kroniklerinden de yararlanılmıştır.

Erken modern dönemde Osmanlı-İspanya ilişkilerinin ele alınmasını bana tavsiye eden ve bu çalışmanın yeniden okunması titizlikle gerçekleştiren değerli danışmanım Doç.Dr. Ümit Ekin hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim. Bu çalışmanın şekillenmesinde bana çalışmalarıyla rehberlik eden Doç.Dr. Özlem Kumrular hocama da teşekkürlerimi sunarım. Bu tezin hazırlanması sırasında ulaşamadığım kaynakları edinebilmemde bana yardımları dokunan María Luz Rodrigo-Estevan, José Manuel Latorre Ciria, Fernando Fernández Lanza ve Miguel Ángel de Bunes Ibarra ve Cafer Sarıkaya'ya da teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmada kullanılan bazı Fransızca metinlerin tercümesinde hiç sıkılmadan bana yardımları dokunan Joaquina Lanzuela Hernández'e minnetlerimi sunarım.

Elbette ki haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de sonsuz teşekkür ediyorum.

Sertuğ Galip İNAN

24.07.2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TÜRK-KATALAN İLİŞKİLERİ VE OSMANLI-İSPANYOL İMPARATORLUKLARININ GELİŞİMİ	6
1.1 Türk-Katalan İlişkileri.....	6
1.2. Osmanlı-İspanyol İmparatorluklarının Gelişimi	22
BÖLÜM 2: FRANSA VE İSPANYA ARASINDAKİ İTALYAN SAVAŞLARI VE OSMANLI DEVLETİ'NİN BU SAVAŞLARA KATILMASI	35
2. 1. Birinci Safha: XIII. Yüzyıldan XVI. Yüzyılın Başlarına Kadar Fransız-Aragon (İspanyol) Mücadelesi.....	36
2. 1. 1. Sicilya'da Husumetin Tohumları Atılıyor	36
2. 1. 2. Fransa Kralı VIII. Charles'ın İtalya'yı İstila Edişi (1494-1496)	40
2. 1. 3. Fransa Kralı XII. Louis'nin İstila Politikasını Sürdürmesi (1499-1514)..	45
2. 2. İkinci Safha: V. Karl'a Karşı Türk-Fransız İttifakı ve Osmanlı Devleti'nin İtalyan Savaşlarına Katılması.....	51
BÖLÜM 3: AKDENİZ VE KUZEY AFRIKA'YA HÂKİM OLMA MÜCADELESİ (1560'a Kadar)	66
3.1. XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Kadar Osmanlı Denizciliği	66
3.2. XVI. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika'da İspanyol Yayılışı	74
3.3. Barbaros Kardeşler ve Akdeniz'de Osmanlı-İspanyol Mücadelesi	81
3.3.1. Oruç Reis'in Kuzey Afrika'ya Yerleşmesi	82
3.3.2. Hayreddin'in Liderliği Devralması.....	91
3.3.3. Hayreddin'in Osmanlı İdaresindeki Faaliyetleri.....	95
3.4. V. Karl'ın 1541 Tarihli Cezayir Seferi	102
3.5. Osmanlıların Trablusgarb'ı Ele Geçirmesi (1551).....	104
3.6. Osmanlıların Kuzey Afrika'daki Faaliyetleri (1554-1560).....	109

SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	117
EKLER.....	132
ÖZGEÇMİŞ.....	138

KISALTMALAR

A.Ü.D.T.C.F.	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
İA	: İslâm Ansiklopedisi
İ.Ü.E.F.T.D.	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OTAM	: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
Ö.	: Ölümü
Sad.	: Sadeleştiren
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınları
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

Tezin Başlığı: XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri	
Tezin Yazarı: Sertuğ Galip İNAN Danışman: Doç.Dr. Ümit EKİN	
Kabul Tarihi: 24.07.2012	SayfaSayısı: v(önkısım)+116(tez)+6(Ekler)
Anabilimdalı: Tarih	Bilimdalı: Yeniçağ ABD
<p>Kuruluşundan itibaren hızla yükselişe geçen Osmanlılar, İstanbul'u fethetmeleriyle bir imparatorluk imajını kazanmaya başladıktan sonra, beraberinde, devletler arası ilişkilerde yön tayin edici olma özelliğini de edindiler. Özellikle de XVI. yüzyılın ilk senelerinden itibaren Doğu Akdeniz ve Orta Avrupa'nın en güçlü devleti olma vasfını haiz oldular. Osmanlıların yükselişine paralel olarak Akdeniz'in en batı ucunda yer alan İspanya Krallığı da, yarımadaanın alışlagelmiş bölünmüşlük geleneğinden sıyrılarak, 1469'da birleşti ve uzun vadede, gerek Amerika kıtasına gerekse Akdeniz ve Kuzey Afrika topraklarına nüfuz edebilme imkânı buldu. Sanki tarih, XVI. yüzyılı, sadece bu iki imparatorluğa birbirleriyle kıyasıya rekabet edebilmeleri için tahsis etmişti. Öyle ki, XVI. yüzyılın son yirmi yılına gelindiğinde, her iki imparatorluk da, başka meselelerle uğraşmak için aradaki rekabetten uzaklaşıp, aynı anda kendi kabuklarına çekilmişlerdir.</p> <p>Türk-İspanyol ilişkilerinin XVI. yüzyılda zirveye çıkmış olması, bu iki unsurun ilk defa sadece bu dönemde birbiriyle etkileşim içine girdikleri anlamına gelmez. Türk-İspanyol ilişkilerinin başlangıcını geç orta çağlara kadar götürebiliriz. Zira Bizans'ın çağrısıyla Anadoluya gelen Katalan kumpanyası bir süreliğine burada paralı asker olarak görev yapmış ve Batı Anadolu'da Türklere karşı savaşmışlar, ancak daha sonra Mora yarımadasına çekilerek, bir süre daha, ancak bu kez, Türklere Venediklilere karşı müttefik olmuşlardı.</p> <p>Türk-İspanyol ilişkilerinin bir diğer vechesini de XVI. yüzyıla damgasını vuran İtalyan savaşları oluşturacaktır. Kökenleri, Sicilya ve Napoli Krallıkları üzerinde Fransız-Aragon mücadelelerinin yaşandığı geç ortaçağlara kadar uzanan bu savaşlar XVI. yüzyılda farklı bir istikâmette seyredecektir. Bu savaşların ikinci safhasında, I. Fransuva'nın, Avrupa'nın en büyük gücü olan Habsburglar karşısında sığınacağı tek kapı Osmanlı devleti olmuştur. XVI. yüzyılda fasılalarla sürececek olan bu savaşlara Osmanlılar Fransızların müttefiki olarak katılmakla birlikte, V. Karl'ın İtalya'daki İspanyol mülklerini sürekli tehdit ediyolardı.</p> <p>Son olarak, İspanyolların, yeniden fetih politikasını tamamladıktan sonra nüfuz ettiği bir diğer bölge de Kuzey Afrika toprakları olmuştur. XVI. asrın hemen başlarında bölgedeki stratejik noktaları ele geçirmiş olmaları, gelecekteki Osmanlı-İspanyol ilişkilerinin bir diğer yönünü teşkil edecekti. Barbaros kardeşlerin Cezayir'e yerleştikten sonra, başta İspanyollar olmak üzere, Hıristiyan gemilere verdiği zararlar, Barbaros Hayreddin Paşa'nın Osmanlı himayesine girmesinden sonra da, aynı şekilde, devam edecektir.</p>	
Anahtar Kelimeler: <i>Katalanlar, Türklere, İspanyollar, Sicilya ve Napoli Krallıkları, İtalyan Savaşları, V. Karl, I. Fransuva, I. Süleyman, Barbaros Hayreddin Paşa</i>	

Title of the Thesis: The Relationship between Ottoman and the Spain in the 16 th century	
Author: Sertuğ Galip İNAN	Supervisor: Assoc. Prof. Ümit EKİN
Acceptance Date: 24.07.2012	Nu.ofpages: v (pretext) + 116 (mainbody) + 6 (appendices)
Department: History	Subfield: Early Modern Age
<p>Ottomans, which, gradually, rised since its foundation, and by the conquest of Constantinople in 1453, began to have image of being an empire, acquiered the feature to take turn in the inter-states relations. They, from the beginning of the 16th century, became the most powerful state in Levant and Mid-Europe. In paralel with the rise of Ottomans, Spanish Monarchy, situated at the extreme western tip of Mediterranean, having left from the customary disunity of Iberian peninsula, was united in 1469, and in the long-run took the opportunity to influence on both America and on Mediterranean and North Africa. And as if the history devoted the 16th century to these two empire for competing each other. Moreover, after the last two decades of this century, both empires began to retire into their shell, leaving the rivalry to cope with their own matters.</p> <p>That the relations between Ottomans and Spaniards had reached to peak, does not mean that these two nations had interacted only in the 16th century. The relations between these two empires can, also, be dated back to the later mid-ages. For, by the call-up of Byzantine, the Catalan Company had served as mercanry of Constantinople for a while and wage war against Turks in Western-Anatolia, but, after, this company, retiring to Morean peninsula through Thrace and Greece, had, this time, become ally with Turks against Venetian, which had some possessions in the Agean Sea.</p> <p>Italian Wars, which had set their seal on European History in the 16th formed the other aspect of the Turkish-Spanish relations. The wars, whose origins for the rivalry between French and Aragon over the domination of Sicily and Naples, dated back to the later mid-ages, followed different course in the 16th century. In the second phase of these war, Francis I of France, against Karl V, the most powerful sovereing of Europe, had allied with Suleiman I. The aim of this alliance was to threaten the possessions of Karl V in Italy.</p> <p>Finally, as for these relations, North-African lands had became the other place, where the Spaniards had penetrated shortly after the reconquest. They laid hold of strategical places in Maghrib, so it was inevitable that they would not interact with Turks. Especially, having took the opportuniy to take hold in Maghrip, Barbarossa brothers were the most ferocious enemies of Spaniards in this region in the first half of the 16th century. This struggle had continued until the last two decades of the 16th century.</p>	
Keywords: <i>Catalans, Turks, Spaniards, Sicilian and Neapolitan Kingdoms, Italian Wars, Karl V, Francis I, Suleiman I, Barbarossa Hayreddin Pasha.</i>	

GİRİŞ

Kuruluşundan itibaren hızla yükselişe geçen Osmanlılar, İstanbul’u fethetmeleriyle bir imparatorluk görünümü bürünmüş ve devletlerarası ilişkilerde belirleyici bir rol oynama özelliğine sahip olmuşlardır. Özellikle XVI. yüzyılın başlarından itibaren Doğu Akdeniz ve Orta Avrupa’nın en güçlü devleti olma vasfını kazanmaya başlamışlardı. Osmanlıların yükselişine paralel olarak Akdeniz’in en batı ucunda yer alan İber yarımadasındaki en önemli Hıristiyan Krallıklarından Kastilya ve Aragon Krallıkları, yarımadanın alışlagelmiş bölünmüşlük geleneğinden sıyrılarak, 1469’da birleşti ve uzun vadede, gerek Amerika kıtasına gerekse Akdeniz ve Kuzey Afrika topraklarına nüfuz edebilme imkânı buldu. Sanki tarih, XVI. yüzyılı, sadece bu iki imparatorluğa birbirleriyle kıyasıya rekabet edebilmeleri için tahsis etmişti. Öyle ki, XVI. yüzyılın son yirmi yılına gelindiğinde, her iki imparatorluk da, başka meselelerle uğraşmak için aradaki sıcak rekabetten uzaklaşıp, aynı anda kendi kabuklarına çekilmişlerdir.

Araştırmanın Konusu

“XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri” adlı bu çalışma, 3 bölümden oluşmaktadır. Burada şunu belirtmek gerekir ki, bu çalışmada Osmanlı-İspanya ilişkileri daha çok İtalyan savaşları çerçevesinde ve Barbaros kardeşlerin Osmanlı hizmetine girmesiyle korsanlık mekanizmasının bu yüzyılın ilk yarısında Osmanlı’nın deniz gücüne sağlamış olduğu katkı boyutunda ele alınmaya çalışılmıştır. Birinci bölüm, öncelikle, Türk-İspanyol ilişkileri bakımından başlangıç olarak sayabileceğimiz XIV. asrın hemen başlarında Doğu Roma İmparatorluğu’nun, Anadolu’daki Türk unsurlarının tazyiki karşısında çare olarak yabancı “paralı askerler”in yardımına başvurması nedeniyle, Katalan Kumpanyasının İstanbul’a gelişinin hemen akabinde Batı Anadolu’daki Türk beylikleriyle yaşadığı mücadeleyi ve, daha sonra bir kısım Türklerle müttefik olup, Mora yarımadasını ele geçirmelerini içermektedir. Hatta, Mora yarımadasına yerleşen Katalanlar, kısa bir süre sonra, Güney-batı Anadolu’daki denizci gazi beyliklerle müttefik olup, Venedik’in bölgedeki ticaretine, kısa süreliğine de olsa, sekte vurmuşlardır. Yine bu bölümde, ikinci olarak, Osmanlı-İspanyol imparatorluklarının, geç ortaçağlardan XVI. yüzyılın sonuna kadar izlemiş oldukları istikâmetin paralellik göstermesi bakımından, geçtiği safhalardan bahsedilmiştir.

İkinci bölümde; öncelikli olarak, 1494-1559 tarihleri arasında Avrupa’da devletlerarası ilişkileri yeniden belirleyen İtalyan Savaşlarının geç ortaçağlara kadar uzanan kökenlerine değinilmiştir. Zira, bu dönemde Sicilya ve Napoli üzerinde yaşanan Fransız-Aragon mücadelesi, daha sonra, erken Modern dönemde Fransa ve Habsburglar arasında yaşanacak olan rekabetin ve savaşın tohumlarını atmıştır. Aynı zamanda İtalyan Savaşları, Rönesans İtalyası’nın içine sürüklendiği bölünmüşlük ve anarşizm girdabını gözler önüne sermesi açısından oldukça önemlidir. Öte taraftan, Osmanlıların, XVI. yüzyılın ilk yarısında, bu savaşlarda sergilemiş olduğu tavır ve politikalar devletlerarası ilişkilerin belirlenmesinde ana unsurlardan birini oluşturmuştur. Dönemin yükselen gücü olan Habsburglar karşısında ayakta durabilmek için Katolik bir devlet olan Fransa’nın Müslüman bir devletle müttefik olması Osmanlıları, bir biçimde, Avrupa devletler sistemine dâhil etmiştir.

Üçüncü bölümde; Türk-İspanyol ilişkilerinin bir diğer vechesini oluşturacak olan Kuzey Afrika cephesinde XVI. yüzyılın ilk yarısında verilecek mücadelenin perde arkasına ve bu mücadelenin doğrudan kendisine değinilecektir. Osmanlıların kuruluşundan itibaren denizcilikle ilgili edindiği tecrübeler, XVI. yüzyılın ilk yarısından itibaren, onları Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz’in tartışmasız en güçlü siyasî otoritesi yapmıştır. Böylece Mısır ve Arap yarımadasını hâkimiyetleri altına aldıktan sonra Osmanlılar, Hint-Deniz meselelerine dâhil olabilmişlerdir. Diğer taraftan, bu dönemde, Barbaros kardeşlerin Anadolu sahillerinden uzaklaşarak yeni bir üs bulmak için yelken açtığı Kuzey Afrika toprakları, giderek, Türk unsurlarının başını çektiği bir korsanlık yuvasına dönüşüyordu. İspanyolları Kuzey Afrika’ya yönlendiren faktörlerin başını, kısa bir süre önce gerçekleştirmiş oldukları siyasî birleşme çekmiştir. Bunun yanında, Granada İslam devletinin düşmesiyle birlikte haçlılık politikasının Mağriplere taşınması da hedeflenmiştir.

Sonuç bölümünde ise XIII. asırdan itibaren birbirlerine aşına olmaya başlayan Türk-İspanyol unsurlarının, XVI. yüzyılın ilk altmış senesinde farklı cephelerde birbirlerin karşı üstünlük kurmaya çalışmalarının neticeleri üzerinde kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Araştırmanın Önemi

XVI. yüzyılın önemli bir bölümüne damgasını vuran Osmanlı ve İspanya imparatorluklarının birbirleriyle yaşadığı etkileşim ve rekabet, sadece bu iki siyasî otoriteyi değil, aynı zamanda başka unsurları da ilgilendiren bir husus olmuştur. XVI. yüzyılın başlarından itibaren Kuzey Afrika’da ve İtalyan yarımadasının güneyinde giderek önemli bir güç haline gelen (Kamen, 2005: 5) ve bu yüzyılda “Altın Çağını” yaşayacak olan İspanya monarşisine karşılık, aynı dönemde Doğu Akdeniz’e hâkim olmaya başlayan Osmanlılar, Kuzey Afrika’ya nüfuz etmeye çalışmaları nedeniyle, bir İspanyol toprağı olan İtalyan yarımadasının güneyini ve dolayısıyla Akdeniz’in batısını tehdit etmeye başlıyorlardı. Aynı dönemde, Habsburg ve İspanyol mülklerini tek bir çatı altında toplayan V. Karl, sahip olacağı unvanlardan ötürü, İspanya tahtına oturmuş ve oturacak olan diğer hükümdarlardan oldukça farklı bir hükümdar imajına sahip olmuştur. Önce İspanya kralı olan V. Karl’ın kısa bir müddet sonra Mukaddes Roma-Cermen İmparatoru olması nedeniyle, kendisini bütün Katolik âleminin yegâne hamisi olarak görmesi, Osmanlılarla yaşamak zorunda kaldığı rekabetin sadece İspanyol monarşisine değil, aynı zamanda kendisine bağlı diğer mülklere de sirayet etmesine neden olmuştur. XV. Yüzyılın sonundan itibaren İspanya ile Fransa arasında fasılalarla devam etmiş olan İtalyan savaşlarına Osmanlıların da katılmış olması, Ceneviz ve diğer İtalyan toprakları gibi, V. Karl’ın gayri-İspanyol unsurlarını da tehdit etmesi açısından Osmanlı-İspanya ilişkilerinin girift bir yönünü oluşturmuştur.

Diğer taraftan, Osmanlı İmparatorluğunun Kuzey Afrika ve Akdeniz’e hâkim olma mücadelesinde istifade ettiği unsurlar da önemlidir. Özellikle, Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz’de faal bir rol oynayan Osmanlıların Kuzey Afrika’ya adım atmalarına katkı yapan “korsanlık” mekanizmasının ne kadar önemli bir yeri olduğu aşîkârdır. Stratejik öneme sahip Mağrip limanlarına yuvalanan Türk korsanlarının zamanla İstanbul’la işbirliği yapması ve bu sayede Osmanlı donanmasını idare etmeleri, Osmanlılarla bağımsız hareket eden Türk korsanları arasında yeni bir ilişkinin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum, Osmanlı donanmasında bir müddet sonra, “mektepli” olmaktan ziyade, tamamen korsanlık “tecrübesine” sahip denizcilerin yer alması gerçeğini doğurmuştur.

Kullanılan Kaynaklar

Bu çalışmanın kaynakça kısmında sıralandığı üzere, geniş sayılabilecek bir literatür taraması yapılmıştır. Özellikle bu kaynaklar arasında dönemin kroniklerine yer verilmiştir: Ramón Muntaner, *The Catalan Expedition to the East*, trans. by Robert D. Huges to Englis, Barcelona/Woodbridge, 2006; Francisco de Moncada, *The Catalan Chronicle of Francisco de Moncada*. trans. by Frances Hernández, ed. John M. Sharp, Press of Texas University, El Paso, 1975; Francisco López de Gómara, *Annals of the Emperor Charles V*, trans. by R. B. Merriman, Oxford, 1912; Francisco López de Gómara, *Guerras de mar del Emperador Carlos V*, ed. Miguel Angel de Bunes Ibarra y Nora Edith Jiménez, Madrid 2000; Diego de Haedo, *Topographia e Historia General de Argel, Repartida en Cinco Tratados*, Valladolid, 1612; Don Fray Prudencio de Sandoval, *Historia del Emperador Carlos V, Rey de España*, tomo I, Madrid. 1846; Jerónimo Zurita, *Anales de la Corona de Aragon*, Zaragoza, 1610; Alonso de Santa Cruz, *Cronica del Emperador Carlos V*, Madrid, 1920; Lütfi Paşa, *Tevarih-i Ali Osman*, İstanbul, 1341; Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l Bihar*, yay. haz. Orhan Şahin Gökyay, 1. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1973; Ertuğrul M. Düzdağ, *Barbaros Hayreddin Paşanın Hatıraları "Gazavat-ı Hayreddin Paşa"*, Kaynak Yay., İzmir, 1995.

Bu çalışma hazırlanırken, basım yılları 1800 ile 1950 arasında değişen araştırma eserlerinden de istifade edilmiştir: Ahmed Ibn Mohammed Al-Makkarî, *The History of the Mohammedan Dynasties in Spain*, vol. 1, trans. by Pascual De Gayangos, London, 1840; Ahmed Ibn Mohammed Al-Makkarî, *The History of the Mohammedan Dynasties in Spain*, vol. 2, trans. by Pascual De Gayangos, London, 1843; Pascual Boronat y Barrachina, *Los moriscos españoles y su expulsión: estudio histórico-crítico*, in 2 vols., Valencia, 1901; V.-L. Bourrilly, "Antonio Rincon et la politique orientale de François Ier, 1522-1541", *Revue historique*, 113, s. 64-83, 268-308, 1913; E. Charriere, *Negociations de la France dans le Levant 1515-1580*, Paris, 1850; W. Robertson, *Historia del Reinado del Emperador Carlos V*, tomo III, Madrid, 1821; Charles Édouard de Rotalier, *Histoire d'Algier et de la Piraterie des Turcs dans la Méditerranée*, Vol. I, Paris, 1841; Le Baron I. De Testa, *Recueil des Traités de la Porte Ottomane*, tome I, Paris, 1864; Edward Dunigan, *A General History of Europe, From the Sixteenth Century to the Peace of Paris in 1815*, New York, 1852; Francisco de La

IGLESIA (1919), “Un Establecimiento en Morea en 1532”, *Estudios Historicos*, 1515-1555, Madrid, s. 95-131; Gonzalo de Illescas, *Jornada de Carlos V a Tunez*, Madrid, 1804; David Hannay, *The Nations’ Histories, Spain*, London, 1917; Christopher Hare, *A Great Emperor, Charles V, 1519-1558*, London, 1917; A. H. Johnson, *Europe in the Sixteenth Century, 1494-1598*, London, 1903; Stanley Lane-Poole, *The Story of the Barbary Corsairs*, New York, 1890; Stanley Lane-Poole, *The Story of the Moors in Spain*, London, 1886; R. B. Merriman, *The Rise of Spanish Empire in the Old World and in the New*, Vol. 1, New York, 1918; R. B. Merriman, *The Rise of Spanish Empire in the Old World and in the New*, Vol. 4, New York, 1934; Rafael Pezzi, *Los Presidios Menores de Africa y la Influencia Española en el Rif*, Madrid, 1893; William H. Prescott, *History of the Reign of Ferdinand and Isabella the Catholic*, Vol. III, 1838; J. Ursu, *La Politique Orientale de François Ier*, Paris, 1908.

Bahsi geçen kronikler ve araştırma eserlerinin yanı sıra bu çalışmada günümüzde ortaya konulan makale, kitap ve araştırma eserleri taranmış ve bunların ilgili kısımlarından istifade edilmiştir. Bütün bunların tamamı bu çalışmanın kaynakça kısmında görülebilir.

BÖLÜM 1: TÜRK-KATALAN İLİŞKİLERİ VE OSMANLI-İSPANYOL İMPARATORLUKLARININ GELİŞİMİ

1.1 Türk-Katalan İlişkileri

1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin Anadolu yarımadasının neredeyse tamamına yayılmasıyla birlikte, Doğu Roma İmparatorluğu, gelecek yaklaşık dört asır boyunca kendini tek başına savunamaz hale gelecektir. Doğu Roma İmparatorluğu, Türkiye Selçuklu Devleti ve ardından gelen siyasî tehditler karşısında geri çekildikçe, askerî açıdan çaresizliğine son vermek için XIV. asrın hemen başında, dışarıdan askerî destek alma ihtiyacını hissetmiştir. İstanbul'daki imparatorun, aslında İberya yarımadasının sakinlerinden olup, ancak o tarihlerde Sicilya'da "paralı asker" olarak geçimlerini sağlayan bir "Katalan Kumpanyasını" İstanbul'a çağırması, Türklerle İspanyollar arasındaki ilişkilerin başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. İzleyen yıllarda Katalan Kumpanya ile Türkler arasında ilk önce Batı Anadolu ve Trakya'da başlayan ilişkiler daha sonra Atina'ya kadar uzanacak ve nihayet XIV. asrın ilk yarısında Ege'de Venedik'e karşı, kısa süreliğine de olsa, bir Türk-Katalan ittifakı ile son bulacaktır¹.

Geç orta çağlarda Türk-İspanyol ilişkilerinin başlangıç noktası olarak sayılabileceği Katalan Kumpanyası'nın Batı Anadolu'daki faaliyetleri hakkında, bizzat bu maceraya katılmış olup, sonradan yaşadığı olayları kaleme almış bir Katalan asilzadesi olan *Ramón Muntaner* sayesinde bilgi sahibi olabilmekteyiz (Ramón Muntaner, 2006). Aynı zamanda Ramón Muntaner'den uzun bir sonra yaşamış olup, o dönemin çağdaş vakanüvislerine dayanarak, Aragon ve Katalanların Doğu'ya seferleri başlığıyla, Kumpanyanın geçirdiği maceraları yazan bir başka İspanyol vakanüvis *Francisco de Moncada*'nın kroniği de bizleri konu hakkında aydınlatmaktadır (Francisco de Moncada, 1975).

---

¹ XIV. asrın hemen başında Batı Anadolu'ya gelen Katalanlar, burada Türklerle savaştıktan sonra, Bizans imparatoru ile aralarının açılmasıyla, Trakya ve oradan da Atina'ya geçip, burada Atina Dukalığını ihdas etmişlerdir. Bir süre sonra, Batı Anadolu'daki gazi Türkmen beylikleriyle ittifak kurup, 1318'den 1329'a kadar Venedik'in Ege'deki menfaatlerini tehdit etmeye başlamışlardı. 1318-1329 yılları arasında oluşan Türk-Katalan ittifakı neticesinde bölgede yaşanan iktidar mücadelesini, öncesi ve sonrası olmak üzere, üç döneme ayırmaktadır (Zachariadou, 2009: 235-254); Anadolu, Trakya ve Mora'daki Türk-Katalan münasebetleriyle ilgili olarak bkz. (Ayönü, 2009)

Katalan Kumpanyası'nın Doğu'daki maceralarını anlatan kroniklerden bahsettikten sonra, onların bu maceraya başlamadan hemen önce içinde bulunduğu durumundan özetle bahsetmek, neden böyle bir maceraya atılmış oldukları açısından hayli önemlidir. Zira Aragon-Katalan unsurlarının geç orta çağlarda Akdeniz ticaretine müşterek olarak dâhil olmaları, onları ister istemez başka politik hadiselerle sürüklenmelerine neden olmuştur. Bu olayların gelişmesinde en önemli pay, Sicilya adasının oynadığı role atfedilebilir. XIII. Yüzyıl'da Sicilya adası, Fransız Anju Hanedanına mensup *I. Charles* (1266-1285) tarafından fethedilmiş ve Papa *IV. Clement*'in de rızası ve onayıyla, *I. Charles*'ın 29 Ekim 1268'de Sicilya Kralı olmasıyla, adaya *Angevin* hâkimiyeti yerleşmiş oldu (Setton, 1976: 102; Ramón Muntaner, 2006: 21-22).

Fransız-Angevin hanedanının Sicilya'da izlediği politika ve sergilediği tavırlar, ada halkının tepkisini çekmekte gecikmedi. Fransızların kötü muamelelerine maruz kalan yerli halk doğrudan silaha sarılıp, pek çok Fransız katlettikten sonra, Aragon Kralı *III. Pedro* (1276-1285)'dan yardım istemiştir. Kral Pedro, dış yardıma muhtaç kalan Sicilyalıların imdadına olumlu cevap vermiş ve Katalanlarla birlikte adanın tamamını işgal etmişti (Setton, 2006: 140-141). Fransız Angevin hanedanı Sicilya'daki otoritesini zamanla kaybetmeye başlamış ve adanın idaresi Aragon Krallığı'na geçmiştir. Ancak, Fransızlar Sicilya'dan kovulsa da, her iki taraf arasında 1302'de yapılan *Caltabellota Anlaşması*'na kadar savaşlar devam edegelmiştir (Setton, 1976: 143). Caltabellota barış anlaşmasıyla, Anju Hanedanından Kral II. Charles, Sicilya'yı Aragon Hanedanından kral III. Pedro'nun oğlu II. Federico (ya da III. Frederick, 1296-1337)'ya bırakmak zorunda kalmış (Ramón Muntaner, 2006: 34-35) ve bu tarihten sonra adada Aragon-İspanyol iktidarı resmen kurulmuş oldu. Ancak bu barışın yan tesirlerini gözden kaçırmamak gerekir. Çünkü Sicilya'nın sükunete kavuşmasıyla birlikte, askerlikle geçimini sağlayan Katalan Kumpanyası artık işsiz kalmış oluyordu.

Akdeniz'in ortasında bu gelişmeler yaşanırken, Doğu Roma İmparatorluğu ise Batı Anadolu'daki toprakları için tek başına mücadele edecek güçte değildi. İstanbul'daki İmparator *II. Andronikos Palaiologos* (1282-1328), Türklere karşı çare olarak ilk önce "Alan" adlı bir kavimle ücret karşılığında anlaşmış, fakat müşterek imparator IX. Mihail'in, bu Alan grubuyla, Batı Anadolu'daki muhtelif Türk beyliklerine karşı gerçekleştirdiği ortak saldırıların başarısızlıkla sonuçlanması, İmparatoru başka çareler düşünmesine sevk etmişti. Diğer bir deyişle, İstanbul'daki imparatorun imadadına o

dönemde Sicilya’da bulunan Katalanlar yetişecekti (Vasilliev, 2004: 180; Öden, 1994: 124-126; Setton, 1975: 2-4). Gerek Sicilya’daki Katalan Kumpanyası’nın, gerekse İstanbul’daki İmparatorun içinde buldukları durum, iki tarafı ister istemez birbirine çekiyordu. Katalan Kumpanyası’nın lideri *Roger de Flor*²’un, İstanbul’a elçi göndermek suretiyle İmparatorla temas kurmak için ilk önce Sicilya Kralı II. Federico’nun onayını alması gerekiyordu. Kral Federico, Roger’in İmparator’un yardım talepleriyle ilgili malumatını dinledikten sonra, acil bir durumda Kumpanya’nın kendisine de her türlü yardımda bulunacağını taahhüt etmesi şartıyla, *Roger de Flor*’un İmparatorun yardım teklifine olumlu cevap vermesine izin vermiştir³. Roger de Flor ve Kumpanyanın ileri gelenleri, İstanbul’dan gelen yardım çağrısına cevap vermek için, II. Andronikos’a iki kişilik bir elçilik heyeti göndermeyi kararlaştırdılar. İstanbul’a giden elçilerin, Katalanların içinde bulunduğu durumu açıklamaları üzerine, İmparator da onlara, böyle bir yardım karşılığında kendilerine her türlü ihsanın bağışlanacağı ve ortalamanın üzerinde bir aylık bağlanacağı sözünü verdi⁴. Elçilik heyeti imparatorun cevabı aldıktan sonra Sicilya’ya döndü.

Roger de Flor, elçilik heyetinin kendisine İstanbul’dan getirmiş olduğu cevabı aldıktan, sonra Sicilya’dan ayrılış hazırlıklarına başladı. Donanma için gerekli olan teçhizatı hazırlayıp, işeyi işlerini tamamladıktan sonra⁵, Sicilya Kralı ile vedalaştı. Kumpanyanın ileri gelenleri⁶, şövalyeler, kadınlar ve çocuklar da olmak üzere, gemilere

---

² Roger de Flor (ya da Almanca olarak Rutger von Blume), Alman bir babanın oğlu olarak dünya gelmiştir. Roger de Flor’un çocukluk ve gençlik dönemleriyle ilgili olarak bkz. (Ramón Muntaner, 2006: 21-24; Ayönü, 2009: 21-25).

³ Roger de Flor, Sicilya Kralı II. Federico’nun izniyle, İstanbul’daki İmparatora elçi gönderebileceğini, verilecek ücret karşılığında, Türklere karşı dar boğazda olan İmparatoru savunmak için adamlarıyla birlikte hazır olduğunu adı geçen krala bildirmiştir (Ramón Muntaner, 2006: 36-37; Francisco de Moncada, 1975: 14-17); İmparator II. Andronikos’u o dönemde tehdit eden tek unsur Türklere değildi. Ancak Türk tehdidi kadar tehlikeli olmasa da, Aragon-Katalan idarecilerini olduğu kadar İmparatoru da tehdit eden ortak bir düşman vardı: Napoli Kralı Anjoulu I. Charles (Şarl). Bu tehdit, İspanyollarla İstanbul’u bir ittifak sözleşmesi yapmaya zorlayabilirdi. Ancak böyle bir sözleşme hayata geçirelememesine rağmen Katalan Kumpanyası’nın ileride İstanbul’a yardım edebilme ihtimalinin kapısını aralamıştı (Agustí, 2004: 51).

⁴ İstanbul’a gelen elçilik heyeti, İmparator’a, Roger de Flor’un yeğeniyle evlenmesine izin verilmesini ve Roger’e Bizans donanmasının en yüksek rütbesi olan “Grand Duke ya da Mega Dux (Büyük Amiral)” unvanının verilmesini iletmekle de görevlendirilmiştir. İmparator da bunları kabul ettiğini elçilik heyetine açıklamıştır (Francisco de Moncada, 1975: 17-22; Ramón Muntaner, 2006: 38-40; Laiou, 1972: 132).

⁵ Katalanların İstanbul’a gelmek için kullanacakları gemilerin bir kısmı Cenevizlilerden temin edilmişti (Öden, 1994: 126); Kumpanya yola çıkarken, birkaç gemi Cenevizlilerden temin edilmiştir (Umar, 1998: 149-150);

⁶ Katalanların ünlü isimlerinden Berenguer de Entenza ve Berenguer de Rocafort Kumpanyayla beraber İstanbul’a gelememişlerdi. Kumpanya lideri Roger de Flor, Sicilya’dan ayrılırken yanında Fernando

binip, yanlarına Almugavar⁷ denilen bir grubu da alarak, yaklaşık 6000 kişiyle, otuz altı parçalık bir donanmayla Mesina limanından Doğu'ya doğru yelken açtılar⁸. Roger de Flor, deniz yolculuğundan sonra, 1303 yılının Eylül'ünde Kumpanyasıyla birlikte Haliç'teki İmparatorluk sarayına ulaştı (Ramón Muntaner, 2006: 44; Öden, 1994: 126; Laiou, 1972: 134). II. Andronikos ile ortak imparator olan oğlu IX. Mihail onları büyük bir memnuniyetle karşılayıp, şehirde kutlamalar yapıldıktan hemen sonra kumpanyaya dört aylık ücretleri de verilir⁹. Ancak, İstanbul halkının aksine, Katalan Kumpanyası'nın İstanbul'a gelişinden rahatsız olan ve bunu çekemeyen bir Ceneviz kolonisi bulunmaktaydı. Katalanların İstanbul'a gelişlerini bir tehdit olarak gören Cenevizliler, ilerleyen günlerde Katalan Kumpanyasına karşı tahrik edici hareketlerde bulunmaya başladılar. İstanbul'a kısa bir süre önce ayak basan Katalan-Almaguvar grubuyla Cenevizliler arasında çok şiddetli çatışmalar yaşandı ve Cenevizliler ağır kayıplar verdi¹⁰. Bu çatışmanın bütün bir şehre yayılmasından endişelenen İmparator derhal araya girerek yaşanan çatışmalara son vermiş ve şehir yeniden sulha kavuşmuştur.

Eiximenis de Arenós, Fernando de Eunés, Corberan de Let, Pedro de Erós, Martin de Logran gibi şovalyeler bulunuyordu (Ramón Muntaner, 2006: 42).

⁷ Almaguvarlar, tıpkı Katalanlar gibi, İber yarımadasının farklı Hıristiyan krallıklarına mensup unsurların bulunduğu ve yağma ile geçinen bir askerî birliktir (Huart, 1978: 378-79); Öyle ki, İspanya'da hayat tarzları değişmek zorunda kalan bazı kesimler, hayatlarını kazanmak için başka geçim yolları aramaya başlamışlardı: bu geçim yollarından biri de "imansızların" ikâmet ettikleri topraklara saldırarak, mallarını yağmalamaya başlamışlardı. Bu savaşçı grubun adı şehirlerden ziyade daha çok dağlık bölgelerde yaşamayı tercih eden "Almugavar" topluluğu idi (Agustí, 2004: 9-10); Almugavarlar, Valencia sınır savaşlarında bulunmuş ve özellikle Aragon Kralı III. Pedro tarafından Tunus-Sicilya seferlerinde kullanılmıştır. Savaştan başka geçim kaynakları olmayan, şehirlerden ziyade dağlık bölgelerde yaşayan bir topluluktur (Bisson, 2000; 93); Almaguvar denilen grup Aragon, Katalan, Navarra ve Bask bölgelerinde yaşıyorlarken, yaya askerleri olarak görev yapıyorlardı. Dönemin askerî teknolojisini küçümseyerek daha ilkel metodlarla savaşmayı tercih ediyorlardı. Anadolu topraklarına geldiklerinde Katalan Kumpanyasında çok iyi hizmet vermişlerdi. Öte yandan, Almaguvarlar, kabalıklarıyla özellikle de Anadolu'daki Rum ahalinin tepkisini çekmişlerdi (Hannay, 1917: 86).

⁸ Katalan Kumpanyası'nın Sicilya'dan ayrılırken kaç kişiden oluştuğuna dair kesin bir bilgi belirtilmemekle birlikte, olayların şahidi olan vakanüvis Ramon Muntaner, 1500 kadar Katalan ile yaklaşık 4000 kadar Almugavardan müteşekkil bir askerî birliğin ve 1000 kadar kiralık denizcinin yola çıktığını kaydetmektedir (Ramón Muntaner, 2006, 42; Hernández, 1974: 25). Roger de Flor'un, 6000 adamıyla yola çıktığı belirtilmiştir (Öden, 1994; 126); Kumpanyanın, kadın ve çocuklar da dâhil olmak üzere, sayısının 8000 olduğu kaydedilmektedir (Bisson, 2000; 93): Katalan Kumpanyası Anadolu'ya gelirken 1500 Aragon hafif süvarisi ve 4000 Almugavar askerî birliğinden müteşekkildi (Hannay, 1917: 86).

⁹ Roger de Flor ve kumpanyasının İstanbul'a ayak basmasıyla, İmparator II. Andronikos anlaşma sırasında Katalanlara vermiş olduğu taahhütleri yerine getirmiştir. Yeğenini, yapılan bir düğünle, Roger de Flor'a eş olarak verdikten sonra, O'nu, İmparatorluk donanmasının en yüksek rütbesi olan "Grand Duke ya da Mega Dux (Büyük Amiral)" unvanıyla şereflendirmiştir (Ramón Muntaner, 2006: 44; Öden, 1994: 127).

¹⁰ Ramón Muntaner, yaşanan bu çatışmalarının çok kanlı olduğunu ve Katalan-Almaguvar grubunun neredeyse karşılaştığı her Cenevizliyi katlettiğini yazar. Hatta İmparator, Katalan Kumpanyası'nın şehri yağmalamasından endişelenip, Roger de Flor'u bu yönde uyarmıştır (Ramón Muntaner, 2006; 44-45; Francisco de Moncada, 1975: 30; Laiou, 1972: 135).

Aslında İmparator II. Andronikos da Katalan Kumpanyasının uzun süre İstanbul'da kalmasını istemiyordu ve bu amaçla Roger de Flor'la görüştüğten sonra, Kumpanya'nın Batı Anadolu'ya yol alması gerektiğini söylemiştir. Roger de Flor, Kumpanya'nın önde gelenleriyle görüşerek, Türklere karşı harekete geçilmesi kararını almıştır (Ramón Muntaner, 2006: 47).

Katalanların nihayet Türklerle karşılaşma vakti gelmiş oluyordu ve Marmara Denizi'nin karşı sahillerine geçmek için hazırlıklara başlanmıştı. Roger de Flor, teçhizat ve iâşe işlerini tamamladıktan sonra, İmparator II. Andronikos ile vedalaşp, 1303 yılının güzünde bugünkü Balıkesir ilinin Erdek Körfezi'ne doğru denize açıldılar¹¹. Kyzikos'un kuzeyinde kalan Erdek'e Kumpanyasıyla birlikte gelen Roger de Flor, bölgedeki Karesi Türklerinin toparlanmasına izin vermemek için, askerlerinin savaş pozisyonu alması emrini verdi. Ertesi sabah, bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra, Roger de Flor, Erdek'ten ayrılarak, Türklerin kadın ve çocuklarıyla buldukları bölgeye ulaşır ve hiç vakit kaybetmeden taarruza geçer¹². Neye uğradıklarını anlayamayan Türklerin büyük bir bölümü ağır zayıtlara uğramış ve eşleri ve çocukları ise esir alınmıştır¹³. Kumpanya Türkleri mağlup ettikten sonra elde ettikleri ganimetle tekrar Erdek Körfezi'ne döndü. Bu çetin savaşın yaşandığı bölge göz önünde bulundurulursa, Katalanların karşılaştığı Türk grubunun, Karesi Türkleri olduğu kuvvetle muhtemeldir (Öden, 1994: 127). Ancak Kumpanya'nın, Türklere karşı elde ettiği ilk zafer sonucunda ele geçirdiği ganimetlerle yetinmek gibi bir niyeti yoktu. Roger de Flor ve Kumpanyası, Türklere karşı Batı Anadolu'nun tamamına seferler düzenlemek için hazırlıklara başladı. Ancak, sefere çıkmak üzereyken, mevsimin çok şiddetli geçmesi, seferin ertelenmesine neden oldu ve Kumpanya, o kışı Erdek'te geçirmek zorunda kaldı (Agustí, 2004: 56).

---

¹¹ Ramón Muntaner, Güney Marmara ve Batı Anadolu'da bulunan Türklerin o tarihe kadar Bizans'ı iyiden iyiye sıkıştırdıkları ve fırsatını buldukları takdirde İmparatorluğun sahip olduğu her şeyi yağmalamaya hazır olduklarından bahseder (Ramón Muntaner, 2006: 48).

¹² Kumpanya'nın Erdek'e gelmesiyle birlikte, burada kışladıkları ve Türklerle ilk karşılaşmanın 1304 yılının Nisanı'ndan hemen önce olduğu, zira Karesi Türklerinin bu ilk karşılaşmada Kumpanya tarafından püskürtüldüğü belirtilir (Öden, 1994: 127); Katalanlar 1303-1304 kışını geçirdikten sonra, Türklere karşı derhal taarruza geçmişlerdir (Laiou, 1972: 135).

¹³ Muntaner'in kroniğinde Katalanların, ilk saldırı teşebbüsüne kış gelmeden önce geçtikleri belirtilmektedir. Türkleri ansızın vurmak için Roger'in taarruza geçtiği bu ilk Türk-Katalan karşılaşmasında çok sayıda Türk ölmüş ve esir alınmış. Hatta Muntaner o gün on bin Türk piyadesinin öldürüldüğünden bahseder. İlginçtir ki, Katalanların bu ilk başarısından, İstanbul'daki Cenevizlilerle ortak İmparator IX. Mihail gibi, pek de memnun olmayanlar da vardı (Ramón Muntaner, 2006: 48-49; Francisco de Moncada, 1975: 32-34; Hernández, 1974: 25; Agustí, 2004: 55-56).

Roger de Flor, 1303 yılının Kasımı'ndan 1304'ün Martı'na kadar kışı rahatça geçirebilmek için adamlarını iyi organize etti (Ramon Ramón Muntaner, 2006: 51-54). 1304 yılının ilkbaharı geldiğinde Kumpanya için harekete geçme vakti de gelmiş oluyordu. Hazırlıklarını tamamlayan Kumpanya, kışladıkları Erdek'ten ayrılıp, güney istikametine doğru yol almaya başladılar¹⁴. Kumpanya, ilk önce Biga (Pegai) şehrine girmek istese de, o tarihte orada bulunan ortak İmparator IX. Mihail, onların şehre girmelerine rıza göstermedi¹⁵. Bu sebeple, Kumpanya, Balıkesir istikametini geçerek güneye doğru yönelmiş ve Manisa-Kırkağaç (Khliara) civarına gelerek burada bulunan Saruhan Türkleriyle sıcak temasa geçme fırsatını yakaladılar¹⁶. Saruhan Beyliği ile yaşanan çatışmanın sonucunda, Katalanlar, 1304 yılının ilkbaharının ilk zaferini kazandıktan sonra¹⁷, elde ettikleri çok miktarda ganimetle karargâhlarına geri dönmüşlerdir. Ancak, kısa bir süre sonra, Katalanlara, Germiyanoğlu Yakub Bey'in Alaşehir (Philadelphia)'i kuşattığı haberi gelir. Kumpanya derhal bu bölgeye hareketle, Yakub Bey'in kuşattığı Alaşehir'in yardımına koşar. Alaşehir halkı kıtlıktan neredeyse teslim olacakken, gelen bu Katalan yardımı neticesinde rahat bir nefes alabilmişlerdi. Germiyanoğlu Yakub Bey ise kuşatmayı kaldırıp geri çekilmek zorunda kaldı¹⁸. Roger de Flor'un Kumpanyası, Germiyanoğulları Türklerini Alaşehir'den başarıyla püskürttüktan sonra, önce Kemalpaşa (Nymphaion), sonra Manisa (Magnesia) ve son olarak da Tire (Tyre)'ye ilerlemiştir (Ramón Muntaner, 2006: 56; Francisco de Moncada, 1975: 44-45).

---

¹⁴ Kumpanya'nın güneye ilerleyişinden önce, Roger de Flor adamlarının maaşlarını ödemek için İmparator Andronikos'a müracaat ettiğinde, olumsuz cevap alsa da, Türklerin tehditkâr hareketlerinin haberi ulaşınca, Roger'in adamlarının maaşlarının ödenmesine yönelik müracaatına İstanbul'daki imparator cevap vermek zorunda kalmıştır (Agustí, 2004: 56).

¹⁵ IX. Mihail, Katalanların barbar tarafını iyi bildiği için bu şehri yağmalama ihtimalinden endişelenmiştir (Öden, 1994:127).

¹⁶ Saruhan Bey'in Katalanları Danya kalesinde muhasara ettiği, ancak herhangi bir muvaffakiyet elde edemediği görülmektedir (Öden, 1994:127).

¹⁷ Muntaner, burada Saruhan ve Aydın isimli iki Türk Beyliğinden bahseder. Bunların sayısının sekiz bin süvari, on iki bin de piyade olduğunu belirtir. Katalanlarla 1304'ün ilkbaharında yaşanan bu ilk çatışmanın epey kanlı olduğunu yazmaktadır. Çok sayıda Türk'ün öldürüldüğü ya da esir alındığını, bir o kadarının da geri çekildiğini belirtir (Ramón Muntaner, 2006: 57-58; Francisco de Moncada, 1975: 40; Laiou, 1972: 135); Muntaner'in kroniğinde Saruhan ve Aydınogulları maiyetindeki birlikler hakkında verilen rakamlar, Germiyanoğlu Yakub Bey'in maiyetindeki birliğe atfedilmektedir (Öden, 1994: 127).

¹⁸ Kuşatma neticesinde yapılan bu çetin ve kanlı çatışmada Germiyanoğlu Yakub Bey epey zayıf vererek yaralı bir şekilde geri çekilmişti. Fakat Katalanların Batı Anadolu'dan çekilmesiyle birlikte Alaşehir yeniden Germiyanoğullarının idaresine geçecektir (Öden, 1994: 127-128; Francisco de Moncada, 1975: 43-44).

Görüldüğü üzere, o tarihte bölgede bulunan Türk Beylikleri, Katalan Kumpanyası'na öldürücü darbeyi vurmaktan epey uzak kalmışlar ve Kumpanya bölgede rahatça hareket edip, istedikleri yerleri yağmalayabilmişti. Kumpanya'nın Türklerle olan mücadelesinden sonra Tire istikametine yönelmesi gerekti. Çünkü Kumpanya'ya, kısa bir süre önce mağlup ettikleri Saruhan ve Aydınoğulları'nın Tire'ye karşı saldırıya geçtikleri yönündeki haberlerin gelmiş olmasıdır. Roger de Flor, haberi alır almaz, derhal, emrindeki *Corberan de Let* isimli bir komutanı, Türkleri Tire şehrinde atmakla görevlendirdi. Corberan de Let'in komutasındaki Kumpanya askerleri Türklerle giriştikleri mücadelede yine başarılı olmalarına rağmen, adı geçen komutan hayatını kaybetmiştir¹⁹. Bu haber karşısında Roger de Flor epey üzülmüş ve derhal Sakız adasında demirleyen donanmasına haber gönderip, Anaea (Ani, bugünkü Aydın-Kadıkalesi) şehrine gelmesi talimatını vermişti.

Roger de Flor ve Kumpanyası Batı Anadolu'daki faaliyetlerine devam ederken Katalanların ünlü isimlerinden *Berenguer de Rocafort*, İstanbul'a gelmek için Sicilya'dan yola çıktı. Berenguer de Rocafort, Roger de Flor ile buluşmak için İstanbul'dan Sakız adasına geldi ve her ikisi de Efes'te buluşup görev taksimi yaptılar²⁰. Bu sırada, Aydınoğullarının Anaea (Ani) şehrine saldırıya geçtikleri haberinin alınması üzerine, Katalanlar derhal karşı saldırıya geçerek Türklerle göğüs göğüse çarpıştılar. Katalanlar, bu çarpışmada Türkleri yeniden mağlup etmeyi başardılar²¹ ve büyük miktarda ganimetle Anaea (Ani) şehrine döndüler. Burada iki hafta kadar kaldıktan sonra, Roger de Flor, Anadolu macerasına devam etme yönünde karar aldı. Kumpanya, Antalya-Mersin istikametindeki Toros Dağları'nı geçerek bugünkü Gülek Boğazı (ya da Geçidi) 'na kadar ilerlediler²². Katalanlar bu ilerleyişleri sırasında bölgedeki Türklerin

---

¹⁹ Moncada'nın kroniğinde Katalanların, komutanları ölmesine rağmen, Türklerle Tire'de giriştikleri mücadeleden başarıyla çıktıkları, hatta öncesinde de bazı kaleleri alıp, böylece buradaki Hıristiyan ahalinin bir süre Türk tahakkümünden kurtulduğunu yazmaktadır (Francisco de Moncada, 1975: 46-48); Corberan de Let, Kumpanyaya oradaki bütün Türkleri öldürmesi için emir verdiğinde, Türkler dağlık alanlara kaçmak zorunda kaldılar. Türkleri takip etmeye başlayan Corberan de Let, mihversiz başına aldığı ok darbesiyle hayatını kaybetti (Ramón Muntaner, 2006: 57-58).

²⁰ Pedro de Arós'u Tire'de bırakan Roger de Flor, Berenguer de Entenza ile mülaki olduktan sonra, O'nu hemen Kumpanya'nın komutanı yapar (Ramón Muntaner, 2006: 58, 61; Francisco de Moncada, 1975: 48; Laiou, 1972: 135;).

²¹ Türk tarafından bin kadar süvarinin ve iki bin kadar piyadenin öldürüldüğü ifade edilmektedir (Ramón Muntaner, 2006: 62-63).

²² Muntaner'in Kroniğinde bu boğazın ya da geçidin adı "Iron Gate (Cilician Gate)" olarak geçmektedir (bkz. 87. dipnot, Ramón Muntaner, 2006: 62); 1304 yılının Ağustos'una kadar Katalanların Batı ve Güney-Batı Anadolu'dan Gülek Boğazı'na olmak üzere, pek çok başarıya imza attıklarını, ancak din

bir kez daha kendilerine karşı saldırıya geçtiği haberini aldılar. Bunun üzerine, Kumpanya, Türklere karşı harekete geçip, onları yeniden mağlup edip, çok sayıda ganimet elde ettiler²³. Roger de Flor, Gülek Boğazı'nda kısa bir süre kaldıktan sonra, yeniden Anaea (Ani) şehrine dönüşe geçerken, İmparator II. Andronikos'dan Roger de Flor'a, kumpanyasının doğrudan İstanbul'a dönmesi gerektiğini içeren haberler gelmeye başladı²⁴. Kumpanya lideri, toplanan mecliste meseleyi görüştüktan sonra, belki de Anadolu'yla ilgili boş hayallerinden vazgeçmek anlamına gelen bu geri dönüş çağrılarına kulak vermiştir. Roger de Flor, İmparator'un çağrısına uyarak donanmasını hazırlatmasına rağmen, doğrudan İstanbul'a gitmemiş ve donanmasının stratejik öneme sahip olan Gelibolu yarımadasına yelken açması talimatını vermiştir.

Roger de Flor, ilk olarak Gelibolu'nun güney ucundaki Eceabat'a gelir gelmez, yarımadayı bir oldubittiyle kendi idaresine alıp, kumpanyası için kalıcı bir karargâh haline getirdi. İmparator II. Andronikos, Roger'in bu hareketine boyun eğmek zorunda kaldı²⁵. Roger de Flor, Kumpanyası'nı Gelibolu'ya yerleştirdikten sonra, artık İmparator II. Andronikos'u ziyaret edebilirdi. Donanmasıyla hareket eden Roger ve Kumpanyası İstanbul'da büyük bir sevinçle karşılandı²⁶. Böylece Roger de Flor, içinde geri dönme umudu olsa da, Batı Anadolu topraklarını, bir daha geri dönmek üzere, terk etmiş oldu. Bu sırada Kumpanyaya, Katalanların başka bir ünlü ismi daha katılır: *Berenguer de Entenza*²⁷. Ekim 1304'de ilk önce Gelibolu'ya gelen Berenguer de Entenza, Roger de

---

ayırımı yapmaksızın bölge halklarına, haraç kesmek suretiyle, zulüm ettikleri de belirtilmektedir (Laiou, 1972; 136; Francisco de Moncada, 1975; 54-55).

²³ Muntaner, Katalanlara daha önce yenilen, ancak sonradan toparlanıp yeniden harekete geçen bölgedeki Türklerin bu savaşta altı binden fazla süvari ve on iki bin kadar piyade zayıtı verdiklerini kaydeder. Ayrıca, Roger de Flor'un, Türkleri mağlup ettikten sonra, Gülek Boğazı'nda üç gün kaldığını, daha sonra tekrar Anaea (Ani) şehrine döndüğünü de belirtir (Ramón Muntaner, 2006: 63); Roger de Flor'un Anadolu'ya sahip olmak gibi nafiye hayalleri olduğundan bahsedilir (Laiou, 1972: 136).

²⁴ İmparator II. Andronikos için Katalan Kumpanyasını, şu an için Türkleri püskürtmek amacıyla kullanmaktan daha önemli bir hadise ortaya çıktı. Çünkü, bu sırada İmparatorluğu'nun Trakya bölgesinde bir tehlike ortaya çıkmıştır. Trakya'daki İmparator'un ölmesiyle boş kalan taht üzerinde kardeşinin hak iddia etmesinin yanında, İstanbul'a karşı da saldırıya geçme ihtimali II. Andronikos'u zor durumda bırakmıştır. Bu nedenle, Roger de Flor donanmayla ayrılırken, ele geçirdiği yerlerde bulunan her bir kaleye büyük bir garnizon yerleştirmiş ve Gelibolu'ya yelken açmıştır (Ramón Muntaner, 2006: 64-65); Roger'in, İmparator'un çağrısı üzerine, Batı Anadolu topraklarından ayrılış tarihinin 1304 yılının Ağustos ayı olarak ifade edilmektedir (Laiou, 1972: 137).

²⁵ Aslında Kumpanya'nın Gelibolu yarımadasını bir üs olarak tutması, Trakya'dan gelebilecek tehlikeleri önlemek açısından önemli idi (Laiou, 1972: 137; Francisco de Moncada, 1975: 57-62).

²⁶ Roger de Flor'un İstanbul'a gelişiyle birlikte, Trakya'da yukarıda bahsi geçen taht iddiasından kaynaklanan sorun da aşılmış oldu. Kumpanya'dan çekinen Trakya (Bulgar) İmparatoru, mecburen, II. Andronikos ile anlaşma yoluna gitmiştir (Ramón Muntaner, 2006: 67).

²⁷ Berenguer de Entenza'nın, Aragon Kralı II. Jaime'nin temsilcisi olarak Bizans'a gelmesinin nedenlerinden biri de II. Andronikos ile Roger de Flor arasında herhangi bir sürtüşmenin yaşanıp

Flor'un İstanbul'da olduğunu öğrenince, oraya gider ve Roger de Flor'la buluştuktan sonra II. Andronikos'un huzuruna çıkar. İmparatorla görüşen Roger de Flor, Berenguer de Entenza'nın, aynı şekilde, "Grand Duke (Büyük Amiral)" unvanıyla şereflendirilmesi teklifinde bulunur ve İmparator da bu teklifi kabul eder²⁸. Daha önceden Grand Duke unvanıyla taltif edilmiş olan Roger de "Ceasar" unvanıyla şereflendirildi (Laiou, 1972: 145; Ramón Muntaner, 2006: 68). Elbette ki, bu olay İstanbul'daki Cenevizlileri hayli tedirgin etti ve II. Andronikos'un hareketinde caydırmak istediler²⁹. Ancak, İmparator, Roger de Flor ve Berenguer de Entenza'dan sadakat yemini aldığı için Cenevizlerin teklifini kabul etmemiştir.

Türk tehlikesini ensesinde hisseden Doğu Roma İmparatorluğu'nu savunmak amacıyla Anadolu'ya gelen Katalanlar için tarihin seyri, bu tarihten itibaren, başka bir istikamet izleyecektir. Bunun en büyük nedeni, II. Andronikos'un emrindeki başka bir yabancı paralı askerî birlik olan Asya kökenli Alanlılarla Katalanlar arasında husumetin başlamış olmasıydı³⁰. Üstelik Roger de Flor'un, Berenguer de Entenza ve Berenguer de Rocafort'u Gelibolu'da bırakarak, İmparator II. Andronikos'un oğlu ortak imparator IX. Mihail'i görmek için Edirne'ye gitmesiyle bir anda Bizans-Katalan ilişkilerinde radikal bir değişiklik yaşandı. Roger de Flor'un, IX. Mihail'in Edirne'deki sarayında bir yemek davetine katılması, Katalanların Doğu'daki maceralarına derinden tesir edecektir. Zira, IX. Mihail, Katalanlara düşmanlık besleyen Alanlıları da, beraberindeki Türkopollele (Türkoğlu)³¹ birlikte verdiği ziyafete çağırmişti. Alanlılar, bu yemek davetini bir anda bastılar ve neye uğradıklarını anlayamayan Katalanlara hücum ettikten sonra,

---

yaşanmadığını araştırmaktır. Berenguer de Entenza'nın İstanbul'a gelişiyle ilgili olarak bir diğer mevzu da Katalanların büyük bir çoşkuya kapılmasına neden olmuştur. Çünkü Anadolu'daki Katalanlar, bu asilzadenin Doğuya gelmesini, Aragon ve Sicilya Krallarının Doğu Roma İmparatorluğunu işgal etme ihtimaline yormuşlardı (Laiou, 1972: 140-141); Berenguer de Entenza'nın İstanbul'un geliş tarihi olarak aynı tarih verilmektedir. Bu Katalan asilzadesi İstanbul'a gelirken yanında 300 süvari ve 1000 kadar Almugavar birliğiyle gelmiştir (Ramón Muntaner, 2006: 67).

²⁸. Berenguer de Entenza'nın "Grand Duke" rütbesiyle taltif edildiği tarih 25 Aralık 1304 olarak verilmiştir (Angeliki E. Laiou, 1972: 141).

²⁹ Cenevizliler, Katalanların İstanbul'daki imparatorluk sarayında bu şekilde şereflendirilmelerinin ardında Sicilya'dan İstanbul'a yapılacak bir saldırı planının yattığını düşünmüşler ve hatta II. Andronikos'a böyle bir ihtimale karşı takviye kuvvet gönderme teklifini de sunmuşlardır (Laiou, 1972: 142).

³⁰ Katalanlarla Alanlılar arasında Kizikos'ta çıkmış olan bir savaşta Alan liderinin oğlu öldürülmüştü. Böylece Alanlılar da Katalanlara karşı kin beslemeye başlayacaktı (Hernández, 1974: 25; Laiou, 2006: 146).

³¹ Hıristiyanlaş(tırıl)mış Türkler anlamına gelen bu kavram, Selçuklu Türklerinin XI. Yüzyılın sonlarından itibaren Doğu Roma İmparatorluğu'nda paralı asker olarak görev yapan birliğe yüklenmektedir (Ramón Muntaner, 2006: 73; Ayönü, 2006: 19; Ayönü, 2009: 73-75).

Kumpanyanın lideri Roger de Flor'u orada hemen parçalara ayırmakla kalmazlar, beraberindeki Katalanların büyük bir kısmını da kılıçtan geçirdiler³². Kumpanyanın geri kalanı, maruz kaldıkları bu zor durum karşısında epey aciz bir duruma düştüler. Öyle ki, Gelibolu'da bulunan Katalanlar da, kendilerini, taarruza geçen Alanlı gruptan korumak için Gelibolu yarımadasında birtakım tedbirler almaya başladılar³³. Üstelik Katalanların, Alanların saldırılarına verdiği cevap gecikmedi. Kumpanya'nın ileri gelenlerinden Berenguer de Entenza da karşı harekete geçerek, *Heraclea* (bugünkü Tekirdağ-Marmara Ereğlisi) şehri yakınlarında bir yere geldi ve burayı yağmaladı³⁴. Ne var ki, Berenguer de Entenza, yağmaladığı yerlerden Gelibolu'ya dönerken, bir Ceneviz filosuna rastladı. Bu filodan gelen davet üzerine Berenguer de Entenza, Cenevizlilerin arasına katıldı, ancak bir pusu neticesinde Cenevizlilere esir düştü ve böylece esaret hayatı başlamış oldu³⁵.

Öte taraftan, İstanbul ile Katalanlar arasındaki ilişkiler Roger de Flor'un suikaste kurban gitmesiyle zaten bozulmuşken, buna, Berenguer de Entenza'nın esareti de eklenince, Gelibolu'daki Katalanlar Berenguer de Rocafort önderliğinde bir konsey toplayıp, ne yapılacağına dair görüşmelere başladılar. Farklı görüşler ortaya atıldıktan sonra, İmparatora karşı savaş kararı alındı³⁶. Katalanlar, Bizans'a karşı gerçekleştirecekleri saldırı hazırlıklarını tamamladıktan sonra, karşı harekete geçerek ilk Bizans birliklerini mağlup etmeyi başardılar (Ramón Muntaner, 2006: 84-85). Bununla yetinmeyen Katalanlar, II. Andronikos'un oğlu olan ortak İmparator IX. Mihail'e karşı ikinci kez

---

³² Ortak İmparator IX. Mihail'in, Alanlıları Edirne'ye çağırmasının ardında Roger de Flor'a suikast amacını taşıdığı kaydedilmektedir. Hatta IX. Mihail bununla da yetinmeyip, Alanlara, beraberindeki Türkopollerle birlikte, Katalanların daha önceden karargâh kurdukları Gelibolu yarımadasına yönelmeleri talimatını da vermiştir. Bu arada Roger de Flor'un suikast sonucu öldürüldüğü tarih 4 Nisan 1305'dir (Ramon Muntaner, 2006: 74); Başka kaynaklarda Roger de Flor'un öldürüldüğü tarih 1305 yılının 30 Nisan gecesi şeklinde belirtilmektedir (Laiou, 1972: 146; Frances Hernández, 1974: 26; Bilge Umar, 1998: 151).

³³ Katalanlar böylece Gelibolu'da savunmada kalıp, yerli halkı öldürmüşlerdir (Laiou, 1972: 147; Hernández, 1974: 26).

³⁴ Buradan İmparator'a elçilik heyeti göndermiş ve eğer dövüşülecekse, arkadan gafilce avlamak yerine, yiğitçe dövüşme teklifinde bulunarak II. Andronikos'a bir nevi kafa tutmuştur (Muntaner, 2006: 76; Laiou, 1972: 147).

³⁵ Berenguer de Entenza, Cenevizlilerce esir alındıktan sonra ilk önce İstanbul'a, oradan Ceneviz filosuyla Karadeniz'e, dönüşte Gelibolu'ya uğramadan Ceneviz ülkesine götürülmüştü (Ramón Muntaner, 2006: 79-80); Ramón Muntaner'in, Berenguer de Entenza'yı fidye karşılığında Cenevizlilerden kurtarma çabası da boşa çıkmıştır ve Entenza Trabzon'a götürülmüştü (Frances Hernández, 1974: 28); Berenguer de Entenza Cenevizlilere esir düştükten sonra, onlarla anlaşmak istemiş, fakat Cenevizli lider buna yanaşmamış ve böylece kendisi için dört aylık bir esaret dönemi başlamıştır (Laiou, 1972: 147).

³⁶ Katalanlar, savaş kararı alındıktan sonra, kimse kaçmasın diye gemilerin batırılması kararı dahi gündeme gelmiştir (Ramón Muntaner, 2006: 81-82; Frances Hernández, 1974: 28).

harekete geçtiler. Katalanlar, Apros (bugünkü Tekirdağ-Germiyan Köyü) denilen mevkide ortak imparatoru sıkıştırıp, mağlup ederek çok sayıda ganimetle Gelibolu'ya geri dönmeyi başardılar³⁷.

1305-1309 arasında Katalanlarla Bizanslılar arasında Trakya bölgesinde sürekli çatışmalar ve yağmalama olayları yaşanmaya devam etmiştir. Katalanlar, intikam uğruna, Rodosçuk şehrini talan ederek kontrolleri altına almışlar ve bir kısmı buraya yerleşmiştir. Kumpanya'nın ileri gelenlerinden *Fernando Eiximenis de Arenos* da saldırı politikasını devam ettirmek amacıyla, İstanbul yakınlarına gelmiş ve bu bölgeyi yağmaladıktan sonra, Gelibolu'ya yönelerek Eceabat'ı işgal etmiştir³⁸. Katalanlar, karargâhları olan Gelibolu yarımadasında bir süre kaldıktan sonra, Trakya'ya karşı taarruza geçtiler. Maksudları, Roger de Flor'u öldüren Alanlardan intikam almaktı ve öyle de oldu. Katalanlar, kısa bir süre sonra, Alanları mağlup etmeyi başardılar³⁹.

Bu tarihlerde bir taraftan Bizans-Alan ittifakı diğer taraftan da Ceneviz tehlikesi Katalanları iyice yıpratmaya başladı. Bu tarihten itibaren Türklerle Katalanlar arasında, önce Trakya ve oradan da Yunanistan'ın güneyinde yaşanacak bir dizi ilişkinin temelleri atılacaktır. Bizans idaresindeki Türkopol isimli Hıristiyanlaşmış Türklerin, özellikle Bizans ve Katalanlar arasında yukarıda bahsi geçen Apros Savaşı'nda Katalanlara meyletmeleri Türk-Katalan ittifakının tohumlarının atılması anlamına geliyordu (Ayönü, 2009: 75). Diğer taraftan Katalanların Trakya'da çok sayıda düşmanla savaşması, kumpanyanın gücünün zayıflamasına neden olmuştu. Bu yüzden Kumpanya, muhtemelen Karesi Türklerinden olan "Halil" isimli bir komutanla temasa geçerek, kendisiyle bir ittifak kurma yönündeki taleplerini bir elçilik heyetiyle bildirmişlerdir (Ayönü, 2009: 75). Şunun da altını çizmek gerekir ki, gerek o dönemin

---

³⁷ Muntaner kroniğinde hayli kanlı geçen bu savaşta XI. Mihail'in çok sayıda zayıat verdiğini kaydetmektedir (Ramón Muntaner, 2006: 87-89); Apros Savaşı'nın tarihi 10 Haziran 1305 olarak verilmiştir (Angeliki E. Laiou, 1972: 156; Ayönü, 2006: 22); Aşağıda görüleceği üzere, Apros Savaşı'nın önemine binaen, Türklerle Katalanlar arasında yaşanacak olan ittifakın tohumlarının bu savaş esnasında atıldığı kaydedilmektedir; Günümüzdeki bazı kaynaklar, bu savaşın tarihini 1307 olarak vermektedir (Öden, 1994: 129).

³⁸ Kumpanya mensupları, Bizans'a karşı gerçekleştirmiş olduğu bu saldırı ve yağmalama neticesinde bölünmüşlerdir. Bazıları Gelibolu'da, bazıları ise Tekirdağ bölgesinde karar kurmuşlardır (Ramón Muntaner, 2006: 91-94; Angeliki E. Laiou, 1972: 162, 167).

³⁹ Neredeyse bütün gün süren savaşta, Katalanlar, Alanları yenmekle kalmaz, Roger de Flor'u katleden Alan lideri Girkon'u da öldürürler ve çok sayıda ganimetle Gelibolu'ya dönerler (Ramón Muntaner, 2006: 100-101).

çağdaş kaynakları gerekse günümüzün araştırma kaynakları Türklerin Katalanların safına ne zaman geçtikleri ve kaç kişi oldukları yönünde farklı bilgiler vermektedir⁴⁰.

Roger de Flor'un öldürülmesinden sonra, kumpanyanın içinde başlayan bağımsız hareketler ve içten içe yaşanan çekişmeler, üst seviyedeki kumpanya liderlerinin birbirleriyle ters düşmelerine neden oluyordu. Örneğin, Ceneviz esaretinden kurtulan Berenguer de Entenza ile Berenguer de Rocafort arasında uyuşmazlıklar yaşanmış ve aralarındaki rekabet ilkinin ölümüyle sonuçlanmıştı⁴¹. Katalanlar bu hadiseden sonra müttefikleri Türklerle beraber Gelibolu yarımadasını terk etmeye başlayarak bugünkü Batı Trakya topraklarına geçtiler. Türklerin kendilerine katılmasıyla birlikte Trakya'nın batısı ile Makedonya arasında rahatça hareket eden Kumpanya, daha sonra Selanik'e yakın *Cassandra* (ya da *Kassandraia*) şehrine geçtiler⁴². Kısa bir süre sonra, 1307 yılının yaz başlangıcında Katalanlar Makedonya istikametine yöneldiler (Laiou, 1972: 183). İmparator II. Andronikos, bunun üzerine, Cenevizlilere önceden sergilediği düşmanca tavrından vazgeçip, onlarla müttefik olma yoluna gitti ve aralarında 1308 tarihli bir anlaşma imzalandı⁴³. Bizans-Ceneviz anlaşmasından sonra Türkler ve Katalanlar Makedonya'da bir süre kaldıktan sonra, güzergâhlarında değişiklik yapmaya karar verdiler⁴⁴. Ne var ki, bu sırada, Berenguer de Rocafort ve Ramón Muntaner gibi

---

⁴⁰ Muntaner'in Kroniğinde Türklerle Katalanlar arasında elçilerin gidip-gelmeye başlaması, Türklerin Katalanlara olan hayranlığına bağlanır. Böylece ilk elçi gönderen taraf Türkler olup, Katalanlara katılmayı istemektedirler. Ancak hangi Türk grubunun olduğundan bahsedilmemekle birlikte, sadece grubun lideri olan "İshak Melik" ismi geçmektedir. İshak Melik'in sekiz yüz atlısıyla, hemen akabinde kardeşlerinin de dört yüz atlı ve iki yüz piyadeyle Katalanlara katıldığını kaydedilmektedir. Bunun yanında, Türklerin itaatkâr ve iyi silah kullandıklarından da bahsedilir (Ramón Muntaner, 2006: 109-110; Ayönü, 2006: 20-22); Katalanlar ile Türkler arasında yapılan ittifak anlaşması neticesinde Türk aileleri için ayrı mahalleler olması şartıyla Türklerden 800 atlı ve 2000 piyade askerin Katalanlara sadakat yemini ettiği ifade edilmektedir (Frances Hernández, 1974: 28, 30; Öden, 1994: 129). Türkler ve Katalanların birleşmeleri ve ardından Trakya ve Makedonya'daki kısa süreli maceraları için bkz. (Ayönü, 2009: 77-78, 90-91)

⁴¹ Katalanlara yeni katılmış olan Türklerin Berenguer de Rocafort'un safında yer aldıkları kaydedilmektedir. (Ramón Muntaner, 2006: 120-122; Frances Hernández, 1974: 32-34).

⁴² Muntaner, burada Kumpanya'dan ayrılıp Gelibolu'ya geçtiğini belirtir ve kendisinden yardım istemek için gelen zor durumdaki Cenevizli Tedisio Zaccaria ile tanıştıktan sonra yardım çağırısına olumlu cevap vermiştir. Bunun üzerine Ramón Muntaner Foça şehrini yağmaladıktan sonra tekrar Gelibolu'ya, oradan da Lord Infant ile Taşöz Adası'na geçerler (Ramón Muntaner, 2006: 124-125; Hernández, 1974: 35); Türkler ve Katalanların 1307 yılının sonbaharını geçirmek için erzak toplamak amacıyla bu şehirde karargâh kurdukları ifade edilmektedir (Ayönü, 2006: 23).

⁴³ Bu anlaşmayla Cenevizlilere İmparatorluk sınırları içinde ticarî bakımdan bir takım düzenlemeler getirilirken, iki taraf arasındabazı ittifak ilkeleri belirleniyordu (Laiou, 1972: 183-185)

⁴⁴ Bazı kaynaklarda Türklerle Katalanların ilişkilerinin 1309 yılında Orta ve Güney Yunanistan'a gelmeden önce kesildiğini ve Türklerin Trakya'ya döndükleri ifade edilmektedir (Ayönü, 2006: 24; Öden, 1994: 1299; Kimi kaynaklar ise Türklerin Katalanlarla beraber Orta ve Güney Yunanistan'a kadar

Kumpanya'nın ileri gelenleri farklı maceralara girmiş bulunuyorlardı. Kumpanya, artık Berenguer de Rocafort'un hareketlerinden rahatsızlık duymaya başlayınca, onu tutuklattı⁴⁵.

Katalanlar, bu hadiseden sonra, Türklerle beraber Teselya bölgesinden güneye doğru Atina Dukalığı'na kadar ilerlemeye başladı⁴⁶. Katalanlar, Atina Dükü ile anlaştıktan sonra bölgeye yerleşebildiler. Ancak Kumpanya bazı yerleri ele geçirmeye başlayınca, Atina Dükü olan *Gautier de Brienne* kendisi için müstakbel bir tehlike olarak gördüğü Katalanlardan kurtulmak için bir takım planlar yapmak zorunda kaldı (Hernández, 1974: 39; Ramón Muntaner, 2006: 147; Setton, 1975: 8-13). Bahsi geçen dükün hareketlerini sezmekte gecikmeyen Katalanlar, tedbirler almaya başladı⁴⁷. Taraflar arasında savaş kaçınılmaz olunca, iki taraf derhal savaş pozisyonu aldı. Bu sırada savaş alanının kenarında müttefik Türkler de vardı⁴⁸. Doğu Akdeniz'deki Latin tarihine damgasını vuracak olan 15 Mart 1311 tarihli *Kephissos Savaşı* Katalanların tarihine parlak bir zafer olarak geçti. Türkler bu savaşın başında tereddütlü bir tavır içinde kalsalar da, Katalanlar safında savaşa katılarak böyle bir galibiyetin alınmasında büyük bir rol oynadılar⁴⁹. Böylece Katalanlar Atina Dukalığı'nın yeni efendisi olup, burada iktidarını tesis etmiş oldular. Ancak Türkler, 1311 senesinin sonlarına doğru, müttefiklerinin yanında kalmak istemediklerini belirtince, Katalanlardan gitmek için izin istediler. Türkler, müttefikleriyle vedalaştıktan sonra Trakya'ya kadar güvenle ilerlemişler ve buraya geldiklerinde iki gruba ayrılmışlardı⁵⁰. Melik idaresindeki

---

ilerledikleri, hatta Katalanların Atina Dukalığı'nı işgal etmelerinde rol oynadıkları belirtilmektedir (Setton, 1975: 8-13).

⁴⁵ Kumpanya'nın mensupları, Rocafort'u tutukladıktan sonra, kardeşiyle birlikte bir Fransız asilzadesine teslim ederler ve O da bu ikisini hapsedilecekleri Napoli'ye Kral Robert'e götürür (Ramón Muntaner, 2006: 142-144).

⁴⁶ Burada Atina Dükü olan Brienne Kontu (*Gautier de Brienne*)'nun himayesine girdiler (Ramón Muntaner, 2006: 145-146).

⁴⁷ Atina Dükü ve Katalan Kumpanyası 1310-11 güzünü ve kışını savaş hazırlıkları yaparak geçirdiler. Bu savaş kimin kalıp, kimin gideceğini tayin eden bir savaş olacaktı (Setton, 1975: 170).

⁴⁸ Muntaner, Türklerin savaş alanında ayrı bir yerde durdukları ve hemen hamle yapmadıklarını kaydetmektedir (Ramón Muntaner, 2006: 148; Hernández, 1974: 40; Setton, 1975: 13).

⁴⁹ Türklerin, bir süre bekledikten sonra, düşmanın üzerine atıldıkları kaydedilmektedir (Ramón Muntaner, 2006: 148); Savaşın gidişatına göre hareket eden Türkler, müttefikleriyle ilgili şüphelerin yersiz çıktığını ve Katalanların düşman tarafını yenmeye başladıklarını görünce savaşa girdiler (Hernández, 1974: 40); Katalanlar, müttefikleri Türkler sayesinde, Fransız komutan Walter of Brienne komutasındaki orduyu mağlup etmeyi başararak, bölgedeki Fransız nüfuzunu kırarak, İspanyol nüfuzunu Doğu Akdeniz'e kadar taşımış oluyorlardı (Topping, 1975: 107).

⁵⁰ Melik idaresindeki Türkler, Bizans tarafını seçmektense, Sırp Kralı'nın hizmetine girmeyi tercih etmişlerdi. Halil komutasındaki diğer Türk grubu ise Anadolu'ya geçmek istemişlerdi (Hernández, 1974: 41-42; Muntaner, 2006: 151; Ayönü, 2006: 26).

Türkler, Sırp Krallığı'nın himayesine girmeyi kabul etmiş olmalarına rağmen, Halil idaresindeki Türkler ise Bizans İmparatoru II. Andronikos'tan Anadolu'ya güvenle geçebilmek için temasa geçtiler. İmparator buna rıza göstererek Türklerin Gelibolu'ya kadar sağ-salim gelmesi teminatını verdi. Ancak burada çok kötü bir olay gerçekleşti. İmparatorun bu vaadine uymayan Bizanslı askerler, Cenevizlerle beraber Türklere karşı saldırıya geçtiler. Kuşatma altındaki Türkler, ne yapacaklarını şaşırarak için Cenevizlilere sığınıp, onların gemilerine binerek çok elim bir hataya düştüler. Ceneviz gemilerine binen Türklerin bir kısmı katledilmişken, bir kısmı da esir alınmıştı⁵¹. 1303'ün sonbaharında başlayan Türk-Katalan ilişkileri, 1311'in sonlarına kadar sürmüş olsa da, Katalanlar, Atina Dukalığı'na yerleşmesiyle birlikte, bir süre sonra Güney Batı Anadolu'nun gazi Türkmen beyliklerinden Menteşe ve Aydınogulları Türkleriyle, ikinci kez müttefik olma yönünde, yeni ilişkiler gerçekleştirecektir⁵².

XIII. yüzyılın sonları ile XIV. yüzyılların başlarında İslam coğrafyasına, özellikle de Anadolu'nun batı ve güney sahillerine karşı Haçlıların taarruza geçmesi Latin deniz devletleriyle Türkleri karşı karşıya getirmiştir. Venedik'in 1293'te Alanya kalesini ele geçirmesi ve Rodos adasının Saint-Jean Şövalyeleri tarafından işgal edilmesi Türkiye'nin güney kıyıları boyunca uzanan deniz güzergâhını tehdit etmeye başlamıştı (İnalçık, 2009: 31). Buna karşılık Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte, XIII. asrın ikinci yarısından itibaren Anadolu'nun batısında müstakil hareket eden Türkmen Beyliklerinin, Haçlıların bu tehditkâr genişlemesi karşısında sessiz kalmaları düşünülemezdi⁵³. Bu beyliklerden Menteşe, Aydın ve Saruhan gibi gazi-uç beylikleri, XIV. asrın ilk çeyreğinde Batı Anadolu'da Latin kökenli İtalyan tüccar-denizci devletlerle birtakım ilişkiler kurmaya başlayacaklardır. Özellikle bu dönemde Batı

---

⁵¹ Muntaner, Türklerin, kendilerini Gelibolu'dan Anadolu'ya geçirmek için Cenevizlilerle anlaşacağını, ancak Cenevizlilerin daha sonra sözlerinden dönerek, Türklerden bir kısmını öldürdüklerini, bir kısmını da esir aldıklarını kaydetmektedir (Muntaner, 2006: 151); Gelibolu'da sıkıştırılan Türklerin büyük bölümününün aşırı karanlıktan dolayı gemileri karıştırıp, Ceneviz yerine, Bizans gemilerine binmekle feci sona maruz kaldıkları belirtilmektedir. Hatta, Türklerden bazılarının, kurtulmak amacıyla Ceneviz gemilerine binmelerine rağmen, akıbetlerinin Bizans gemilerine binenlerle aynı olduğu kaydedilmektedir (Ayönü, 2006: 27; Frances Hernández, 1974: 44; Setton, 1975: 14). Ayrıca Türklerin akıbeti hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmak için bkz. (Ayönü, 2009: 99-101)

⁵² Menteşe ve Aydınogulları Beyliklerinin Katalanlarla 1329'a kadar müttefik olarak birlikte hareket etmişlerdi. (Zachariadou, 2009: 241-248); 1319'dan 1329'a kadar Menteşe ve Aydın Beylikleriyle Katalanlar arasında yapılan ittifak özellikle bölgede epey kolonisi bulunan Venedik'in ticaretini sekteye uğratmıştır. Bu yüzden Venedik, iktisadî açıdan kısa süreliğine de olsa duraklam dönemine girmiştir (Turan, 2000: 203-204).

⁵³ 1306-1309 yılları arasında Küçük Asya'nın güney ve batı sahillerinin Türk korsanlarının saldırısına maruz kaldığını Marino Sanuda Torsello kaydetmektedir (Prior, 2004: 166).

Anadolu ve Karadeniz’de önemli ticaret kolonilerine sahip olan Venedik ve Ceneviz, bu Latin kökenli denizci devletlerin en önemlileriydi. Türklerle bu Latin denizciler arasında cereyan eden ilişkiler daha çok iktidar mücadelesi şeklinde olmuştur. Selçukluların iyice zayıfladıkları döneme denk gelen batıya yönelik Türkmen göçleri siyasî, demorafik ve iktisadî nedenlere bağlı olarak sürmeye devam ederken, dönemin en güçlü Latin denizci devletlerinden Ceneviz ve Venedik’in Ege Denizi’ndeki Bizans mülklerine el koymasıyla birlikte Batı Anadolu sahilleri Hıristiyan ablukasıyla karşı karşıya kalıyordu. Örneğin, Sakız adası 1304’te Ceneviz hâkimiyetine girerken, yine Cenevizlilerle yapılan işbirliği sayesinde Rodos adası da Saint Jean şövalyelerinin işgali altına girmişti⁵⁴.

Türkmen gazi-uç beyliklerinden Menteşe ve Aydın Beyliği’nin, Latin kökenli denizci devletlere karşı iktidar mücadelesine girişmeye başladığı 1300-1311 zaman aralığının hemen ardından⁵⁵, yeni bir Türk-Katalan ittifakına şahit olunacaktır⁵⁶. Ancak burada atlanmaması gereken bir nokta da Katalanlarla Batı Anadolu Türkmen Beylikleri arasında gerçekleşecek ittifakın hemen arifesinde Batı Anadolu’daki gazi uç Türk beyliklerinin sahip olduğu denizcilik tecrübesinin Latin denizcilerle mukayese edilemeyecek kadar az oluşlarıdır. Batıya yönelik Türkmen göçleri karada istikrarlı bir şekilde devam ederken, denizlere yönelik yürüttükleri genişleme siyaseti Latinler tarafından o nispette sekteye uğratılabiliyordu⁵⁷. Ne var ki, Latinlerin, Türk denizci

---

⁵⁴ Latin denizci devletleri rahatsız eden faktörler arasında, Batı Anadolu’daki Türkmen yayılışının yanında, bölgedeki yerli Rumların tavırları da gösterilebilir. Zira onların Latinlere olan düşmanlığı Türkmenlerin faaliyetlerini kolaylaştırmıştır. Bölgenin Rum ileri gelenleri Ege adaları ve Mora yarımadasını ele geçirip, civar denizlerde ticaret yaparak bölgeyi sömüren Latin kökenli denizcilere karşı Türklerle ittifak yapmaktan geri kalmamışlardır (İnalçık, 2009: 32).

⁵⁵ Ege Adalarına yönelik ilk Türk tehlikesinin, Efes ve Körfez civarında Sesa (Sasa) Bey maiyetindeki Menteşe Türklerinin 1304’teki mevcudiyetiyle başladığı, bundan sonra Aydın-ili Mehmet Bey’in Rodos, Sakız ve Midilli adalarına karşı gerçekleştirdiği taarruzlara sahne olduğu görülmektedir. Ancak bu taarruzlar kısa sürmüş ve, yukarıda da belirtildiği üzere, Sakız 1304’te Cenevizlilere ve Rodos ise 1308’de Aziz Yahya Şövalyelerine geçmiştir (İnalçık, 2005-06: 142-143); Menteşe donanmasının 1304 senesinde Rodos’a çıkarma yaparak adanın büyük bir kısmını ele geçirdikten sonra, Ege adaları için de aynı tehdidi oluşturduğu anlaşılmaktadır (Kayhan, 2005-06: 280); Ancak şunu kesinlikle belirtmemiz gerekir ki, Rodos adasının Katolik Aziz Yahya Şövalyelerince ele geçirilmesine karşı harekete geçen unsurun, Aydınoğullarından ziyade, Menteşeoğullarının olması çok daha muhtemeldir. Zira Aydınoğulları, XIV. asrın hemen başlarında yaşanan bu olumsuz hadiseye karşı koyacak kadar henüz kuruluşunu tamamlamış değildi (Akın, 1968: 23).

⁵⁶ 1318 tarihiyle birlikte Atina Katalanlarının valisi Don Alfonso Fadrique ile Aydın ve Menteşe gazi-uç beylikleri arasında bir ittifak yaşandığını kaydeden. İnalçık, Sanudo Torsello’yu kaynak göstererek, Eğriboz adası için tehlike teşkil eden 6 Kadırga ve 30 küçük gemiden müteşekkil bir Türk filosundan bahsetmektedir (İnalçık, 2005-06: 143; İnalçık, 2009: 33; Zachariadou, 1983: 14-15).

⁵⁷ Bunun en iyi örneği 23 Temmuz 1319 tarihli deniz savaşında Mehmed Bey komutasındaki Aydınoğullarına ait bir donanmanın birleşik Ceneviz ve Rodos şövalyelerince Sakız açıklarında bozguna

gazilerine yönelik bu engelleme çabaları başarılı olsa da, örneğin, Aydınoğlu Umur Bey, İzmir Kalesi'ni Cenevizli Martino Zaccaria'dan teslim alarak kendi hâkimiyetini kurmayı başardı (İnalcık, 2009: 34).

Türkmen gazilerinin uzun zamandır Anadolu coğrafyasının sahillerini abluka altına alarak deniz ticaret tekeliyi ellerinde bulunduran Latin denizci güçlere karşı uzun vadede verdikleri rahatsızlık Türk-Katalan ittifakıyla daha karmaşık bir hal almıştır. Üstelik Katalanların geçmişte Türklerin yardımıyla Atina'da yeni bir siyasî otorite kurmuş olmaları, Venedik devletinin Ağrıboz'daki vatandaşlarının güvenliği açısından endişelenmesine de neden olmaktadır⁵⁸. Haçlı Seferlerinin kalıntılarının devam ettiği bu dönemde daima Haçlı zihniyetiyle hareket eden Katolik âlemi için meşum addedilen bu ittifak sayesinde, Türklerin faaliyet alanı Yunan yarımadasındaki Eğriboz ve Girit adasına kadar genişleme imkânı bulmuştur⁵⁹. O dönemde pek çok düşmanı olan Atina Katalanlarının, bilhassa Ege'deki Venedik ticaretine sekte vurması açısından bölgedeki Türk korsanlık faaliyetlerine destek verdiklerine şahit olunmaktadır. Venedik, Türklerin korsanlık faaliyetleri nedeniyle iyice yıprandığı için, Katalan Don Alfonso Fadrique ile masaya oturmaya karar vermiş ve Haziran 1319'da Venedik-Katalan anlaşması imzalamıştı. Bu anlaşma, 1321'de yeniden genişletilmiştir⁶⁰. Bu anlaşma, Venedik'i Katalan tehdidi açısından rahatlamış olsa da Türkler bu dönemden sonra da saldırılarına devam etmişlerdi⁶¹. Venedik, Türk saldırılarına karşı bir ittifak oluşturulması taraftarıyken, 1326'dan sonra Venedik-Katalan ilişkilerinin yeniden zedelenmesi nedeniyle, böyle bir ittifak sekteye uğramış ve aralarındaki savaş yeniden başlamıştır (Zachariadou, 2009: 245-248).

---

uğratılmasıydı (İnalcık, 2009: 32-33); Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, bu Türkmen gazi beylikleri, Osmanlılar tarafından tarih sahnesinden silininceye kadar, kendi aralarında da iktidar mücadeleleri yaşadıkları için bölgedeki Latin denizci devletlere karşı uzun vadeli bir başarı sağlayamamışlardır (Pryot, 2004: 167).

⁵⁸ Aslında bu durumdan sadece Venedik şikâyetçi değildi. Zira, Aragon nüfuzunun Sicilya'da yerleşmesi ve Katalanların ise Atina Dukalığını ele geçirmesi Fransızları ve Fransız yanlısı Papa IV. Urban'ı da endişelendirmişti. İspanyol kaynaklı bu genişleme gerçekten de tehditvari bir hale bürünmüştü. (Topping, 1975: 108).

⁵⁹ Aynı şekilde Katalanlar, bu dönemde Eğriboz adası yüzünden Venedik'le sürekli çatışma halinde olmuştur. Venedik, bu nedenle, Katalan-Türk korsanlarına karşı uzun süre mücadele etmek zorunda kalmıştır (Zachariadou, 2009: 239-240; İnalcık, 2009: 33).

⁶⁰ Öyle ki, Katalanların idarecisi Alfonso, anlaşma uyarınca, Venedik'e düzenlenmesi muhtemel herhangi bir Türk saldırını dahi bildirecekti (Zachariadou, 1983: 15).

⁶¹ Türklerin bu faaliyetlerine devam etmesinin yanında, Alfonso'nun, Venediklilerle yaptığı anlaşmaya rağmen, 1321'den sonra da Türklerle ittifakına gizlice devam ettiği kaydedilmektedir (Elizabeth A. Zachariadou, 2009: 245).

Katalan lideri Alfonso ve Aydın Türkleri, Venedik'e karşı yeniden cephe almalarına rağmen, bu işbirliği kısa süreli olmuş ve Katalan-Türk ittifakı, 5 Nisan 1331 tarihli Negrepont Antlaşması ile son bulmuştur (Kayhan, 2005-06: 280). Venedik, Menteşe Beyi Orhan ile iyi ilişkiler kurmasına rağmen, barışın tesisi gerçekleşmemiş ve bu kez adalar ve sahiller pek çok kez Aydınoğlu Beyliğinin taarruzlarına⁶² maruz kalmaya devam etmesine rağmen, Venedik bir süreliğine Türk akınlarına set çekebilmiştir. Ancak Eğriboz, her halükârda Türklere haraçgüzar bir toprak olmaktan kurtulamamıştır (Zachariadou, 2009: 250-254).

1.2. Osmanlı-İspanyol İmparatorluklarının Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu ile İspanya Monarşisi'nin, XV. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak XVI. yüzyılda ulaştıkları "cihanşümul" vasfını kazanmadan önce kat ettikleri merhaleler bakımından birtakım benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu benzerliği ilk kez gün yüzüne çıkaran ünlü Alman tarihçisi *Leopold von Ranke* olmuştur (Ranke, 1971). Ranke, XVI ve XVII. yüzyılları kapsayacak şekilde, her iki imparatorluğu idarî ve askerî kurumlarıyla birlikte ele almıştır. 20. Yüzyılda ise Fransız tarihçisi *Fernand Braudel* (Braudel, 1994) iki imparatorluğun ortak mücadele sahası olan Akdeniz'i *Annales* ekolü çerçevesinde etüt ederek, siyasî yönünden çok olayların iktisadî boyutunu ve gündelik hayatı analiz etmiştir. Günümüze biraz daha yakın bir dönemde ise *Andrew Hess*'in Akdeniz üzerine yaptığı araştırmaları İspanyol ve Türk imparatorluklarının XVI. yüzyılda oynadığı roller hakkında daha kapsayıcı bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmuştur (Hess, 2010). On altıncı yüzyıl boyunca tarihin, özellikle de Akdeniz cephesinde karşı karşıya getirdiği bu iki imparatorluğun besledikleri "dünya hâkimiyeti" fikri, geçmişte izledikleri politikaların birikimiyle meydana gelmiştir (Toledo, 2006: 15-27). Bu bölümde, neredeyse aynı kaderi paylaşan bu iki imparatorluğun geçtiği safhalara kısaca değinmek faydalı olacaktır⁶³.

---

⁶² Enverî'nin *Düstârnamesine* göre Aydınoğlu Mehmed Bey döneminin son seferi oğlu Gazi Umur Bey tarafından Mora'nın içlerine kadar yapılan akınlar neticesinde çok sayıda ganimet ve esirle birlikte İzmir'e dönülmesiyle gerçekleştirilmiştir (Akin, 1968: 36).

⁶³ Miguel Ángel de Bunes Ibarra makalesinde, Leopold von Ranke'nin eserinin içeriğine değinmiştir (De Bunes Ibarra, 1995: 167-179); Muzaffer Arıkan da, Türk-İspanyol münasebetlerinden bahsetmiş ve Aragon Kraliyet arşivinin bu ilişkiler açısından ne kadar mühim olduğunu belirtmiştir (Arıkan, 1966: 251-255; Arıkan, 1968: 239-256)

İki imparatorluğun benzerlikleri göz önünde bulundurulduğunda, Osmanlı Beyliği'nin, kuruluş döneminde geçtiği aşamalara kısaca değinmek gerekir. Osmanlı Beyliği XIV. yüzyılın başlarında Kuzey-Batı Anadolu'da küçük bir beylikken, “gaza ve cihad”⁶⁴ politikasıyla, Hıristiyanlığın Anadolu'daki bin yıllık kalesi olan Doğu Roma İmparatorluğu'na karşı Osman Bey'in (1299-1324) yürütmüş olduğu ve oğlu Orhan Gazi'nin (1324-1362) aynı şekilde devam ettirdiği sabırlı ve istikrarlı taarruzlarla Bursa, İznik ve İzmit gibi önemli şehirlerin alınmasıyla Doğu Roma İmparatorluğu giderek güçten düşmüş ve sınırları da daralmıştır⁶⁵. Bunu, Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerinin 1354'te Rumeli'ye geçişi izledi. Orhan Gazi'nin ölümünden sonra tahta çıkan oğlu I. Murad (1362-1389), beyliğinin sahip olduğu bu fırsatı çok iyi kullanarak, Balkanlarda yayılma politikasını devam ettirmiştir (İnalçık, 2004: 20-21; İnalçık, 2009: 63-65;). Felaket olarak nitelendirilen “Fetret Devri”nden (1402-1413) sonra I. Mehmed (1413-1421) ve II. Murad (1421-1451) gibi dirayetli padişahların Anadolu ve Balkanlarda izledikleri birleştirici siyaset sayesinde Osmanlılar yeniden yükselişe geçmiştir.

Osmanlı Devleti, kuruluşundan yaklaşık 150 sene sonra, Anadolu ve Balkanlardaki pürüzlerin büyük ölçüde giderilmesi ve II. Mehmed'in (1451-1481) tahta geçmesiyle birlikte, artık imparatorluk görünümüne bürünecektir. II. Mehmed, tahta çıkar çıkmaz, dünya tarihine damgasını vuracak olan Doğu Roma İmparatorluğu'nu 1453'te tarih sahnesinden silmiş ve İstanbul'u fethederek, payitahtı buraya taşıdıktan sonra, Anadolu ve Balkanlarda önemli icraatlar yapmıştır. II. Mehmed, otuz senelik saltanatı sırasında Anadolu'da Karamanoğulları Beyliği, Akkoyunlu Devleti ve Trabzon Rum İmparatorluğu gibi, Osmanlıları siyasî açıdan tehdit edebilecek Müslim ve gayri-Müslim unsurlara son vermiştir⁶⁶. Balkanlarda Macarlara karşı, Mora'da ise

---

⁶⁴ Osmanlı fetih politikasında Gaza ve Gazilik faktörü için bkz. (İnalçık, 2009: 24-26); ilk Osmanlı hükümdarlarının sınırsız sarıldıkları bu gaza ve cihad fikri, İslam'ın galip gelişine kadar devam edecektir. Kendilerini Sünni-Müslüman olarak tarif eden Osmanlılar, İslam hukukunun prensiplerini yerine getirmek için gaza ve gazilik politikasını sürekli olarak Hıristiyan devletlere karşı gütmekteydiler. Osmanlı Hükümdarlarının genel politikası fethedilecek yerleri İslam'la “şereflendirme” gayesini içermekteydi (Toledo, 2006: 17-19).

⁶⁵ Osmanlıların gelişmesine yardımcı olan üç faktör sayılmaktadır. İlk olarak, Moğollar gibi Asya kökenli güçlerin baskısı neticesinde çeşitli Türk unsurları Batı Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. İkinci olarak Bizans'ın çevresinde ve Balkanlarda herhangi bir güçlü siyasî otorite bulunmamaktaydı. Üçüncü olarak Avrupa'da Osmanlı'yı durdurabilecek güçlü siyasî bir teşekkülün olmamasıdır (Lee, 2002: 79-82; İnalçık, 2004: 15-22).

⁶⁶ II. Mehmed, bu zaferiyle birlikte, İslam âleminde sonsuz bir saygı kazanmış ve diğer İslam hükümdarlarının üzerinde bir yere sahip olmuştur. Saltanatı sırasında sınırsız kaynakları ve bitmek

Venediklilere karşı savaflara girişmişti. Venedikle on altı yıl süren savaşlar sonucunda bu devlet vergiye bağlanmıştır (İnalçık, 2009: 115). II. Mehmed'in, Memlûklar hariç, özellikle de Anadolu'daki muhalif güçleri tasviye etmesi, devletin II. Bayezid (1481-1512) zamanında daha sakin bir dönemden geçmesini sağlamıştır.

1481'de Osmanlı tahtına oturan II. Bayezid, babası II. Mehmed'in aksine, daha sakin bir politika gütmeyi uygun görmüştür. Çünkü kardeşi Cem Sultan taht üzerinde hak iddia etmiş ve ağabeyi II. Bayezid'e karşı ayaklanmıştır. Ancak bu ayaklanmadan bir sonuç alamayan Cem Sultan derhal Rodos şövalyelerine, sonra da Fransa'ya sığınmıştır. Ancak, Fransa Kralı VIII. Charles, Cem Sultan'ı Papa VIII. Inocento'ya teslim etmiştir. Böylece Cem Sultan meselesi bir Avrupa meselesi haline gelmiş oluyordu (İnalçık, 2009: 131). Cem Sultan'ın 1495'te ölmesiyle birlikte rahat nefes alabilen II. Bayezid Venedik'i 1499-1503 savaşında mağlup ederek Doğu Akdeniz'de güçlü bir konuma ulaştı (İnalçık, 2009: 132). II. Bayezid döneminin diğer siyasî olayları ise Osmanlı-Lehistan Savaşı (1496-1498), Memlûk hadiseleri olmuştur. II. Bayezid'i tahtan indirmeye zorlayan I. Selim (1512-1520) Osmanlı tahta oturduktan sonra ilk tehdit olarak gördüğü İran-Safevi devletini ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Kuruluşundan beri kendisini İslam'ın müdafii olarak gören Osmanlılar, Şii hükümdarı Şah İsmail'e karşı Çaldıran Savaşı'nı (1514) kazandılar. II. Selim, bir adım daha ileri giderek, II. Mehmed'in döneminden beri devleti rahatsız eden Memlûkleri Ridaniye (1516) ve Mercidabık (1517) savaşlarıyla ortadan kaldırdı (İnalçık, 2009: 140-144). II. Selim, bu zaferleri sayesinde Halife Mütevekkil'in karşısında "Hadimu'l Haremeyn" (Mekke ve Medine'nin Hizmetkârı) unvanını almış ve devletini İslam'ın en büyük ve tartışmasız "hamisi" konumuna ulařtırmıřtır⁶⁷.

---

bilmeyen enerjisiyle giriştiği seferler devletin imparatorluk vasfını pekiştirmesine rağmen, ülkenin gücünü de bir o kadar tüketmişti (İnalçık, 2004: 30-34; İnalçık, 2009: 110-116).

⁶⁷ Aslında bu "hami"lik sıfatının en büyük emarelerinden biri, XV. Yüzyılın sonlarına doğru Hint ticaretine sahip olabilmek için Ümit Burnu'nu dolaşan Portekizlilerin çok geçmeden Kızıldeniz'in güneyinden girip, Cidde limanına kadar sokulmaları karşısında I. Süleyman'ın hem bu denize donanma göndermesi hem de Kızıldeniz'de bir donanma inşa ettirmesidir (İnalçık, 2004: 38-39; İnalçık, 2009: 143-144); Osmanlı, Safevi, Memluk, Venedik ve Portekizlilerin XVI. yüzyılın başlarında Kızıldeniz ve Hint Okyanusu ile ilgili güttükleri siyaset Brummett tarafından yeniden kaleme alınmıştır (Brummett, 2009: 43-49, 52-53); Daha 1505 yılıyla birlikte Osmanlılar, Portekiz tehdidi açısından, Memluklara deniz gücü yardımında bulunmuşlar, karşılığında da Osmanlı-Safevi ihtilafında Memlukların tarafsız kalmasını garantilemişlerdir (Brummett, 1989: 613-27); M. Longworth Dames, "The Portuguese and Turks in the Indian Ocean in the Sixteenth Century", *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, No: 1 (Jan, 1921), s. 1-28.

Kuruluşundan XVI. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanoğulları'nın izlediği politikalar, gelecekte bu devleti, İslam âleminde saygın bir konuma, Avrupa'daki Katolik âlemine karşı güçlü bir rakip haline getirecektir. XVI. asrın ilk yirmi yılından sonra I. Süleyman (1520-1566) liderliğinde Osmanlı Devleti'nin, Avrupa Devletler sisteminde yön tayin edici olmasının en önemli nedeni seleflerinin takip ettiği siyaset olmuştur.

Osmanlı ve İspanya imparatorluklarının göze çarpan benzerliklerine değinilecek olan bu bölümde bu iki siyasî teşekkülden ilkinin izlediği politikalara kısaca göz attıktan sonra, Akdeniz'in diğer ucunda İber Yarımadası'ndaki İspanyol monarşisine de göz atmak yerinde olacaktır. 711'de Cádiz'in kuzeyinde kalan Guadelete Savaşı'nda İspanya'daki Vizigot teşekkülüne son veren Tarık bin Ziyad'ın zaferiyle birlikte İberya yarımadasının büyük bir bölümü hızla İslamlaşma sürecine girmeye başladı. Bu süreç o kadar kısa sürede gelişti ki, Berberîlerin yarımadaya adım attıkları ilk tarihten itibaren yirmi sene içinde İslam egemenliği, kuzey ve kuzeybatıdaki birkaç Hıristiyan bölge hariç, yarımada'nın neredeyse tamamına şamil oldu⁶⁸. Musa bin Nusayr ve Tarık bin Ziyad

---

⁶⁸ 711'de Tarık bin Ziyad'ın komutasında başlayan İslam fetihleri üç sene gibi kısa bir sürede tamamlanmakla kalmayıp, Fransa-İspanya sınırında yer alan Pireneler dağ silsilesini aşmış, Fransa'nın güneyini de teşmil ederek, Paris'e kadar genişledi. Zira, ilk Müslüman fatihlerden olan Musa bin Nusayr, Endülüs'teki ilk fetihleri tamamladıktan sonra, yanına Tarık bin Ziyad'ı da alarak 714'te Şam'a dönerken, idareyi oğlu Abdulaziz'e bırakmıştı. Abdulaziz, doğu'daki Teodomir (Tudmir ya da Mürsiye) bölgesini ele geçirmiştir (Özdemir, 1997; 233-234); İber yarımadasının Müslümanlar tarafından fethedilmesini sağlayan faktörlere baktığımızda ilk olarak Musa bin Nusayr'ın Mağrip valisi olarak tayin edilmesi, ikinci olarak Vizigot krallığının sabık kralı olan Wittiza yanlısı Ceuta hâkimi Julian ile Vizigot tahtına oturup kendisini kral ilan eden Roderic arasında yaşanan ihtilaftır. Julian, bu durum karşısında, Tarık bin Ziyad ile görüşüp, onu bir sefer yapması için teşvik etmiştir. Bu husumetin bir diğer faktörü de, Vizigot kralı Roderic'in Julian'ın kızkardeşine Toledo sarayında uyguladığı şiddet olmuştur. Bu durum, Roderic'i tahtından etmek için Julian'ın intikam hislerini kabartmıştı. Yapılan mütaalalar neticesinde Musa bin Nusayr'ın talimatıyla İberya'nın güney sahillerine 500 kişilik bir kuvvetle gönderilen Tarif adlı bir Berberî ilk keşif seferinde Ceuta beyi Julian (ya da Arapça İlyan)'dan yardım görmüş ve bunun neticesinde Mağrib'e ganimetle dönmüştür. Bu ilk harekât 710'un ağustos-eylül aylarında cereyan etmiştir (Al-Makkarî, 1840 (C. 1); 254-257, 265); Genel görüş itibarıyla İber yarımadasına ilk ayak basanın Tarık bin Ziyad olduğu kabul görülür. Ancak, Emevi Halifesi Velid bin Abdulmelik'ten alınan yetkiyle Tarif bin Malik, kumandası altında 500 kişilik bir kuvvetle 710 senesinin ilkbaharında keşif gayesiyle yarımada'nın güney sahillerine yol aldı. Tarif bin Malik bol miktarda ganimetle dönünce Musa bin Nusayr'ın azatlısı olan Tarık bin Ziyad 711 baharında 7000 kişilik bir orduyla, daha sonra da takviye gelen 5000 kişilik bir kuvvetle İber yarımadasına gönderildi. Tarık bin Ziyad'ın ilerlemesinde bölgede hüküm süren Vizigot krallığı ile Ceuta (Sebte) hâkimi arasında yaşanan ihtilafların da katkısı oldu (Özdemir, 1995; 212); İberya yarımadasına yapılan ilk İslam fetihlerinin hızlı ve kolay bir şekilde ilerlemesinde Vizigot Krallığında yaşanan taht kavgalarının tesiri epey fazladır. Vizigot Kralı Wittiza 708'in sonlarına doğru öldükten sonra yerine, daha hayattayken kendisinden sonra taht için vasiyet ettiği oğlu Achila geçmiş olsa da, krallığın ileri gelenleri, çocuğun yaşı küçük olması nedeniyle buna karşı çıkmışlardı. Taht geçme meselesinde bir süre fetret dönemi yaşanmış ve krallığın farklı köşelerinde küçük prenslikler ihdas edilmişti. Vaziyet daha elim bir hal almadan Roderic (Rodrigo) adlı düke tahta geçmesi hususunda teklif yapılmış ve Vizigot tahtına Roderic oturmuştur. Meselelerin çözüme kavuşturulduğu zannedilen bir dönemde, daima Wittiza'dan yana taraf olan Ceuta hâkimi Julian, yeni tahta oturmuş olan Roderic'e karşı düşmanca bir tavır almış oluyordu. Bu, Musa bin Nusayr'ın

birkaç sene içinde bütün İberya yarımadasını hâkimiyetleri altına aldıktan sonra, Frank topraklarına karşı ilerlemek hususunda mutabık kaldılar. Ancak, Frank toprakları, onların fetihlerinin en uç noktasını teşkil ediyordu. Barselona, Avignon, Lyon ve Rhône nehrine kadar bütün topraklar İslam orduları tarafından ele geçirildi (Al-Makkarî, 1840 (C. 1); 288). Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, yaklaşık sekiz asır sürecek olan İslâm hâkimiyeti boyunca İber yarımadası, tek bir müstakil Müslüman devlet ya da hanedan tarafından idare edilmemiştir. Bu sekiz asırlık dönemde siyasî iktidarı ellerinde bulduran hanedanları göz önünde bulundurursak, İber yarımadasındaki İslam hâkimiyeti muhtelif safhalara ayrılmıştır⁶⁹. İslam fetihlerinin bu kadar kısa sürede yayılmasından yaklaşık yarım asır sonra valilikler döneminin sona ermesiyle, ikinci dönem olarak adlandırabileceğimiz ve 756'da, Abbasi devletinden bağımsız olmak suretiyle, yeni bir siyasî teşekkül olarak ortaya çıkan Endülüs Emevi Devleti, yarımada'daki İslâm sürecinin ikinci safhasını teşkil etmektedir⁷⁰. Ne var ki, zamanla oluşmuş küçük Müslüman prensliklerin, XI ve XII. yüzyıldan itibaren, iç çekişmeler ya da birbirlerine karşı yaptıkları ittifaklar nedeniyle giderek zayıflamalarına⁷¹ paralel olarak güçlenen Katolik Krallar “yeniden fetih (*reconquista*)” faaliyetlerine hız kesmeden, kolayca devam edebilmişlerdi. Gerçi Hıristiyan krallıkların “yeniden fetih”

---

emriyle Tarık bin Ziyad komutasında harekete geçen İslam ordularının muhalif Ceuta hâkimi Julian'ın gösterdiği geçiş izni sayesinde İber yarımadasına ayak basmalarında büyük bir rol oynamıştır (Boronat y Barrachina, (v. 1) 1901: 2-4).

⁶⁹ İberya yarımadasına kısa sürede yerleşen İslam hâkimiyeti sekiz asır boyunca devam etmişti. Bu sekiz asırlık süreçte İslam hâkimiyeti farklı dönemlerden geçmiştir: Valiler Dönemi (711-755), Endülüs Emevileri (756-1031), Mülûkû't-tavâif (1031-1090), Murâbitlar-Muvahiddler (1090-1248) ve Nasrî hanedanı (1238-1492) (Özdemir, 1997; 233); İslam hâkimiyetiyle birlikte yarımada'nın idaresi ilk dönem olan 711-755 yılları arasında Şam'dan tayin edilen valiler tarafından gerçekleştiriliyordu (Seybold, 1988; 271-272); I. Abdurrahman'ın 756 senesinde Endülüs Emevi Devleti'ni ilan etmesine kadar geçen sürede fethedilen toprakları 21 vali idare etmiştir (Özdemir, 1995: 212).

⁷⁰ Abbasi hanedanının iktidarı ele geçirdiği sırada Emevi soyundan gelen üyelerin neredeyse tamamının katledilmesinden sonra canını güçbelâ kurtarabilen son üye Abdurrahman bin Muaviye, önce Mısır'a kaçsa da, can güvenliğinin hala tehlikede olmasından ötürü Kuzey Afrika yoluyla doğrudan Endülüs ülkesine geçmek zorunda kalmıştır. Abdurrahman bin Muaviye 755'te Endülüs'e geldikten sonra Emevi taraftarı olan asker ve siyasî unsurları ustaca teşkilatlandırarak Endülüs'te Emevi hanedanlığını yeniden ihdas etmek istiyordu. Faaliyetlerini bu yönde gerçekleştiren Abdurrahman bin Muaviye, vali Yusuf el-Fihri'ye karşı bütün unsurları ayaklandırarak idareyi ele geçirmiş ve Endülüs'te Emeviler dönemi böylece başlamış oldu (Özdemir, 1995: 212).

⁷¹ Endülüs Emevi Devleti'nin, kuruluşundan yaklaşık üç asır sonra, 1031'de çöküş sürecine girmesiyle birlikte, sahip olduğu siyasî güç ve ulaştığı refah seviyesinde, aynı nispette, bir düşme yaşanmaya başladı. Bu döneme kadar Müslümanların lehine olan denge artık Hıristiyan krallıkların lehine dönmeye başlıyordu. Diğer bir deyişle, Müslümanların üstünlük dönemi, bir daha geri dönmek üzere sona eriyordu. Üstelik Müslümanlar açısından yaşanmaya başlayan gerileme dönemi öyle boyutlara ulaştı ki, İber yarımadasının kuzeyinde yer alan Hıristiyan Krallıklarının baskısı ancak Mağrip topraklarından gelen Murâbitların ve daha sonra da Muvahhidlerin yardımıyla, biraz olsun hafifletildi (Özdemir, 1997: 235;).

politikalarında sürekli başarılı oldukları söylenemez. Çünkü Endülüs Emevi Devleti'nin 1031'den sonra otoritesini kaybetmesiyle birlikte, Mağriplerden gelen Murâbitlar, 1090-1147 yılları arasında İber yarımadasındaki İslâm idaresini ele geçirdikten sonra, Hıristiyan ilerleyişine bir süreliğine dur diyebilmişlerdi⁷². Kısa süren Murabitlar hâkimiyetinden sonra, yine Kuzey Afrika'dan gelen başka bir topluluk olan Muvâhhidler, yarımada'nın güneyini ele geçirerek hâkimiyet alanlarını genişlettiler. Tıpkı Murabitlar gibi, Muvâhhidler de yarımada'daki Hıristiyan ilerleyişine bir set görevi gördüler⁷³.

Müslümanların, geç ortaçağlara doğru Hıristiyan krallıklara karşı kazandığı bu son başarılar, ne yazık ki, yarımada'daki İslâm idaresinin eski ihtişamını yeniden kazanmasına imkân sağlayamadı. Zira, giderek savunmadan taarruza geçen Hıristiyan krallıklar, mühim başarılar elde edemeseler de, yarımada'nın kuzey ve orta bölgelerini Müslümanlardan temizleyebildiler. XIII. yüzyılın başlarına gelindiğinde, İber yarımadasının gerek Hıristiyan krallıkları gerekse İslâm otoritesi açısından dönüm noktası sayılabilecek bir olaya şahit olundu. Uzun zamandır devam eden “yeniden fetih” politikasına rağmen, bu döneme kadar Hıristiyan krallıklar arasında kayda değer bir birlikte hareket etme politikası yoktu⁷⁴. Ancak Papalık makamının İber yarımadasının dâhili politikalarına müdahale etmesiyle bu olumsuz durum giderek değişmeye başladı. Papalığın bu müdahalesiyle birlikte atılan adımlar⁷⁵, o tarihe kadar birbirinden farklı politikalar izlemelerinin yanında, birbirlerine karşı Müslüman idarecilerle bile ittifak kurmaktan çekinmeyen Hıristiyan krallıkların, uzun vadede, ortak bir amaca sarılmalarını sağlayabilmişti. Bir haçlı şemsiyesi altında birleşen Portekiz, Aragon, Kastilya ve Navarra Krallıkları, Müslümanlara çok sert bir darbe vurmak için savaş hazırlıklarını tamamladıktan sonra, 16 Temmuz 1212'de “Las Navas de Tolosa Savaşı

---

⁷² Yusuf bin Tâşfin idaresinde İber yarımadasına geçen Murabitlar, Kastilya Kralı VI. Alfonso'nun tehditkâr ilerleyişine 1086'da meydana gelen Zellâka Savaşında ağır bir darbe vurdular. Müslümanlar, bu zaferle en azından rahat bir soluk alabilmişlerdi (Özdemir, 1995: 215).

⁷³ Ebu Yakub el-Mansur liderliğindeki Muvahhidler, Kastilya Kralı VIII. Alfonso'yu 1195'te yapılan Alarcos savaşında mağlup ettiler. Bu zafer, belki de Müslümanların Hıristiyan krallıklar karşısında elde ettiği son başarılarından biri olmuştur (Al-Makkarî, 1843 (v.2): 321-322; Özdemir, 1995: 215).

⁷⁴ Örneğin, İber yarımadasının Hıristiyan krallıklarından olan León kralı II. Fernando, kendi krallığına Portekiz ve Kastilya krallıklarından gelmesi muhtemel bir tehdit karşısında Muvahhidlerle müttefik olmaktan hiç çekinmemiştir. Aynı şekilde, Kastilya Kralı VIII. Alfonso tarafından gücendirilmiş olan León Kralı IX. Alfonso, Kastilyaların kaybettiği Alarcos savaşından hemen sonra Yakub el-Mansur'un tarafını tutmuştur (Smith, 2011: 160; Hannay, 1917: 66).

⁷⁵ Hıristiyan krallıkları aynı hedefe yönelmek için XII. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Papalık tahtına oturan papaların aldığı tedbirler için bkz. (Smith, 2011: 158-164).

(ya da El-Ukâb savaşı)”nda sayıca kendilerinden üstün Muvahhidlere karşı çok önemli bir zafer elde ettiler (Al-Makkarî, 1843 (v.2): 323; Hannay, 1917: 67). İber yarımadası tarihinin önemli olaylarından biri sayılan bu savaş neticesinde, Cordoba, Jaén ve Sevilla gibi kadim Endülüs şehirleri Müslümanların elden çıkmış ve sadece Granada ve civarı ile yetinmek zorunda kalınmıştır (Özdemir, 1995: 211; Bilgin, 2010: 56; Özdemir, 1997: 248; Hannay, 1917: 69).

Las Navas de Tolosa savaşıyla birlikte askerî üstünlüklerini kaybeden Muvahhidler dönemi son ermiş ve yerini, 1492’ye kadar Granada ve civarına hüküm sürecek olan Nasrî hanedanlığı almıştır (Al-Makkarî, 1843 (v.2): 323). Hıristiyan Krallıkların hâkimiyetine giren bazı kadim Endülüs şehirlerinde yaşayan Müslümanların bir kısmı Kuzey Afrika topraklarına, bir kısmı ise Granada gibi elde kalan İslâm şehirlerine göç etmek zorunda kaldılar (Bilgin, 2010: 56). Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, o tarihten itibaren Granada’ya sıkışan Müslümanlar, Hıristiyan Krallıklar arasında yaşanacak olan dâhili çekişmeler⁷⁶ nedeniyle, biraz olsun, rahat nefes alabilmişler ve XV. yüzyılın sonuna kadar “yeniden fetih” politikasıyla rahatsız edilmeden varlıklarını sürdürebilmişlerdi. Ancak, neredeyse üç asra yakın bir süre hâkimiyetini devam ettirmiş olan Granada İslâm Devleti, İspanya’nın 1469’da birleşmesiyle “yeniden fetih” politikasıyla yeniden rahatsız edilmeye başlandı. Tıpkı Anadolu coğrafyasında Türklerin Doğu Roma İmparatorluğu karşısında İslam egemenliğini yaymaya çalışması gibi, Katolik Krallar da Hıristiyanlığın galip gelmesi için yeniden taarruza geçtiler (Lane-Pool, 1886: 217-218). Yaklaşık on senelik bir kuşatma sürecinden sonra Granada Beni Ahmer Devleti 1492’de Katolik Krallara teslim olmak zorunda kaldı⁷⁷. Granada’nın Katolik Krallara teslim edilmesi karşılığında verilen ve can ve mal güvenliği gibi şehirdeki Müslümanların hayatlarını teminat altına alan “kapitülasyon”lar, Müslümanların en azından bir süre daha rahat yaşamasını sağlamıştır. Ancak kısa bir süre sonra Katolik Krallar verdikleri “kapitülasyonlara”

---

⁷⁶ Kastilya Kralı VIII. Alfonso 1214’te öldükten sonra, bu krallıkta başlayan veraset problemleri, Hıristiyan idarecilerin Las Navas de Tolosa savaşının olumlu sonuçlarından istifade edebilmesini engelliyordu (Hannay, 1917: 67).

⁷⁷ İki krallığın birleşmesiyle birlikte giderek hızlanan “yeniden fetih” süreci neticesinde, 1489’da başkent Granada hariç, Malaga, Ronda, Almeria gibi civar şehirler Katolik Kralların eline geçti. Kuşatmanın uzun sürmesinin şehre gelen ikmal yollarını kapatması nedeniyle açlığa mahkûm kalan Granada şehri teslim olmuş ve böylece İslâm’ın son kalesi de düşmüş oldu (Özdemir, 1995: 216).

sadık kalmamaya ve onları ihlal etmeye yönelik bir takım tedbirler almaya başladılar⁷⁸. Alınan tedbirler, Müslümanları dinlerinden döndürüp, sosyo-kültürel hayatlarından uzaklaştırmaya yönelik olmuştur. Bu tedbirlerin uygulanması için İspanyol idarecileri derhal harekete geçerek birtakım din adamlarını bu iş için görevlendirmişlerdi⁷⁹. Ancak, XVI. yüzyıl boyunca İspanyol idaresinin Müslümanları Hıristiyanlaştırmak için aldığı tedbirler hemen hemen hiç fayda vermemiş, aksine bu yüzyılın belirli tarihlerinde Müslümanlar tarafından çıkarılan birkaç büyük isyanın nedenlerini oluşturmuştur. En son olarak, 1613'te İspanya Kralı III. Felipe'nin çıkardığı fermanla İber yarımadasında yaşayan Müslümanların neredeyse tamamına yakınının sürülmesi kararlaştırılmış ve böylece Müslüman problemi çözülmeye çalışılmıştı⁸⁰.

Selçuklu hâkimiyetinin zayıflamasıyla birlikte XIII. asrın ortalarından itibaren Anadolu'da ortaya çıkan siyasî bölünmüşlüğü andıran benzer bir yapı İber Yarımadasında da bulunmaktaydı. Çünkü Hıristiyan Krallıklar asırlar boyunca birbirinden bağımsız politikalar izlemişlerdir. Bu Hıristiyan Krallıklardan Aragon ve Kastilya Krallıkları zaman içinde güçlenerek diğerlerine göre daha üstün hale gelince ileride oluşacak birleşik bir İspanyol İmparatorluğunun tohumlarını atmıştır (Arıkan, 1968: 239). Kastilya Kraliçesi Isabel (1474-1504) ile Aragon Kralı II. Fernando (1479-1516)'nun, 19 Ekim 1469'da evlenmeleriyle, İspanya'da siyasî bir bütünleşmeye şahit

---

⁷⁸ Katolik Kralların, Granada Müslümanlarına vemiş oldukları taahhütlere yedi sene sonra, 1499'da, riayet etmeye başladılar. Zira İspanyol idaresi bu tarihten itibaren "tek din" ve "tek devlet" sloganıyla hareket edecektir. Katolik Krallar, Müslümanları bir süre sonra dinlerinden döndürmek için birtakım metodlara başvurmaya başladılar (Bilgin, 2010: 57).

⁷⁹ Tedbirlerin derhal hayata geçirilmesi için Granada şehrinde engizisyon mahkemelerinin kurulmasına karar verilmiş ve bu mahkemenin başkanlığına zalimce tavırlarıyla bilinen Diego Rodríguez Lucero getirilmiştir. Lucero'nun faaliyetleri hakkında bkz. (Lea, 1897: 611-626); Diego Rodríguez Lucero, Engizisyon mahkeme başkanı olduktan sonra, başvurduğu acımasız metodlar sayesinde Müslümanların dinlerinden kopartılmasının kolayca gerçekleşeceğine zannedildiyse de, bir sonra sergilediği bu gaddarlık nedeniyle Cordoba'da baş gösteren ayaklanmanın müsebbibi sayılarak görevinden alınmış ve yerine Francisco Jimenez de Cisneros getirilmiştir (Bilgin, 2010: 58; Lea, 2006: 41)

⁸⁰ İspanya'nın Granada ve Endülüs için 12 Ocak 1610'da ilan ettiği fermana göre Müslümanların derhal ayrılması emrediliyordu. Müslümanların ülkeden çıkışını hızlandırmak için birtakım tedbirlerin alınması gerekiyordu. Eğer Müslümanlar otuz gün içinde ülkeyi terk etmezlerse muhakeme edilmeksizin öldürülüp mallarına el konulacaktı. Para, külçe altın ve mücevherlerinin çoğunun alınması yasaktı. Bu gibi taşınabilir mallar kiliseye bağışlanacaktı. Bu metodlar öyle tesirli olmuştur ki Nisan 1610'da 80.000-100.000 arasında Müslüman göç etmek zorunda kalmıştır. İkinci olarak, İspanyol idaresinin 26 Eylül 1613 tarihli ikinci ferman, bu kez bütün Müslümanların ülkeden çıkışlarını içermekteydi. III. ve IV. Felipe'nin zamanında gerçekleşen sürgünlerin sayısında farklılık görülmüştür. Tam bir sayının verilmesi mümkün olmamakla birlikte, tahminen verilen sayı 300.000 ile 600.000 arasında değişmektedir (Lea, 2006: 332-345).

olunacaktır⁸¹. Çünkü eskiden beri süregelen İspanya'daki siyasî parçalanmışlığın ve bütün olarak millî bir yapının olmadığına en belirgin göstergesi, Kastilyalı soyluların bu Krallığın, Aragon Krallığı yerine Portekiz Krallığı ile birleşmesine taraf olmalarıydı. Ne var ki, Aragon Kralı II. Fernando'nun çabası, Kastilya Kraliçesi Isabel maiyetindeki soyluları ikna edip, iki krallığın birleştirilmesine yönelik olmuş ve hedefe ulaşmıştır⁸².

Kraliçe Isabel ve Kral II. Fernando'nun iki ayrı krallığı birleştirmesiyle⁸³, Müslüman mevcudiyetine karşı yüzyıllardır sürdürülen “yeniden fetih” siyasetinde artık son dönemece girilmişti. Yarımadanın güneyindeki son İslam teşekkülü olan Beni Ahmer Devleti'ne bu dönemde yoğunlaştırılan taarruzlar, Müslüman direnişinin giderek azalmasına neden oldu. Dışarıdan yardım geleceği konusunda da ümitleri kesilen Müslümanların kralı Nasri Hanedanı'ndan XII. Ebu Abdullah Muhammed (1482-1492), Katolik Krallarla yaptığı anlaşma neticesinde 2 Ocak 1492'de başkent Granada şehrinin anahtarlarını teslim etti⁸⁴. Bu olay, İslam âleminde son derece büyük bir üzüntüye sebep olurken, Katolik âleminde ise tabii olarak büyük bir sevinç ve çöşku hâsıl olmuştu.

XV. asrın ikinci yarısında yapılan ittifak evliliği ve son İslâm devletinin ortadan kaldırılması sayesinde siyasî birliğine kavuşan İspanya, 1492'de Amerika'nın keşfiyle kıtalar arası bir imparatorluğa dönüşmüş ve XVI. yüzyıla büyük bir güç olarak girmiştir. Ancak bu sayılan faktörlerin yanında, XVI. yüzyılda “Altın Çağını” yaşayan İspanyol monarşisini önemli bir siyasî güç olarak tarih sahnesine çıkaran en önemli faktör,

---

⁸¹ Aslında, böyle bir evlilik ittifakı daha ziyade Aragon Krallığı'nın karşılaştığı sorunlara atfedilmelidir. Katalunya'daki vaziyet ve Fransa'nın, İngiltere ile yaşadığı “Yüzyıl Savaşları”nın sona ermesiyle, yayılcı siyaset gütmeye başlaması, Aragon Krallığı aleyhine gelişen başlıca faktörler olarak dikkate alınmalıdır (Elliot, 1964; 5-12); Aragon Kralı II. Fernando, Kastilya'nın geleneksel Fransa yanlısı politikasını değiştirip, Kraliçe Isabel'i Fransız karşıtı bir kampın içine dâhil etmiştir (Lynch, 1981; 30-31); Her ne kadar ittifaka dayalı bir evlilik olsa da, bu iki Krallık, birbirlerinden ayrı politikalar izlemeye devam etmiştir (Lee, 2002: 56-62); Örneğin, Cristobal Colon'a 1492'deki yolculuğu için maddî destek sağlayan Kastilya Kraliçesi Isabel, tesadüfen fethedilen Amerika'dan gelen zenginlikleri kendisine hasretmiştir. Bu minvalde, Atlantik ticareti sadece Kastilya Krallığı'nın tekelinde kalmıştır (Lynch, 2007: 72-73).

⁸² Şunu da belirtmek gerekir ki, hem Aragon hem de Kastilya krallıklarında yaşanan taht kavgaları Fransa ve Portekiz'in ilgilerini çekiyor ve hangisi kendileri için uygunsu onu destekliyorlardı. Fransa ve Portekiz'in Kastilya Kraliçesi Isabel'e duydukları ilgi, bu iki devletin Kastilya tahtıyla birleşmeyi hedeflediklerini gösteriyordu. Ne var ki, kraliçe Isabel, veraset yoluyla Napoli, Sicilya, Sardinya, Mallorca ve Minorka adalarına sahip olan Aragon Prensi Fernando ile evlendi (Wiesner-Hanks, 2009: 147).

⁸³ Bu birleşme, uzun vadede düşünülecek olursa, İspanya'nın daha bütünlüklü bir ülke görünümüne sahip olmasını da beraberinde getirecektir. Zira İspanya tahtına oturan I. Carlos ve ondan sonra gelen varisleri devleti “tek” hükümdar olarak idare edecektir (Wiesner-Hanks, 2009; 148).

⁸⁴ “Yeniden Fetih” politikasına bağlı olarak Granada İslam Devleti'ne son verme konusunda öncelik genelde Kastilya Krallığı'nda olmasına rağmen, bunun, Aragon Kraliyeti'nin imkânları olmaksızın başarılması pek mümkün değildi (Lynch, 2007: 96-97).

diplomasi temelinde yapılan evlilikler ağıdır. Avrupa'nın önde gelen hanedanları arasında yapılan bu evlilikler, İspanya'yı, ister istemez, önemli bir konuma getirecektir (Bérenger, 1994: 134-137; Lynch, 1981: 31). Aragon Kralı II. Fernando ile Kastilya Kraliçesi Isabel'in kızları *Juanna de Castilla* (deli) (1504-1555) ile Habsburg Hanedanı'ndan Mukaddes Roma İmparatoru I. Maksimiliano (1493-1519) ile Alçak Ülkelerin (Hollanda ve Belçika) ve Burgonya gibi geniş toprakların tek varisesi Burgonya Düşesi Mary (1477-1482)'nin oğulları *Güzel Felipe* (1504-1506)'nin evlilikleri, İspanya'yı karmaşık politikalar sistemine dâhil etmekle birlikte, devletin altın çağını bu dönemde yaşamasının başlıca nedeni olmuştur.

Akdeniz'in iki ayrı ucunda yer alan bu iki imparatorluğu, XVI. yüzyıldan evvel karşı karşıya getiren hadiselerden biri de İspanya'daki Müslümanların durumudur. Katolik Kralların, son İslâm mevcudiyetine karşı taarruzlarını arttırdığı XV. asrın son çeyreğinde Beni Ahmer Devleti'nin hükümdarı XII. Ebu Abdullah Muhammed, Osmanlılarla temas kurmuştur⁸⁵. Fakat II. Bayezid'in kardeşi Cem'le kavgası, donanmada henüz mahir kaptanların bulunmayışı gibi, Türkiye'nin o dönemde içinde bulunduğu şartlar, bu meseleden o anda uzak kalınmasını zorunlu kılmıştır. Ne var ki, dönemin olumsuz havasına rağmen, II. Bayezid döneminde Burak ve Kemal Reisler, İspanyol Müslümanlarına yardım için donanmalarıyla Akdeniz'e açılmışlardır. Osmanlılar, imkânlar el verdiği sürece bu duruma müdahale etmelerine rağmen, İspanyolların yarımada'daki Müslümanlara karşı yaptıkları zulme karşı dört başı mamur bir çare olamamışlardır.

---

⁸⁵ İspanya'daki Müslümanlarla Osmanlıların ilk münasebeti, adı geçen Müslüman hükümdarın 1486 senesinde Osmanlı Sultanı II. Bayezid'e, içinde bulunduğu müşkül vaziyeti anlatmak için elçi göndermek suretiyle olmuştur. Endülüs'teki son Müslüman varlığının hazin vaziyeti manzum bir usulde dile getirilmiştir (Yüksel, 1988: 1575); Ancak bazı kaynaklarda İspanyol Müslümanlarının Osmanlılarla ilk münasebeti 1477 tarihine kadar indirilir, bunun düzeltilmesi hakkında bkz (Özdemir, 2002: 394-395); Aslında Osmanlıların, İspanya'daki Müslümanlarla temasından önce, İspanyollarla yani Aragon Krallığıyla ilk münasebetleri ta V. Alfonso'nun bazı Arnavut beylerini Osmanlıya karşı kullanmak istemesiyle başlar. Hatta II. Mehmed'in 1480'de Napoli Krallığı'na bağlı Otranto'ya sefer düzenlemesi Katolik II. Fernando'yu tedirgin etmiş ve bunun karşısında Rodos Şövalyeleriyle ilişki kurmuştur (Arıkan, 1966: 253-254; Arıkan, 1968: 241, 244); Nicolae Jorga, (C. 2) 2005: 55); Kral V. Alfonso tarafından, kendini "Aragon Kralı'nın Genel Kaptanı" diye adlandıran Arnavut Beyi İskender Bey'e 1457 tarihli imtiyaz verildiği belirtilmektedir. Hatta yine aynı eserde s. 169'da II. Mehmed'in, daha önce Uzun Hasan için yapılan ittifakın bir parçası olan Aragon Kralı'nın cezalandırılması için 1480'de Napoli'deki Otranto şehrine Gedik Ahmet Paşa komutasında bir donanma gönderdiği ve alındığı ifade edilmektedir (Konstantinos Giakoumis, 2002: 376); Osmanlı'nın, V. Alfonso ile hasmane ilişkileri oğlu I. Fernando döneminde genel olarak sakin ve dostane geçse de, II. Mehmed'in Ağrıboz'u işgali, ilişkilerin yeniden bozulmasına neden olmuştu. Ne var ki, kısa bir süre sonra sulh yapılır yapılmaz ilişkiler tekrar sükûnete kavuşmuştu (Uzunçarşılı, 1994: 459-460).

XVI. asrın ilk çeyreğinden başlayarak, politikalarını başka yöne çevirmek zorunda kalarak eski çatışmalara son veren ateşkesin imzalandığı 1570'lerin sonlarına kadar İspanyol-Türk ilişkilerinde başrolleri oynayacak olan I. Süleyman (1520-1566) ve Mukaddes Roma İmparatoru V. Karl (1516-1558) tarihin kendilerine sunmuş olduğu talihle, bu mücadeleleri, Katoliklik ve İslam'ın yer ve zamana göre değişiklik göstererek bir diğerine karşı sırayla galebe çalması suretiyle, sürdüreceklerdir⁸⁶. Süleyman, kardeş kavgası engeliyle karşılaşmadan 1520'de tahta çıkacak ve neredeyse yarım asırlık saltanatı boyunca, seleflerinin yapmış oldukları icraatların neticelerinden epey istifade edecektir⁸⁷. V. Karl'a gelince, tıpkı rakibi gibi, kendinden öncekilerin yapmış oldukları politik temelli evlilikler neticesinde çok geniş bir mirasa sahip olmuştur. Bu, O'nun, ortaçağlardaki selefleri olan *Charles-Martel* (714-742) ve *Charlemagne* (768-814) gibi, tarihe Charles-Quint olarak geçmesini ve Avrupa tarihinde daima evrensel bir imparator olarak tanınmasını sağlayacaktır⁸⁸. Saltanatı boyunca, kendisini, Süleyman'ın bitmek bilmeyen gücü karşısında sürekli kâfirlere karşı mücadeleye adayacak olan V. Karl, Habsburg hanedanından gelen diğer hükümdarlar arasında en fazla tanınan hükümdar olarak tarihe geçecektir.

Osmanlı-İspanya ilişkileri açısından dönemin bu iki büyük hükümdarının kıyasıya mücadele ettikleri saha genel olarak Akdeniz ve Fransa olmuştur. Akdeniz yönünden baktığımızda daha XVI. yüzyılın hemen başlarından itibaren başlamak suretiyle korsanlık faaliyetleri, Türk-İspanyol rekabetinin önemli bir vechesini teşkil etmiştir⁸⁹. Özellikle de 1492'de Beni Ahmer Devleti'nin Katolik Krallıklar tarafından ilhakını

---

⁸⁶ I. Süleyman ile V. Karl'ın "düellosu" hakkında yapılmış doktora tezi için bkz. (Kumrular, 2004); XVI. yüzyılın iki büyük imparatorluğu olan Osmanlı-Habsburg arasında yaşana rekabet için bkz. (Necipoğlu, 1993: 163-194).

⁸⁷ Bunun en bariz örneği, henüz yeni tahta geçen bir padişahın, Fransa Kralı I. Fransuva'nın 24 Şubat 1525'te Pavia'da V. Karl'ın imparatorluk kuvvetlerine esir düşmesiyle kralın annesinin yardım mektubuna karşılık olarak yazdığı mektupta sıraladığı unvanlardır. İnalçık, tam bu dönemde Osmanlı'yı Fransa'nın hamisi olarak vasıflandırmaktadır. O dönemde, V. Karl'ın muazzam imparatorluğuna karşı kendini güvence altına almak isteyen her devlet Türkiye'ye yanaşmayı uygun görüyordu (İnalçık, 2009: 151).

⁸⁸ Kutsal Roma İmparatoru olarak V. Karl, İspanya Kralı olarak I. Carlos namıyla bilinen Charles-Quint, 1516'da Aragon-Kastilya tahtına geçtiğinde bu iki krallığa miras kalan bütün toprakların hükümdarı oldu. Aynı şekilde babasından Alçak Ülkeler ve Franche-Comte kendisine intikal etti. Babası tarafından dedesi olan I. Maksimiliano tarafından Mukaddes Roma İmparatorluğu ve bu imparatorluğa bağlı toprakların da sahibi olmuştur (Hare, 1917: 59; Bérenger, 1994: 139-143; Lee, 2002: 104).

⁸⁹ XVI. yüzyılın ilk otuz yılında Osmanlı-Habsburg mücadelesinin Akdeniz cihetinde rol oynayan korsanlık faaliyetleri hakkında yapılmış bir yüksek lisans tezi için bkz. Emrah Safa Gürkan, *Ottoman Corsairs In The Western Mediterranean And Their Place In The Ottoman-Habsburg Rivalry (1505-1535)*, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, Ankara, Haziran 2006; Uğur Altuğ, 2005-06: 289-290).

takip eden yıllarda, İslam'a karşı mücadele Kuzey Afrika sahasına kayacak ve buradan devam edecektir. Ancak bu mücadeleye devam etme keyfiyeti, İspanya'nın bu dönemde dikkatini Amerika'ya yöneltmesi nedeniyle, daha çok stratejik yerlerin savunulması şeklinde olmuştur. V. Karl'ın oğlu II. Felipe (1556-1598) döneminde daha da şiddetli yaşanacak Mağrip topraklarına hâkim olma mücadelesi, Osmanlıların bu dönemde Fas hariç *Garp Ocaklarına* tamamen sahip olması suretiyle, eski hararetli havasını ani bir manevrayla kaybedecektir⁹⁰. Midilli adasının sakinleri olan Barbaros kardeşler, ilk önce Cezayir'e yerleşip, burada küffar gemilerin kâbusu olacak şekilde nam salmışlardır. İlk ilişkiler I. Selim zamanında başlayacak, ve kardeşlerden Barbaros Hayreddin Paşa, I. Süleyman'ın hizmetine girerek Osmanlı donanmasına Akdeniz'de yeni bir imaj kazandırmıştır.

Fransa açısından bakıldığında ise, 1494-1559 yılları arasında Fransa ile Habsburglar arasında İtalyan Harpleri denilen ve yarım asırdan fazla süren bir savaşlar dizisi yaşanmıştır. Bu savaşlara Türkiye'nin, Süleyman'ın saltanatı sırasında tam anlamıyla taraf olması, İspanya'daki Akdeniz mülklerinin tehdit edilmesi anlamına geliyordu. Bu minvalde, II. Mehmed döneminde Otranto'nun işgaliyle başlayan, ancak ölümü nedeniyle çok kısa ömürlü olan, II. Bayezid döneminde ise geçici olarak Fransa aleyhine izlenecek olan Osmanlıların İtalya politikası (Arıkan, 1968: 246), I. Süleyman döneminde aksi bir manevra ile V. Karl'a karşı Fransa ittifakıyla daha kayda değer bir hal almıştır. Böylece, Osmanlılar, Avrupa devletler siyasetine yarım asırdan fazla bir süre yön verecek olan İtalyan Savaşlarına katılarak devletler arası siyasette yerini almıştır.

Son olarak, V. Karl ile I. Süleyman'ın rekabet sahasına dâhil olan meselelerden biri de Avrupa'da Katolik taassubuna karşı bir tepki olarak çıkan Luthercilik hareketi olmuştur. Protestan hareketi ilk olarak 1517'de Luther önderliğinde Almanya'da ortaya çıktı. Katolikliğin temsilcilerinden Papa X. Leo ve Mukaddes Roma-Cermen İmparatoru I. Maksimiliano, içinde buldukları siyasî nedenlerden ötürü bu yeni heretik akıma karşı

---

⁹⁰ Örneğin, Türkiye ile İspanya arasında yapılan 1580 ateşkesinden sonra, İspanya Kralı II. Felipe, Alçak Ülkelerde karşılaşılabilecek reform isyanları neticesinde bütün gücünü, Hollandalı asilere karşı yoğunlaştıracak ve bu nedenle İspanyol-Türk ilişkileri eski havasını kaybedecektir. (Braudel, 1994: 677); Bab-ı Ali'deki bazı vezirlerin, Akdeniz politikasından taraf olan bazı vezirlere üstünlük sağlamasıyla, Türkiye'nin politikası, 1578 tarihiyle birlikte, İran'la yapılacak savaşlara dönecektir (Hes, 2010: 300-301).

herhangi bir tavır sergilemediler⁹¹. Ne var ki, V. Karl 1519'da İmparator olduktan sonra 1521'de toplanan *Worms Diyeti*'nde Katolikliğinden asla ödün vermedi ve bunu, Luther'i kanun kaçağı ilan eden aynı tarihli *Worms Fermanı* izledi. V. Karl'a karşı Fransa kozunu oynayan I. Süleyman, Hıristiyanlığın farklı bir mezhebi olan Protestanlardan aynı şekilde istifade etmeyi de politika olarak benimsemiştir⁹².

İspanyol ve Türk İmparatorluklarının gelişimi ve ilişkileri, XIV. asırdan başlayarak XVI. asrın sonlarına kadar ilginç benzerlikler göstererek devam etti. Aynı şekilde, sıcak ilişkilerin yavaş yavaş soğumaya başladığı 1580 ateşkesinden sonra, her biri farklı politikalar izlemek suretiyle kendi kabuklarına çekilmiş ve Akdeniz'deki Türk-İspanyol mücadelesi eski vaziyetine dönmeyerek peyderpey gerilemiştir.

---

⁹¹ Çünkü Papa X. Leo, en büyük tehlike addettiği Türk tehlikesi karşısında, Alman prenslerini kızdırmayarak, kilise ve halktan toplayacağı vergiler hususunda ikna etmek için, Saksonya Elektörü'nün himayesindeki Luther'in mevcudiyetine katlanmak zorundaydı. İkinci nedeni ise, imparator adaylarından V. Karl'a karşı olan çekincesinden ötürü, Luther'i himayesinde bulunduran Saksonya Elektörü Frederick'e destek vermesi idi. I. Maksimiliano'ya gelince, torunu İspanya kralı I. Carlos'u, imparatorluk tahtına oturtabilmek için Alman elektörlerinin oyunu alması gerektiğinden, bu elektörlerle, Luther meselesi yüzünden, şimdilik muhalif olmayı tercih etmiyordu (Lee, 2002: 28-34)

⁹² Osmanlıların 1521-1555 yılları arasında Habsburglara karşı izlediği politikalar neticesinde, Protestanlar, Katoliklik karşısında nefes alma imkânı bulabilmiştir. Hatta Süleyman, Katolikliğe karşı çıktığı için Protestanları destekleyen mektuplar dahi yazmıştır (İnalçık, 2004: 42-43); Şunu da belirtmek gerekir ki, Avrupa'da sürekli dinî bir tehdit olarak görülen Protestanların gelişimiyle Osmanlılar arasında bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü Osmanlıların Orta Avrupa'da genişlemeye başladığı bir dönemde kendini hissettiren Protestanlar, Türk tehdidini kullanarak Katoliklerden imtiyazlar elde edebilmişler. Avrupa'da yaşama imkânı bulamayan Protestanlar, Macaristan'ın 1541'de Türk idaresine girmesiyle birlikte bu topraklarda dinlerini özgürce uygulamaya ve fikirlerini rahatça ifade edebilmişlerdi (Çoban, 1996: 99-112)

BÖLÜM 2: FRANSA VE İSPANYA ARASINDAKİ İTALYAN SAVAŞLARI VE OSMANLI DEVLETİ'NİN BU SAVAŞLARA KATILMASI

Erken modern dönemde Avrupa'nın herhangi bir parçası, civar devletlerin menfaatlerinin çakışmasından dolayı karmaşık bir savaşlar silsilesine şahit olmuştur. XVI. yüzyılda İtalya, XVII. Yüzyılda "Otuz Yıl Savaşları"nın meydana geldiği Alman toprakları, XVIII. yüzyılda ise talihsiz Polonya, ne yazık ki, savaşların kendi topraklarında gerçekleşmesi nedeniyle, en fazla acı ve bunalımlardan nasibini alan devletler olmuştur (Lee, 2002: 63-64). Devletlerin gerek tarihî miraslarını bahane ederek yayılmacı siyaset izlemeyi, gerekse menfaatlerinin çakıştığı rakiplerine karşı üstünlük kurmayı amaçladıkları XVI. yüzyılda kozlarını paylaşacakları yer, bölünmüşlüğüyle bilinen İtalyan yarımadası olacaktır.

Bu bölümde, öncelikle, İtalya'daki Habsburg-Valois çatışmasının geç orta çağlara kadar uzanan kökenine değinildikten sonra, 1494 ila 1559 yılları arasında fasıllarla sürecek olan İtalyan harplerinden ve Osmanlı'nın bu harplerde sergilemiş olduğu tavır ve izlemiş olduğu politikalarından bahsedilecektir. İtalyan savaşlarının ilk safhası 1494 ila 1516 yılları arasındaki dönemi ihtiva etmektedir. Fransa ve başta Aragon (İspanyol) Krallığı* olmak üzere, diğer Avrupalı devletlerarasında yaşanan çatışmalara, bu savaşların henüz ilk başlarında Osmanlı'nın de bu savaşlara dâhil olması beklenmiş, ancak bu gerçekleşmemiştir. Zira, Fransa Kralı VIII. Charles'ın gerçekleştireceği İtalya seferi arifesinde, önce Papa VI. Alejandro ve sonra da Venedik'in II. Bayezid'den yardım isteme teşebbüsleri bu dönemde gündemini daima korumuştur⁹³. Bununla birlikte birinci safhada gerçekleşen İtalyan Savaşları, tarafların sürekli saf değiştirmesi nedeniyle ikinci safhadakinden daha karmaşık bir savaşlar dizisine bürünmüştür. İkinci

---

* İber yarımadasında hüküm süren en önemli iki krallık olan Aragon ve Kastilya Krallıklarının 1469'da evlilik yoluyla birleşmeleriyle modern İspanya'nın temellerinin atılmasına rağmen, idarî seviyede henüz birleşmiş değillerdi. Bu durum, iki krallığın dış ilişkiler bakımından, I. Carlos'un tahta çıkışına kadar, farklı politikalar takip etmesini bir süre daha devam ettirmişti. İtalyan Savaşlarının ilk safhası, bu nedenle, Aragon Krallığının dış politikasını biçimlendirmektedir. Çünkü Napoli ve Sicilya toprakları Aragon Krallığı'na tabi idiler.

⁹³ Fransa Kralı VIII. Charles'ın İtalya üzerine sefer düzenlemesinden endişelenen Papa VI. Alejandro, Sultan II. Bayezid'e talimatlarını iletme üzere 1494'ün ilkbaharında Cenevizli Giorgio Buzardo'yu İstanbul'a gitmesi için görevlendirdi. Papa'nın Fransa'nın yayılmacı siyasetine yönelik endişelerini ihtiva eden mektubu, o dönemde Papalık Makamı'nın Hıristiyan geleneklerinden nasıl sıyrıldığını göstermesi açısından oldukça ehemmiyetlidir (Pfeffermann, 2003: 94-97).

safhasını ise 1521 ila 1559 yılları arasındaki dönem olmuştur. Bu dönemde devletler ve hükümdarları, seleflerinden çok farklı unvanlara sahip olarak savaşlarda sahne almışlardır. Üstelik ilk dönemin aksine Fransa, ikinci safhada birden fazla devletle savaşmamıştır. Çünkü birleşik İspanya Krallığı ile Habsburg dominyonlarını idaresi altında birleştirecek olan “V. Karl”, en büyük rakip olarak I. Fransuva’nın karşısındaki tek güç olacaktır. Fransa’nın, buna karşılık, Doğu’nun en güçlü hükümdarlarından biri olan ve V. Karl’ın prestijini zedelemek için her türlü fırsatı bekleyen I. Süleyman’ı müttefik olarak seçmesiyle birlikte Osmanlı’nın bu savaşlara katılması, onu Avrupa devletler sisteminin bir üyesi yapacaktır. Bu bölümde İtalyan savaşlarının ilk safhasına değinildikten sonra, ikinci safhasında daha çok Türk-Fransız ittifakının bu savaşlara nasıl yansdığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2. 1. Birinci Safha: XIII. Yüzyıldan XVI. Yüzyılın Başlarına Kadar Fransız-Aragon (İspanyol) Mücadelesi

2. 1. 1. Sicilya’da Husumetin Tohumları Atılıyor

Fransa ve birleşik İspanya Krallığı’nın, XV. asrın son on senelik döneminden itibaren 1559 Cateau-Cambrésis barışına kadar sürdürecekleri mücadeleye sahne olan İtalya yarımadasının kaos ve anarşizm yuvasına dönüşmesinin nedenlerini XIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar götürmek mümkündür. Zira, geç ortaçağlarda Akdeniz’de meydana gelen siyasî gelişmeler, bölgedeki iktidarların gelecekteki politikalarına da yansımıştır. Sicilya Adası’nın 1282’de Fransızlara karşı gerçekleştirilen bir isyanla Aragon Krallığı’na ilhak edilmesiyle birlikte, gelecekte birleşik Aragon-Kastilya Krallıklarının, yapılan karmaşık evlilikler sayesinde Habsburglarla birleşmesi, İtalyan yarımadası için verilecek mücadeleyi bir Habsburg-Valois meselesine dönüştürecektir. Bu çerçevede, Habsburg-Valois hanedanlarının, Mukaddes Roma-Cermen İmparatorluğu için kıyasıya sürdürecekleri rekabet, İtalya üzerindeki tarihî miras hakları bahane edilerek bu sahaya da yansiyacaktır. Ancak, XVI. yüzyılda zirveye çıkacak olan bu rekabetin amillerini tahlil ederken, tarihî köklerine inmek, bir o kadar, yerinde olacaktır.

Geç ortaçağlara kadar Akdeniz’e açılma imkânı bulamamış İber yarımadasının müstakil krallıklarından biri olan Aragon Krallığının gelişmesi, yine bu dönemden sonra yavaş ancak istikrarlı bir şekilde gerçekleşmişti. Aragon Krallığı, 1137’de Katalunya ile bileştikten sonra, Valensiya Kontluğu ve Balear adası ile bağlı adacıkları ilhak edip,

topraklarını genişleterek Barselona ve Valensiya limanlarını hâkimiyeti altına aldı. Bu gelişmeler, sürpriz bir biçimde, geç orta çağların Aragon Krallığı'nın Akdeniz'de yayılmasına ve deniz aşırı ticarî ilişkilere dâhil olmasına giden sürecin kapısını aralamış oluyordu⁹⁴. Aynı zamanda, Katalan-Aragon tüccarlarının Akdeniz'deki faaliyetleri Aragon Kraliyeti'nin, uzun vadede, müreffehlik açısından, sağlam bir federasyon olmasını da beraberinde getiriyordu⁹⁵.

Akdeniz'deki ticarî ve siyasî dengelere dâhil olma imkânı bulan Aragon Krallığı'nın gelişimine paralel olarak, Fransız idaresi de XIII. asrın hemen ortalarından itibaren İtalya yarımadasının güneyine hâkim olma planları yapıyordu. Hatta, Fransız nüfuzunun yayılmasına, o dönemde Sicilya'yı idare eden Hohenstaufen hanedanından Sicilya Kralı *Manfred* (1258-1266)'in idaresine⁹⁶ kin besleyen Papa IV. Urban da açıktan destek veriyordu (Chrysostomides, 2009: 29). Ne var ki, Papa'nın buna ömrü yetmemiştir. Vatikan ile İstanbul Kiliseleri arasında var olan bölünmüşlüğü ortadan kaldırılması için Roma-İstanbul arasında elçilik heyetlerinin gidip-geldiği bir dönemde, Fransız nüfuzunun İtalyan yarımadasına yerleşmesine neden olabilecek birtakım hadiseler meydana geldi. Fransa Kralı IX. *Louis* (1226-1270)'nin kardeşi *Anju* hanedanından I. *Charles* (1266-1285) tarihî miras haklarını iddia ederek Papa IV. Clemente'nin desteğini aldı. Gerçi Papalık da uzun zamandan beri Hohenstaufen hanedanını Sicilya'dan atmak için her türlü fırsatı değerlendirmek istiyordu (Hollister, Bennett, 2002: 263; De Moxó y Montoliu, 1985: 57; Setton, 1976: 100). Anjulu Charles, Sicilya Kralı *Manfred*'i 26 Şubat 1266'da *Benevento* savaşında, ardından son varis *Conradin*'i de 23 Ağustos 1268'de *Tagliacozzo* savaşında ortadan kaldırmasıyla birlikte Napoli ve

---

⁹⁴ Aragon Krallığı, Akdeniz'e kıyısı olmamasının vermiş olduğu dezavantaj nedeniyle, Katulunya ve Barselona kontluklarına nazaran daha fazla arka planda kalmış, ancak buna rağmen bu krallığın denizle tanışması Katalunya, Valencia ve Aragon birleşik federasyonu sayesinde olmuştur. Öyle ki, Aragon Krallığı, on üçüncü asrın son çeyreğinden itibaren on dördüncü asırda da devam etmek suretiyle Akdeniz'de deniz aşırı bir devlet görünümüne bürünmüştür. Elbette ki bunda Katalunya Kontluğu'nun Akdeniz deniz ticaretinde çok önemli bir potansiyele ve paya sahip olması yatmaktaydı (Elliot, 1964: 15-16); Geç ortaçağ Akdeniz ticaretinin önde gelen unsurlarından birini Katalanlar oluşturmuştur. Buna bağlı olarak da, Aragon Kralları ticaretle uğraşan tebaasının menfaatlerini gözetmek için daima askeri güç kullanmışlardır (Hannay, 1917: 87).

⁹⁵ Özellikle de XIV. yüzyılın ilk yarısında Aragon Kralı IV. Pedro, uzun saltanatı boyunca, Katalan kontluğunun denizcilik kabiliyetinden istifade ederek, krallığını Akdeniz'de deniz aşırı bir devlet pozisyonuna oturarak yayılmacı siyaset izlemeyi millî bir politika olarak benimsemiştir. Mayorka ve Sardinya adalarının fethi bu dönemde gerçekleşmişti. Katalan tüccarlar Kuzey Afrika'da Tunus'tan Cebelitarık Boğazı'na kadar faal idiler (Robson, 1959: 386).

⁹⁶ Kral Manfred'e karşı Fransa ve Papalığın bir haçlı seferi planları hakkında bkz. (Housley, 1982: 223-231).

Sicilya'da *Angevin* iktidarı ihdas edildi (Schneidman, 1969: 335-337; Setton, 1976: 102, 105; Hollister, Bennett, 2002: 263-264). Böylece Fransız hâkimiyeti, Napoli'den başlayarak Sicilya'yı da içine alacak şekilde, İtalya yarımadasının güneyini kaplamış oldu. Ancak Fransız hâkimiyetinin genişliği İtalya ile sınırlı kalmadı. Bu sırada Mora'daki Achaea despotu Prens William tarafından bu despotluğun bütün mülkiyet haklarının 1267'de yapılan *Viterbo* anlaşması ile yeni Napoli-Sicilya Kralı Anjulu I. Charles'a devredilmesiyle Fransız egemenliği Yunanistan'ın güneyini de kapsamış oldu⁹⁷. Böylece, uzun vadeli olarak düşünüldüğünde, gelecek yüzyıllarda yaşanacak olan rekabet ve düşmanlığın nedenleri Aragon Krallığı'nın bünyesindeki Katalan tüccarlar sayesinde Akdeniz'e açılmaya başladığı bir döneme paralel olarak Napoli-Sicilya Krallığı ile Mora-Acheae despotluğuna yerleşen Fransız idaresinin politikaları olacaktır⁹⁸.

Aragon Krallığı'nın Sicilya'da yaşanan gelişmelere dâhil olmasının nedenleri arasında sadece Fransız-Aragon genişmesi değil, aynı zamanda verasete dayalı faktörler de gösterilebilir. Napoli-Sicilya Kralı I. Charles'ın ortadan kaldırdığı Sicilya sabık Kralı Hohenstaufen hanedanından *Manfred*'in kızı Sicilyalı Constanza, Aragon Kralı III. Pedro (1276-1285) ile evlenmişti. III. Pedro'nun bu evliliği, Sicilya'ya sahip olmak düşüncesiyle, Aragon Krallığı'nın deniz aşırı faaliyetlerini İtalyan devletçikleriyle rekabet ettirmek ve Kuzey Afrika ticaretini güvence altına almak için yapmıştı (Schneidman, 1969: 336-337; Hannay, 1917: 80; Francisco De Moncada, 1975: 3). Öte taraftan, 1268'den sonra Napoli ve Sicilya'ya, diğer bir deyişle iki Sicilya Krallığı'na, hâkim olan Fransız *Angevin* iktidarı, zamanla zaten kendisine yabancı olan Sicilya halkının tepkisine neden olacak politikalar yürütmeye başlamıştı. Sicilya Kralı I. Charles, halkın üzerine vergiler yüklüyor ve bu vergileri tahsil edebilmek için Sicilya'ya Fransız askerî birlikler gönderiyordu. Bu Fransız birlikler, ne yazık ki, yerli

---

⁹⁷ Anjulu I. Charles'ın bu ani başarıları, hem Papalığı hem de Bizans'ın ortak imparatoru VIII. Mihail'i epey endişelendirmiş olmalıdır ki, Roma ve İstanbul olmak üzere, iki kilisenin birleşme ihtimalini yeniden gündeme getirmişti (Chryssostomides, 2009: 30; Setton, 1976: 104).

⁹⁸ Aragon Krallığının geç orta çağlarda Akdeniz'de yayılmaya başlamasıyla birlikte, rakibi sadece Fransızlar olmamıştır. O dönemde Akdeniz ticaret trafiğine dâhil olmuş olan Ceneviz ve Mağrip devletçikleri de Aragon ticaretine sekte vurmaya çalışmışlardır (Robson, 1959: 386); Anjulu I. Charles'ın Benevento Savaşında elde ettiği başarı İstanbul'un Latinler tarafından yeniden ele geçirilmesini de gündeme getirmiştir. Zira 1261'de İstanbul'dan kovulan Latin imparator II. Baldwin Mayıs 1267'de Papa'nın huzurunda, Anjulu I. Charles ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre Charles artık Yunanistan'a müdahale etmekte kalmıyor, aynı zamanda, William II Villehardouin'nin desteğiyle maktul Sicilya Kralı Manfred'in Epir'deki mülklerini ele geçirmiş oluyordu (Julian Chryssostomides, 2009: 30).

halka karşı tahkir edici tavırlar sergileyince, epey tepki toplamaya başlamışlardır. Artık Sicilya'da gizliden gizliye bir ayaklanma sürecine doğru gidiliyordu (Setton, 1976: 141).

Bu gelişmeler karşısında ayaklanmanın fitilini ateşleyen bir hadise yaşandı. Bir Sicilyalı kocanın, bir Fransız askerini, eşine kötü muamele yapmasından dolayı öldürmesiyle 30 Mart 1282'de patlak veren *Vespers* isyanı Fransız idaresine karşı birikmiş nefretin en belirgin işaretiydi⁹⁹. Aragon Kralı III. Pedro, Sicilyalı yerli halkın desteğini kazanarak, Tunus'ta bulunan donanmasını Sicilya'ya yönlendirdi. Aragon-Katalan donanmasının burada gösterdiği başarılar ve Kral Pedro'nun Sicilya'da karadan ilerlemeye başlaması neticesinde Sicilya Kralı I. Charles geri çekilmek zorunda kaldı¹⁰⁰. Aragon Kralı III. Pedro Sicilya'da Fransız nüfuzunu kırmasına rağmen I. Charles, barışmak yerine, savaşıma devam etti. Üstelik hem I. Charles hem de Papa IV. Martin, Fransa Kralı III. Philip (1271-1285)'in de Aragon Krallığı'na saldırması için telkinlerde bulunuyorlardı¹⁰¹. Aragon Kralı Pedro, Eylül 1285'de krallığına saldıran Fransızları yeniden bozguna uğratmasına rağmen sulh hemen gerçekleşemedi (De Moxó y Montoliu, 1985: 59). Bunun nedeni, çok ilginçtir ki, bu savaşlara taraf olan Aragon ve Fransız hükümdarlarının aynı tarihlerde ölmüş olmalarıdır¹⁰². 1285'ten sonra bir yandan çatışmalar devam ederken diğer yandan barışın gerçekleştirilmesi için teklifler yapılmış, ancak 1302'ye kadar, iktidar mücadeleleri ve menfaat çatışmaları gibi nedenlerden ötürü, herhangi bir istikrarlı barışa kavuşulamamıştır. Bu duruma, Sicilya'nın Papalığın

---

⁹⁹ Bu isyan, Fransızların ve Fransız yanlısı Papa'nın İtalya'da oluşturmaya çalıştığı hâkimiyetinin sarsılmasına neden oldu. Ayrıca Aragon Krallığı'nın orta Akdeniz'e adım atmasına kapı açmıştır (De Moxó y Montoliu, 1985: 57); Aragon Kralı III. Pedro, daha 1282'den önce Angevin iktidarından yaka silkmiş bazı Sicilyalı önde gelenlerle temasa geçmişti. Öyle ki, Sicilyalılar adadaki bütün Angevin sempaticianlarını, isyan sırasında ya öldürmüş ya da adadan sürmüştü (Strayer, 1953: 103-104).

¹⁰⁰ İki Sicilya Kralı I. Charles, geri çekilerek Roma'ya geçmiş ve dönemin Papası IV. Honorio, Kral III. Pedro'yu aforoz ederek, Sicilya'daki İspanyol ilerlemesine olan muhalefetini göstermiştir (Schneidman, 1969, 338; Small, 2004: 514); *Vespers* İsyanı, sadece Anjulu Kral I. Charles'ın Sicilya'daki konumunu zedelemekle kalmamış, aynı zamanda İstanbul'a karşı planladığı muhtemel haçlı seferine de balta vurmuştur (Topping, 1975: 104); Yaklaşık 150 parçalık bir donanma ile Tunus'tan hareket eden Aragon Kralı III. Pedro Sicilya'ya ayak bastığında, Fransızlara karşı nefret besleyen Sicilyalılar tarafından büyük bir coşkuyla sanki Sicilya Kralı gibi karşılanmıştı. Kral Pedro, Napoli-Sicilya Kralı I Charles'a, Sicilya'yı terk etmesi şartını bildirecek bir elçi göndermişti (De Moxó y Montoliu, 1985: 59); Öyle ki, İsyan bir anda öyle boyutlara ulaştı ki, öldürülen Fransızların haddi hesabı yapılamıyordu. Hatta bu katliam günler boyu sürüp bütün adayı içine aldı. Hatta, Anjulu I. Charles, İstanbul'a karşı yapacağı sefer için hazırlattığı donanma bile, Messina limanında yok edilerek bu isyandan nasibi almış oluyordu (Setton, 1976: 140).

¹⁰¹ Ne var ki, Fransa Kralı III. Philip'in Aragon-Katalunya'ya gerçekleştirmesi muhtemel "haçlı seferi" 1285'in yazında hayatını kaybetmesi nedeniyle suya düşmüştür (Setton, 1976: 144).

¹⁰² Napoli Kralı Anjulu I. Charles'ın Ocak 1285'teki ölümünden kısa bir süre sonra Papa IV. Martin de Fransız yanlısı politikasından vazgeçmek zorunda kalmıştır (Setton, 1976: 144).

idaresine verilmesi ihtimali ortaya çıkmasından ötürü, yerli halkın karşı çıkıp, direnmesi de eklenmiş ve bu direniş neticesinde 25 Mart 1295'te Aragon hanedanından Fadrique, Sicilya parlamentosunda taç giymişti. Ne var ki, Fadrique'nin Sicilya tacını giymesine, kardeş olmalarına rağmen, Aragon Kralı III. Alfonso bu duruma karşı çıkmış ve bu nedenle Sicilya'yı işgal etmiştir¹⁰³. Ancak talih Fadrique'ye gülmüş ve kendisi 1296'da II. Federico (1296-1337) olarak Sicilya Kralı olmuştur (De Moxó y Montoliu, 1985: 60). Ardından 19 Ağustos 1302'de *Caltabellota* Antlaşması'nın akdedilmesiyle birlikte, Napoli-Sicilya Krallığı iki ayrılacak ve Sicilya'nın Aragon Krallığı'na katılmasıyla Fransız *Angevin* iktidarı son bulacaktır (Bresc, 2000: 1349-1350; Schneidman, 1969: 344-345; Setton, 1976: 143). Ancak, Napoli Krallığı Fransız nüfuzunda kalmaya devam edecektir, ta ki Aragon Kralı V. Alfonso (h. 1416-1458)'nun 1442'de Napoli Krallığı'nı ilhak edişine kadar. Böylece Sicilya ve sonrasında Napoli'nin de Aragon (İspanyol) hâkimiyetine geçmesine neden olan hadiseler karşısında daima kuyruk acısıyla yaşayacak olan Fransa, kendine müttefikler -özellikle de XVI. yüzyılda Osmanlıyı edinmek yoluyla, XV. yüzyılın sonlarından itibaren İtalyan yarımadasının güneyindeki İspanyol nüfuzuna, elden geldiğince darbe vurmaya çalışacaktır.

2. 1. 2. Fransa Kralı VIII. Charles'ın İtalya'yı İstila Edişi (1494-1496)

Fransa, XV. asrın ortalarına gelindiğinde, İngiltere ile “Yüzyıl Savaşları” denilen bir harpler silsilesinden yeni çıkmış ve İtalya yarımadasındaki nüfuzunu Aragon Krallığı lehine kaybetmişti. Ancak, Papalık da dâhil olmak üzere İtalyan devletlerinin birbirleriyle yaşadığı ihtilaflar, bu asrın ikinci yarısından itibaren içte ve dışta giderek daha sakin bir ortama kavuşan Fransa'nın ilgisini İtalyan meselelerine çekmeye neden olmuştu¹⁰⁴. Aynı zamanda, Fransız kralları da İtalyan toprakları üzerindeki yayılmacı emellerini önce kuzey, sonra da orta ve güney İtalya'ya teşmil etmek yönünde

---

¹⁰³ Aragon Kralı III. Pedro'nun 1285'teki ölümünden hemen sonra en büyük oğlu olan III. Alfonso Aragon Kralı olurken bir diğer oğlu Jaime de Sicilya kralı oldu. Ancak kral III. Alfonso'nun 1291'de ölmesiyle birlikte Aragon tahtına, az evvel Sicilya kralı olan II. Jaime geçti ve Sicilya kral naipliğine kardeşi II. Federico geçti. Fakat bu sırada Aragon kralı II. Jaime, Napoli Kralı Anjulu II. Charles ile giriştiği mücadele başarısız olunca II. Charles ile barış yapmak zorunda kalmış ve Sardunya, Korsika ve Sicilya'yı, kısa süreliğine de olsa, Fransız nüfuzuna terk etmek zorunda kalmıştı. Ancak Sicilya halkı bu durumu protesto edip, kral naibi II. Federico'yu resmen Sicilya kralı ilan etmişlerdi. Sicilya tacını giyen II. Federico, 1302'ye kadar Fransızlar mücadele etmek zorunda kalmıştır (Ayönü, 2009: 24, bkz. kitapta 87. dipnot).

¹⁰⁴ İngiltere ile yapmış olduğu Yüz Yıl Savaşları'ndan daha güçlü çıkan Fransa içeride meclisi merkezi otoriteye karşı muhalif bir kurum olmaktan uzaklaştırmış ve çevresindeki ülkeler nazarında rakip olarak görülmeye başlanmıştı. Bu amaçla gözünü derhal İtalyan yarımadasına çevirmiştir (A. H. Johnson, 1903: 4-7).

politikalar gütmeye başlamıştı¹⁰⁵. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, Fransa ile Aragon Krallığı arasında yaşanan çekişmeler sadece İtalyan meselelerinden ibaret değildi. Fransız-İspanyol husumetinin geç orta çağlara kadar uzanmasına sınır anlaşmazlıkları da eklenmiş ve Fransa, o dönemde dış politikasını İberya'ya çevirmişti (Tamburri, Mugueta, 2000: 659). Sınır anlaşmazlıkları bakımından örnek vermek gerekirse, Fransa ile İspanya arasında kalan *Roussillon* bölgesi için geçmişte sınır çatışmaları meydana gelmişti. Hatta, bu çatışmalara Sardinya adası da dâhil olmuştur. *Roussillon* ve Sardinya üzerindeki ihtilaflar, 19 Ocak 1493 tarihli *Barselona* Andlaşması ile Aragon-Katalan Krallığı lehine sonuçlanmak üzere şimdilik kapanmıştı. Böyle olmasına rağmen, yaşanan gelişmeler Aragon Krallığı ile Fransa arasındaki bir savaşı kaçınılmaz kılıyordu.

XV. asrın ilk yarısında Napoli'de yaşanan siyasî gelişmeler yüzyılın sonlarına doğru yaşanacak olayların nedenleri arasında gösterilebilir. Aragon Kralı V. Alfonso (1416-1458), Napoli Krallığı'nda yaşanan veraset çatışmalarından Fransızlar karşısında galip gelerek, 1435'de Napoli'yi ele geçirdi¹⁰⁶. Ancak, bu başarı fazla uzun sürmedi, çünkü Fransızların muhalif tavırları nedeniyle V. Alfonso tahta hemen oturamadı. Ne var ki, olaylar fazla büyümeden talih V. Alfonso'dan yana gülünce, 1442'de Napoli'ye girerek krallık tacını giydi ve böylece İspanyol hâkimiyeti ihdas edilmiş oldu¹⁰⁷. Bu olayın ardından, Floransa ve Milano devletleri, ilk başlarda, İtalya'daki Fransız nüfuzunun yeniden yerleşmesi taraftarı iken, sonradan fikir değiştirip İtalya'nın "*statu quo*"sunu

---

¹⁰⁵ İtalyan yarımadasının savaflara maruz kalması, devletlerin siyasî menfaatlerinin yanında, bu yarımadanın sahip olduğu maddî-kültürel zenginlik, coğrafi, stratejik ehemmiyetine de atfedilir (Lee, 2002: 64-65); Meselenin siyasî boyutuna bakıldığında Fransa'nın İtalya üzerinde beslediği emellerin yanında, Napolili soyluların tavırları ve II. Alfonso ile Milano Dukalığı arasında öteden beri yaşanan anlaşmazlıklar da eklenebilir (Maltby, 2002: 33).

¹⁰⁶ Fransız Anju hanedanının üyeleri, Aragon hanedanından gelenlerin Napoli üzerinde hak iddia etmelerini hazmedememişler ve Napoli Kraliçesi II. Jeanne 1435'te ölünce yerine Anjou hanedanından René'ye geçtiğini beyan etmişlerdi (Johnson, 1903: 14); Napoli Kraliçesi II. Juana (1414-1435) Aragon Kralı V. Alfonso'nun erkek kardeşi Juan ile nişanlanmıştı. Ancak bu nişanlanma kısa sürmüş ve kraliçe II. Juana 1435'te varis bırakmadan öldüğü için Aragon Kralı Alfonso, Napoli tahtı üzerinde erkek kardeşinin miras hakkını bahane ederek, taht için mücadeleye girişmiş ve bir süre sonra, 1442'de Napoli tacını giymişti. V. Alfonso Napoli'yi Aragon hanedanına bağladıktan sonra gayrimeşru oğlu don Ferrante lehine tahttan feragat etmişti (Hannay, 1917: 85); Napoli Kralı *Düraslı III. Charles* (1382-1386)'ın kızı olan müstakbel Kraliçe *Jeanne II* (1414-1435)'in evladı olmadığından, daha önceden evlatlık edindiği V. Alfonso, kraliçeye karşı harekete geçmişti. Ancak Kraliçe Jeanne'nin sonradan başka evlatlıkları da olduğundan ve Alfonso ile bu evlatlıklar arasında meydana gelen mücadeleyi Alfonso kazanmış ve 1442'de Napoli Krallığı'nı ele geçirmiştir (Uzunçarşılı, 1975: 459).

¹⁰⁷ V. Alfonso'nun Napoli Kralı olduktan sonra, Türklere karşı bir haçlı seferi tertip etme hayali olduğu da belirtilmektedir (Amadeo Serra Desfilis, 2008: 17-25); Napoli'de İspanyol nüfuzunun yerleşmesiyle ilgili olarak bkz. (Musi, 2007: 75; Leone, 1985: 73).

belirlemek için, Napoli'nin de katılımıyla, 9 Nisan 1454'te *Lodi Barışı*'ni imzaladılar¹⁰⁸. V. Alfonso 1458'de ölünce yerine oğlu *II. Juan* (1458-1479) Aragon kralı oldu. Diğer gayri meşru oğlu olan *I. Fernando* (Don Ferrante, 1458-1494) ise, Fransa'nın veraset iddialarına rağmen, Papalıktan aldığı bir cülus izniyle doğrudan Napoli tahtına oturdu ve ölümüne kadar sadece Napoli kralı unvanıyla yaşadı (De Voltaire, 1758: 84).

Uzun süredir bir kenarda kalmış İtalya üzerindeki tarihî miras haklarının 1490'larla birlikte Fransızlar tarafından yeniden gündeme getirilmesi, erken modern dönemde Avrupa'daki politik ilişkilere yön verecek olan İtalyan savaşlarının gerçekleşmesini beraberinde getirdi. Napoli Kralı *I. Fernando*'nun 1494'te ölmesiyle Fransa Kralı *VIII. Charles*'ın İtalya üzerindeki planlarının aynı ana denk gelmesi, şimdilik boşalan Napoli taht için muhtemel İspanyol-Fransız çatışmasının yeniden patlak vermesine neden oldu. Çünkü bu sırada Fransa Kralı *VIII. Charles*, Papa *VI. Alejandro* (1492-1503)'ya, boş kalan Napoli Krallık tacının kendisine verilmesini ısrar etti¹⁰⁹. Ancak, papalık müessesesi 14 Nisan 1494'te toplanan bir kurulda Napoli Krallığı'nın Aragon hanedanından *II. Alfonso* (1494-1495)'ya verilmesini kararlaştırdı¹¹⁰. Diğer taraftan Fransa'yı İtalya'ya yönlendiren bir diğer faktör ise, Milano Dukü *Ludovico il Moro* di

---

¹⁰⁸ Bu anlaşma, Fransa Kralı *VII. Charles*'ın İtalya'ya girmesine yönelik mütalaaların yapıldığı bir sırada, Venedik ve Milano devletleri arasında, topraklarının güvence altına alınması için imzalanmasına rağmen, 30 Ağustos 1454'te Napoli'nin de dâhil olmasıyla bir İtalyan Birliğine dönüşüyordu. Ancak, bu birlik, Fransa Kralı *VIII. Charles*'ın 1494'te İtalya'ya girmek üzere yaptığı hazırlıklar arifesinde tamamen bozulmuştur (Ilardi, 1959: 143; Santosuosso, 1994: 222).

¹⁰⁹ Napoli Kralı Ferrante'nin ölüm haberini alan Fransa Kralı *VIII. Charles*, derhal harekete geçerek iki özel elçisini Roma'ya göndermiş ve Papa'dan Napoli Krallığı'nın Alfonso'ya verilmemesini talep etmişti (Setton, 1978: 448).

¹¹⁰ Napoli Kralı Ferrante'nin Ocak 1494'te ölümüyle birlikte, Papa *VI. Alejandro* Napoli tacının yine Aragon Hanedanından gelecek bir üyenin idaresinde kalmasında ısrarla duruyordu. Hiç vakit kaybedilmeden Aragon Hanedanından Kalabriya Dukü Alfonso, doğrudan Papa *VI. Alejandro*'nun rızasıyla Mayıs 1494'te Napoli tacını giydi (Chambers, 2006: 94); Fransa Kralı *VIII. Charles*, ilk önce Napoli'yi fethedip, ardından Doğu Roma İmparatorluğu tacını giyme hayalini besliyordu (Uzunçarşılı, 1994: 502); Bu sayılan sebepler, Fransa Kralı *VIII. Charles*'ın o sırada İtalya'ya yapacağı harekâtın tetikleyici unsurları olmuştur. XV. yüzyılın ortalarında Fransız nüfuzundan çekinen ve Venedik ile Papalığın tavırlarından şüphelenen İtalyan devletlerinden Milano dukalığı, Napoli Kralı *V. Alfonso*'nun tavsiyesiyle Milano, Floransa ve Napoli arasından üçlü bir ittifakın yapılmasına razı olmak zorunda kalmıştı. Ancak bu ittifak, *VIII. Charles*'ın İtalya'yı işgal etme arifesinde çatırdamış ve yalnız kalan Milano'yu daha da endişelendirmişti (Johnson, 1903: 26; Uzunçarşılı, 1994: 463); Gelecekte *II. Julius* adıyla Papa olacak olan *Guiliano della Rovere*, Kral *VIII. Charles*'ı ziyaret etmiş ve böylece İtalya'da Aragon yanlısı tavrından ötürü *VI. Alejandro*'ya karşı bir cephe oluştu (Setton, 1978: 450); *Guiliano della Rovere*, Roma'da toplanacak bir konsille, *domuz* diye hitap ettiği *VI. Alejandro*'yu Papalıktan atmaya teşebbüs etmekteydi (Pfeffermann, 2003: 89)

Sforza'nın 1494'te Fransa Kral VIII. Charles'dan yardım istemesidir¹¹¹. Fransa Kralı VIII. Charles'ın, bir zamanlar atalarının İtalya'da sahip olduğu mülkler üzerinde hak iddia etmesi için gerekçeler artık kendini gösteriyordu. Gerçi böyle bir harekât Fransız sarayında birtakım tartışmalara neden olmasına rağmen, genel olarak alınan karar harekâtın yapılması yönünde olmuştu¹¹².

Uzun vadeli Aragon-Fransız çatışmalarının başlaması için artık bütün şartlar tamamlanmıştı. Bu amaçla ileri harekete geçen Kral VIII. Charles, içinde İsviçreli ve Alman unsular olmak üzere yabancı askerlerin de yer aldığı ordusuyla Alpleri geçti ve İtalya'nın kuzeyinden 17 Kasım 1494'te Floransa'ya girdi¹¹³. Burada bir miktar asker bırakarak pozisyonunu güvence altına aldıktan sonra Roma'ya yürüdü. Bu durum karşısında endişelenen Papa VI. Alejandro, II. Bayezid'den bile yardım isteyecek kadar seleflerinden farklı bir politika takip etmek zorunda kalmış ve Hıristiyan geleneklerinden sıyrılmanın eşiğine gelmişti¹¹⁴. Eğer İstanbul ile Roma arasında bir anlaşma sağlanırsa II. Bayezid'in sözümlerine Cem Sultan'ın öldürülmesine yönelik talebi dahi değerlendirilecekti. İstanbul'la bir ittifakın gerçekleştirilmesinin beklendiği bir sırada Papa VI. Alejandro, Fransa Kralı VIII. Charles'ın eline düştü, tabii ki gerektiğinde Osmanlıya karşı koz olarak kullanılması beklenen Cem Sultan da. Fransa

---

¹¹¹ Milano dukası Ludovico Sforza, kendisine karşı Floransa ve Napoli arasında gizli bir ittifakın yapılmasından endişelendiği için Fransa Kralı VIII. Charles'dan yardım istemek zorunda kalmıştır (Lee, 2002: 65).

¹¹² Gerçi Fransa Kralı VIII. Charles, müstakbel İtalya seferi için Ludovico il Moro gibi müttefikler edinemeseydi, gerçekleştireceği sefer için Fransızların tepkisini çekebilirdi. Zira Fransızların bu seferi karşılayacak kadar malî imkânları bulunmamakla birlikte, Fransa Kralının etrafındaki bazı danışmanların bu sefere onay verip vermeyecekleri de belirsizliğini koruyordu (Setton, 1978: 464).

¹¹³ Floransa, güçbela yapılan bir anlaşma uyarınca, dükalığının zarar görmemesi için VIII. Charles'a ödünç olarak 120.000 florin ödemek zorunda kalmıştır. Böylece Fransız birlikleri Floransa'dan transit geçerek güney istikâmetinde devam etmişlerdir (Borsook, 1961: 116; Johnson 1903: 19-21).

¹¹⁴ Bu dönemdeki Fransız tehdidi karşısında Papalık-Türkiye-Napoli Krallığı arasındaki menfaat birliği yönünde yapılan görüşmeler için bkz. Hans Pfeffermann, *Rönesans Papalarının Türklerle İşbirliği*, çev. Kemal Beydilli, Tarih ve Tabiat Vakfı yayınları, İstanbul, 2003. ss. 87-112. İspanyol Borgia sülalesine mensup Papa VI. Alejandro, bu sırada Napoli Krallığı ile kan bağıyla ilişkisi olduğundan, Fransız tehdidi karşısında yardım için II. Bayezid'e elçi göndermişti. Ne var ki, İstanbul'dan dönen elçilerin İtalya'ya ayak basar basmaz yakalanmaları ve Fransa Kralı VIII. Charles'ın Roma'ya girmesi neticesinde böyle bir Türk-Papalık ittifakı kâğıt üzerinde kalmıştır; Aragon Kralı II. Alfonso'nun Fransız ilerleyişine karşı aldığı tedbirlerden biri de II. Bayezid'den yardım istemek olmuş, ancak bundan bir sonuç çıkmamıştır (Uzunçarşılı: 1994: 459; De Voltaire, 1758, 89-90); O dönemde V. Alfonso'nun, Fransız ilerleyişi karşısında Türkiye'ye firar edeceğine yönelik rivayetlerin dolaştığı belirtilmektedir. Ayrıca, bu dönemde kısa süre de olsa, Cem Sultan'ı ele geçiren Fransa Kralı VIII. Charles karşıtı politika izleyen İstanbul, bu tehlikeye karşı, civar kalelerin sağlamlaştırılması, donanma ve kara birliklerinin hazır tutulması gibi, bazı tedbirlere de başvurmuştu. Ancak faal bir yardım gerçekleşmemiştir (Setton, 1978: 478).

Kralı, 15 Ocak 1495'te Papa ile anlaşma¹¹⁵ yaparak, son durağı Napoli olmak üzere ileri harekete geçti. Ne var ki, istifade etmeyi amaçladığı Cem Sultan'ın kısa bir süre sonra 25 Şubat 1495'te ölmesiyle Kral VIII. Charles'ın bu planı suya düştü. Bu sırada Napoli tacını yeni giyen II. Alfonso, tebaası tarafından sevilmediğinin bilincinde olarak, tacını oğlu II. Fernando (Ferrantino)'ya bırakarak, 3 Şubat 1495'te Sicilya'ya firar etti. II. Fernando da Fransız ilerlemesine karşı savunmaya geçmiş, ancak bundan bir sonuç çıkmayınca, O da krallığı terk etmek zorunda kalmıştı. Böylece Fransa Kralı VIII. Charles 22 Şubat 1495'te Napoli'ye girmiş oldu (Setton, 1978: 481-482).

Fransa'nın İtalya'daki ileri hareketinin herhangi bir engele takılmadan zirveye ulaştığı Napoli safhasından sonra, Avrupalı güçlerin kral VIII. Charles'a karşı ortaklaşa aldıkları bir tepkinin belirmesi de gecikmedi. Fransa'nın İtalyan yarımadasındaki bu tehditkâr ilerleyişi karşısında gizliden gizliye konfederasyon tarzında bir örgütlenme gerçekleşti. Bu örgütlenmenin adı 31 Mart 1495 tarihli Venedik Birliği idi¹¹⁶. Venedik'in bu konfederasyona katılma amacı sözde Türklere karşı cephe almak olsa da, konfederasyonun asıl hedefi Fransız nüfuzunu İtalya'dan atmaktı. Kral VIII. Charles, böyle bir örgütlenme karşısında geri çekilmeyi uygun gördü ya da zorunda kaldı¹¹⁷. Fransa 1495'in yazıyla birlikte Napoli'den çekilmeye başlar başlamaz, işgal ettiği yerler birer birer elden çıkmaya başladı. Napoli'nin devrik kralı II. Fernando, bunun üzerine, tacını yeniden ele geçirmek için iki kez harekete geçmiş, ancak başarılı olamayıp Eylül 1496'da öldü ve yerine yine Aragon Hanedanından *I. Federico* (1496-1501) Napoli

---

¹¹⁵ Kilise ait imtiyazları içeren maddelerin dışında şu dört maddeyi içermesi ön görülmekteydi: birincisi: Cem Sultan'ın teslimi; ikincisi: Sultan'ın yapmakta olduğu ödemeleri Papa'nın almaya devam etmesi; üçüncüsü: Cesar Borgia'nın Charles'a "refakat" (daha doğrusu "rehine" olarak) etmek üzere Napoli'ye gönderilmesi; dördüncüsü: Engelsburg'un teslimi (Hans Pfeffermann, 2003: 104; David Sanderson Chambers, 2006: 95).

¹¹⁶ Fransa Kralı VIII. Charles'ın İtalya'ya girme hazırlıklarında bulunduğu sırada Papa VI. Alejandro'nun dış politikasını eleştirip, önceleri Fransız yanlısı tavır sergileyen Kardinal Ascanio Sforza Papayla yaşadığı ihtilafları bir kenara bırakarak onunla yeniden uzlaşıyordu. Bu uzlaşmaya İmparator Maksimiliano, Aragon Krallığı, Venedik ve Milano Dukalığı gibi Fransız karşıtı tavır sergileyen diğer güç merkezlerinin de dâhil olmasıyla birlikte Venedik'te bir "birlik" oluşturulmuştur. Bununla birlikte bu birliğin amaçları arasında İtalya'da sükûnetin sağlanması, Hristiyanlığın muvaffakiyeti, papalık ve imparatorluk haklarının güvence altına alınması ve bu sözleşmeye katılan tarafların herhangi bir saldırıya maruz kalmaması gibi hükümler yer alıyordu (Kenneth M. Setton, 1978 (C. II); 485-487); Bu birliğin oluşmasında temel rol oynayan Papanın oğlu Cesare Borgia, Mart 1495'te Vatikan'da gerçekleştirilen görüşmelerde hazır bulunmakla birlikte, Venedik, Aragon Krallığı ve Milano Dukalığını yeni bir Fransız karşıtı ittifaka ya da "Mukaddes Birliğe" çekebilmişti (Chambers, 2006; 95).

¹¹⁷ Böylece bu yeni ittifak (ya da Venedik Birliği) VIII. Charles'ı Napoli'den geri çekilmeye zorlamış oluyordu (David Sanderson Chambers, 2006; 95); VIII. Charles'ın geri çekilme sırasında başka bir Fransız kara ordusu, adı geçen konfederasyonun sayıca üstün birliklerine karşı savaşmış ve galip gelmişti. Ancak bu esnada geri çekilen kralın emrindekiler İtalyanların yağmasına maruz kalsa da, Fransa'ya geri dönüş yoluna devam etmişti (Johnson, 1903: 23).

Kralı oldu. Fransa Kralı VIII. Charles'a gelince, İtalya'da Fransız nüfuzunu yaymaya çalışmış olsa da bu, kısa vadeli olmuştu. İtalya'dan çekildikten kısa bir süre sonra bile yeniden Napoli'yi ele geçirme hayalini kurarken Fransa Kralı 7 Nisan 1498'de hayata gözlerini yumdu.

2. 1. 3. Fransa Kralı XII. Louis'nin İstila Politikasını Sürdürmesi (1499-1514)

Fransa Kralı VIII. Charles'ın varis bırakmadan ölümünün ardından yerine *Valois* hanedanının *Orleans* kolundan *XII. Louis* (1498-1515) 27 Mayıs 1498'de Fransa tahtına oturdu. XII. Louis, Fransa tahtında kalacağı on yedi sene boyunca, tıpkı selefi gibi, İtalya'daki tarihî miras haklarını bahane ederek yayılmacı bir politika izlemeye devam edecektir¹¹⁸. İtalyan devletçikleri arasında bu dönemde de rekabet ve ihtilaflar yaşanmaya devam ediyordu. Fransız ve Aragon (İspanyol) nüfuzlarını bir diğerine karşı kullanmayı artık bir politika olarak benimseyen İtalyan devletçikleri, kimi zaman siyasetlerinde manevralar yaparak taraf değiştirirken, kendi topraklarının bir anarşizm yuvasına dönüşmesine de zemin hazırlıyorlardı. Fakat VIII. Charles'ın İtalya'ya yönelik politikasının karşısında durmuş olan Papa VI. Alejandro, şimdi ise, aradaki anlaşmazlıkları gidermek amacıyla, tahta henüz çıkmış olan XII. Louis'yi yeni bir haçlı seferinin başında görmek ümidini besliyordu¹¹⁹. Gerçi Papa, yeni krala, selefinin yapmış olduğu gibi, bütün enerjisini İtalyan meselelerine harcaması karşılığında, kötü akıbetin yine Hıristiyan âlemine olacağını hatırlatmaktan da geri kalmıyordu. Papa ile Fransa Krallığı arasında karmaşık ve değişken bir diplomasi trafiği yaşanırken, İtalya'daki güçler, ikinci bir Fransız istilasının hemen öncesinde artık yerlerini almaya başlıyorlardı. Venedik ve Papa VI. Alejandro, Fransa Kralı XII. Louis'nin desteğine yeşil ışık yakmışlarken, böyle bir konjoktür karşısında zor durumda kaldığı için Türklerle işbirliğine kadar giden Milano Dukası Ludovico il Moro di Sforza¹²⁰ ve

---

¹¹⁸ XII. Louis, tahta geçer geçmez İtalya ile ilgili politikalarını hayat geçirep, işe Milano Dukalığı'nı işgal ederek başlamak niyetindeydi (Sherman, 1977: 100).

¹¹⁹ Bu dönemde ikili bir politika izleyen (ya da izlemek zorunda kalan) Papa VI. Alejandro, İtalyan'ın içinde bulunduğu keşmekeşlikten Fransa Kralı XII. Louis'ye yüzünü dönerken, kısa bir süre önce müttefik olarak saydığı Napoli Krallığı'ndan giderek uzaklaşmaktaydı (Setton, 1978: 509-510; Finlay, 1999: 933).

¹²⁰ VI. Alejandro'nun, şimdi Fransız yanlısı olmasının nedeni, kendi oğlunu Napoli Kralı'nın kızıyla evlendirme planının suya düşmüş olması idi. Fransa Kralı XII. Louis'yi destekleyen Venedik'e düşmanlığı karşısında çaresizliğe düşmüş bir şekilde, denize düşen yılana sarılır misali Ludovico il Moro di Sforza, Türkiye'yle temas kurup, II. Bayezid'i Venedik topraklarına saldırtmıştır. Aynı kaderi paylaştığı Napoli Krallığı ise kendi topraklarıyla meşgul idi (Johson, 1903: 35-36; Pfeffermann, 2003:

Napoli Kralı I. Federico ise karşı tarafta yerlerini alıyordu. Bu arada, bir süre önce Fransız tehdidi için oluşturulmuş olan Venedik Birliği de çatırdamaya başlamıştı.

Venedik ile Osmanlı arasında patlak verecek olan 1499-1503 savaşının hemen öncesinde Fransa Kralı XII. Louis, İtalya yarımadasında şartların olgunlaştıktan sonra tarafların da yerlerini almasıyla birlikte, 1499'un yazının sonlarına doğru harekete geçerek 6 Ekim'de Milano'ya girdi¹²¹. Bunun üzerine Milano Dukası Ludovico il Moro, İmparator I. Maksimiliano'ya sığınmak zorunda kaldı¹²². Milano artık Fransız idaresi altındadır. Bundan sonra hedefte ise Napoli Krallığı vardır. Bu arada, XII. Louis'nin İtalya'daki ilerleyişi muarızlarını da endişelendirmeye başlamıştı. Özellikle Aragon Kralı II. Fernando'nun idaresi altındaki Napoli Krallığı'nın elden gideceği yönündeki endişelerini gören XII. Louis, bu krallığı doğrudan ihlal etmek yerine, başka bir çözüm önerisi bulmak zorunda kaldı¹²³. Fransa Kralı İtalya'ya girdikten kısa bir süre sonra, *Katolik* Fernando ile Kasım 1500'de *Granada Andlaşması* akdetti. Bu anlaşmayla Napoli Krallığı ikiye bölünüp, kuzey kısmı Fransa'ya, güneyi ise Aragon Krallığı'na bırakılmış oldu¹²⁴. Böylece eski Napoli Kralı I. Federico da krallık haklarından vazgeçip Fransa'ya gitmek zorunda kalmıştı. Papa VI. Alejandro bu arada, 25 Haziran 1501'de çıkarmış olduğu bir fermanla, Fransa ile Aragon Krallığı arasında Napoli'nin son durumunu belirten kararını bildirmişti¹²⁵.

---

108); Şimdi Fransız-Venedik ittifakına karşı Venedik'in rakiplerinin Bayezid'i el atından kışkırttıkları belirtilir (İnalçık, 2009: 132-134; Setton, 1978: 513-514).

¹²¹ XII. Louis'nin Milano zaferini eski çağların kahramanlarıyla eş tutarak kralın ihsan ve lütuflarını elde etmeye çalışan bir sanatçı zümresi bulunmaktaydı. Kralın patronajına nail olmak için sanatçılar arasında daha iyi yerler edinme, eski konularını kaybetmeme uğraşısı vardır (Scheller, 1985: 5, 9; Johnson, 1903: 37-38).

¹²² Ancak, Ludovico il Moro, dukalığını yeniden ele geçirmek amacıyla geri döndüğü Milano'da 1500 senesi Nisanı'nın başlarında Fransız kuvvetlerince yakalandıktan sonra ömrünün sonuna kadar hayatını hapiste geçirecekti. Bu arada Milano Dukalığı da 1512'ye kadar Fransız idaresine girmiş oluyordu (Finlay, 1999: 935).

¹²³ XII. Louis, sadece *Katolik* Fernando'nun değil, dönemin diğer büyük Avrupa devletlerinin tepkisinden de çekiniyordu (Setton, 1978: 536).

¹²⁴ Böyle bir anlaşmanın yapılmasını daha çok Fransa Kralı XII. Louis istemiştir. Fransa Kralı için en azından Napoli'nin yarısına sahip olmak hiç sahip olamamaktan daha iyidir (Setton, 1978: 536).

¹²⁵ Napoli'nin iki kral arasında paylaşılması karşısında Papalığın sessiz kalması düşünülemezdi. Papa VI. Alejandro'nun onayladığı karara göre Kudüs Kralı unvanıyla birlikte Napoli'nin kuzeyindeki şehirler Fransa'ya verilirken, Aragon Krallığı'na ise güneydeki birkaç şehir kalıyordu. Üstelik Fransa ve Aragon Kralları, Papalığa vergi vermenin yanında, onu krallıklarına ait bütün mülklerinin gerçek hâkimi olduğunu da kabul edeceklerdi. En önemlisi ise, XII. Louis ve Katolik Fernando'nun, Papa'nın Napoli üzerindeki hâkimiyetini tanıyıp, kendisine belirli miktarda yıllık vergi vermeyi de taahhüt etmeleridir (Setton, 1978: 537).

Napoli'deki sükûnet, iki tarafın karşılıklı olarak verdiği taahhütler sayesinde şimdilik sağlanmıştı. Tabii olarak, Türk tehlikesinin çok yakından hissedildiği bu dönemde Fransız-Aragon anlaşmasının uzun süreceği umuluyordu¹²⁶. Ne var ki, bu umutlar, Fransızların istilacı politikaları nedeniyle boşa çıktı. Fransız komutan *Stuart d'Aubigny*, 4 Ağustos 1501'de Napoli'ye girerek, civar şehirleri ele geçirdi¹²⁷. Fransa'nın bu hareketine İspanyolların herhangi bir barış teşebbüsüyle karşılık vermeyecekleri bildiriliyordu. Papa da şimdi, Fransız taraftarlığından uzaklaşıp, *Katolik* Fernando'ya yaklaşmaya başlamıştı. İki taraf arasında 1502 senesinin Temmuz'undan 1503'ün Mayıs'ına kadar süren savaşlarda mutlak bir Fransız üstünlüğü varken, İspanyol Umumî Büyük Kaptanı *Gonsalvo Fernandez de Cordoba*, maiyetindeki birliklerle, Napoli ve yakındaki şehirleri yeniden ele geçirerek Fransızları sürmeyi başardı¹²⁸. Ancak XII. Louis böyle bir kayıpla karşı karşıya kalmasına rağmen, *Katolik* Fernando'ya darbe vurmaya devam etme niyetindeydi ve emrindeki birlikleri, Fransa-İspanya sınırındaki *Roussillon* ve *Fontarabia* bölgelerine sevk ederek bu niyetini gerçekleştirmek istemişse de, talih Aragon Kralı Fernando'dan yana gülmüş ve Fransa herhangi bir olumlu sonuca ulaşamamıştır (De Voltaire, 1758: 103). XII. Louis'nin az önce mağlup düştüğü savaşta Napoli üzerindeki son çabaları da boşa çıkıyordu ve bu uğurda verdiği mücadeleyi *Katolik* Fernando lehine kaybetti. Savaşın daha fazla uzama ihtimali azaldığı için, iki devlet arasında yapılan 1 Ocak 1504 tarihli anlaşma ile Napoli Krallığı nihaî olarak Aragon Krallığı'na devredilmiştir (Setton, 1984: 20). Bütün bunların yanında, Papalık tahtında kaldığı süre içinde farklı politikalar izleyip, Türklerle dahi işbirliği yapabilecek kadar geleneğin dışında kararlar alabilen VI. Alejandro, hastalanıp, 18 Ağustos 1503'te hayatını kaybetti.

XV. asrın hemen sonlarından itibaren Fransız krallarının, İspanyol nüfuzunu İtalyan yarımadasından atma teşebbüsleri kesintiye uğramasına rağmen, İtalya'ya olan ilgileri hiçbir surette azalmadı. Ancak, hareketliliğin yönü İtalya'nın güneyinden kuzeyine

---

¹²⁶ Osmanlı-Venedik deniz savaşlarının başladığı ve bu yüzden de Türk tehlikesinin çok yakından hissedildiği bu dönemde Fransız-Aragon anlaşmasının uzun süreceği umuluyordu. Çünkü politikalarında ikili oynamayı tercih eden Papa VI. Alejandro, çıkarmış olduğu uzlaştırıcı fermanla, bu iki gücü Türklere karşı bir "Haçlı" seferi şemsiyesi altında birleştireceğini düşünüyordu (Setton, 1978: 537).

¹²⁷ XII. Louis, bu icraatından sonra, gerçekten de Türklere karşı yapılacak bir Haçlı seferi için adım atmak istese de, bundan herhangi bir sonuç çıkmamıştır (Scheller, 1985: 18; Setton, 1978: 538).

¹²⁸ Gonsalvo Fernandez de Cordoba'nın başarısı, maiyetindeki birliklerin hafif zırhlı olmasına dayandırılmaktadır. Böylece Fransız tehdidi Napoli'den şimdilik uzaklaştırılıyordu (Setton, 1984: 14-15; Johnson, 1903: 45-46).

kaymaya başlamış ve şimdiye kadar büyük bir tehlike olarak görülen Fransa kendisini, kısa bir süre sonra Venedik'e karşı oluşturulacak olan bir ittifak sisteminde buluyordu¹²⁹. Ancak bu sırada, daha on sene öncesine kadar Fransız yanlısı politika izleyen ve şimdi ise Papalık tahtına oturmuş olan *II. Julio* (1503-1513) 1507'den sonra bu politikasını terk etmeye başlıyordu (Scheller, 1985: 28-29, 30). Avrupalı devletler, bu siyasî gelişmeler çerçevesinde, birbirlerine karşı el altından düşmanlık besleseler de, asıl amacı Türklere karşı olan, ancak gerçekleşme ihtimali yok denecek kadar az olan bir birlik oluşturmak için nabız yokluyorlardı. Gerçi İmparator I. Maksimiliano, Türk tehlikesinden ziyade, Venedik'in bu dönemdeki toprak kazançlarına karşı XII. Louis'e yaklaşma gereği duyuyordu¹³⁰. Öte taraftan Aragon Krallığı ve isteksiz Papa II. Julio da bu yakınlaşmaya taraf oluyorlardı. Türklere karşı bir haçlı seferinin düşünüldüğü böyle bir ortamda Fransa, Aragon Krallığı, Mukaddes Roma İmparatorluğu, Macaristan Krallığı, Papalık Devletlerinden oluşan Avrupa Devletleri, 10 Aralık 1508'de *Cambrai Birliği*'ni meydana getirdiler¹³¹. Ne ilginçtir ki, kısa bir süre önce İtalyan savaşlarında birbirlerine muhasım olan Fransa ve Aragon Krallığı'nın Venedik'e karşı aynı safta yer alıyorlardı.

Fransa, Cambrai Birliği sayesinde bir yandan kuzeydeki tarihî miras haklarını canlı tutma yönünde politikalar izlemeye devam ederken, bir yandan da Venedik üzerindeki işgal hesaplarından da vazgeçmiyordu (Setton, 1984: 55). Elçisini Cumhuriyet'ten çeken Fransa, kendisini bir anda Venedikle ile savaşta buldu. XII. Louis, 14 Mayıs 1509'da *Agnadello Savaşı*'nda Venedik'i mağlup etti¹³². Venedik ise bu durum karşısında Cambrai Birliği'nin diğer üyelerini, Fransa'ya karşı bir cephe oluşturmak için

---

¹²⁹ Öncelikli olarak Papa II. Julio'nun Venedik'e karşı etkin bir ittifakın yapılmasına yönelik umutlarının gerçekleşmesi, Fransa Kralı XII. Louis ile İmparator I. Maksimilyano'nun aynı tarafta olmasına bağlıydı (Setton: 1984: 52).

¹³⁰ Mukaddes Roma İmparatoru I. Maksimiliano, her ne kadar Türklere karşı için olsa da, 1508'in Şubat'ında, Fransız sarayından Venedik'e karşı muhtemel bir ittifak cevabının gelip gelmeyeceğini gizliden gizliye yokluyordu. Ne var ki, Fransa'dan aldığı destekle Venedik'e savaş açan İmparator mağlup olmuş ve Venedik'e karşı toprak kaybetmiştir (Setton, 1984: 52).

¹³¹ 1508'in Kasım'ında Venedik'in düşmanları Cambrai'de bir araya geldiler. Gerçi Venedik aleyhine toplanılmış olmasına rağmen, örneğin, İmparator Maksimilyano'nun müşaviri Matthias Lang ve Cardinal Georges d'Amboise, aynı zamanda, Türklere karşı bir "birliğin" teşekkülünü de müzakere ediyorlardı. Bu müzakereye İmparatorun kızı da dâhil olmakla birlikte, Aragon ve İngiltere'nin temsilcileri de bulunuyorlardı. Cambrai Birliği neticesinde, öncelikli olarak, İmparator Maksimiliano ile XII. Louis arasında barış sağlanırken, Milano'nun bir Fransız toprağı sayıldığı kabul ediliyordu (Setton, 1984: 53).

¹³² Cambrai Birliği'nin üyelerinden olan İmparator I. Maksimiliano, Fransa'nın Venedik karşısında aldığı bu zafere sesini çıkarmaz. Çünkü İmparator kendini, Venedik'ten ele geçirdiği toprakları ancak Fransız ilerleyişine borçlu hissetmektedir (Setton, 1984: 60; Scheller, 1999: 198; De Voltaire, 1758: 110).

ikna etmeye çalışıyordu. Özellikle de, bu birliğe isteksizce katılan Papa II. Julio'yu ikna etmek için Venedik, o tarihte aralarında sulhun olduğu Türklere karşı yapılacak bir haçlı seferine katılmayı bile taahhüt ederken, diğer taraftan da bu birliğe karşı kendini güvence altına almak için Osmanlıya yardım çağrısında bulunmaktan da geri kalmıyordu. Papalık da, buna karşılığında, Venedik'in diğer Avrupalı Devletler karşısında düştüğü duruma düşmemek için, Venedik ile 15 Şubat 1510 tarihli bir anlaşma imzaladı¹³³. Bu olay, aynı zamanda, Fransa ve İmparator I. Maksimiliano'yu ister istemez aynı safa itiyordu. Çünkü İmparator, Fransa'yı Venedik'e karşı hala güvence olarak görüyordu. Ancak, böyle bir konjunktür, Avrupa'daki dengelerin yeniden değişmesine ve Cambrai Birliğinin dağılmasına neden oluyordu (Setton, 1984: 94).

Aragon Krallığı ise bu tarihlerde daha ziyade Kuzey Afrika'ya yaklaşmaya ve İberya'daki İslam'a karşı mücadeleyi Cebelitarık'ın öte yakasına taşımaya hazırlanıyordu¹³⁴. Bu durum şimdilik, Katolik Fernando'yu İtalyan savaşlarından uzaklaştırıyordu. Ancak Fernando, Papalık-Venedik yakınlaşmasından kısa bir süre sonra, Ekim 1511'de yine Papalık, Venedik, sonra da İngiltere'nin de dâhil olduğu Kutsal Birliğe katılmış ve saf değiştirdikten sonra yeniden Fransız karşıtı bir politika izlemeye başlamış oluyordu (Scheller, 2004-05: 5; Mommsen, 1948: 123-124). Böylece, İtalyan savaşlarının ilk safhasının son aşamasına doğru yaklaşıldığında XII. Louis'ye karşı oluşturulan bu Kutsal Birliğe katılan İspanya, Kuzey Afrika'ya kısa süreliğine de olsa beslemiş olduğu ilgiyi, şimdi yeniden İtalya'ya çeviriyordu. Bunun en belirgin işareti ise *Katolik* Fernando'nun Fransa'nın tazyikiyle toplanmış Pisa Konseyi'ne olan aşırı muhalif tavrı idi¹³⁵. Ancak, tam bu sırada sürpriz bir gelişme yaşandı. İmparator I. Maksimiliano, Fransa ile arasının açılmasından hemen sonra, Venedik'e karşı XII. Louis'yi destekleme politikasından vazgeçti. Böylece Fransa sadece İtalyan Ferrara dukalığının desteğini elinde tutmuş oluyordu¹³⁶. Bu tarihlerde İtalyan meselelerine

---

¹³³ Öyle ki, Papalık, bu kez, Fransa'nın ilerleyişi karşısında sanki Venedik'i umut olarak görüyordu (Setton, 1984: 75, 78-80; Perceval, 1825: 316-318).

¹³⁴ Özellikle de 16. Yüzyılın hemen başlarından itibaren, Amerika'ya nazaran daha az cazibesi olmasına rağmen, İspanyollar Kuzey Afrika'da stratejik yerleri ele geçirmeye başlıyorlardı (Petrie, 1965: 110).

¹³⁵ Bunun en belirgin işareti ise Katolik Fernando'nun, Fransa'nın tazyikiyle olan toplanmış Pisa Konseyi'ne olan aşırı muhalif tavrı idi. Çünkü XII. Louis, Papa II. Julio'nun ölmesi ihtimalinde, yerine Fransız menfaatlerini gözetken bir papayı seçtirebilirdi (Setton, 1984: 103).

¹³⁶ Ferrara dukalığı Fransa'ya destek vermekten ziyade Fransa'nın güvencesi altında olmak istiyordu (Perceval, 1825: 328-329).

doğrudan yeniden nüfuz edebilme imkânı bulabilen Aragon Kralı Fernando'nun askerî birlikleri savaş hazırlıklarını tamamlayıp, Napoli'den kuzeye doğru ileri harekete geçti. Napoli Krallığı'nın kesin olarak Aragon Krallığı'na devredildiği 1504'ten sonra Fransız ve İspanyol birlikler ikinci kez bir meydan savaşına girişeceklerdi. 12 Nisan 1512'de *Ravenna* denilen bölgede iki ordunun karşılaştığı o dönemin en kanlı geçen savaşında Fransızlar ezici bir şekilde İspanyol birliklerini mağlup etmeyi başardı¹³⁷. Bu savaşta ünlü Fransız komutan *Gaston de Foix* hayatını kaybetmiştir.

XII. Louis, Ravenna Savaşı'ndan sonra Kuzey İtalya'daki konumunu sağlama alacağını umuyordu. Ancak, savaştan hemen sonra Fransız birliklerinin bölgede yaptıkları yağma ve tecavüz İtalyanların tepkisini çekmişti. XII. Louis, Papa ile uzlaşma çabaları esnasında kendisine İngiltere'nin Fransa sahillerine saldırdığına yönelik haberler ulaşınca, İtalya'daki birliklerini takviye etmek yerine, Milano Dukalığı da dâhil olmak üzere, bütün İtalyan yarımadasından geri çekmek zorunda kalmıştır¹³⁸. Ancak, İtalya'daki konjonktür anlık değişebildiği için ne olacağını kestirebilmek epey güçleşmişti. Ayrıca, Fransa'nın İtalya yarımadasından sürülmesinden hemen sonra, bu kez Aragon Kralı *Katolik* Fernando'nun yayılcı siyaset gütmesi, yeni dağılmış Kutsal Birliğin diğer üyelerini endişelendiriyordu. Ancak tam bu sırada sürpriz bir gelişme yaşandı. Çünkü devletlerarası politikaların anlık değişmesi İtalyan savaşlarının ilk safhasında görülen en önemli vechesi idi ve böyle de oldu. Papa II. Julio, İmparator I. Maksimilyano ile anlaşma yaptıktan sonra, Venedik de yüzünü bu kez, daha kısa bir süre önce düşmanı olan ve yeniden toparlanma fırsatını yakaladıktan sonra bir kez daha İtalya'ya dönüş hazırlıkları yapan Fransa'ya çeviriyordu¹³⁹. Ancak, bütün bu gelişmelerin yaşandığı sırada Papa II. Julio 1513'ün Şubatı'nda hayatını kaybettikten hemen sonra yerine X. Léon Papalık tahtına oturdu.

---

¹³⁷ Konuyla ilgili kaynaklar, her iki tarafın da çok fazla zayıt verdiğini belirtmektedir (Johnson, 1903: 68-70; Setton, 1984: 116-117).

¹³⁸ XII. Louis'in kazandığı zaferin nimetlerinden istifade edememesi gerek bu sırada Navarra Krallığı'nı ülkesine katmak isteyen Aragon Kralı Fernando ile yaşadığı sınır çatışmaları gerekse İngiltere'nin Fransa'nın kuzey sahillerine yaptığı saldırılara bağlanmaktadır. Bu sayede İspanyollar ve Papalık İtalya'nın kuzeyinde pek çok yeri ele geçirmişlerdi. Fransa ile olan işbirliğini terk eden İmparator I. Maksimiliano Kutsal Birliğe katıldıktan sonra Milano dukalığının eski sahiplerine iade edilmesinde taraf olmuştur (Perceval, 1825: 334-335; Setton, 1984: 130).

¹³⁹ Papalık ile İmparator I. Maksimiliano arasında gerçekleşen ittifak sözleşmesinin Venedik'e ulaşmasının ardından, Cumhuriyet ile Fransa, aralarında Mart-Nisan 1513 tarihli yeni bir anlaşma akdedilmesiyle birlikte, bir kez daha müttefik oluyorlardı. Buna göre, ne Venedik Cambrai Birliği döneminde kaybettiği toprakları geri alıncaya kadar ne de Fransa Milano Dukalığı'nı elde edinceye kadar savaşmaktan vazgeçeceklerdi (Setton, 1984: 135, 144-145).

İtalya üzerindeki emellerini yeniden gündeme getiren Fransa Kralı XII. Louis, son seferine çıktı. Fransız birlikler, 1513'ün Mayısı'nda İtalya'nın kuzeyini işgal ederken, Venedik birlikleri de Fransızlara yardıma koşuyorlardı. Ne var ki, 6 Haziran'da yapılan *Novara* savaşında Fransız birlikleri İsviçreli askerler tarafından mağlup edildi. Venedikliler de Fransızların mağlubiyeti üzerine geri çekilmek zorunda kaldılar (Johnson, 1903: 76; Perceval, 1825: 343; Setton, 1984: 148). Bu başarısız teşebbüsten sonra XII. Louis, İtalya'yı yeniden işgal etme hayallerinin gerçekleşmeyeceğinin farkına varmış oluyordu. Fransa'ya karşı Aragon Krallığı, İngiltere ve Papalığın dâhil olduğu Avrupa'da yeni bir "birlik" kurulurken, XII. Louis Aralık 1514'da öldü.

2. 2. İkinci Safha: V. Karl'a Karşı Türk-Fransız İttifakı ve Osmanlı Devleti'nin İtalyan Savaşlarına Katılması

XV. yüzyılın hemen sonlarından 1514'e kadar pek çok Avrupalı devlet çeşitli nedenlerle İtalyan savaşlarına taraf olmuştu. Fransız krallarının yayılmacı siyaseti ve İtalyan devletçiklerinin menfaatleri nedeniyle sürekli taraf değiştirip, diğer Avrupa devletleriyle ittifak kurlmaları nedeniyle savaşlar milletler arası boyutlara ulaşmıştı. Bununla birlikte, savaşın yıkıcı tesirlerinden en fazla nasibini alanların İtalyan halkı olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Böyle bir siyasî ortamda, XII. Louis'in yerine *Valois* hanedanının *Angoulême* kolundan I. Fransuva (1515-1547) 1 Ocak 1515'te Fransa tahtına oturdu. Uzun süren savaşlardan sonra, saltanatı boyunca daima miras haklarını bahane ederek İtalya'yı savaş alanına çeviren XII. Louis'nin ölümüyle birlikte barışın da beraberinde geleceği umuluyordu. Ancak, beklenenin tam aksi oldu. Çünkü yeni, hırslı, genç kral I Fransuva tahta geçer geçmez, İtalya üzerindeki taleplerine ara vermeyip, işgal planlarını yeniden gözden geçirdikten sonra, İsviçre'nin tecavüzkâr tavırlarını bahane ederek emrindeki birliklerle taarruza geçti¹⁴⁰. I. Fransuva, Alpleri aştıktan sonra, İtalya'ya 13 Eylül 1515'te Milano yakınlarındaki *Marignano Savaşı*'nda İsviçreli birlikleri yenerek İtalyan savaşlarındaki ilk galibiyetini aldı. Bu galibiyetle

---

¹⁴⁰ I. Fransuva, İtalya işgalini gerçekleştirmeden hemen önce İngiltere ile yapılmış daha önceki anlaşmayı yenileyerek kuzey sahillerini güvence altına alıyordu (Dunigan, 1852: 5); Yeni Fransa Kralı, İtalya'yı ilk işgal arifesinde İmparator I. Maksimiliano, Aragon Kralı *Katolik* Fernando, Milano Dukalığı, Floransa ve İsviçre tarafından Fransız karşıtı yeniden oluşturulan "birliğe" katılmakta tereddüt eden Papa'nın anlaşma şartlarını düşünmüş ise de ileri harekât kaçınılmaz olunca anlaşmaktan vazgeçmiştir (Setton, 1984: 159-160).

birlikte I. Fransuva, Milano Dukalığı'nı da işgal edip, kendi hâkimiyetini ihdas etti (Johnson, 1903: 80).

İtalya'nın kuzeyinde otoritesini tesis eden I. Fransuva, güttüğü yayılmacı politikanın Hıristiyan birliği için engel teşkil etmesinden endişeleniyordu. Bu nedenle, Avrupa kamuoyunda (en azından Katolik camiasındaki) kendisine karşı kötü bir imajın oluşmaması için, yayılmacı politikasını İstanbul'a karşı bir haçlı seferi bahanesi olarak öne sürmüş ve İtalya'daki işgal faaliyetlerini meşru göstermeye çalışmıştı¹⁴¹. Bu amaçla Papa X. Léon ile bir araya geldi. Ne var ki, Fransa Kralı, yapılan bu görüşmeye rağmen, Papa'nın yaklaşan Türk tehlikesi karşısında gerekli tedbirlerin alınmasına dair uyarılarına layıkıyla karşılık göstermiyordu. I. Fransuva'nın asıl amacı, o dönemde yükselişe geçen ve Avrupa'yı hegemonyası altına almak isteyen Habsburglara karşı Fransa'nın toprak bütünlüğünü temin etmektir. Bu durum, Avrupa'nın ortak düşmanı olan Türklere karşı birlikte hareket etme ihtimalini tamamen zayıflatmıştı.

Fransa Kralı'nın tahta geçer geçmez İtalya'nın kuzeyinde elde ettiği başarılar, bu topraklardaki konumunun kalıcı olacağı izlenimi verse de, geçici ve kısa vadeli olmanın ötesine geçememiştir. Çünkü Fransa Kralı için dönüm noktası sayılacak olayların başında Mukaddes Roma İmparatorluğu için yapılan seçimler gelmiştir. İmparatorluk seçimlerinden kısa bir süre önce Aragon Kralı *Katolik* Fernando'nun 1516'daki ölümüyle birlikte boşalan İspanya tahtına, Habsburglar hanedanından on altı yaşındaki genç Charles oturdu. Gentli Charles (ya da İspanya Kralı olarak I. Carlos), kısa bir süre sonra dedesi Mukaddes Roma İmparatoru I. Maksimiliano'nun 1519'da ölmesiyle, imparatorluk için boşalan tahtın en prestijli adayı oldu. 28 Haziran 1519'da yapılan seçimlerde Charles, Alman elektörlerin kendisini bu unvan için daha uygun görmeleri neticesinde Mukaddes Roma İmparatoru seçildi¹⁴².

---

¹⁴¹ Ancak bu görüşmelerin içeriğinin ne olduğuna dair kesin bir bilgi yok. Ancak muhtemeldir ki, I. Fransuva ile Papa arasında Türk tehlikesi hakkında nasıl hareket edileceği hakkında konuşulmuş olabilir. Çünkü Papa, I. Selim'in Avrupa'ya karşı harekete geçeceğini düşünüyordu (Setton, 1984: 161-162).

¹⁴² I. Fransuva ile V. Karl'ın birbirinden farklı yollara başvurarak elde ettikleri sermaye, seçimlerin kazanılmasında büyük rol oynamıştır. Fransuva, Medici ailesinden altınlar temin ederken, Karl ise Fuggerlerden krediler sağlamıştır. Kredilerin yanında, elektörlere ödemesi sonraya bırakılan bonolar verilmiş ve böylece V. Karl imparator olmuştur. (Fındık, 2002: 568); Mukaddes Roma-Cermen İmparatoru I. Maksimiliano, sağlık durumu fenalaşınca, tüm enerjisini torunu olan V. Karl'ı halefi tayin etmeye sarf etmek ve bu amaçla Alman elektörleri, fuggerlerden alınan ödünç paralarla onlara rüşvet vermek suretiyle, razı etmek istemişti. Böyle bir rekabet sürecinde, sadece elektörleri razı etmek yetmiyordu. Aynı zamanda Avrupa kamuoyunun da desteğini almak gerekiyordu. Elektörler ikna edildikten sonra, İngiltere Kralı ile Papa'nın da desteğini kazanan V. Karl, Mukaddes Roma İmparatorluk

V. Karl namıyla imparatorluk tahtına oturan Charles'ın, seleflerinden tevarüs eden unvanları Mukaddes-Roma İmparatorluğu şemsiyesi altında birleştirerek kıta Avrupasının büyük bölümünü hâkimiyeti altına alması, I. Fransuva'yı hiç olmadığı kadar endişelendirmişti. Üstelik, Fransa'nın İtalya'daki talihi giderek V. Karl'ın lehine değişmeye başlıyordu. Etrafı Habsburglar tarafından çevrilen Fransa Kralı, değişen konjunktür karşısında Doğu'ya bir haçlı seferi düzenleme emelinden vazgeçip, sözümlerine İstanbul'a karşı klasik haçlı politikasını değiştirmek zorunda kalmıştı. I. Fransuva, bu tarihten itibaren, böyle bir güce karşı işe yaracağını düşündüğü Doğu Avrupa'da müttefikler edinme politikası gütmeye başladı¹⁴³. Ancak bundan bir sonuç alınamayacağını ve 1520'lerin ilk yarısında İtalya'da aldığı darbeler nedeniyle durumunun giderek vahim bir hal aldığını idrak eden I. Fransuva, son kez ve tek başına olmak üzere, İtalya'ya karşı yeniden saldırıya geçti¹⁴⁴. Ancak 24 Şubat 1525'te Pavia'da yapılan savaşta V. Karl'ın kuvvetlerince mağlup edilip, esir alındı ve derhal, bir sene boyunca esaret hayatı yaşayacağı İspanya'ya götürüldü¹⁴⁵.

---

tahtına oturdu; İmparatorluk adayları göz önünde bulundurulduğunda, Fransa Kralı I. Fransuva, V. Karl'a nazaran daha baskın görünüyordu. I. Fransuva, İtalya'nın kuzeyinde elde ettiği başarıdan sonra, şayet imparator seçilirse, İstanbul'a karşı bir haçlı seferi düzenleyeceğini söylüyordu. Papa X. Leon bile, ilk başlarda I. Fransuva'yı, bu emelinden dolayı kerhen de olsa destekler gibi görmüştü. Ne var ki, Alman elektörlerine, Karl'ın vermiş olduğundan daha fazla rüşvet veren I. Fransuva, imparatorluk tacı için uygun görülmedi ve seçimi kaybetti. Karl ise, daha sonra, 1529'da Papa VII. Clemente'nin elinden Bologna'da imparatorluk tacını giyecektir (Hare, 1917: 56-58; Johnson, 1903: 130-131).

¹⁴³ I. Fransuva, bu duruma çare bulmak için, V. Karl'a sonradan düşman olan ve ardından saf değiştirip, Fransa'ya sığınan İspanyol asıllı Antonio Rincon'u böylesine mühim bir görev için elçilikle vazifelendirecektir Fransa, Osmanlı ile doğrudan temasa geçmeden önce, Habsburgların kılıcını her an ensesinde hissedilen Polonya Krallığı ile temasa geçip, Kral yaşlı Sigismund'u Habsburg cephesinden koparmak istiyordu. İlk başlarda taraflar birbirlerine yardım taahhüdünde bulunmalarına rağmen, bundan bir sonuç alınamayınca, I. Fransuva, Mohaç Savaşı sonrasında boşalan Macaristan tahtı için Habsburglara karşı rakip ve varis olarak ortaya çıkan Eflâk Voyvodası Yanoş Zapolya'yı desteklemekten de geri kalmayacaktır (V.-L. Bourrilly, 1913: 64-83; Jensen, 1985: 452-453); I. Fransuva, daha Pavia muharebesinden önce, Doğu Avrupa'nın Hıristiyan saraylarından, Macaristan ve Lehistan'dan Habsburgların ilhak siyasetine karşı kışkırtacak ve Türklere karşı her zamanki şikâyetleri dile getirecek mektuplar almış ve bu devletlerin elçilerini kabul etmişti. Henüz Türkiye'nin yardımına muhtaç olmadan önce bile, I. Fransuva'nın ülkesini Habsburg kışkırtıcıdan uzak tutmak için başvurduğu diplomasi, sadece kendi politikalarını Hıristiyanlık aleminin aleyhine de olsa uygulamaktan çekinmeyeceğini göstermektedir (Jorga, (C. 3) 2005: 83); I. Fransuva'nın talihi 1521'den sonra değişmeye başladı ve V. Karl'a karşı sürdürdüğü savaşlar sürekli kendi aleyhine karşı değişiyordu. 1521 yılının sonlarına doğru Navarre, Milano, Parma, Piacenza topraklarını kaybetti. Üstelik İngiltere Kralı VIII. Henry, Papa X. Leon ve V. Karl'ın bir araya gelerek oluşturdukları ittifakın da tesiriyle Fransa Kralı I. Fransuva, durumu dengeleyebilmek için, Doğu Avrupa'da müttefikler arayışına çıkmıştır (Ursu, 1908: 20-21).

¹⁴⁴ V. Karl'a tevarüs eden unvanlar, Fransuva'nın intikam hissini daha fazla perçinlemiş ve kendisini bir anda İtalya topraklarına sefer düzenlemeye mecbur bırakmıştı (Kennedy, 1991, 43).

¹⁴⁵ V. Karl, İspanya'ya getirilen I. Fransuva'yı, İtalya üzerindeki haklarından vazgeçmek suretiyle serbest bırakmak istemiştir. Ne var ki, Fransa Kralı, ilk başlarda bu haklarından vazgeçmek niyetinde olmamasına rağmen, daha sonra V. Karl'ın bu teklifine boyun eğmek zorunda kalmış ve 13 Ocak 1526

Avrupa'daki dengenin Osmanlı lehine değişmeye başladığı bu dönemde tahta yeni çıkmış olan Süleyman (1520-1566), kısa bir süre önce Belgrad ve Rodos'u fethetmişti. Seleflerinin bu döneme kadar kazandığı başarılar, Osmanlı'yı Orta Avrupa ve yakın Doğu'nun en güçlü ve nüfuzlu bir devleti haline getirmekle birlikte, Süleyman'ı cihan hükümdarı yapacak faktörler kendini göstermeye başlıyordu. Diğer taraftan, I. Fransuva'nın esaret hayatı yaşadığı dönemde Fransa Krallığı, annesi Louise de Savoie tarafından naibe sıfatıyla idare ediliyordu. Yüzyıllarca İslâm'ın Avrupa'nın içlerine kadar girmesini engelleyen ve tarihi Haçlılık propagandasıyla dolu olan Fransa, bu kez bir İslâm devletinin yardımına ihtiyaç duyuyordu. Bu, I. Süleyman'a, Orta Çağ Avrupası'nın ünlü hükümdarlarından Charlemagne (şarlman)'nın yüzyıllar sonra selefi olarak tarih sahnesine çıkacak olan V. Karl'ın prestijini zedelemek ve kendisinin cihanın tek güçlü hükümdarı olduğunu kabul ettirmek için beklenen fırsatı verebilirdi¹⁴⁶.

Kral naibesi Louise de Savoie, çaresizlik içinde Süleyman'a bir elçisini gönderdi. V. Karl'ın her iki taraf için tehlike arz eden gücünün böyle muhtemel bir ittifakla dizginlenmesi bekleniyordu. Ne var ki, beraberindeki hediyelerle birlikte İstanbul'a yola çıkan ilk Fransız heyeti, Bosna Beylerbeyi tarafından öldürüldü¹⁴⁷. V. Karl'a karşı yapılması beklenen bir ittifakın böylesine meşum bir olayla karşı karşıya kalmasına rağmen, bu suikast Fransa Kralı'nın vahim durumundan dolayı büyütölmemiş ve hemen akabinde İstanbul'a yeni bir elçinin gönderilmesi gündeme gelmiştir. Fransa kral naibesi, ilk elçinin öldürölüşünün hemen ardından, hiç zaman kaybetmeden, yeni bir elçiyi 1525'te İstanbul'a gönderdi: Jean Frangipani. Fransuva'nın vahim durumunu ve Süleyman'a yapılan yardım ricasını içeren bu mektupta V. Karl'a bir darbe indirmek için akrabalık bağıyla ona bağlı olan Macaristan Krallığı'na bir sefer düzenlenmesi tavsiye ediliyordu. Süleyman'ın Frangipani'ye verdiği cevabı ise Fransa Kral naibesinin

---

tarihinde İtalya üzerindeki haklarından tamamen vazgeçtiğini içeren Madrid Antlaşması'nı imzalayarak, esaret hayatı son bulmuştur (Hare, 1917: 99-103).

¹⁴⁶ 1494 ila 1559 yılları arasında meydana gelen İtalyan Savaşları Habsburg ve Valois hanedanlarının birbirlerine karşı üstünlük kurma çabasını ihtiva etmesine rağmen, XVI. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren asıl maksadından sapıp başka olaylara da neden olacaktır. Bu savaşlar, Osmanlıları, Avrupalı Devletler Sistemi'ne dâhil ediyordu (İnalçık, 2009: 149-151).

¹⁴⁷ Böyle bir suikastın rivayet olduğu söylene de, yolda öldürölen ilk Fransız elçisinin Süleyman'a getirdiği yakut yüzüğün daha sonra Vezir-i Azam İbrahim Paşa'da görülmesi, böyle bir iddiayı geçerli kılmaktadır (Soysal, 1953: 65); Adı meçhul olan bu Fransız elçisinin maiyetindeki on iki kişiyle birlikte öldüröldüğünden ve onun yerine gelen ikinci elçi Frangipani'nin bu suçu işlediği iddia edilen Bosna Beyi'ni Padişaha şikâyet ettiğinden bahsedilir. Bosna Sancakbeyinin daha sonra bu davranışından dolayı affını istediği kaydedilmektedir (Charrière, 1850: 112-114; Setton, 1984: 245).

müsterih olması ve gerekenin yapılacağı yönündeydi¹⁴⁸. Böylece Fransa ile Osmanlı arasındaki ittifakın da temelleri atılmış oldu. Süleyman, V. Karl'a bir darbe indirmek için Macaristan'a sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra, 29 Ağustos 1526'da Mohaç ovasında Kadim Macaristan İmparatorluğu'na son verdi. Bu savaşı¹⁴⁹ birlikte Orta Avrupa'nın Osmanlıların eline geçmesinin yanında, Habsburgların başkenti Viyana ile bir sınır hattı oluşuyordu. V. Karl ile kardeşi Arşidük I. Ferdinand'ın kendilerini bir anda Türk tehlikesiyle karşı karşıya bulmalarıyla birlikte, henüz serbest kalan I. Fransuva ise Habsburglar karşısında konumunu güvence altına alabilmişti¹⁵⁰.

Fransuva için Türk ittifakı hususunda artık geri dönülmez bir yola girilmişti. Aslında bu durum, bir yandan, Fransa Kralı'nın sınıksız sarılmak zorunda kalacağı bir realiteydi de. Ayrıca, böyle bir politikanın yürütülmesi için ilerleyen yıllarda, Fransa'yı başka devletler nezdinde temsil edecek bir elçiler grubu görevlendirilmeye başlanmıştır. Daha önce Habsburglara komşu devletler nezdinde elçi¹⁵¹ olarak görevlendirilmiş olan Antonio de Rincon, I. Fransuva tarafından bu kez doğrudan İstanbul'a gönderildi¹⁵².

---

¹⁴⁸ Bu mektupta hedefin tam olarak neresi olacağı belirtilmiyordu. Süleyman'dan Fransa tarafına yazılan bu mektubun eski harfli nüshası Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivlerinde mevcuttur. Süleyman, Mohaç Savaşı'ndan bir süre önce elçi Frengipani aracılığıyla gönderdiği mektuba başlarken kendisinden azametli bir imparator olarak bahsederken, Fransa Kralı'na ise "Fransa Vilayeti'nin kralı gibi basit ve sade bir şekilde hitap ediyordu. (Soysal, 1953: 66); Süleyman'ın Mektubun Fransızcaya tercüme edilmiş hali için bkz. (Charrière, 1850: 116-118).

¹⁴⁹ Bu savaşın Kastilya'daki yankısı için bkz. Özlem Kumrular, "Orta Avrupa'nın Kaderini Değiştiren Savaş: Mohaç, öncesi, sonrası ve Kastilya'da yankısı", *Belleten*, 2007. ss. 537-573. Aynı makale için bkz. Özlem Kumrular, "Orta Avrupa'nın Kaderini Değiştiren Savaş: Mohaç", *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, 2011. ss. 35-74.

¹⁵⁰ Mohaç Savaşı, I. Fransuva'nın dış politikasının istikâmetinin belirleyici bir unsuru olmuştur. Macaristan tahtının boş kalması ve Yanoş Zapolyai gibi Habsburg karşıtı bir adayın belirmesi, Fransuva için müthiş bir fırsat olmuştur (Setton, 1978: 131); V. Karl, Macaristan'ın kaybedilmesi ve Türklerin Orta Avrupa'ya kadar ilerlemesinin nedenini Fransuva'nın sergilemiş olduğu tavırlara atfetmiş ve Avrupa'da bir Fransız "nefreti" uyandırmaya çalışmıştır (Rodríguez-Salgado, 2004: 55).

¹⁵¹ Antonio de Rincon, I. Fransuva'yı temsilen, 1522-1524 yılları arasında Macaristan, Polonya, Bohemya ve Erdel devletleri nezdinde elçilik görevlerinde bulunmuştur (Setton, 1984: 253).

¹⁵² Antonio de Rincon'un İstanbul'da yapacağı bu ilk elçilik görevinin aslında hiç olmadığı ya da bu görevle ilgili bilginin gayet sınırlı olduğuyla ilgili rivayetler de vardır. Ancak I. Fransuva ile Süleyman arasında gerçekleşen mektuplaşmalara bakılacak olursa, Antonio de Rincon'un İstanbul'a geldiği sonucu çıkarılabilir. Çünkü Fransızların I. Selim tarafından verilmiş olan Mısır'daki imtiyazların aynı şekilde Süleyman tarafından bir hatt-ı şerifle yenilenmesinin Rincon'un elçiliği sayesinde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Soysal, 1953: 68; V.-L. Bourrilly, 1913: 80); Ayrıca bu hatt-ı şerif'in Fransızca metni için bkz. (De Testa, 1864: 23-26); Antonio de Rincon Macar tahtına oturan Yanoş Zapolya'nın bir varis bırakmadan ölmesi halinde, I. Fransuva'nın kardeşi olan Henri de Valois'ın Macar tahtına oturması teklifinde bulunmuştur (Fındık, 2002: 569); Memluk idaresinin Fransızlara önceden vermiş olduğu imtiyazların Sultan I. Selim tarafından aynen teyit edilerek bahşedildiği, daha sonra, 1528'de, I. Süleyman'ın aynı uygulamayla söz konusu imtiyazları, yeniden, Fransızlar için teyit ettiğine yönelik bkz. (E. Charrière, 1850: 121-129); Antonio de Rincon, şu anda Macar tahtına oturan Yanoş Zapolya'nın bir varis bırakmadan ölmesi halinde, I. Fransuva'nın kardeşi olan Henri de Valois'ın Macar tacını giymesi teklifinde bulunmuştur (Tahsin Fındık, "a.g.m.", s. 569)

Böylece, Mohaç Savaşı ile birlikte varlığının teminat altına alınmasını sağlayan I. Fransuva için, V. Karl ile imzalamış olduğu 1526 tarihli Madrid Antlaşması'na da sadık kalmasına gerek kalmıyordu¹⁵³.

Antonio de Rincon'un 1528'de İstanbul'a gönderilme amacı, Süleyman'dan, V. Karl'ı zor durumda bırakacak yeni bir sefer daha açmasını talep etmektir. Çünkü Mohaç Savaşı'nda Macar Kralı II. Layoş'un varis bırakmadan ölmesiyle birlikte müstakbel Macar hükümdarının kim olacağı meselesi de gündeme gelmişti. Süleyman, Macaristan topraklarını idaresi altına aldıktan sonra, burayı doğrudan İstanbul'a bağlı bir vilayet statüsüne getirmekten ziyade, kendine bağlı yarı-müstakil bir krallık olarak kalmasını tercih etti¹⁵⁴. O dönemde Osmanlı yanlısı politikası izleyen Yanoş Zapolya, bunun mükâfata olarak İstolni-Belgrad'da taç giydikten sonra Macaristan tahtına oturmuştu¹⁵⁵. Ne var ki, V. Karl'ın kardeşi Avusturya Arşidükü I. Ferdinand Mohaç'ta ölen Kral Layoş'un miras haklarını bahane ederek taht üzerinde hak iddia etmiş ve Zapolya'yı tahttan uzaklaştırmıştı. Panikle Erdel'e kaçan Zapolya'ya¹⁵⁶ Süleyman'dan destek istemekten başka bir çare kalmıyordu. Süleyman'la Zapolya'nın menfaatleri örtüştüğü için sefer hazırlıklarından sonra harekete geçen Osmanlılar, 1529'un sonbaharında tarihe I. Viyana Kuşatması olarak geçen kuşatmayı gerçekleştirmişlerdir. Bilindiği üzere, bu muhasara başarısız olsa da, V. Karl ve kardeşi I. Ferdinand'ı büyük bir endişeye sevk etmiş ve akabinde sulh imzalaya mecbur kalmışlardır.

Daha birkaç sene önce meydana gelen Pavia Savaşı'ndan sonra faal halen gelen ve o tarihe kadar Fransız tarafınca sürekli gizlenen Türk-Fransız ittifakı, I. Viyana Kuşatması arifesinde I. Fransuva ile V. Karl arasında imzalanan Cambrai Anlaşması neticesinde

---

¹⁵³ I. Fransuva, Madrid'deki bir senelik esaret hayatından sonra 1526'nın Şubatında serbest kalınca, V. Karl ile imzaladığı Madrid Antlaşması'nı tanımadığını ilan ederek saltanatı boyunca Osmanlı ile müttefik olacağını da ima ediyordu. V. Karl'a karşı yeni bir savaşa başvurmasının da işaretleri veriliyordu (Vaughan, 1954: 113).

¹⁵⁴ Osmanlı'nın Habsburglara karşı kullanacağı kozlardan biri de Yanoş Zapolya'yi olmuştur. Mohaç Savaşı'ndan sonra İstolni-Belgrad'da Macar tahtına oturan Erdel Voyvodası Zapolya, Türkiye yanlısı politika izlediği için, Osmanlı ile Habsburglar arasında yarı-müstakil bir tampon devletin yeni kralı olmuştur (Uzunçarşılı, 1994. 327); Osmanlıların, bu dönemde Macaristan'a yönelik siyaseti hakkında bkz. (Fodor, 2004, 11-85).

¹⁵⁵ Osmanlı'nın Habsburglara karşı kullanacağı kozlardan biri de Yanoş Zapolya'yi olmuştur. Mohaç Savaşı'ndan sonra İstolni-Belgrad'da Macar tahtına oturan Erdel Voyvodası Zapolya, Türkiye yanlısı politika izlediği için, Osmanlı ile Habsburglar arasında yarı-müstakil bir tampon devletin yeni kralı olmuştur (Uzunçarşılı, 1994. 327).

¹⁵⁶ Zapolya'nın Arşidük Ferdinand'a yenilmesinden sonra, başvurulacak tek çarenin İstanbul'dan yardım istenmesini büyük ihtimalle Antonio de Rincon teklif etmiş olsa gerek. Bununla birlikte Fransuva ile Zapolya arasında Ferdinand'a karşı Ekim 1528'de bir ittifak anlaşması imzalandı (Setton, 1984: 314).

pasif bir döneme girmişti¹⁵⁷. Ancak, Süleyman'ın bu sırada Macaristan meselesi yüzünden Habsburglarla arası yeniden bozuldu. Ferdinand'ın elçileri, Süleyman'ın muhtemel Macaristan seferini önlemek için İstanbul'a geldiğinde onları İbrahim Paşa karşılamıştı¹⁵⁸. Arşidük I. Ferdinand, Süleyman'la bir sulh yapmak için İstanbul'a elçiler göndermesine rağmen, Budin üzerindeki haklarından vazgeçmek istemiyordu. Süleyman için sefer kaçınılmaz olunca, I. Fransuva, Süleyman'ı bu seferinden vazgeçirip Avrupa'daki kötü imajını silmek için, elçisi Antonio de Rincon'u 1532 senesinde tekrar İstanbul'a gönderdi¹⁵⁹. Fakat bu bir işe yaramadı. Süleyman, tarihe "Aleman Seferi"¹⁶⁰ olarak geçecek bu seferinde Avrupa'da büyük bir infial uyandırdı. Süleyman'ın gövde gösterisinden ibaret olan bu sefer sırasında büyük çaplı bir savaştan ya da karşılaşmadan ziyade, Osmanlı askerleri Güns¹⁶¹ kalesini kuşatmışlardı. Ne var ki, Osmanlıların sadece güç gösterisinden ibaret olan "Aleman Seferi" de herhangi bir olumlu sonuç alınmadan sonlanmıştı¹⁶².

Süleyman ile Fransuva arasında gerçekleşen ittifak o tarihe kadar Orta Avrupa üzerinden V. Karl ve kardeşi I. Ferdinand'ı rahatsız etmeye yönelikti. Fakat bu cephe

---

¹⁵⁷ I. Viyana Muhararası, V. Karl'ı Alman prenslerinin sığınacağı yegâne çare olarak göstermesi, I. Fransuva'yı Hıristiyan âlemi karşısında müşkül durumda bırakmıştı. Fransa kralı, Hıristiyan âlemi arasında ihanetle suçlanmaktan endişelendiği için, V. Karl ile 1529 tarihli Cambrai Antlaşmasını imzalamaya mecbur kalmıştır (Soysal, 1953: 69); Bu kuşatma arifesinde Osmanlıların ikinci kez Budin'e girmesiyle Zapolya, Arşidük I. Ferdinand tarafından ele geçirilen tacını 14 Eylül 1529'da giyerek geri almış oldu (Uzunçarşılı, 1975: 329); Fransuva, Süleyman'ın Viyana'yı kuşattığı sırada, V. Karl ile Cambrai Antlaşmasını imzalamıştır. Süleyman Fransuva'nın bu tavrına tepki gösterse de, uzun vadeli düşündüğü Fransız ittifakının önemi için bu olayı büyütmemiştir (İnalçık, 2009: 154; Kuşatma başarısız olsa da, Süleyman'ın Macaristan'daki hâkimiyetine halel getirmemekle birlikte, bu toprakların idaresini Yanoş Zapolya'ya vermiştir (Setton, 1984: 326-327).

¹⁵⁸ İbrahim Paşa, Ferdinand'ın elçilerini huzurunda kabul ettiğinde, onlardan efendileri Ferdinand'a, Macaristan'la ilgili bütün aidiyet haklarından vazgeçmesini ve ağabeyi V. Karl'ın ise imparator olma sevdasından kurtulup, kendisini sade bir İspanya kralı olarak takdim etmesini söylemelerini tavsiye etmiştir (Jorga, 2005: 347-348).

¹⁵⁹ Fransuva'nın kafasında, Süleyman'ın 1532 tarihli "Aleman Seferi" İtalya için büyük fırsat olarak belirliyordu (Merriman, 1944: 13; Setton, 1984: 361); Ne var ki, elçi geç kalmıştı. Antonio de Rincon, Süleyman'ı ancak Belgrad'da bulmuş ve seferden vazgeçirme teklifinde bulduysa da, yola zaten çıkmış olduğu için Süleyman'dan olumsuz cevap almıştı (Soysal, 1953: 69-70); Fransuva, bir taraftan da Büyük Türk'le olan ittifakın arasının açılmasını istemiyordu (İnalçık, 2009, s. 155); Fransa'dan yola çıkan Antonio de Rincon'un Ragusa'da hastalanmasına bağlanır (Vaughan, 1954: 117); Fransuva'nın Süleyman'a gönderdiği geri çekilmesine ilişkin mektubunun Latince metni için bkz. E. Charrière, *Negociations de la France dans le Levant 1515-1580*, Paris 1850. ss. 231-233.

¹⁶⁰ Süleyman'ın asıl amacı, kendini "imparator" unvanı ile vasıflandıran V. Karl'a gününü göstermekti (Kumrular, 2001: 30).

¹⁶¹ Bu kalenin savunulması İspanyol kaynaklarında hayranlıkla anlatılır (Kumrular, 2002: 37; Setton, 1984: 365-366).

¹⁶² Süleyman'ın bu ünlü "Aleman Seferi"nin alelade olmasının diğer sebeplerinden biri de imparatorluğun doğu sınırlarında bazı kıpırdanmaların meydana gelmeye başlamasıdır (İnalçık, 2009: 179-181); Hatta o dönemde Mora yarımadasındaki Koron kalesinin Andrea Doria tarafından ele geçirilmesine İstanbul'un kısa bir süre sessiz kalışı, Süleyman'ın İran'a yapacağı sefer hazırlıklarıyla ilgilidir (Setton, 1984: 367).

1532 tarihli “Alaman Seferi”nden sonra Osmanlılar ile Habsburglu kardeşler arasında 1533 tarihli bir mütarekenin imzalanmasıyla birlikte 1541’e kadar pasif bir cepheye bürünecekti. Diğer taraftan I. Fransuva için Süleyman’la olan ittifakın sürdürülmesi gerekliliği hala mühim bir politika idi ve Habsburglu kardeşler sürekli rahatsız edilmeliydiler. Bu tarihten itibaren ittifakın yönü Orta Avrupa’dan Akdeniz havzasına kaydırılacak ve böylece Osmanlı’nın İtalyan Savaşları’na doğrudan müdahalesi gerçekleşecekti.

V. Karl’a karşı yapılan Osmanlı-Fransız ittifakının Akdeniz’e kaydırılması, Osmanlı-Habsburg donanmalarına, birbirlerine karşı vereceği üstünlük sınavı için de bir fırsat vermiş oluyordu. V. Karl’ın maiyetine henüz giren ünlü Cenevizli Amiral Andrea D’Oria, Mora yarımadasının tam güney ucunda yer alan Koron adasına Eylül 1532’de bir saldırı düzenlemişti. Osmanlı donanmasının içinde bulunduğu vahim durumu göstermesi açısından Koron’un Adrea D’Oria tarafından ele geçirilip, bir İspanyol üssüne dönüşmesi Süleyman’ın derhal harekete geçmesine neden olmuştu. Bu sıralarda Barbaros Hayreddin Paşa ile Fransa arasındaki ilk görüşmeler, onun Süleyman’ın hizmetine girmesinden hemen öncecereyan etmişti¹⁶³. Bu görkemli amiralin Osmanlı donanmasında oynayacağı rol Türk-Fransız ittifakının bu tarihten sonraki belirleyici unsuru olacaktır.

Barbaros Hayreddin Paşa’nın, 1533’ün sonbaharında İstanbul’a gelerek Osmanlı amirali olduktan hemen sonra, 1534’te Tunus’u, kısa süreliğine de olsa ele geçirmesi, V. Karl için İtalyan yarımadasının güvenliğinin tehlikeye girmesi anlamına geliyordu. Bu durum, aynı zamanda, Fransuva’nın V. Karl’a karşı harekete geçmesini de beraberinde getirdi. Bunun en belirgin işareti, I. Fransuva’da, Barbaros Hayreddin Paşa’nın kısa süreli Tunus zaferinin hemen akabinde İtalya’ya da saldırabileceği düşüncesinin

---

¹⁶³ 1533’ün Temmuz’unda Barbaros tarafından gönderilen elçilik heyeti Temmuz’da Le Puy’ye, beraberindeki hediyelerle varmıştır. Karşılığında I. Fransuva, 1534 tarihinde Ragusa hâkimi Séraphin de Gozo’yu ilk önce Mağrib’e, oradan da Rodos yoluyla vezir İbrahim Paşa’nın yanına, Haleb’e göndermişti. Burada, metni daha sonra Süleyman’a gönderilen ve Mayıs 1534’te İbrahim Paşa tarafından da tasdik edilen üç senelik bir ticaret anlaşması imzalandı. Serafin de Gozzo, dönüşünde ise, İbrahim Paşa’dan I. Fransuva’ya hediyeler getirmişti (V.-L. Bourrilly, 1913: 279-280); Séraphin de Gozo’nun, İbrahim Paşa’nın, Fransuva’ya hediye ettiği üç adet at getirdiğini yazar. Aynı zamanda de Gozo sayesinde Türk tarafının V. Karl’ın muhtemel hareketleri hakkında bilgilendirilmesi sağlanmıştı. Ancak kendisi, Adriyatik’i geçerken Avusturyalılar tarafından yakalanıp, hapsolünmüş ve üzerinde bir mektup da ele geçirilmişti (Soysal, 1953: 71-72).

canlanmasıdır¹⁶⁴. İki taraf arasında elçilerin gidip-geldiği ve böylece ikili ilişkilerin de yeniden sıklaştığı bir sırada I. Fransuva, ilk defa mukim bir elçi olarak Jean de La Forêt'yi¹⁶⁵ Süleyman'ın huzuruna gönderdi. Jean de La Forêt'ye, önce Barbaros'a ve sonra da Süleyman ile İbrahim Paşa'ya verilmek üzere kendisine birtakım yazılı talimatlar verildi¹⁶⁶. Jean de La Forêt beraberindeki birkaç kişiyle birlikte önce Tunus'ta bulunan Barbaros'la görüştüktan sonra, o tarihte İran seferinde olan Süleyman'ın huzuruna çıkmak için yolda padişahın karargâhına geldi¹⁶⁷.

La Forêt'nin maiyetindekilerle Osmanlı topraklarına gelmiş olması, bu kez, Türk-Fransız ilişkilerine damga vuracak bir önem arz edecektir. Çünkü Fransa'nın Memlük Devleti'den elde ettiği imtiyazlar I. Selim döneminde -tıpkı eskiden olduğu gibi- devam ettirilmiş ve I. Süleyman tahta geçtikten sonra da bir hatt-ı şerif¹⁶⁸ ile teyit edilmiştir. Ancak La Forêt'nin Vezir-i Azam Damat İbrahim Paşa ile görüşmelere başlamak için, 1535'in Şubat (ya da Nisan'ından sonra)¹⁶⁹ ayında İstanbul'a yelken açması, iki taraf arasında ticarî bakımdan bir ilkin yaşanmasını da beraberinde getirebilirdi. O tarihte Fransızlarla üzerinde karar kılınan, ancak tasdik edilmediğinden yürürlüğü girmeyen metnin kapitülasyon olarak mı yoksa başka bir ifadeyle mi adlandırılacağı konusu

---

¹⁶⁴ Tunus'un Barbaros tarafından ele geçirilmesi kısa süredir pasif kalan Fransuva'nın V. Karl'a karşı iştihamı kabartmasına müncer olmuştu. Daha da ileri giderek Barbaros'un doğrudan Napoli'ye saldırı düzenleme ihtimalini de gözden kaçırmış değildi (Vaughan, 1954: 120); Fransuva, Otranto Boğazı'nı geçerek Napoli Krallığı'na saldırma taahhüdünde bulunuyordu (Merriman, 1944: 142).

¹⁶⁵ Fransuva, bu elçinin İstanbul'a gönderilme amacının tamamen dostane-ticarî bir imtiyaz edebilmek, aynı zamanda Hıristiyan âleminin de refahı için bir barışın yapılmasını sağlamak olduğunu söyleyerek, V. Karl'ın elçisini ikna etmeye çalışmıştır. Diğer taraftan Rincon'dan elçiliği almasının nedeni de, Rincon'un agresif şahsiyete sahip olmasındandır (V.-L. Bourrilly, 1913: 281-282); Jean de la Forêt'den öncekiler ise uzun süre kalmamak suretiyle sadece belirli amaçlarla Türkiye'ye gelmişlerdi. Ayrıca Jean de La Forêt, Fransuva tarafından Süleyman'a gönderilmeden önce Barbaros'a da gönderilmişti (Soysal, 1953: 72-73); I. Fransuva'nın böyle bir elçiyi göndermenin arkasında tamamen "barışçıl" bir gaye olduğu, şayet V. Karl'ın isteklerine samimi cevap vermesi halinde herhangi bir savaşa tevessül etmeyeceği ifade edilmektedir (Merriman, 1944: 141; Fındık, 2002: 569).

¹⁶⁶ I. Fransuva'nın Jean de La Forest'ye, hem Barbaros Hayreddin Paşa ile buluşmasına hem de İstanbul'da yapacağı elçilik vazifesine yönelik vermiş olduğu talimatların metni için bkz. (E. Charrière, 1850: 255-263).

¹⁶⁷ Duprat, La Forêt'nin Süleyman'la kesinlikle bir ittifak yapmasını zorunlu görmüş ve adı geçen elçinin İstanbul'a getirdiği talimatları bizzat kendisi hazırlamıştır (Soysal, 1953: 73; Fındık, 2002: 569).

¹⁶⁸ Bkz. 152. dipnot.

¹⁶⁹ La Forêt'nin Türkiye'ye geliş tarihi 1535'in Nisan'ından öncesine götürülmektedir. Bu yüzden La Forêt ile İbrahim Paşa arasında varılan resmî anlaşma 1536'ın Şubat'ı olarak ifade edilmektedir (De Lamar Jensen, 1985: 455). La Forêt'in Marsilya'ya geliş tarihi 3 Nisan 1535'ten öncesine götürülemezle beraber, bu ayın on birinde Türklerle birlikte gemiye binip Marsilya'dan ayrıldıktan sonra Tunus'a ayak bastığı belirtilmektedir (V.-L. Bourrilly, 1913: 281-282).

biraz tartışmalı olsa gerek¹⁷⁰. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, şayet bu kapitülasyon anlaşması yürürlüğe girmiş olsaydı, Fransa'nın Osmanlı'dan elde edebileceği imtiyazlar, Memlûk idaresinin kendilerine eskiden vermiş olduğu imtiyazlardan çok farklı olacaktı¹⁷¹. Fransızların bu kez, tıpkı Osmanlılar tarafından Ceneviz ve Venediklilere daha önceden verilen imtiyazların aynısını elde ederek ticaret yapabilme hakkı olabilir¹⁷². Diğer taraftan, bu durum, iki taraf arasında gizli olmaktan ziyade, artık elle tutulur bir ittifakın gerçekleşmesinin yolunu açması bakımından oldukça önemlidir. Çünkü V. Karl'ın saltanatının ortalarında Akdeniz cephesinde bir tehdit olarak belirmesi, Osmanlı ile Fransa'nın Akdeniz'de müşterek hareket etme yolunda birtakım temellerin atılmasını da beraberinde getiriyordu.

---

¹⁷⁰ Halil İnalçık, Fransa ile Osmanlı arasındaki ilk kapitülasyonların, imparatorluğun bütün topraklarını ihtiva etmesi açısından, 1569 senesinde verildiğini belirtmektedir (Halil İnalçık, **2009**: 165); I. Fransuva ile I. Süleyman dönemlerinde Türk-Fransız ilişkilerinin gelişmesinde çok önemli bir merhale sayılan 1536 tarihli bu müstakil metin, uzun bir süre iki devlet arasındaki ilk kapitülasyon olarak düşünülmüşse de, hiç onaylanmadığı için kesinlikle yürürlüğe girmemiştir. İstanbul ile Fransa arasında akdedilen ilk kapitülasyonlar 1569 tarihlidir (Eldem, 2006: 290). Aynı zamanda, Halil İnalçık, eğer ilk kapitülasyonlar, İbrahim Paşa ile Fransız elçisi La Forêt arasında 1535'te gerçekleşen görüşmeler neticesinde verilmiş olsa bile, İbrahim Paşa'nın 1536'da idam edilmesi ve bizzat padişah tarafından tasdik edilmemesi nedeniyle, 1536 Kapitülasyonları diye bir imtiyazın olmadığını belirtir (İnalçık, 2003: 45); Buna karşılık bazı kaynaklarda görüşmeler neticesinde 1536 kapitülasyonların verildiğinden bahsedilmektedir (Jensen, 1985: 455-456); Bu konu hakkında burada kaynak olarak gösterilen İsmail Soysal yazmış olduğu makalesinde, bu görüşmeler neticesinde "1536 kapitülasyonları"nın verildiğinden ve bunların ehemmiyetinden bahsedilmiştir (Soysal, 1953: 77, 80). Keza, bu tez çalışmasında kaynak olarak gösterilen bir makalede başlı başına bir "kapitülasyon" kavramı kullanılmaktan ziyade, "Tecavüzî İttifak Muahedesi" tabiri kullanılmıştır (Fındık, 2002: 569); Fransız elçisi La Forêt'in, I. Fransuva ile I. Süleyman arasında gerçekleşebilmesi umuduyla getirmiş olduğu "anlaşma projesi" aslında imzalanıp da yürürlüğe girmiş değildi. Bu "anlaşma projesi" resmen imzalanmış ya da imzalanmamış olsun, elbette ki iki taraf arasında belirli bir tesiri ve geçerliliği olabilirdi. Ne var ki, İbrahim Paşa'nın sadrazamlık hayatının son faaliyetlerinden biri olan bu iş, kendisinin idam edilmesiyle nedeniyle kesintiye uğramıştı (Setton, 1984: 401); Fransız temsilcilerinin Sultan ve vezirle buluşmaları 1535'in mayısına denk geldiği için ticaret anlaşmasının imzalanışı 1536'nın şubatında gerçekleşmiştir (Charrière, 1850: 283-294).

¹⁷¹ Bu kapitülasyon *taslağı*, öncelikli olarak, Memlûkların Fransızlara vermiş olduğu ve I. Selim'in Mısır'ı ele geçirdikten sonra teyit ederek bahsettiği imtiyazlardan farklılık arz etmektedir. Bu yeni taslak, Fransızların Doğu Akdeniz'deki nüfuzu ve menfaatlerini genişletip, teyit ediyordu. Taslağın ana şartları, Osmanlı memleketlerindeki Fransız tüccarlar ile Fransız memleketlerindeki Osmanlı tüccarlar, kendi ülkelerindeki tebaalarının ödediği vergiden daha fazla ödemeyeceklerdir. Osmanlı memleketinde bulunan Fransızlar İstanbul'daki elçi ya da konsol himayesinde olacaklardır. Türklerin elindeki esir Fransızlar serbest bırakılacak. Fransız gemileri güvenli geçişte istifade edecek ve diğer milletlere ait gemilere Fransız bayrağı altında seyrüsefer yapma zorunluluğu getirilecektir (Dorothy M. Vaughan, 1954: 121).

¹⁷² 1536'da Osmanlı ile Fransa arasında bir kapitülasyon (ya da ticaret) anlaşması imzalanmış olması bile, gümrük konularında Fransızların eşit haklara sahip olması, denizlerde selamla ve İstanbul'daki elçileri ile İskenderiye'deki Fransız konsoloslarına muhakeme yetkisinin verilmesi, Fransızlar için yeterince tatmin edici olabilirdi. Ancak uzun vadeli düşünülecek olursa, Fransızlar, Doğu Akdeniz sularında çok az gemisinin bulunması gibi nedenlerden ötürü kapitülasyonla kendilerine verilen ticarî avantajlardan neredeyse hiç yararlanmıyorlardı (Jorga, 2005 (C. III): 86); Süleyman, böylece, Fransa'yı Hıristiyan âleminden koparıp, alenen kendi safına çekerken, Fransa da doğrudan İstanbul'un vermiş olduğu salahiyyetle Osmanlı sularında ticaret serbestisi elde ediyordu (Özlem Kumrular, 2011: 29).

İki devlet arasında gerçekleşen ittifak görüşmelerinin askerî yönüne baktığımızda; ilk olarak, Osmanlılar doğrudan İtalyan Savaşlarına katılmış oluyorlardı. İkinci olarak, İtalyan yarımadasının Fransa ile Osmanlı arasında taksimi yapılıyordu. Çünkü ittifak maddelerinde geçtiği üzere, Osmanlı donanmasının, Fransızlarla birlikte deniz yoluyla, İspanya da dâhil olmak üzere, özellikle o dönemde İspanya'nın toprakları olan Sicilya ve Sardunya bölgelerine saldırılması planlanmıştı. I. Fransuva'nın ise, aksi istikamette, İtalya'ya kuzeyden girmesiyle yarımada her iki taraftan sıkıştırılacaktı¹⁷³. İtalyan Savaşları için tasarlanan bu planlar, öncelikli olarak, Akdeniz'in ortasında Osmanlı hâkimiyetinin perçinleşmesini kolaylaştıracak hadiseler yaşanmasını da beraberinde getirecekti¹⁷⁴. Zira 1538 Eylül'ünde Kapudan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Osmanlı donanması, Andrea D'Oria maiyetindeki Birleşik Haçlı Donanması'na Preveza önlerinde kesin bir mağlubiyet yaşattı¹⁷⁵. Bu galibiyet birkaç sene sonra gerçekleşecek olan Türk-Fransız müşterek harekâtının tohumlarını da atmış

---

¹⁷³ Ancak en önemlisi ise, Süleyman'ın istikametinin "Roma" olduğuna dair Venedik senatosunda konuşmalar geçiyordu. (İnalçık, 2009: 157). Hatta bu ilk aşamada Sicilya ve Sardunya ile ilgili planların başarıya ulaşması halinde, Fransız elçisi La Forêt'nin Süleyman'a takdim ettiği César adında bir İtalyan asilzadesi bu bölgelerin idaresine geçirilecekti (Soysal, 1953: 76); Fransız elçisi La Forêt'nin Fransuva ve Süleyman'ın mühim stratejileri hakkında canhıraş bir çaba gösteriyordu. Üstelik, denizden yapılacak umumi bir Türk saldırısına eş zamanlı olarak Fransa'nın da İtalya yarımadasının kuzeyinde yer alan Liguria ve Lombardiya şehirlerine karşı harekete geçmesi tasarlanıyordu. Bu planlar bile o dönemde Roma'daki Papalık Makamı içerisinde derin endişe ve kötümser havanın esmesine neden olmuş, hatta Papa III. Paul, I. Fransuva'ya bu sevdasından vazgeçmesini hatırlatıyordu (Setton, 1984: 430).

¹⁷⁴ Kapitülasyon anlaşmalarının gündeme geldiği dönemi müteakiben Fransa ile Türkiye arasında Barbaros Hayreddin Paşa idaresinde Napoli Krallığı sahillerine saldırılmasına yönelik hazırlıklar yapıldıktan sonra, Hayreddin Paşa, bu gayeyle bir Fransız elçisi ile bir araya geldi. 1537'de İspanya Kralına saldırma talimatını alan Hayreddin Paşa, bu talimatı gerçekleştirmedi. Zira o sırada Venedik'le savaş patlak verdi (Jorga, (C. 3), 2005: 86);

¹⁷⁵ Kapitülasyon anlaşmalarının gündeme geldiği dönemi müteakiben Fransa ile Türkiye arasında Barbaros Hayreddin Paşa idaresinde Napoli Krallığı sahillerine saldırılmasına yönelik hazırlıklar yapıldıktan sonra, Hayreddin Paşa, bu gayeyle bir Fransız elçisi ile bir araya geldi. 1537'de İspanya Kralına saldırma talimatını alan Hayreddin Paşa, bu talimatı gerçekleştirmedi. Zira o sırada Venedik'le savaş patlak verdi (Jorga, 2005 (C. 3): 86); 1537'de Fransa ve Türkiye arasında V. Karl'ın İtalya'daki topraklarına karşı ortak bir harekât planlandı. Bu plana göre Fransuva Lombardiya'yı istila ederek İtalya'ya kuzeyden girecek, Süleyman ise Arnavutluk üzerinde Napoli Krallığına Fransız donanmasıyla saldıracaktı. Ancak plan gerçekleşmedi ve Osmanlı donanması Napoli'yi işgal edecek yerde Venedik'e ait Korfu Adasını işgal etti. Brindisi ile Otranto'ya akıncılar gönderildi. Bu sırada Fransa Kralı harekete geçmediği için Korfu kuşatması da yarım kaldı. Fakat Venedik'le savaşa devam edildi. 1538'te Hayreddin Paşa, Ege'deki Venedik adalarını zaptetti. Venedik bunun üzerine müttefik arayışına çıktı ve böylece kendisini, Papa III. Paolo, V. Karl ve Ferdinand'dan oluşan Mukaddes İttifakın içinde buldu. İspanyolların Dalmaçya kıyısındaki Kotor'u almalarıyla birlikte, Andrea D'Oria'da Barbarosun donanmasını Preveze'de sıkıştırdı. 1538 Eylülünde yapılan deniz savaşında Barbaros Hayreddin Paşa Haçlı donanmasını perişan etti (Imber, 2006: 66).

oldu¹⁷⁶. Ancak, tam da bu sırada, I. Fransuva, tıpkı önceden olduğu gibi, genel bir Hıristiyan taassubuyla karşılaşmamak için, V. Karl ile 1538 tarihli Nice Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır.

I. Fransuva ile V. Karl arasındaki 1538 tarihli Nice Barışı ile 1540 tarihli Osmanlı-Venedik Barışı, Avrupa'da kısa süreli de olsa barış rüzgârlarının esmesini sağlıyordu. Osmanlı-Venedik barışının banisi ise yeniden İstanbul'a gelen Antonio de Rincon idi. Ancak bu sırada, Macaristan kralı Yanoş Zapolya varis bırakmadan öldüğü için taht boş kaldı. Arşidük Ferdinand, bunun üzerine hiç zaman kaybetmeden ileri harekete geçti. Süleyman da bu duruma misilleme olarak meseleyi kökünden halletmek için Macaristan'a sefere çıkarken (V.-L. Bourrilly, 1913: 286; İnalçık, 2009: 159), Hayreddin Paşa'yı Fransız donanmasıyla birlikte Akdeniz'e sevk etti. Ancak tam bu sırada sürpriz bir gelişme yaşandı. Antonio de Rincon'un V. Karl'a bağlı bir grup adam tarafından İstanbul'a giderken yolda katledilmesi, Fransuva'yı V. Karl'a karşı harekete geçmesine neden oldu¹⁷⁷. Antonio de Rincon'un ölümünün ardından yerine derhal elçi olarak Paulin de la Garde getirildi. I. Fransuva, Nice Barışı ile tepkisini çektiği Süleyman'ı yeniden İtalya'ya karşı sevk etmeye kararlıydı. Bu yeni elçi Fransa'dan aldığı talimatlarla Süleyman'ı İtalya'ya karşı harekete geçirmek konusunda ikna etmekte muvaffak oldu. Barbaros Hayreddin Paşa, Padişah'tan aldığı talimatla birlikte, yanına elçi De la Garde'ı da alarak, 1543'ün baharında Akdeniz'e yelken açtılar¹⁷⁸. İstanbul'dan yola çıkan bu donanmaya Cezayir'den takviye yapıldı. Barbaros ve maiyetindekiler kısa bir süre sonra Marsilya'ya vardılar¹⁷⁹. Kapudan Paşa Barbaros Hayreddin 20-21 Temmuz 1543'te nihayet Marsilya sularına varmış oldu. Bu büyük amiral Marsilya'da şehrin idarecileri tarafından çok iyi karşılandı. Hayreddin Paşa

---

¹⁷⁶ Bu zaferden kısa süre önce, iki taraf arasında İtalya'yla ilgili yapılan planlarda bir duraklama olmuş. Çünkü Barbaros'un Sefer-i Pulya olarak adlandırılan seferi, I. Fransuva'nın İtalya'nın kuzeyinden harekete geçmemesi nedeniyle, akim kalmıştır (Soysal, 1953: 80-81; V.-L. Bourrilly, 1913: 286).

¹⁷⁷ Torino'dan ayrıldıktan sonra Po nehri boyunca kendisine refakat eden Fransız yanlısı Cenevizli Cesare Fregoso ile birlikte Doğu'ya doğru ilerlemekte olan Antonio de Rincon, 3 Temmuz 1541'de Pavia yakınlarında Milan valisi Vasto Markisi Alfonso de Avalos ve adamlarınca yakalandılar. Akıbetlerine ne olduğu konusu bir süreliğine esrarını korumuş olsa da, çok geçmeden her ikisinin cesetlerinin bulunması I. Fransuva ile V. Karl arasında muhtemel bir uzlaşmayı da bertaraf etmiş oluyordu (Kenneth M. Setton, 1984: 457-458; Soysal, 1953: 83).

¹⁷⁸ Süleyman, Osmanlı donanmasının beraberindeki elçi la Garde ile yol çıkmadan evvel, Fransuva'ya yazdığı mektupta, Barbaros Hayreddin Paşa'ya Fransız tarafının talimatlarına riayet edeceğini buyurmuştur. Fakat aynı zamanda Süleyman, Fransuva'nın saf değiştirebilme ihtimaline karşı Barbaros'u da uyarıyordu (Isom Verhaeren, 2007: 405)

¹⁷⁹ Osmanlı donanması 1543'ün Temmuz'unda Marsilya'ya vardığında, sayı olarak 110 kadırğa, 40 fusta, 3 büyük yelkenli *kökeden* ibaretti (İnalçık, 2009: 160; Soysal, 1953: 84).

burada öylesine müthiş bir ilgiye mazhar olmuştur ki, Fransa'nın neredeyse pek çok yerinden onu görmeye gelen halk, meraklı bakışlarla bu Osmanlı amiralini seyretmişti (Danişmend, 1971: 239; Soysal, 1953: 84). Ancak burada bir problemle karşılaştılar. Türk-Fransız müttefik donanmasının Marsilya'da demirlemesinden sonra, V. Karl'a karşı planlanan deniz seferi için Fransız tarafının nasıl hareket edeceği meselesi tam bir muamma idi (Isom Verhaaren, 2007: 403). Bu durum zaman kaybına yol açıyordu. Çünkü sefer mevsimi geçmeden bir an önce ortak deniz harekâtının yerine getirilmesi gerekiyordu. Her iki taraf arasında muhtemel bir anlaşmazlığın oluşmaması için, o zamanlar V. Karl'a tabi olan Nice (Nis) şehrine çıkarma gerçekleştirme kararı alındı¹⁸⁰. Çünkü Osmanlı donanmasının bir şekilde tazmin edilmesi gerekiyordu. Bu nedenle Marsilya'dan bu küçük sefer için Osmanlı tarafına ayrılan Toulon şehrine gelinmişti (Danişmend, 1971: 240).

Nice kuşatması her ne kadar bir Türk-Fransız müşterek harekâtı olsa da, teknolojik ve sayı bakımından Fransızlardan çok daha üstün Osmanlı donanmasınca idare ediliyordu. Hayreddin Paşa tarafından verilen taarruz emriyle top atışları başladıktan sonra, Nice şehri kendini savunma konusunda hayli güç durumda kalıyordu. Ne var ki, kuşatma esnasında Fransızların düzensizlik ve mühimmat eksikliği maalesef bu ortak harekâtın elle tutulur bir neticeyle sonuçlanmamasına neden oldu (Sosyal, 1953: 84-85; Danişmend, 1971: 241; Isom Verhaaren, 2007: 411). Bunun en önemli nedeni, Fransızların, Katolik âleminin can düşmanı olan Türklerle ittifak yaparak Hıristiyanlığın sürekli kaosa sürüklenmesinin baş müsebbibi olduklarına yönelik bir imajın Avrupa kamoyunda oluşmasından çekinmeleridir. Nis kuşatmasından bir sonuç alınamayacağını gören Hayreddin Paşa, kışlamak üzere emrindekilerle birlikte Toulon'a gelmişti. Nice şehrinin alınamamasına bedel olarak, Osmanlı donanması Toulon'dan İspanya'nın Katalunya sahillerine yelken açıp, bölgeden esir ve ganimet sağlamışlardı¹⁸¹. 1543-1544 kışını Toulon'da geçiren Osmanlı donanması, Fransızların düzensizliğinden sitem ederek 1544 baharında İstanbul'a yelken açtı. Kısa bir süre sonra Türkiye ile İran

---

¹⁸⁰ Barbaros Hayreddin Paşa'nın Nice yolu üzerinde karşılaştığı kısa süreli maceralar için bkz. (Danişmend, 1971, s. 236-238); Barbaros'un İstanbul'dan uğurlanışı için bkz. (İnalçık, 2002: 140).

¹⁸¹ 1543-43 kışından hemen sonra baharda sefer yeniden başladı. Barbaros Hayreddin Paşa donanmadan 22 parçalık gemiyi İspanya sahillerine gönderirken, bizzat kendisi Sardinya ve Korsika adalarına karşı ileri harekete geçti. Fransa'nın Osmanlı askerlerinin maaşlarını ödeyememesi nedeniyle, Barbaros saldırdığı bu bölgelerin halkını esir alıp, satarak para elde ediyordu. Barbaros'un donanmasının o sırada civar şehirlere salmış olduğu korku kayda değerdir. Hayreddin Paşa, Napoli ve civarına hücum ederek V. Karl'ın otoritesini sarsıyordu (İnalçık, 2002: 137, 140).

arasında bir savaşın patlak vermesi ihtimali gündeme gelince, Süleyman bu kez yönünü Doğu'ya çevirmek zorunda kaldığından, 10 Kasım 1545'te Habsburglarla kısa süreli bir mütareke imzalamış ve bu mütareke, daha sonra, en son haliyle 1547'de beş senelik Edirne Ateşkesine dönüşmüştür¹⁸².

İspanya Kralı ve Mukaddes Roma imparatoru V.Karl'ın İtalya'daki tarihî miras haklarına karşı yapılan bu harekâtın mümessilleri olan Barbaros Hayreddin Paşa (ö. 1546) ve I. Fransuva (ö. 1547)'nin ölümlerinin bu ittifakın sonunu getirmesi beklenirken, Osmanlı ile Fransa arasındaki askerî ittifak bir süreliğine daha devam etmiştir¹⁸³. Fransa Kralı II. Henri (1547-1559), Osmanlı donanmasının Batı Akdeniz'de bir kez daha boy göstermesine şiddetle taraftar idi¹⁸⁴. XVI. asrın ilk yarısında Avrupa'nın siyatesine yön vemiş olan İtalyan Savaşlarına Osmanlılar son kez olmak üzere iştirak ediyordu.

1552 yılının ilkbaharında Kapudan-ı Derya Sinan Paşa komutasındaki Osmanlı donanması V. Karl'a karşı Fransa'nın yardımına ikinci kez koşuyordu¹⁸⁵. Süleyman'ın

---

¹⁸² Süleyman ile Habsburglu kardeşler arasında imzalanan 1545 tarihli ateşkesinden önce I. Fransuva politikasını zaten değiştirmişti. Zira, 1543-44 Osmanlı-Fransız donanmalarının ortaklaşa gerçekleştirdikleri deniz harekâtından sonra, I. Fransuva, Süleyman'la olan ittifakından uzaklaşıp, bir kez daha V. Karl'a yaklaşıyordu. 1544'ün eylülünde V. Karl ile I. Fransuva arasında Crépy Barışı akdedildi. Bu barış I. Fransuva'nın oğlunun yararını gözetiyordu. Ne var ki, Fransuva'nın, bu barıştan istifade etmesi beklenen oğlu ölünce, sadık kalacak herhangi bir taahhüdü olmadığı için, Süleyman'ı yeniden V. Karl'a karşı kıskırtmak istemişti. Ancak hem İran'dan gelecek tehdit nedeniyle politikasında değişiklik yapmak zorunda kalan Süleyman için hem de Protestan meseleleriyle uğraşmak zorunda kalan V. Karl için bir ateşkesin olması gerekli görülmüştür. 1547 tarihli Edirne Ateşkesine göre Arşidük Ferdinand idare ettiği Macaristan'ın bir bölümü için senelik 30.000 duka haraç ödemeyi taahhüt ediyordu (Vaughan, 1954: 127-128).

¹⁸³ Luther, Barbaros Hayreddin Paşa, VIII. Henry ve I. Fransuva'nın aynı dönemde ölümleriyle birlikte V. Karl rakipsiz kaldığını düşünebilirdi. Ancak bu düşünce kısa bir süre sonra hükümsüz kaldı. Zira bir taraftan V. Karl'ın dominyonlarında baş gösteren Protestan isyanları, diğer taraftan da Fransuva'nın yerine geçen II. Henri, sefinin politikasını takip ederek, V. Karl'ı sürekli rahatsız edecektir. Fransa Kralı II. Henri, babası gibi, Süleyman'la müttefik kalmayı saltanatı boyunca devamlı gündemi tutmuştur (Vaughan, 1954: 128).

¹⁸⁴ Fransuva'dan sonra tahta geçen kral II. Henry, tıpkı selefi gibi Türkiye'yle müttefik olma politikasından vazgeçememiştir. Çünkü II. Henry ile V. Karl arasında 1552'de yeni bir savaş başlayınca Fransa ile Türkiye arasında yeni bir ittifak anlaşması imzalanmış ve hedefte yine İtalyan sahilleri olmuştu (Soysal, 1953: 89-89; Fındık, 2002: 570); Askerî sahada son olmak üzere faal Osmanlı-Fransız ittifakı nedeniyle 1551-1555 yılları arasında V. Karl'ın Batı Akdeniz'deki dominyonları sürekli Osmanlı saldırılarına maruz kalmıştı (Vaughan, 1954: 151).

¹⁸⁵ Türkiye ile Fransa arasında Habsburglara karşı bir kez daha gerçekleştirilmesi kararlaştırılan 1552 tarihli müşterek harekât için kaynakların seferber edilmesine yönelik İstanbul tarafından verilen fermanla için bkz. (Veinstein, 1985: 37-58); Fransız elçisi, Süleyman'dan yardım istemek ve böylece Sinan Paşa'yı da, maiyetindeki donanmayla birlikte, Napoli karşı yapılacak harekât için Trablusgarb'a götürmek amacıyla üç kadirge ile İstanbul'a gelmişti. Süleyman'dan olumlu cevabın alınması üzerine Sinan Paşa 103 kadirge, 4 kalyota ve futsayı hazırlatıp, elçi Aramon'la Gelibolu'dan ayrıldılar (Gómara, 2000: 253).

talimatlarını alan Sinan Paşa, Fransız elçisiyle Gelibolu'dan ayrıldığı sırada, Turgut Reis de Mesina'ya saldırmak için 12 kadirgasıyla karaya asker çıkarsa da bundan tam bir başarı elde edememiştir (Gómara, 2000: 254). Osmanlı donanması İtalyanın güney sahillerini dolaşarak Napoli'yi açıkça tehdit etmeye başlamıştı. Tam bu sırada Andrea D'Oria'nın, Napoli'deki üs için askerî birlik toplayıp, Ceneviz'den 39 kadirga ile yola çıktığı haberi Sinan Paşa'ya ulaştı (Gómara, 2000: 254). Bu sırada savaş meclisini toplayan Andrea D'Oria, Napoli'nin batısında yer alan Ponza adası açıklarında pusuya düşürüldü (Uzunçarşılı, 1975: 386). Gece yarısından kısa bir süre önce arklarında Türk donanmasını gören Andrea D'Oria savaş pozisyonu olsa de mağlup olmuş ve geri çekilmek zorunda kalmıştı (Gómara, 2000: 255).

XVI. yüzyılın belirli dönemlerinde Fransa ile İstanbul arasında gerçekleşen ortak askerî harekât, bir süre sonra Fransa Kralı II. Henri ile İspanya Kralı II. Felipe arasında imzalanan 1559 tarihli Cateau-Cambrésis anlaşması neticesinde son bulmakla birlikte, adı geçen anlaşma yarım yüzyıldan fazla süren İtalyan Harpleri'ne kesin bir son getiriyordu. Bu tarihten sonra Osmanlı ile Fransa arasındaki ilişkiler, askeri ittifaktan ziyade daha çok ticarî sahada olacaktır. İtalyan Harpleri'nin İspanya İmparatorluğu ile Osmanlılar arasındaki ilişkiler bakımından önemi ise, İtalya yarımadasının her iki siyasî otoritenin en güçlü olduğu XVI. yüzyılda kozlarını paylaştığı alanlardan biri olması idi. Diğer alan ise üzerinde mutlak hâkimiyeti ele geçirme savaşının verileceği Kuzey Afrika olmuştur.

BÖLÜM 3: AKDENİZ VE KUZEY AFRİKA'YA HÂKİM OLMA MÜCADELESİ (1560'a Kadar)

3.1. XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Kadar Osmanlı Denizciliği

Tarih sahnesine çıktığı andan itibaren ağırlıklı olarak bir kara devleti görünümü sergileyen Osmanlılar, aşına olmaya başlayıp, zamanla geliştirecekleri denizcilik tecrübeleri sayesinde, padişahlarının bir süre sonra kara ünvanlarının yanında denizle ilgili ünvaları da kullanmaya başlamasını beraberinde getirmiştir¹⁸⁶. Osmanlıların bir deniz gücüne sahip olmaya başlamasını 14. Yüzyılın ilk yarısına kadar götürebiliriz. O dönemde Batı Anadolu'da Katolik İtalyan devletçiklerine karşı giderek bir deniz gücü olarak ortaya çıkan bazı Türkmen Beylikleri gibi, Osmanoğulları da Güney Marmara sahasına yayılmaya başladıktan sonra, bir donanmaya sahip olmanın gerekliliğini idrak etmişlerdi. Orhan Gazi'nin, Bursa (1326) ve İznik (1331) gibi stratejik şehirlerden sonra, 1337'de İzmit'i de Osmanlı topraklarına katmasıyla birlikte, Gemlik'teki donanma İzmit körfezine taşınmıştı¹⁸⁷. Ancak bu durum, sadece Marmara Denizi'yle sınırlı kalmadı. Karesi Beyliği de Osmanlı idaresi altına girdikten sonra Osmanlıların Çanakkale Boğazı'na, dolayısıyla Ege Denizi'ne bir çıkışı oluyordu (İnalçık, 2009, ss. 46-47; Gülsoy, 2002, s. 589). Ne var ki, Osmanlılar bu birkaç on yıllık süre zarfında donanmanın temellerini atmasına rağmen, henüz bölgede söz sahibi olabilecek bir deniz gücüne sahip değildi. O dönemde Batı Anadolu gazi Türkmen beylikleriyle sürekli mücadele eden Venedik Cumhuriyeti, Ege havzasındaki en büyük deniz gücü idi¹⁸⁸.

Osmanlı Türklerinin deniz politikalarına katkı sağlayacak bir diğer önemli adım ise, XIV. Asrın ikinci yarısının hemen başında Gelibolu yarımadasındaki Çimpe kalesinin ele geçirilmiş olmasıdır. Bu, sadece gelecekteki Balkan politikaları için önemli bir adım olmakla kalmıyor, aynı zamanda ilerleyen yüzyıllarda Ege ve daha sonra da Akdeniz'in

---

¹⁸⁶ Özellikle de Fatih Sultan Mehmed'in kullanmaya başladığı "sultân-ı berr u bahr" ünvanı, Kanuni Sultan Süleyman'ın fetih politikalarına karşılık olarak "sultânü'l berreyn ve hâkanü'l-bahreyn" olmuştur (Bostan, 2007: 14).

¹⁸⁷ Osmanlı'da donanmanın kuruluş tarihini Orhan Gazi dönemine kadar götürmek mümkündür. Orhan Gazi daha İzmit'i fethetmeden önce İznik şehrini almış ve akabinde Gemlik, Osmanlı için bir tersane şehri olmuştu. Bunun yanı sıra o dönemde Doğu Roma İmparatorluğu'nun donanmasını kaldırmasıyla işsiz kalan pek çok Rum gemi inşaatçısı Batı Anadolu'daki gazi Türkmen beyliklerinin idaresine girmişlerdir (İnalçık, 2002: 52-53).

¹⁸⁸ 14. Yüzyılın ilk yarısında Katalanlar ve Batı Anadolu gazi Türkmen beyleri, Venedik ticaretini, dolayısıyla da deniz gücünü kısa süreli sektelere uğratmışlarsa da, Venedik'i tek başına karşısına alabilecek bir güç yoktu (Zachariadou, 2009: 236-251).

mutlak hâkimi olmanın temellerini de atıyordu. Rumeli topraklarına adım atıldıktan sonra, öncelikli hedef bölgenin Karadeniz'e çıkışına kadar güvenli olabilmesini sağlamaktı. Bu da güçlü bir tersane kurmaktan geçiyordu¹⁸⁹. Osmanlı'nın, daha bidayetinde donanmanın inşa edilip, geliştirilmesi için attığı bu adımlara, I. Mehmet (Çelebi) otoriteyi kendi idaresinde yeniden ihdas ettikten sonra, yenileri eklendi. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Orhan Gazi döneminden itibaren atılan adımlar kuşkusuz Osmanlı donanmasını belirli bir noktaya getirmesine rağmen, Osmanlıların Ege'de mutlak hâkimiyeti ele geçirmek konusunda yeterince güçlü olmadığı görülüyor. Bunun en açık örneği, Osmanlıların 1416'da Venedik karşısında vermiş olduğu ilk ciddi sınavdır¹⁹⁰. Bu deniz savaşında Venedik, Osmanlılara karşı bariz üstünlüğünü göstermişti. Ne var ki, Osmanlılar, Orhan Gazi'nin saltanatıyla birlikte Ege'deki deniz egemenliği dengesine dâhil olmaya başladıkları andan itibaren, İtalyan hasımlarıyla rekabet halinde olmasına rağmen, denizcilik konusunda onların tecrübe ve bilgilerinden de istifade etmeye devam etmişlerdir. Özellikle Venedik'e karşı çoğu zaman Ceneviz'i¹⁹¹ destekleyen Osmanlı otoritesi tersane ve gemi teknolojisinin geliştirilmesinde Venedik'ten ilham almıştır.

Osmanlı'nın kuruluş döneminde donanmasına verdiği önem Fatih Sultan Mehmed'in saltanatıyla birlikte izlenen politika sayesinde daha da pekişecektir. 1453'te İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethedilmesinden sonra devletin bir imparatorluk haline gelmesiyle takip edilen deniz politikası arasında kuşkusuz bir paralellik bulunmaktadır

---

¹⁸⁹ Osmanlıların bugünkü Çanakkale Boğazı'nın güvenliği sağlayabilmeleri için önemli adımların atılmasını zorunlu görmüşlerdi. Çünkü Venedik ve Ceneviz devletçikleri henüz büyük bir tehdit unsuru olmaya devam ediyorlardı. Bu nedenle radikal tedbirlerin alınmasına örnek teşkil edebilecek faaliyetler arasında Yıldırım Bayezid'in Gelibolu'yu bir deniz üssü olarak tahkim ettirmesi gösterilebilir. Öyle ki yapılan inşa çalışmaları sayesinde burasının tam anlamıyla bir tersane ve deniz üssü olarak belirdiği görülmektedir (Bostan, 2008: 119-120; Bostan, 2007: 33-43).

¹⁹⁰ Venedikle Osmanlılar arasında meydana gelen ilk deniz savaşı Çelebi Mehmed dönemine aittir. Venediklilere tabi olan Pietro Zeno'nun Osmanlı ticaret gemilerine saldırması nedeniyle 1415'te Gelibolu'da hazırlanan 30 parçalık donanma Çalı Bey idaresinde Ege Denizinin güneyindeki birkaç adayı ele geçirerek, çok sayıda esirle geri döndü. Bunun üzerine Venedik, ertesi sene, karşı harekete geçerek Mayıs 1416'da Gelibolu'daki Osmanlı filosuna hücum ettiler ve Çalı Bey hayatını kaybetti. Venedikli amiral Loredano ertesi yıl yeniden Çanakkale Boğazı'na girdi ve buradaki kaleyi top atışına tuttu, ancak karada Hamza Bey kumandasında 10.000'den fazla asker bulunduğu Venedikliler İstanbul'a yöneltiler. Kısa bir süre sonra Bizans İmparatoru iki taraf arasında arabuluculuk yaparak Osmanlı-Venedik barışı imzalandı (Öztürk, 2002: 234). 1416'da Venedik amiral Gelibolu surlarını yıkıp, limana girdikten sonra Osmanlı donanmasını yaktı. Bu durum gösteriyor ki, Venedik o zamanlar Ege'nin tek "deniz gücü" idi (İnalçık, 2002: 53); Bu savaşta Osmanlı donanmasında görev alan denizcilerin çoğunluğunun Ceneviz ve diğer Latin unsurlardan oluştuğu belirtilmektedir (Bostan, 2008: 120).

¹⁹¹ Venedik ile Ceneviz arasında 14. Yüzyılın ikinci yarısı ile 15. asrın neredeyse ortalarına kadar meydana gelen ihtilaflarda, Osmanlılar daima Ceneviz tarafını desteklemekle kalmamış, aralarında ticarî anlaşmalar da imzalanmış idi (Basso, 2002: 355-362).

(Glete, 2001: 96). II. Mehmed'in İstanbul'daki hâkimiyetini sağlamlaştırması, O'nu ilk önce civardaki denizleri egemenliği altına almaya teşvik etti. Böylece Karadeniz'in önemli Ceneviz limanlarını, Sinop ve Trabzon'u ele geçirerek bu havzanın bir Osmanlı gölü olmasını sağladı (Bostan, 2008, s. 121). Karadeniz'deki duruma paralel olarak Fatih, Ege Denizi havzasında da mutlak otoritesini sağlamlaştırmak istiyordu. İstanbul'un fethini müteakiben Gelibolu yarımadasının güvenliğini sağlamak¹⁹² ve buraya komşu denizlerde Osmanlı idaresini yerleştirmek için civar adaların fethine yoğunlaştı ve bir süre sonra Ege Deniz'in orta ve kuzeyinde kalan adalar ele geçirildi¹⁹³.

Ege Adalarının fethedilmesi, bahsedildiği üzere sadece Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının güvenliği açısından değil, aynı zamanda Osmanlıların deniz politikasının Karadeniz ve Ege deniziyle sınırlı kalmaması bakımından bir köprübaşı rolünü de oynuyordu. Osmanlıların, II. Mehmed dönemiyle birlikte deniz politikalarında kaydadeğer ilerleme katetmeleri, dönemin deniz gücü Venedik'i epey endişelendiriyordu. Venedik devleti, Osmanlıların Ceneviz kolonilerini ele geçirmesiyle bölge için bir tehdit oluşturduğunu görüyordu. Böyle bir rekabet atmosferinde iki taraf arasında bir savaşın kaçınılmaz olması muhtemel görünüyordu. Nitekim Türkiye-Venedik arasında 16 sene sürecek olan deniz savaşı Venedik'in Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle başlamış oldu¹⁹⁴. Osmanlılar bu döneme kadar deniz gücü bakımından Venedik karşısında daima bir adım geride olmuştu. Venedik'e karşı galip gelinecek savaşın vuku bulduğu coğrafya ise Ege Denizi ve Yunanistan sahillerinin orta

---

¹⁹² Fatih Sultan Mehmed, İstanbul fethinin arifesinde Gelibolu'da güçlü bir donanma inşa edilmesi için Derya beyi Baltaoğlu Süleyman Bey'e talimatlar göndermişti (Gülsoy, 2002: 589)

¹⁹³ II. Mehmed, 1460 tarihinde ikinci Mora seferine çıktığında Despot Dimitrios'un himayesine Enez, Limni, İmroz, Taşoz ve Semendirek adaları verilmesi rağmen, 1467'de Despot Dimitrios'un sürülmesinden sonra adaları geçen bu adaların gelirleri Osmanlı'ya geçti. Ancak 16 sene süren Türkiye-Venedik savaşında bazı adalar Venedik hâkimiyetine girseler de kısa bir süre sonra, 1470'te, yeniden Osmanlı hâkimiyetine girdiler (Demircan, 2002: 367; Gülsoy, 2002: 592); 1460 tarihi Mora'ya yapılacak ilk seferin tarihi olarak verilmektedir. Şöyle ki, Doğu Roma İmparatorluğu'nun son imparatoru olan XI. Konstantin Paleologos'un iki kardeşi tarafından despotluk olarak idare edilen Mora toprakları, bu iki kardeşin anlaşmazlığından dolayı bir keşmekeşliğe bürünmüştür. II. Mehmed'in de bu ihtilafa son vermek için ilk Mora seferine 1460'ta çıktığı ve Osmanlı idaresine bağladığı belirtilir (Danişmend, 1971: 288-289); Yine bu adalar (Midilli hariç) Ceneviz idaresinden alınıp, II. Mehmed'in müdahalesiyle Kritovulos'a verilmişse de 1470'ten hemen sonra kesin olarak Osmanlı idaresine girecektir (Danişmend, 1971: 277-278).

¹⁹⁴ Osmanlı otoritesinin II. Mehmed zamanında bölgedeki Hıristiyan hâkimiyetine galebe çalmasıyla Papalık, sadece bölgedeki Hıristiyan devletleri Osmanlıya karşı birleştirme çabalarının yanında, o dönemde Osmanlıya düşman olan başka Müslüman devletleri de Osmanlı karşıtı bir ittifaka davet etme teşebbüsünde bulunmuş, ancak topyekün bir ittifak gerçekleştirememiştir (Danişmend, 1971: 302-303); Türkiye'nin Venedik'le yapacağı savaş arifesinde Mathias Corvinus da Osmanlıya karşı düşmanca tavırlar sergilemeye başlamış ve Venedik'le bir ittifak anlaşması imzalamıştı (Jorga, 2005: 116).

ve güney bölgeleri idi. Venedik'in bu savaşın ilk safhalarında karşılaştığı manzara umutvari görünüyordu. Ancak kısa bir süre sonra Mora'nın güneyinde meydana gelen çatışmalarda Osmanlı birlikleri üstünlüğü ele geçirmişlerdi. 1464'ün ilkbaharında veziriazam Mahmud Paşa'nın icraatları Venedik'i güç duruma düşürdü. Osmanlılar Mora yarımadasının güney ucundaki Venedik üs ve kolonilerine büyük zararlar vermişlerdi. Bu savaş sürecinin ortasında Sultan II. Mehmed, Venedik'in moralini bozacak bir harekâta girişti ve Eğriboz adasını 1470'te Venedik'in elinden aldı (Jorga, 2005, s. 135; Danişmend, 1971: 314-315).

1479'a kadar devam eden bu savaşın sonunda Osmanlı otoritesi, Ege ve Yunanistan'ın kontrolünü ele geçirmekle kalmamış, aynı zamanda Venedik'i ciddi bir biçimde zorlamış ve üstünlüğü elde etme yolunda önemli bir adım atmıştı. Venedik ise Osmanlı'nın bu savaştan galip geldiğini içeren anlaşmayı imzalamak zorunda kalıyordu. Böylece Türkiye'nin Mora ve Dalmaçya kıyılarındaki durumu savaş öncesindeki gibi olacağı için Arnavutluk sorunu da halledilmiştir (Danişmend, 1971: 342). Bu anlaşma, Osmanlı'nın deniz gücünde Venedik'i geçerek¹⁹⁵ gelecekte Batı Akdeniz'e kadar uzanacak bir politika izleyeceğinin işaretlerini veriyordu. Bu noktadan hareketle, Osmanlı denizciliği, yukarıda da bahsedildiği üzere, imparatorluk olma yolunda atılan adamlarla paralellik gösterdiği söylenebilir.

II. Mehmed saltanatının son dönemlerine doğru devletin deniz politikasıyla ilgili ufkunu genişletmek açısından seleflerinin icraatlarını geride bırakacak bir teşebbüste bulunmuştu. 1480'de İtalya yarımadasına karşı planlanan harekât, sadece o döneme kadar olan Osmanlıların tarihinde değil, aynı zamanda Anadolu'daki Türkiye tarihinde emsali görülmemiş bir hadiseydi. Çünkü II. Mehmed, bu dönemde hem İtalya hem de Rodos'a karşı gerçekleştirmek istediği seferler için kendi donanmasına çok güveniyordu¹⁹⁶. Gerçekleştirilen bu iki seferden Rodos seferi amacına ulaşmazken, o dönemde Napoli Krallığı'na bağlı Otranto şehri kısa süre de olsa Osmanlılar tarafından

---

¹⁹⁵ Öyle ki Venedik, Osmanlı ile uzun süreden beri bulunduğu bu savaşın daha fazla uzamasını kendi çıkarları için tam bir felaket olarak görüyordu ve bu nedenle Arnavutluk'taki bazı kaleleri Osmanlı hâkimiyetine bırakarak kendince şartları ağır bir anlaşma imzaladı (Giakoumis, 2002: 375-376; Jorga, 2005: 168).

¹⁹⁶ Aslında II. Mehmed'in İtalya seferinin alt yapısını o dönemde bu yarımadadaki devletlerin birbirleriyle olan mücadelelerinin kolaylaştırdığı görülmektedir (Giakoumis, 2002: 376); II. Mehmed'in amacı Napoli Krallığı'nı işgal etmektir. Venedik ile Napoli arasında husumet olduğundan, Venedik hükümeti Türkiye'ye elçi göndererek II. Mehmed'i böyle bir sefere teşvik etmekte (Danişmend, 1971: 347).

28 Temmuz 1480'de işgal edilmek suretiyle itaat altına alınmıştır. Ancak, bilindiği üzere, II. Mehmed'in muhtemelen Memlûklere karşı sefere çıkarken Hünkâr Tepe'de hayata gözlerini yumması, Otranto'nun kısa bir süre sonra Osmanlılar tarafından tahliyesini de beraberinde getirdi. Görüldüğü üzere II. Mehmed'in, İstanbul'un fethiyle devleti imparatorluk seviyesine yükseltmek için izlemiş olduğu politiklardan biri de deniz egemenliği alanında olmuştur. Osmanlı Devleti artık Venedik'i de geride bırakarak Doğu Akdeniz'de bir deniz gücü olma yolunda ilerlemeye devam edecektir.

II. Mehmed'in ölümüyle birlikte devletin gelecek otuz sene zarfında daha sakin bir sürece girmesi ve bu nedenle de II. Bayezid'in daha ihtiyatlı bir siyaset izlemesi, devletin deniz politikasının gelişmesine olumsuz bir tesiri olmayacaktır. Yine de şehzade Cem hadisesinin zuhuru, Osmanlı'nın Batı Akdeniz'e açılmasını bir süre için dizginleyecektir. Özellikle de II. Mehmed'in ölümü nedeniyle yarım kalan İtalya seferinin II. Bayezid döneminde devam ettirilmemesinin nedenleri arasında şehzade Cem'i de yerleştirebiliriz. II. Bayezid, kardeşi Cem'in Avrupa'da esir olarak yaşadığı bir zamanda deniz politikasını daha ziyade Karadeniz'in kuzey sahillerine tatbik etmiştir. Kili ve Akkirman limanlarının ele geçirilmesiyle Karadeniz ticaretinin neredeyse tamamı Osmanlı idaresine geçmiştir (Bostan, 2008: 122).

İspanya ve Portekiz imparatorluklarının kendi içlerindeki birliklerini tamamladıktan sonra deniz aşırı politikalar¹⁹⁷ takip ederken, XV. yüzyılın son on yılında Osmanlılar da Doğu Akdeniz'de devletlerarası rekabette bir deniz gücü olarak belirmeye başlıyordu¹⁹⁸. Osmanlılar, Doğu Akdeniz'e egemen olabilmenin en önemli ayağı olarak, ya da öncelikli olarak, Venediklileri saf dışı bırakmayı zorunlu görüyorlardı. Ancak Osmanlıların, II. Mehmed'in ölümünden sonra Arnavutluk üzerindeki hâkimiyeti çatırdama ihtimaliyle karşı karşıya kalmıştı. II. Bayezid'in Karadeniz'in kuzeyindeki

---

¹⁹⁷ II. Mehmed ve II. Bayezid dönemlerine tekabül eden Avrupa'daki denizcilik alanındaki devrimler, XVI. yüzyıla girildiğinde güney-batı Avrupa devletlerinin denizcilik tekniklerine o nispete tesir etmiştir. Yeni gemi türlerinin icat edilmesiyle başta İspanya ve Portekiz olmak üzere modern çağların yeni deniz imparatorluklarının zuhuruna şahit olunuyordu (Guilmartin, 2003: 16-17).

¹⁹⁸ Osmanlıların XVI. yüzyılın hemen başlarında izlemiş oldukları Doğu Akdenize egemen olma politikaları hakkında önemli bir eser vücuda getiren Brummett, Batılıların Osmanlılar hakkındaki alışlagelmiş tarihyazıcılığını bir kenara itmiştir. Bu eserde Osmanlıların sadece tarıma dayalı basit bir devlet olmadığı, Doğu Akdeniz'deki ticarî gelirleri ele geçirme kaygılarının olduğunu, bölgedeki ticarî rakiplerine karşı üstünlük kurmayı hedeflediklerini, diğer bir deyişle bir denizgücü üstünlüğü elde etme çabasında olduklarını vurgular (Brummett, 2009: 31-36); Brummett bu konuda yazmış olduğu bir makalesine başlarken Osmanlı denizciliğinin sadece korsan ve toplardan ibaret olmadığını belirtiyordu. Osmanlı deniz politikalarının devletin imparatorluk olma hırsıyla aynı paralellikte gittiğini vurguluyordu (Brummett, 1989: 613-614).

limanları ele geçirmekle meşgul olması, Arnavutluk ve civar bölgelerde bir otorite boşluğuna neden olmuştu. Bununla beraber Cem Sultan'ın ölümünün ardından Memlûk devletiyle yapılan savaşların sonuçsuz kalması üzerine Osmanlılar, Mora yarımadasının kaderinin bir sonuca bağlanmasını ileri sürerek, kendilerinden biraz daha güçsüz Venedik ile bir savaşı mecbur görüyorlardı (Jorga, 2005 (C.II): 241-248).

Yaklaşık dört sene sürecek olan Osmanlı-Venedik savaşının başlarında Venedik donanmasına nazaran sayıca daha az olan Osmanlı gemilerinin oynadığı rol savaşın gidişatını etkilemişti¹⁹⁹. Bununla birlikte Osmanlı donanmasının Venedik'e vermiş olduğu büyük kayıpların yanında, Osmanlı kara birliklerinin Bosna-Hırvatistan üzerinden Venedik sınırına gerçekleştirdiği kara saldırıları da bu devleti 1499-1500 kışında barışa zorlamış olmuştu. Ancak II. Bayezid için kârlı bir anlaşmanın imzalanışı gerçekleşmemiş ve savaş devam etmiştir (Vaughan, 1954: 91). Venedik-Osmanlı ihtilafına diğer Avrupalı devletlerin de müdahale etmesi beklenmiş, ünlü İspanyol komutan *Gonsalvo Fernandez de Cordova*'nın emrindeki İspanyol, Portekiz ve Fransız donanmaları Osmanlı Devleti'ne karşı Venedik adına kısmî başarılar elde etmişlerdi (De Bunes Ibarra, 2006: 79-80; Prescott, 1838: 16). Fakat II. Bayezid'in daha fazla savaşmak istemeyişi ve Venedik'in tükenişi, bu iki devlet arasında kalıcı bir barışın yapılmasına kapı aralıyordu. Venedik, Osmanlı denizciliği karşısındaki mağlubiyetini 1503'te yapılan anlaşmayla Modon, Koron ve Navarin'i Osmanlı idaresine bırakmak zorunda kalarak gösteriyordu²⁰⁰. Dört sene süren bu savaş, Venedik'in uzun bir süre Osmanlı deniz gücüne karşı herhangi bir savaşa tevessül edemeyeceğinin göstergesi olmuştur.

---

¹⁹⁹ Osmanlı-Venedik savaşının başlarında bir anda etraflarının sarıldığını gören Osmanlı gemileri tek çare olarak buldukları gemileri ateşe vererek, Venedik donanmasının büyük çoğunluğu mürettebatıyla birlikte yanmaktan kurtulamadı. Kaptan Grimani savaşa daha fazla devam etmeyerek geri çekilmek zorunda kalmıştı (Jorga, 2005: 248-249); Venedik'in Alban d'Armenio ve Loredano adlı iki kaptanı savaşın ilk anlarında Burak Reis'in gemisine hücum etmişler ve bu gemiyi iki tarafından sarmışlardı. Burak Reis ise tek çare olarak bulunduğu gemiyi kasten tutuşturarak, adı geçen iki Venedikli kaptanının buldukları gemilerinin de alev almasına neden olmuştu. 28 Temmuz 1499'da Burak Reis'in kendisini feda ederek Venedik donanmasına tattırdığı bu hezimet, Osmanlılar için "Sapienza" zaferi olarak tarihe geçmiştir (Danişmend, 1971: 404-406); Venedik'le savaşın kaçınılmaz olduğu bu dönemde II. Bayezid, İstanbul'daki Venedik tebaasının bütün mallarını müsadere ettirmişti (Vaughan, 1954: 90); Kâtip Çelebi'nin kroniğinde Burak Reis'in şehadetiyle ilgili olarak anlatılan bu üzücü olayda iki Venedik gemisinin Burak Reis'in içinde bulunduğu gemiyi her iki yandan çevreleyip, saldırı pozisyonu aldıklarında, Burak Reis'in her iki gemiye nefit yağı atarak onları alevlere boğmuştur. Ancak, kendi gemisi de bu alevlerden kaçamayarak maiyetindekilerle birlikte şehid düşmüştür (Kâtip Çelebi, 1973: 29).

²⁰⁰ Bu anlaşma Venedik ile Türkiye arasında imzalanmasına rağmen, genel olarak Ragusa, Rodos, Fransa, İspanya, Portekiz, Macaristan, Polonya, İngiltere ve Papalık'ı da içine alıyordu (Fisher, 1948: 84-89; Vaughan, 1954: 93; Gülsoy, 2002: 590).

II. Bayezid dönemi deniz politikalarının istikameti, özellikle de Venedik'e vurulan darbeden sonra, Doğu Akdeniz'e çevrildi. Portekizliler 1490'ların sonlarından sonlarından itibaren Afrika'nın güneyinden Ümit Burnu'nun geçerek Hindistan'ın güney limanlarına ulaşmışlardı (Casale, 2010: 30). Osmanlı idaresinin Portekiz tehdidine cevap verebilmesi Memlûklerin itaat altına alınmasıyla mümkün olabilirdi. Osmanlıların, II. Mehmed'in saltanatından bu yana Memlûk devletiyle ihtilaf içinde olması, bölgedeki ticarî gelirlere sahip olmanın yanında İslâm âlemine liderlik yarışına de dayandırılabilir²⁰¹. Sultan Bayezid'in tahta çıkışından birkaç sene sonra, 1486'da, Memlûk-Osmanlı ilişkilerinde yeniden hareketlenmeler başlamıştı. 1490'a kadar Adana Torosları civarında süren savaşlarda Osmanlı kuvvetleri hiçbir zaman Memlûklere karşı bir zafer kazanamadı (Jorga, (C.II) 2005: 212-215; Vaughan, 1954: 99). Ancak bu, Osmanlıların XVI. yüzyılın hemen başında Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz'e bir biçimde müdahil olmasını engellemeyecekti. Portekizlilerin bölgede nüfuz sahibi olmaya başlaması Memlûkleri Osmanlı'ya bağımlı hale getirecekti²⁰². Osmanlıların donanmaya göstermiş olduğu ehemmiyet bu yönde harcadıkları kaynakların çeşitliliğine bakılarak kendiliğinden anlaşılabilir. Özellikle gemi yapımında kullanılan kerestenin bol miktarda bulunması, Osmanlıların kendi ihtiyaçlarının yanısıra, başka devletlerin donanmaları için de kullanılmasını mümkün kılıyordu.

Memlûk Sultanı Kansu Gavri, ticarî yönden zarara uğrayanların sürekli şikâyetleri neticesinde, Portekizlilere karşı koyabilmek için tek çare olarak birtakım askerî tedbirlere başvurmak zorunda kaldı. Sultan Gavri, mukaddes İslam şehirlerinin tek başına hamisi olma şerefinden taviz vererek, kısa bir süre öncesine kadar düşmanı olan İstanbul'dan yardım talebinde bulundu. Böylece XVI. yüzyılın ilk on senesi içinde Osmanlılar hem Mekke ve Medine'nin hamiliğine soyunuyor hem de Kızıldeniz

---

²⁰¹ Mukaddes Şehirler olan Mekke ve Medine'yi idarelerinde bulunduran Memlûkler, hac güzergâhlarını koruyarak kendilerini Mekke ve Medine'nin hamisi olarak addettiklerinde, kendisini Batı'ya karşı ispatlayan Osmanlı padişahı için İslamî bir dayanak gerekiyordu. Çünkü Osmanlı padişahı, kendisini, Portekizliler tarafından gelecek bir saldırıya en sert biçimde karşılık verebilecek bir hükümdar olarak görüyordu. (Brummett, 2009: 21).

²⁰² Memlûk Sultanı Barsbay'ın XV. yüzyılda Cidde limanını himayesine alarak geliştirmesi, bu limanın çok miktarda gelir vergisine sahip olmasını sağlamıştı. Ancak Portekizlilerin XVI. yüzyılın hemen başında bölgede belirmesi Cidde limanının gelirlerinin de büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmasını beraberinde getirmişti. Bu durum karşısında Portekizlilerden muzdarip olanlar, Memlûk Sultanı Kansu Gavri'ye müracaat etmişlerdir, bu hükümdar, sadece dinî meşruiyet endişesiyle değil, aynı zamanda ticarî gelirlerin kaybolma ihtimali kaygısıyla hem Hindistan-Gücerat Sultanı ile ittifak kurmuş hem de zorunlu olarak Osmanlı yardımına başvurmuştur (Brummett, 2009: 159-160; Vaughan, 1954: 98; İnalçık, 2009: 140-141).

ticaretinin güvenliğine ve gelirine doğrudan müdahale ediyordu. II. Bayezid'in bu müdahalesi, herhangi bir maddî karşılık olmaksızın²⁰³, Memlûklerin ihtiyaçları sadece kereste ile değil, aynı zamanda gemi inşaatçısı ve diğer malzemelerle de karşılanarak gerçekleştiriliyordu²⁰⁴.

II. Bayezid'in saltanatının ilerleyen safhalarında, dolaylı da olsa, Doğu Akdeniz-Kızıldeniz politikalarına dâhil olan Türkiye'ye, I. Selim'in saltanatının son yıllarında Orta Doğu ve Mukaddes şehirlerin Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle, Kızıldeniz-Hint deniz yolu politikalarına doğrudan müdahale edebilme yolu açılmış olacaktır. Sultan I. Selim, önce Safevilere uzun bir süre belini doğrultamayacak bir darbe indirdikten sonra, istikametini Memlûklere çevirdi. Peşi sıra yapılan Ridaniye (1516) ve Mercidabık (1517) savaşlarından sonra I. Selim Orta Doğu ve Kızıldeniz sahillerinin tek başına hükümdarı oldu. Ancak I. Selim, daha saltanatının ilk senelerinde Kızıldeniz'e yönelik tecavüzî emelleri olan Portekizlilerin dizginlenmesi için yardım göndermeye devam ediyordu (Guilmartin, 2003: 24-27). Selim, tıpkı selefi gibi, Portekiz'e karşı alınacak bahrî tedbirler için Memlûklere operasyonlarda kullanılmak üzere yardım göndermeye devam etmiştir²⁰⁵.

Osmanlıların Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz'de bir deniz gücü devleti olma yönünde attığı temellerin semeresi, ilk önce, bölgenin ticarî gelirlerin hazinesine aktarılmasıyla gerçekleşti. I. Selim'in bölgedeki önemli limanları otoritesi altına alması Osmanlı'yı

---

²⁰³ II. Bayezid döneminde Memlûklere yapılan yardım, Osmanlılar tarafından herhangi bir bedel alınmadan gerçekleşmiştir. Bu durum, II. Bayezid'in böyle bir ihsanda bulunması, İslamiyetin yegâne lideri olduğunu kanıtlamaya çalışmasından kaynaklanmaktadır (Uzunçarşılı, 1975: 392; Brummett, 2009: 165); 1511'in Subatı'nda Osmanlılardan Memlûklere, karşılıksız olarak büyük bir yardımın gönderildiği belirtilmektedir (Özbaran, 1977: 84; Hess, 1970: 1907-1909).

²⁰⁴ Hatta Kemal Reis de bu hususta görevlendirilerek Mısır'a gönderilmişti. Osmanlıların Memlûk taleplerine cevap vermesinin bir diğer gerekçesi de bölgede artmakta olan Safevi tehdidi idi. Çünkü Osmanlı otoritesi, Memlûkleri kızdıracak bir hareketten kaçınıp, onların Safevilerle bir ittifaka girmesini istemiyordu (Brummett, 2009: 163, 170; Özbaran, 1977: 83).

²⁰⁵ Osmanlı ve Memlûklerin Portekizlilere karşı ortak tavır aldığı bir dönemde ön plana çıkan Selman Reis adlı denizcinin aslında Midilli doğumlu Türk olduğu, daha sonra ise Memlûk Sultanı'nın hizmetine girdiği, ancak Memlûklerin tarih sahnesinden çekilişinden sonra da Osmanlı hizmetine döndüğü belirtilmektedir. Selman Reis, 1519'da İstanbul'a geldikten sonra artık bir Osmanlı amirali (Özbaran, 1977: 88; Uzunçarşılı, 1975: 298; Ross, 1921: 553-562). Selman Reis ile ilgili olarak bazı kaynaklarda, onun, daha 1514'te Osmanlı Amiralisi olduğu ve Süveyş'te hazırlanan filoyu incelemek üzere gelen Memlûk Sultanı Kansu Gavri'yi bir Osmanlı Amiralisi olarak karşıladığı belirtilmektedir (Brummett, 2009: 167).

Doğu Akdeniz’de tartışmasız bir iktisadî güç haline getiriyordu²⁰⁶. Bu meselenin iktisadî tarafının yanında Osmanlı’nın Suriye ve Mısır topraklarını ilhak etmesi, bir bakımdan Doğu’daki Şii-İran tehlikesi karşısında güvenliğini sağlama kaygısından da kaynaklanmaktadır²⁰⁷. Öte yandan, Mısır’ın fethi, Osmanlı Devleti’ne gelecekteki Hint deniz seferleri için Kızıldeniz havzasını doğrudan Portekizlilere karşı askerî bir üs olarak kullanabilme kolaylığı da sağlıyordu. Nitekim, II. Bayezid’in denizcilikle ilgili mühim icraatlarından sonra Osmanlı idaresi XVI. yüzyıla girerken büyük bir deniz gücü olma istidadını artık gösterebiliyordu.

II. Selim’in kısa süren saltanatında denizcilikle ilgili yaptığı icraatlardan biri de, kuruluş döneminden beri üs olarak kullanılan Gelibolu’daki tersanenin İstanbul’a taşınması olmuştur. Yavuz almış olduğu kararla, Haliç’te büyük bir tersane inşa ettirmiştir. Böylece devletin merkez tersanesi Haliç ya da diğer ismiyle “Kasımpaşa” tersanesi olmuştur²⁰⁸. Ne var ki, Selim’in saltanatı çok kısa sürdüğünden bizzat vücuda getirmiş olduğu tersaneden layıkıyla istifade edememiştir. II. Selim’den sonra tahta geçen oğlu I. Süleyman zamanında hem Güney-doğu Asya’ya hem de Batı Akdeniz’e yönelik yayılcı bir politika izlenecektir.

3.2. XVI. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika’da İspanyol Yayılışı

Siyasî teşekkül açısından tamamen bir düzensizliğin yaşandığı ve zamanla birbirinden bağımsız kabilelerin idare etmeye başladığı küçük devletlerden müteşekkil olan Kuzey Afrika toprakları, XVI. yüzyılın başlarında başını bir grup Türk unsurunun çektiği bir korsanlık mekanizmasına sahne olmaya başlamıştır. Ancak, Mağrip topraklarını Türk-Müslüman unsurların oluşturduğu korsanlık mekanizmasından başka siyasî hadiseler de bekleyecektir. XV. asrın son çeyreğinde Aragon Kralı *Katolik* II. Fernando ile Kastilya Kraliçesi Isabel’in 1469’da evlenmeleri neticesinde –ki İberya tarihinde alışılmışın

---

²⁰⁶ Kızıl Deniz ve Basra Körfezi’nin Avrupalı tarihyazıcılığındaki yeri Portekizlilerin bölgede belirlediği andan itibaren sürekli cazibesini arttırırken, Osmanlıların bölgeye hâkim olması Avrupalı tarihyazıcılığının ilgisini o derece çekmemiştir (Hess, 1973: 55).

²⁰⁷ Osmanlı politikasının amacı, manevra alanını genişletmek suretiyle sadece ticaret yollarına sahip olmak değil, aynı zamanda bütün İslâm âleminin karşı karşıya kaldığı Hıristiyan tehdidine bir cevap verebilme kaygısını da içeriyordu (et-Temimî, 1999: 185).

²⁰⁸ Doğu Anadolu ile Orta Doğu’ya ağırlık veren Selim’in bir diğer amacı da Rodos adasını imparatorluk topraklarına ilhak etmektir. Diğer taraftan birer korsan faaliyetlerinin cirit attığı sulara dönüşen Ege ve Akdeniz’i kendi kontrolüne almak isteyen Selim, o dönemde Memlûk deniz komutanı Selman Reis’i 10 Mayıs 1518’de İstanbul’a göndererek Pirî Mehmed Paşa’ya İstanbul-Haliç’te bir tersanenin inşasını emretmiş ve bu yönde Suriye ve Mısır’dan kürekçiler temin edilmeye gidilmişti (Altundağ, 1993:431; Danişmend, 1971: 21-22; Gülsoy, 2002: 590).

dışında gelişen bir “realite”- İspanya siyâsî birliğini sağlamış oluyordu. Fernando ve Isabel, bu tarihten itibaren, enerjilerini, İspanya’nın, Fransa gibi çevresindeki devletler karşısında konumunu garanti altına almak için harcamaya başlayabilirlerdi. İspanya’yı²⁰⁹ idare edecek olan bu müşterek hükümdarlar, özellikle de Fransa’nın genişleme tehdidine karşı, Habsburglarla teşrik-i mesai yapmayı kendilerince zorunlu addedmişlerdir (Johnson, 1903: 92; Kamen, 2005: 5-6). Öte yandan, Fransa gibi İspanya’nın bu dönemde bir diğer rakibi ise, daha XIV. yüzyılın başlarından itibaren bir deniz aşırı güç olmaya başlayan Portekiz idi. Ancak Portekiz’in, Fransa’nın aksine, İspanyol mülkleri aleyhine genişleme çabası öncelikli politikaları arasında yer almıyordu. Zaten böyle bir tehdidin yeşerme ihtimaline karşı, Papa VI. Alejandro’nun sayesinde, Katolik Krallar ile Portekiz arasında 1479’da bir anlaşma sağlanmıştı. Bu anlaşma, Portekiz ile İspanya’nın denizlerde yayılmasıyla ilgili olarak belli bir *statukoyu* ön görüyordu. Portekiz, Afrika’nın batı kıyılarını takip edip, güneye doğru inmeyi garantiliyor ve İspanya’nın Atlantik’teki birkaç müstemlekesine müdahale etmiyordu (Prescott, 1838: 114; Linden, 1916: 16-20; Hess, 2010: 47). Bununla birlikte, 1492’de son İslâm hükümdarlığına son verilmesi, “Katolik Krallar”ın dikkatlerinin Mağrip topraklarına çevrilmesini de beraberinde getiriyordu (Hess, 2010: 41-42; Alarcia, 2000: 6). Ayrıca, Mağripli korsanların faaliyetleri, İspanyol idarecilerin sınırlarının dışına genişleme çabaları, Portekiz’in okyanuslardaki faaliyetleri ve haçlılık heyecanının *reconquista*’dan sonra da devam ettirilmek istenmesi de eklenmelidir (Johnson, 1903: 96-97; Hess, 2010: 54).

İspanya’nın birliğini gerçekleştiren “Katolik Krallar”, 1492 yılının hemen başında yarımadaadaki son Müslüman varlığı Granada İslâm devletine son verdikten sonra bile, içlerindeki haçlılık ruhuyla hareket etmeye ara vermemişlerdi²¹⁰. Zira Granada’nın

---

²⁰⁹ İspanya’nın XIV. yüzyıla başlayıp XVI. yüzyılda bir deniz gücü olarak ulaştığı seviye bakımından, Aragon ve Kastilya Krallıklarının birleşerek modern İspanya’nın temellerini atmasının yanında, seleflerinin yapmış oldukları karmaşık evlilikler sayesinde muazzam bir mirasa sahip olan V. Karl’ın İspanya kralı olmasıyla birlikte, bu devletin deniz gücünün karmaşık bir hal alması da beraberinde geliyordu. Zira V. Karl’ın mensubu olduğu hanedanların ve hükmettiği devletlerin farklı denizcilik gelenekleri ve menfaatleri bulunuyordu. Bu durum, özellikle de V. Karl’ın saltanatı sırasında tek bir hanedan donanmasının kontrol ve idare edilmesini imkânsızlaştırmıştı. Özellikle de İspanya, 1700’den önce, merkezî bir vergilendirme yoluyla desteklenmiş bir donanma teşkil etme yoluna gitmemiştir. Genelde özel teşebbüslerin finanse ederek idare ettikleri bir deniz gücü teşekkül etmiştir (Glete, 2006: 840-841).

²¹⁰ Granada’nın düşmesinden sonra, İspanyollar Kuzey Afrika’daki bazı stratejik noktaları ele geçirmeye başlamışlardı (Lynch, 2007: 107; Panzac, 2005: 9); Öyle ki, Kardinal Ximenes de Cisneros (ya da Jimenez) zamanında İspanya, Granada’nın fethinden sonra bile, Haçlı seferleri çağını andıracak bir

İspanyollar tarafından fetihinin öncesinde Kuzey Afrika'nın Mağripli halkı desteklerini, bu son İslâm idaresinden esirgememişti. Bu, “Katolik Krallar”ın, haçlılık heyecanını Cebelitarık'ın öte yakasına taşımaları konusunda öncelikli bir bahanesi oluyordu²¹¹. Elbette ki, Granada'nın fethi sadece İberya yarımadasında büyük bir heyecan uyandırmamıştı. İstanbul'un Türkler tarafından fethine misilleme olarak idrak edilen bu büyük olay, Papalık makamınca büyük nümayişler yapılarak kutlanmıştı (Setton, 1978: 423). İslâm mevcudiyetinin yarımadadan atılması, Papa VI. Alejandro'dan²¹², haçlı harekâtının Mağrip topraklarına taşınmasına vereceği desteği de beraberinde getirmesi bekleniyordu. Ne var ki, Kuzey Afrika'ya tasarlanan böyle bir teşebbüs, Fransa'nın İtalya üzerindeki İspanyol mülklerine göz dikmesi neticesinde, bir on sene ertelenecekti (Elliot, 1964: 41; Lynch, 2007: 107).

Aragon Kralı Fernando'nun dikkatini 1494'ten itibaren İtalya cephesine kaydırması, Kuzey Afrika ve İslâm meselelerine tamamen kayıtsız kaldıkları anlamına gelmemelidir. Granada'nın düşmesinden sonra bölgedeki Müslümanlara ihsan edilen ve can ve mal güvenliğini sağlayan “kapitülasyonlar”a İspanyol otoritelerce riayet edilmemeye başlanacaktır²¹³. Kastilya Kraliçesi Isabel, Granada'yı ele geçirdiğinde, Katoliklik dinine geçmek istemeyen Müslümanların Mağrip topraklarına göç edebileceklerini bildirmişti. Ancak, böyle bir göç teklifi karşısında kalmayı tercih edenler ise İspanyol otoritesine sadık kalacaklarına dair teminat vermek şartıyla, İber yarımadasında eskiden olduğu gibi ikamet etmeye devam edebileceklerdi (Oliver, 1958: 14). Ne var ki, bu sükûnet fazla uzun sürmedi. 1499'da Alpujarras'ta meydana gelen isyanlar, bu çalışmanın birinci bölümde de değinildiği üzere, başta Fransa olmak üzere

---

şekilde, Kuzey Afrika'ya doğru yayılmayı sağlayacak bir ortama kayabiliyordu (Braudel, 1995: 670; De Bunes Ibarra, 1995: 113); Kardinal Jimenez'in Mağriplerdeki canhıraş faaliyetleri için bkz. (De Rotalier, 1841: 50-53).

²¹¹ İspanyol idarecilerin Kuzey Afrika'ya nüfuz etmesinde, Mağrip halkının silah teknolojisi açısından çok daha fakir olması da rol oynayacaktır (Elliot, 1964: 41; Abun-Nasr, 1987: 146).

²¹² İspanya'daki son İslam emirliğinin de tarih sahnesinden çekilişiyle birlikte, Papa VI. Alejandro, artık daha emin adımlarla Kuzey Afrika'ya yapılacak seferleri 1494'te resmen tasdik etti. Masrafların karşılanması için *cruzada* denilen maddî destek sağlayacağını ilan etti (Hess, 2010: 54; Garcés, 2002: 19; De Bunes Ibarra, 2011: 92); Öyle ki Papa VI. Alejandro, Mağriplere yapılması istenen seferlere istinaden Isabel ve Fernando'ya “Katolik Krallar” unvanını bahşediyordu (McAlister, 1984: 59; De Bunes Ibarra, 1995: 115); Fernando ve Isabel'in ortaklaşa gerçekleştirdikleri bu başarı “reconquista” denilen sürecin sonuna gelinmiş olduğunu gösteriyordu. Bu başarı, Papa tarafından onların “Katolik Krallar” unvanıyla ödüllendirilmesini de beraberinde getirmiştir (Harris, 2007: 8).

²¹³ Toledo piskoposu Kardinal Jiménez de Cisneros, Müslümanların Katolikleştirilmesi için verilen vaazların herhangi bir tesirinin olmadığını idrak edince, 1499'da almış olduğu kararla bu işin zorla yapılmasını kabul etmiştir (Abun-Nasr, 1987: 146).

diğer Avrupalı devletlerin de dâhil olduğu İtalyan meseleleriyle meşgul olan İspanya'nın yeniden İslâm sorununa müdahale etmesini zorunlu kılacaktı. Isabel'in en büyük gayesi, elbette ki, Katoliklik inancının başka topraklara da yayılması idi. Böylece, Granada'nın "evangelistleştirilmesi" projesine Kuzey Afrika da dâhil edilecekti (Abun-Nasr, 1987: 146; Elliot, 1964: 41-42; Hess, 2010: 58; de Coca Castañer, 1997: 403). Diğer taraftan *Katolik* Fernando da, Kuzey Afrika'yla ilgili meseleler konusunda aşırı taassupla hareket ederek Hıristiyanlaştırma politikasını genişleterek Tanrı'nın rızasını ve lütfunu kazanmak için çaba gösteriyordu (et-Temimî, 1999: 179-181; Jerónimo Zurita, 1610: 209-210).

Yeni keşfedilen Amerika kıtası kadar, fethedilmesi gündemde olan Mağrip topraklarının da "kafirler"den arınması özlemiyle 1504'ün sonlarında hayata gözlerini yuman Kraliçe Isabel'in vasiyetini mukaddes bir ödev olarak telakki eden Aragon Kralı Fernando, İspanyol idaresinin iplerini ele alacaktır. Ayrıca Fernando, İspanya'yı tek başına idare etmeye başlamadan kısa bir süre önce, Fransa ile 1504'te yapmış olduğu anlaşma ile Napoli üzerindeki haklarını güvence altına almış olduğundan şimdilik yüzünü rahatça Kuzey Afrika'ya çevirebilirdi²¹⁴. Mağriplerin kâfirlerden arınması heyecanı ile yanıp tutuşan bir diğer İspanyol din adamı Kardinal Cisneros'un²¹⁵ tesirinde kalan Katolik Fernando, Isabel'in mukaddes vasiyetini yerine getirmek için, 1505'in sonbaharında 7000 ila 10000 kişiden oluşan ve Don Diego Fernández de Córdoba'nın komutasındaki bir donanmayı derhal Mağriplere gönderdi. İspanyol birlikleri bugünkü Cezayir'in Mazalquivir (ya da Mers-el-Kebir) şehrini ele geçirdiler (Hess, 2010: 58; Cruz, 1920: 17; Elliot, 1964: 42; Gürkan, 2006: 35). İspanyolların sahip olduğu silah teknolojisi sayesinde yerli halkın gücü kırılarak, şehrin surları yıkıldı. Böylece, Mağripli korsanların muhtemel tehditleri karşısında bölgede bir İspanyol müstahkemi (*presidio*) ihdas edildi²¹⁶. Ne var ki, İspanya'nın Kuzey Afrika'daki ilerleyişi şimdilik bununla sınırlı kalmıştı. Bunda, Aragon Kralı *Katolik* Fernando ve Kardinal Jiménez de

---

²¹⁴ Katolik Fernando'nun Kuzey Afrika politikasını yeniden gözden geçirme vakti gelmişti. Mağrip ülkelerinden kendi mülklerine gelebilecek muhtemel tehditler karşısında Kuzey Afrika'ya nüfuz etmek zorundaydı (Oliver, 1958; 15).

²¹⁵ Kardinal Francisco Jiménez de Cisneros, Mağrip topraklarına haçlı seferlerinin düzenlenmesi için sadece malî destekte bulunmakla kalmamış, aynı zamanda bizzat seferlere de iştirak etmiştir (Hess, 2010: 58; Doussinague, 1948: 181; Gürkan, 2006: 36; De Rotalier, 1841: 51).

²¹⁶ Mağrip topraklarının İslâm'la tanışmasından 20. Yüzyılın ortalarına kadar uzanan tarihi ve bölgenin bir kısmının İspanyol nüfuzuna girişi hakkında bkz (Abun nasr, 1987; 147); İlk İspanyol müstahkem olması hasebiyle, hemen akabinde İspanyol kıtasının yerleştirdiği bu mevki bir anda etrafı yerli savaşılarla çevrili bir istihkâma bürünüyordu (Hess, 2010: 58).

Cisneros'un birbirinden bağımsız olarak uyguladıkları politikalar rol oynamıştır. Kardinal Cisneros, Kastilya politikalarının sürdürücüsü olarak, Kuzey Afrika'ya yapılması arzulanan haçlı seferlerinin devam ettirilmesini isterken (De Rotalier, 1841: 50-51), her an bir Fransız tehdidini ensesinde hisseden Fernando dikkatini daha ziyade kendi krallığının (Aragon'un) menfaatlerini korumak hissiyle Napoli'nin güvenliğine veriyordu (Elliot, 1964: 42). Fernando'nun İtalyan meseleleriyle meşgul olması, bu süreçte Mağrip topraklarına gerçekleştirecek seferlerin tamamen göz ardı edildiği anlamına gelmemelidir (Hess, 2010: 59). Mağrip topraklarının Hıristiyan nüfuzuna girmesini kolaylaştıracak faktörlerin Kastilyalı otoriteler tarafından değerlendirilmesine devam ediliyordu. Kardinal Jimenez de Cisneros, seferlerin devam ettirilmesi ısrar ederek Don Pedro Navarro'yu Kuzey Afrika seferiyle görevlendirdi²¹⁷. Navarro, bu ilk seferinde herhangi bir zorluk çekmeksizin, 1508'in Ağustosunda Peñón de Velez de la Gómara'yı ele geçirip, bu sarp bölgenin derhal istihkâm edilmesini sağladı²¹⁸. Şunu da hatırlatmak gerekir ki, İspanyolların bölgeye ileride gerçekleştirecekleri seferler, hiç şüphesiz, zamanla insan gücü ve para olarak, maddî külfetleri de beraberinde getiriyordu. Bölgedeki müstahkem mevkiilerin (*presidios*) donatılması genelde büyük sıkıntılar doğurabiliyordu²¹⁹.

---

²¹⁷ Katolik Fernando'nun bu sırada İtalyan meseleleriyle uğraşması nedeniyle, Müslüman korsanlar fırsattan istifade ederek İspanyolların Kuzey Afrika'daki kısmî hâkimiyetini tehdit etmekle kalmamış, aynı zamanda Granada gibi güney sahillerine de saldırma imkânı bulabiliyorlardı. Bu nedenle Fernando, donanmasını Don Pedro Navarro gibi büyük bir komutanını bölgeye göndermişti (Pezzi, 1893: 19-20; Sandoval, 1846: 94); Hatta, Don Pedro Navarro, bu sarp toprağı almakla kalmamış, Fas'ın Atlantik sahilinde bulunan ve 1471'de Portekiz kralı V. Alfonso'nun el geçirdiği Arcila (Aşila) bölgesinin de yardımına koşarak, burayı top atışına tutmuş ve yerli halka epey zarar vermiştir (Gómara, 2000: 75; Sandoval, 1846: 94).

²¹⁸ Don Pedro Navarro'nun ele geçirip, sağlamlaştırdığı bu mevki, sert, kayalık olması hasebiyle, "Peñón" adını almıştır (Lane-Pool, 1890: 14; de Coca Castañer, 1993: 213-214; Sandoval, 1846: 94).

²¹⁹ Mağrip topraklarının İspanyollarca ele geçirilmesini izleyen dönemde yaşanan erzak vb. sıkıntılar kendini göstermiştir. Örneğin Peñón de Argel beyinin 1516'ın Ağustosunda karşı karşıya kaldığı zorluklar için bkz. (Arıkan-Toledo, 1990: 357)

"Saygıdeğer Beyler,

Kutsal Katolik dinimizin düşmanlarının devamlı saldırıları yüzünden son günlerde artık Cezayir sahil ve sularına, eskiden olduğu gibi, gemilerimiz gelemediği için yardım da ulaşamamış, bu yüzden kalede büyük sıkıntı ve kıtlık meydana gelmiş, yalnız 15 varil suyumuz kalmış bulunmaktadır. Kral Naibine yazdığım mektupta, kalenin durumunu ve kaptanların borçları veya çeşitli problemleri nedeniyle yardıma imkânları olmadığını belirttikten sonra, kalenin en acil ihtiyaçlarını giderebilmek amacıyla, kaleyi emniyet altına aldıktan sonra bizzat Mayorka şehrine gelmek zorunda kaldım. Ayrıca, kaptanlara o bölgede kullanılan mühimmat masrafları hariç 1270 altın duka da yardım ettim. Bu yüzden, siz büyük ve saygıdeğer efendimizden söz konusu kale için gerekli levâzım ve malzemenin yani erzak, barut ve paranın gönderilmesini istirham ediyorum. Çünkü, askerler bu kadar tehlike karşısında ücretleri ve levâzımları vaktinde verilmeyecek olursa bize karşı bir takım güçlükler çıkartabilirler. Tanrı sizin ömrünüzü uzun ve bereketli kılsın.

Mayorka, 18 Ağustos 1516, Nicola Quint Gemisi".

Peñón de Velez de la Gómara'nın İspanyollar tarafından ele geçirilmesi, bir başka bölgenin de itaat altına alınışını beraberinde getirdi. Tıpkı Peñón de Velez de la Gómara örneğinde olduğu gibi, Oran (ya da Vahran) limanı da İspanya'nın güney-güneydoğu sahilerine ve bağlı adalara saldıran korsanların gidip geldiği, konakladıkları bir yerdi (Hefe, 1885: 405). Yine bu sefer de, bir önceki gibi, başını Kardinal Jimenez de Cisneros'un çektiği Kastilyalı ekâbirin inisiyatifi ve ısrarıyla gerçekleştiriliyordu. Çünkü Fernando'nun mazereti belli idi: Aragon Krallığı'nın İtalya'daki menfaatleri. Kardinal Cisneros, haçlılık hissiyatında ısrar ederek, Katolik Fernando'nun içinde bulunduğu vaziyeti bir kenara bırakıp, Oran (Vahran)'a yapılacak seferin masraflarını, kiliseden *cruzada* tahsil etmek kaydıyla, kendisi karşılıyordu²²⁰. 16 Mayıs 1509'da harekete geçen İspanyol armadası, 10 kadirga, 8 büyük taşıma aracı, çok sayıda küçük çaplı yelkenliden ve 4000 atlı ile 10000 piyadeden ibaretti²²¹. Oran şehri silahla alınmadan önce, Kardinal Cisneros, yerli halka önce teslim şartlarını sunmuş, ancak halkın istekleri farklı olunca, anlaşma ihtimali ortadan kalkmış ve bölge Pedro Navarro tarafından kuşatıldıktan sonra, halk ağır kayıplara uğramış ve esir düşmüştü²²². Böylece, Oran şehri, 15 Mayıs 1509'da ele geçirildikten sonra, bir İspanyol garnizonuna dönüşmüştü. Öyle ki, Oran şehrinin İspanyollarca ele geçirilişinden sadece üç saat sonra, kayda değer bir takviyeyle şehrin yardımına gelen Tremesen (Tilmisan,

---

Burada adı geçen beyin, İspanyol valilerine mektuplar göndererek içinde bulunduğu su ve erzak sıkıntısını bu şekilde dile getirmektedir; Bu müstahkem mevki, Hıristiyan İspanyollarla, Müslüman Mağripliiler arasındaki sınırın Mağrip topraklarına taşınması anlamına geliyordu (Abun-Nasr, 1987: 147).

²²⁰ 1509'un baharında yapılacak sefer için, İspanyollar arasında toplanan asker miktarının 12.000 olduğu ve büyük bir donanmanın hazırlandığı, ancak Pedro Navarro maiyetindekilerden sadece 7000 kadarının Berberistan'a gönderildiği kaydedilmektedir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, Kardinal Cisneros, bu Mağrip seferine katılmak için Kral Fernando'ya adeta yalvarmıştır. Zaten Fernando da O'nun, İspanya'dan uzak durmasını istiyordu. Kardinal de yanında pek çok şövalye ve önemli simalarla Kartaca'dan demir alıp, iki günde Mers-el-Kebir'e geldiler (Gómara, 2000: 76; Sandoval, 1846: 97); Bu arada, Kardinal Cisneros, Oran seferinin hemen öncesine, maiyetindeki askerlerin motivasyonunu arttırmak için onlara bir nutuk çekmiştir (Hefe, 1885: 413-414; De Bunes Ibarra, 2002: 164).

²²¹ De Bunes Ibarra, Vahran (Oran)'ın fethedilmesi için 80 gemi, 10 kadirgadan mürekkep bir donanmanın Pedro Navarro'nun emrinde yol aldığı kaydeder (De Bunes Ibarra, 2006: 80; Hefe, 1885: 411)

²²² Kardinal Cisneros, Oran (Vahran)'ın yerli halkına önce teslim şartlarını sunmuş, ancak halkın istekleri farklı olunca, anlaşma ihtimali ortadan kalkmış ve bölge kuşatıldıktan sonra, halk ağır kayıplara uğramış ya da esir düşmüştü. Ölü sayısı 4.000'i bulurken, esir alınanların sayısı ise 5000'i geçmişti. Hıristiyanlar bununla da yetinmeyip, seferin daha çok dinî yanının ağır bastığını kanıtlarcasına, Oran'da dinî müesseseler oluşturmuşlardı (Gürkan, 2006: 39); Sandoval, yerli halkın ölü sayısının 5000'i geçtiği kaydederken, bir o kadarının da ele geçirildiğini belirtir (Sandoval, 1864: 99). Francisco Lopez de Gómara, Vahran halkının ölü sayısının 6000'e kadar çıktığını kaydetmektedir (Gómara, 2000: 77); Müslümanlara ait ibadethaneler de kilise vb. çevrilmişti (Hefe, 1885: 420).

Tlemesen) idarecisi, yapılacak bir şeyin olmadığını görünce, herhangi bir teşebbüste bulunmadan geri dönmüştür (Hefe, 1885: 415-416).

Kardinal Jimenez, Oran şehrinin alınışından hemen sonra, İspanya'ya dönse de, Pedro Navarro, maiyetiyle birlikte, kışı, İspanya'nın Akdeniz'de yer alan Formentera adasında geçirdi²²³. Yeni yapılacak seferin hazırlıkları tamamlandıktan sonra, 1510'da Bicaye şehrine doğru yol çıkıldı²²⁴. Mağriplere ayak bastıktan sonra, Pedro Navarro, birliklerini savaş pozisyonuna göre yerleştirdi. Bicaye şehrine doğru harekete geçilir geçilmez, yerli halk mukavemet gösteremediğinden, şehir hemen İspanyolların eline geçti²²⁵. Diğer taraftan da, Peñón de Velez de la Gómara (1508), Oran (Vahran) (1509), şimdi de Bicaye (1510) gibi stratejik yerlerin elden çıkışı, bölgedeki Müslüman korsanların diledikleri gibi hareket etmesini kısıtlamaya başlayacaktı. Çünkü İspanyol komutan Pedro Navarro'nun, hız kesmeden, fetihlerine yenilerini ekleme hırsıyla birlikte, Kuzey Afrika'da müdahale edilecek diğer bir şehir ise Trablusgarp (Tripoli) olacaktı. Navarro, Bicaye'den ayrıldıktan sonra, Sicilya'ya geçti. Orada ikmal yaptıktan sonra Trablusgarb'a doğru yelken açtı²²⁶. Bölgeye çıkarma gerçekleştiren Navarro ve askerleri şiddetli çarpışmalardan sonra, 1510'un ilk aylarında Trablusgarb'ı ele geçirdiler.

Pedro Navarro'nun, son birkaç yıldır Mağrip topraklarında İspanyol nüfuzunu yaymak konusunda elde ettiği başarılar daha fazla devam etmeyecekti. Trablusgarb'ı bir İspanyol *presidiosu** yapan Navarro, yine Sicilya, Korsika ve Kalabriya'ya saldıran Mağripli korsanların yuvalandığı ve Tunus'un hemen doğusunda yer alan Cerbe adasına müdahale etmek istiyordu. Ayrıca, Kral Fernando, Hıristiyan mülklerine zarar veren bu

---

²²³ Bu, İspanyol ilerleyişinin henüz sona ermediği anlamına gelir. Bilakis, Pedro Navarro, ileride yapılacak seferler için gerekli erzak, su ve silahların depolanması amacıyla adada kışlamıştır (Gómara, 2000; 77; Sandoval, 1846: 102).

²²⁴ İspanyol kuvvetlerinin 15 gemi ve 14000 askerden oluştu belirtmektedir (Gürkan, 2006; 41); Bu şehir, Kraliyete, Mağriplerin doğusunun ticarî ve ziraî bakımdan önemli bir liman olman imkânını sunabiliyordu.

²²⁵ Öyle ki, şehir halkı canların kurtarmak için bütün zenginliklerini bırakarak kaçmaya çalışıyorlardı. Zaten hastalıklar da baş göstermişti. Ancak, şehrin ele geçirilmesinde başka bir amil daha vardı. O da, aralarında rekabet rüzgârları esen Abdullah ve Abdurrahman'ın iç çekişmeleridir. Pedro Navarro, bu olaydan elbette istifade etmiştir. Abdurrahman ekarte edildikten sonra, Abdullah, İspanyol vasallığını kabul etmiş ve burası, tıpkı öncekiler gibi, bir İspanyol garnizonuna bürünmüştür (Sandoval, 1846: 104-105; Gómara, 2000: 78-79).

²²⁶ Pedro Navarro, Trablusgarb'a yakın bir mesafede durup, durum hakkında keşif yaptırmak için bir adamını göndermişti. Navarro'nun adamı, Trablusgarb halkının, her şeyden haberi olduğunu ve bununla birlikte bazı tedbirlere başvurduğunu görünce, durumu derhal Navarro'ya haber verdi (Sandoval, 1846: 113-114; Gómara, 2000: 82-83).

* "Presidio" kelimesinin cezaevi, hapisane gibi cezalandırma mekânları anlamları olsa, yeni kurulmuş ve tahkim edilmiş askeri bir mevki veya garnizon anlamı vardır

mağripli korsanların kovulması için Pedro Navarro'ya talimat göndermişti bile. Geçmişteki başarılarına güvenen bu komutan, tıpkı ele geçirdiği diğer yerler gibi, Cerbe'nin de kolay düşeceğini zannediyordu. Navarro'nun birlikleri, saldırı öncesinde iyi ikmal edilememişlerdi. Buna Cerbe halkının muhtemel saldırıya karşı aldığı birtakım tedbirler de eklenmişti. Navarro, öncelikle, ada halkının teslim olması için bir "barış heyeti" gönderdi (Gómara, 2000; 83; Sandoval, 1846; 115). Bundan bir sonuç alınmadığını gören Navarro, Cerbe adasına karşı harekete geçti. Kolay bir zaferin alınabileceğini düşünen Navarro, 30 Ağustos 1510'de yerli halka karşı gerçekleştirdiği ve çok şiddetli geçen bu savaşta tam bir hezimete uğratıldı²²⁷. Böylesine şiddetli bir direniş karşısında geri çekilmek zorunda kalan Pedro Navarro, daha önce ele geçirdiği Mağrip topraklarına dönmüştür. Ancak İtalyan savaşlarının yeniden başlaması üzerine Kral Fernando tarafından Napoli'ye sevk edilmiş ve 1512'de Fransız kuvvetlerine karşı yapılan *Ravenna* savaşında esir düşerek Fransa'ya gönderilmiştir (Gómara, 2000: 88).

İspanyolların, Granada'nın ele geçirilmesinden sonraki süreçle birlikte bu coğrafyaya karşı sergilemiş oldukları haçlı politikaları, şimdilik, 1511 yılı itibariyle sınırlı kalmıştı. Buna rağmen, bu kısa zamanda ele geçirilmiş olan mühim stratejik yerler, ileride yeniden düzenlenmesi düşünülen saldırılar için muhtemel politikalar için önemli birer üs merkezleri olabilirlerdi. Ne var ki, İtalyan Savaşları dönemin müzmin hale gelmiş bir realitesi olmakla birlikte, Amerikan'ın keşfi de Mağriplerin ikinci plana atılmasına neden olmuştu (Acero, 2001: 387).

3.3. Barbaros Kardeşler ve Akdeniz'de Osmanlı-İspanyol Mücadelesi

Bir denizgücü olma yolunda önemli adımlar atmış olan Osmanlılar, bu yüzyılın başlarında Venediklilerle yapmış oldukları deniz savaşı ve Arap yarımadası ile Afrika'nın doğu sahilleri için bir tehdit olarak beliren Portekizlilere karşı dolaylı olarak izledikleri politikalarına rağmen, Kuzey Afrika'ya henüz müdahale etmemişlerdi.

---

²²⁷ Pedro Navarro bu savaşta Don Garcia de Toledo'yu ve çok sayıda adamını kaybetti (Gómara, 2000: 85; Sandoval, 1846: 120-121); Navarro'nun yaşadığı böyle bir hezimette adadaki Türk korsanlarının da payı vardı. Çünkü bölgedeki Türk korsanlarının mevcudiyeti, yeterince ikmal edilemeyen İspanyol birliklerinin yenilgisine neden olmuştu (Gürkan, 2006: 42; Abun-Nasr, 1987: 189).

Yukarıda da değinildiği üzere, XV. yüzyılın sonlarıyla birlikte bölgede gelişen korsanlık ağı, Süleyman döneminde kendini hissettirecek şekilde Osmanlı için faaliyet gösteren ve amacı gaza, cihat ve ganimet peşinde koşan insanların toplandığı bir mekanizmayı vücuda getirecektir (Emecen, 2002: 507). Zaten antik ve orta-çağlardan beri Cebelitarık'tan Doğu Akdeniz'e kadar olan bölge, tüccar gemilerin, farklı milletlerden ve dinlerden korsanlarca avlanmasına sahne olmuştu²²⁸. Diğer bir deyişle, korsanlık Akdeniz'in için sanki olağan bir deniz aktivitesi haline gelmişti. Öyle ki, zamanla Akdeniz'in sosyo-ekonomik bir parçası haline gelen bu aktivite, denizle hiç alakası olmayan, hayatlarını uçsuz bucaksız steplere adamış olan milletlere de cazip gelecektir (Semple, 1916: 134-137; Cassar, 1960: 137).

3.3.1. Oruç Reis'in Kuzey Afrika'ya Yerleşmesi

Osmanlı denizcilik tarihinde çok önemli bir yer işgal edecek olan Barbaros kardeşlerin tarih sahnesine çıkışlarını belirleyecek olaylar örgüsü ve Osmanlıların Mağrip topraklarına ister istemez müdahale etme ihtiyacını hissedecekleri amiller, XV. asrın son dönemlerine kadar götürülebilir. Bu durum, XVI. yüzyıla birlikte, Akdeniz'in orta ve batı havzasında iki büyük siyasî otoritenin birbiriyle çarpışmasını beraberinde getirecektir²²⁹. Öte yandan, Osmanlı Devleti'nin Akdeniz ile ilgili politikalarına bakıldığında, bunlar, sadece doğrudan merkezî idare tarafından alınan kararlara bağlı olarak değil, daha ziyade Mağrib topraklarında irili ufaklı devletlerin alt yapısını hazırladığı çeşitli nedenlerin tesiriyle oluşacak politikalar olacaktır²³⁰. Bununla birlikte,

---

²²⁸ Orta Çağ Akdeniz'inde korsanlara yapılan muameleler hakkında bkz. (Ferrer i Mallol, 2005: 123-126)

²²⁹ Andrew Hess, Akdeniz'le ilgili uzun çalışmalar sonucu ilim camiasına sunduğu eserinde Fernand Braudel'in Akdeniz'i kültürel birliktelik çerçevesinde tarif etmeye çalıştığı "bütüncül" yaklaşımını tamamen reddetmese de, eleştirmek suretiyle aslında birbiriyle zıt medeniyetlerin mensubu olan Akdeniz havzasının çoğu zaman birbirlerine üstünlük sağlamak amacıyla, çatışmalara sahne olduğunu vurgular. Ayrıca Braudel'in aksine, Hess, Akdeniz halklarının genelde birbirinden kopuk ve içine kapalı iki ayrı medeniyet olduğunu vurgular (Hess, 2010: 1-5).

²³⁰ Osmanlı Devleti'nin bu alandaki politikalarına yön veren bazı yapısal faktörlerin olduğu göze çarpmaktadır. Bu faktörlerin içine iktisadî, siyasî vesair lojistik amillerin dâhil olduğunu görebiliriz. Her ne kadar sınırsız yakın kaynaklara sahip olmasına rağmen Osmanlılar ne yazık ki bu dönemin çeşitli safhalarında bazı yapısal imkânsızlıklarla karşılaşacaktır (Gürkan, 2011: 13-19); Örneğin siyasî faktörler göz önüne alındığında XV. asrın sonlarıyla birlikte Osmanlıların hızla genişlemeye başlamasına karşılık olarak, çevresindeki siyasî oluşumlar da bu genişlemeyle birlikte kendilerini göstermeye başlamıştı. Kuzeyde Rusya, Doğu'da Safevi Devleti, İspanya ve Portekiz gibi gelişmekte olan yeni koloni imparatorlukları Osmanlı'nın gelecekteki politikalarına yön verecekti (Hess, 1970: 1894); Kara seferlerine nazaran hayli masraflı olan ve farklı imkânlarla yürütülen deniz seferleri, XV. asrın sonlarıyla birlikte kimisi bağımsız kimisi de Osmanlılara bağlı olarak gaza ve ganimet peşinde koşan Türk deniz akıncılarının Osmanlıya yaptığı katkılar sayesinde daha müessir bir faaliyet haline dönüşecektir (Emecen, 200: 509).

yukarıda bahsedilen bazı siyasî etkenlerin alt yapısını belirlediği gerekçeler nedeniyle Osmanlıların Doğu Akdeniz'e müdahale etme imkânı bulduğu dönemden çok kısa bir süre önce, ilk olarak Portekiz henüz XV. asrın ilk yarısında, sonra da İspanya Krallığı XV. asrın sonlarında yeni deniz yolları keşfetmeye başlamışlardı bile (Hess, 1970; 1892).

Osmanlılar, XVI. yüzyıl boyunca müzmin hale gelmiş Macaristan meselelerinden dolayı Habsburgların Alman koluyla savaşırken, diğer taraftan da diplomatik temelli evlilikler ve veraset yoluyla bu hanedanın bir üyesi olacak olan İspanya Krallığı'nın Kuzey Afrika'daki topraklarını ele geçirme mücadelesi verecektir. Bu karşılaşma, yüzyılın başında her biri farklı istikamete yönelen bu iki siyasî otoritenin çeşitli nedenlerle Akdeniz'de sürekli teyakkuz halinde olmalarını gerektiriyordu. İspanya'nın Amerika kıtasına gösterdiği ilgi, Afrika'ya olanından biraz daha fazla olmasına rağmen, çeşitli nedenler, bu Katolik monarşisini Akdeniz'in güney sahillerine çekecektir (Oliver, 1958: 9-10).

Osmanlıların İstanbul'un fethinden sonra denizcilik alanında olmazsa olmaz gördüğü politikalar, devletin fetih ve yayılma siyasetiyle paralel gitmekteydi. Ancak I. Süleyman'ın tahta oturacağı döneme kadar geçen zaman aralığında genelde kara ordusuyla yayılmayı daha uygun gören Osmanlılar, Afrika'nın Kuzey ve daha Kuzeybatısına (Akdeniz havzasının batı sularına) kadar yayılmayı o dönemin "realpolitik"i olarak zorunlu görmüyorlardı. Ne var ki, XVI. yüzyıla girilmesiyle birlikte değişen dengeler, Osmanlıları Kuzey Afrika politikalarına dâhil edecekti. Zira XVI. yüzyılın ikinci çeyreğiyle birlikte Batı'da Osmanlılarla Habsburglar arasında sınırın Macaristan-Viyana hattı olmasına karşılık, özellikle ünlü denizci Barbaros Hayreddin Paşa'nın İstanbul'a tabi olmasıyla birlikte, denizlerdeki sınır ise Kuzey Afrika-İberya hattı olacaktır (Hess, 2010: 10-13). XVI. yüzyılda pek çok yönden orta çağ İspanyası'nın Müslüman-Hıristiyan sınır hattına benzeyecek olan Mağrip-Akdeniz sınır hattına olan ilgi, Amerika'ya olan ilgi nedeniyle bir süre azalmış olsa da, Osmanlıların bölgede belirmesiyle birlikte, bu sınır hattının bir "Habsburg-İspanyol" denizine dönüşmesi uğruna Müslüman dünyasıyla yeniden karşı karşıya gelinecekti (Solá, 2002: 121-122; De Bunes Ibarra, 2007: 157-164).

Osmanlılar, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz coğrafyasına tam anlamıyla hükmetmeden önce, İspanya ile ateşkes imzaladıkları 1570'lerin sonlarına kadar sıcak çatışmaların yaşanacağı Akdeniz'in batı kesimiyle kısmen de olsa irtibat kurmaya başlamışlardı bile. Katolik Krallar "yeniden fetih" aşamasının son ayağında Granada İslam Emirliği'ne nihayet vermeden kısa bir süre önce, İberyalı Müslüman ahali Osmanlı idaresine yardım için başvurmuşlardı. Dönemin padişahı II. Bayezid, meşgul olduğu birtakım meselelere rağmen, yardımda bulunmayı taahhüt etmiştir. II. Bayezid'in, o sıralarda Akdeniz havzasında kendisi için bir tehdit olarak gördüğü Venedik'ten başka şimdi bir cephe daha açılıyordu: İspanya. Türkiye ile İspanya arasındaki ilişkilere kesif bir biçimde şahit olduğu XVI. yüzyıl hadiselerinin başlangıcı, belki de o dönemlerde gelecekteki bir Osmanlı-İspanya rekabetinin oluşmasına ihtimal verilmediği II. Bayezid dönemine rastlıyordu ilk kez. Granada İslam Emirliği'nin son anlarını yaşadığı bir dönemde İspanya Müslümanlarının imdat çağrılarına kulak veren II. Bayezid, denizcilerinden Kemal Reisi derhal İspanya sahillerine gönderdi (Hess, 2010: 86; Bostan, 2007: 11; Uzunçarşılı, 1975: 200, 202; Parmaksızoğlu, 1977: 567). Ancak bu eylemin soruna kökten çözümler getirmek yerine, bölgedeki Müslümanların sadece gemilerle taşınması bakımından kısmî yararları dokunmuştu. Öte yandan, daha sonra Osmanlı donanmasının yenilenmesi için görevlendirilecek olan Kemal Reis gibi bir denizcinin Batı Akdeniz sularında dolaşması ve İspanya ve ona bağlı adaları vurup, çeşitli muzafferiyetler elde etmesi, Barbaros kardeşlerden önce "Türk" varlığının bölgede duyulmasını sağlamıştır (Uzunçarşılı, 1975: 203; Parmaksızoğlu, 1977: 567-568).

Ege ve Doğu Akdeniz'in Osmanlı'nın güvenliği ve stratejik önemi uğruna yapılan savaşlar Osmanlıların, Kemal, Burak ve Piri Reis gibi denizciler sayesinde, 1503'ten sonra zaten bölgeye müdahale edeceğinin sinyallerini vermiştir. Ancak I. Selim ile birlikte yeniden doğu politikalarına yüz çevrilmesi, Osmanlı denizciliğinin orta Akdeniz bölgesinde kısa süreliğine "duraklama" dönemine girmesine neden olmuştu. Aynı zamanda bu yönelme, orta Akdeniz'in Hıristiyan hâkimiyeti altındaki topraklarını ciddi bir tehlikenden uzak tutmuştu²³¹. Böyle olmakla birlikte, Osmanlı politikalarının kısa

---

²³¹ Çünkü Selim'in öncelikli politikaları arasında Uzak Mağrip topraklarına ve İtalya'nın batı sahillerine doğrudan bir müdahale bulunmuyordu (De Bunes Ibarra, 2002: 599); Üstelik, bu durum, Osmanlı kroniklerinin Kuzey Afrika topraklarına gösterdiği ilginin yok denecek kadar az olması ya da bu topraklar hakkında çok az bahsedilmesi, Osmanlı'nın XVI. yüzyılın başlarından Koron'un elden çıktığı 1532 senesine kadar Mağrip topraklarını öncelikli politikalar arasına almayışının ve/veya başka politikalarla ilgilendiğinin göstergesi olabilir (Gürkan, 2010: 131); Öyle ki, bu durum Osmanlı tarih yazıcılığının

sürelî de olsa sırtını çevirdiği orta Akdeniz ve Kuzey Afrika’da, bu yüzyılın hemen başından itibaren yuvalanan bir korsanlık ağı gelişmekteydi (Gürkan, 2006: 44-51). Bu korsanlık ağının oluşumuna, XVI. yüzyılın Akdenizinde kendilerinden derinden söz ettirecek Barbaros kardeşlerin, Osmanlı tahtı için Sultan I. Selim’e rakip olan kardeşi şehzade Korkut’u destekleyenleri himayeleri altına almaları katkıda bulunacaktır²³².

Barbaros kardeşlerin menşei hakkında dönemin Batılı ve Osmanlı kaynaklarında bazı bilgiler bulunmaktadır. Ortak olarak verilen malumata göre Barbaros kardeşlerin dünyaya geldikleri ve gençlik dönemlerini geçirdikleri yer Midilli adasıydı. Ne zaman dünyaya geldikleri hakkında ise tam bir malumat bulunmamaktadır. Babalarının Vardar Yenicesi’den gelip, II. Mehmed’in Midilli adasının fethine iştirak etmesiyle bu adaya yerleşmiş Yakub adlı bir sipahi olduğu kaydedilmektedir²³³. Bu sipahinin yerli bir Rum kadından dört erkek evladı oldu: İshak, Oruç²³⁴, Hızır (gelecekte Hayreddin) ve İlyas. Kardeşlerden Oruç (reis)’un daha genç yaşlardayken denizciliğe temayül eden bir kişiliği vardı. Oruç Reis kardeşiyle birlikte ticaretle meşguldü (Düzdağ, 1995: 5; Bostan, 2007: 426). Ne ilginçtir ki, sahip olduğu tekne ile denizlerde ticaretle uğraşırken, günün birinde sayesinde Hıristiyan âleminin kâbusu olacağı “korsanlık”la

---

muhteviyatına da tesir etmiştir. Osmanlı idaresine girdikleri dönemle birlikte onlardan söz edilmeye başlanacaktır (Soucek, 2009: 67).

²³² Barbaros kardeşlerin, Selim’in muhalefeti karşısında hayatlarını kurtarmak için yurtlarından ayrılmak zorunda kalan bu insanları kendi bünyesinde toplamaları, Venedik’in Akdeniz’de tek başına bir güç olmaktan çıktığı 1503’ü izleyen uzun vadeli dönemde korsanların rahatça cirit atmasını kolaylaştıracaktı (De Bunes Ibarra, 2004: 74).

²³³ Bradford, gerek günümüz gerekse o dönemin bazı batılı kaynaklarında Barbaros kardeşlerinin, babalarının sipahi ya da yeniçeri olması nedeniyle önceden ihtida etmiş Rum ya da Arnavut asıllı olabileceği ve bu nedenle damarlarında bir damla Türk kanının bulunmadığı yönünde bilgilerin yer aldığını ifade etmektedir (Bradford, 2010: 30-31); Dönemin Hıristiyan menşei kaynaklarında Barbaros kardeşlerin babalarının bir Rum olduğu, çömlekçilik işleriyle uğraştığı kaydedilmektedir. Kıt kanaat geçinen bir aileye mensup olduklarından, korsanlıkla geçinen denizci reislerin himayelerine girmeye karar vermişlerdir (Haedo, 1612: 47; Gómara, 2000: 90); Ancak Barbaros kardeşlerin hayatlarıyla ilgili en önemli kaynak ise I. Süleyman’ın emri ve Barbaros Hayreddin Paşa’nın talimatıyla yazdırılmış olan “Gazavat-ı Hayreddin Paşa” isimli eserdir. Burada kardeşlerin menşei bakımından babalarının Hıristiyanlıkla herhangi bir alakasının olmadığı, babalarının, aksine, II. Mehmed’in yiğit bir “kul”u olduğu belirtilmektedir (Düzdağ, 1995: 4-5); Modern dönemin araştırma kaynaklarında, aksini iddia etmek suretiyle, babaları Yakub Ağa’nın Müslüman ve Türk olduğu, annelerinin ise yerli bir Rum kızı olduğu kaydedilmektedir (Gökbilgin, 1964: 419; Bostan, 2007: 426; Turan, 1992: 65); Barbaros kardeşlerin dinî ve etnik kökenleri hakkında dönemin batılı kroniklerinde bazı yanlış ve tutarsız bilgiler bulunmasına rağmen, ortak bir kanaatin olduğu nokta ise Barbarosların Akdeniz kültürüne ve ticaretine aşina olduklarıdır (Hess, 2010: 87; Soucek, 2009: 67; Önalp, 1996: 399-400).

²³⁴ Barbaros kardeşler için kullanılan “Barbaros” lakabının menşei konusunda Doğu ve Batı kaynaklarında farklı iddialar bulunmaktadır. Batılı kaynaklarda “kızıl sakal” manasına gelen “barbarroja ya da barbarrosa” tabiri, kardeşlerden Oruç Reis’in sakalını kahverengiye çalan kızıl sakalından kaynaklandığı kaydedilmektedir (Gómara, 2000: 90; Gökbilgin, 1964: 419); Türkçe kaynaklarda ise “Barbaros” tabirinin, “Baba Oruç” tabirinden tahrif olduğunu belirtmektedir (Bostan, 2007: 426).

karşılaşmış olacaktı. Oruç Reis, kardeşi Hızır (Hayreddin) Reis'in aksine, ticaret için farklı denizlere yelken açıyordu ve yine bir gün diğer kardeşi İlyas ile Doğu Akdeniz'de, Trablusşam'a doğru seyrederken, ansızın Rodos Aziz Yahya Şövalyelerine ait gemilerle karşı karşıya geldiler. İki taraf arasında çıkan çatışmada, ne yazık ki, Oruç Reis ve beraberindekiler büyük kayıplar vermişken, kardeşi İlyas da bu savaşta şehit düşmüştü. Oruç Reis'in akıbeti de çok fena oldu ve kendisi doğrudan Rodos Şövalyelerine esir düştü (Düzdağ, 1995: 6; Önalp, 1996: 400; Gökbilgin, 1964: 419). Ancak kardeşi Hızır Reis'in çabalarıyla şövalyelerin esiri olmaktan kurtulduktan sonra Oruç Reis, gemicilikle ilgili şöhreti sayesinde, Memlûk Sultanı Kansu Gavri'nin dikkatini çekmiş ve derhal onun hizmetine girmiştir. Ne var ki bu hizmeti sırasında Rodos Şövalyelerinin ani baskını neticesinde emrindeki donanma tahrip olunca Antalya'ya gelmek zorunda kalan Oruç Reis, daha sonra şehzade Korkut'un yardımıyla kendisine bir gemi edindikten sonra bu kez Rodos civarında korsanlık yapmaya başladı²³⁵.

Barbarosların Mağrip topraklarına gelişi ile Osmanlıların Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da yükselişe geçtiği dönem aynı ana denk gelmiştir (Rodríguez-Salgado, 2001: 487; Solá, 2002: 122). Anadolu sahillerinden ayrılarak, sultanlıklarını ilan edecekleri Mağrip topraklarına doğru yelken açan Oruç reis ve emrindekiler, Türkiye'deki şehzade çekişmelerinden dolayı kendilerini güvende hissedecekleri Tunus ülkesine gittiler. Tunus Beyi Mevlay Muhammed'in huzuruna çıkıp, ondan barınacakları bir üs talep ettiler. Burası, korsanlık faaliyetleri için uygun bir barınak ve üs olan Halkulvâd idi²³⁶. Kuzey Afrika'nın Cebelitarık Boğazı'na kadar olan bölümü Barbaros kardeşler için

---

²³⁵ Gerek şehzade Korkut'un gerekse nedimi olan Piyâle Bey sayesinde tam teçhizatlı bir donanmaya sahip olan Oruç Reis, bu kez de İtalyan ve Yunan yarımadasının sahillerini yağmalaya çıkıyordu (Gökbilgin, 1964: 420; Bostan, 2007: 426-427.); Oruç Reis, Rodos Şövalyelerinden kurtulduktan sonra, Memlûk devletinin hizmetine girmiş ve bu devletin Hint okyanusu seferlerine kereste tedariki için gemisiyle Payas limanına gönderilmişti. Oruç Reis Antalya'ya gelerek şehzade Korkut tarafında on sekiz oturaklı bir gemiyle şövalyelere ait limanlara zarar vermeye devam etmiştir. Ancak Rodos Şövalyeleri tarafından idaresindeki donanmasıyla birlikte perişan edilince, ilk önce Antalya'ya, sonrasında Manisa'ya şehzade Korkut'un yanına gitti. Burada şehzade Korkut'un musahibi Piyâle Bey'in vasıtasıyla Oruç Reis yeni bir donanmaya sahip oldu. Kısa süre de olsa, çıktığı deniz seferleriyle düşman gemilerine hayatı dar ediyordu (Uzunçarşılı, 1975: 363-364).

²³⁶ Tunus Beyi'nin huzuruna çıkan Barbaros kardeşler, ona güzel iltifatlarda bulunduktan sonra değerli hediyeler sundular. Ardından denizde çıkacakları gaza faaliyetlerinden elde ettikleri ganimetten pay vermek şartıyla, istedikleri kadar kalabilecekleri bir üs kurma hususunda gerekli izni elde ettiler (Düzdağ, 1995: 35; Bradford, 2010: 39; Toledo, 2007: 233-234); Barbaros kardeşler, büyük ihtimalle, 1513'te Tunus Beyi olan Hafsî hanedanından V. Mulay Muhammed ile bir sınır anlaşması imzalayarak Halkulvâd limanını kullanma hakkını elde etmişlerdi (Hess, 2010: 87; Gökbilgin, 1964: 421).

müthiş bir avlanma mekânı olacaktı. Zira Doğu-Batı ticareti yapan pek çok Hıristiyan gemisinin güzergâhı idi. Gerçi, gelecekte kardeşlerden Hayreddin lakaplı Hızır'ın ismi gündeme gelecek olmasına rağmen, Mağrip topraklarına yerleşmelerinden itibaren girişecekleri bütün korsanlık faaliyetleri ağabey Oruç Reis'in stratejisi sayesinde gerçekleşecek ve ölümüne kadar başrolde daima kendisi olacaktır.

Barbaros kardeşler Halkulvâdi'de geçirdikleri kış mevsimi biter bitmez, baharla birlikte limandan ayrılarak uzun süre boyunca isimlerinin hafızalardan silinemeyeceği bu sularda korku salmaya başlayacaklardı. İlk işleri, Napoli körfezi açıklarında gezen bir İspanyol ticaret gemisini, mürettebat ve mallarıyla birlikte ele geçirmek oldu. İspanyol gemisine baskın yapan Oruç Reis ve beraberindekiler ele geçirdikleri ganimetlerle birlikte, üsleri Halkulvâdi'ye döndüler. Ele geçirilenler kadirgalarda kürekçi ya da bir istihkâmın inşasında amele olarak istihdam edileceklerdi. Ancak birkaç sene sonra üsleri Halkulvâd'den ayrılıp, kendileri için daha uygun bir yer olarak gördükleri Cerbe Adası'na yelken açtılar. Tarih 1510 idi²³⁷. Oruç Reis ve adamlarının, İslâm'ın siyasî ayağının İberya yarımadasından tamamen sökülüp atıldığı bir dönemden çok kısa bir süre sonra bu sularda belirmesi, İspanya ve diğer Hıristiyan kamuoyunda geçmişteki endişenin yeniden ortaya çıkmasına neden oluyordu (Toledo, 2007: 231-232). 1510'da Garcia de Toledo'nun²³⁸ hayatına mâl olan Cerbe savaşından sonra Oruç Reis bu adayı bir üs olarak kullanmaya başladı. Cerbe'den sürekli taarruza geçip Hıristiyan gemilerini vuruyorlardı.

---

²³⁷ Barbarosların Mağrip topraklarında ne zaman belirdeklere konusunda birtakım tutarsızlıklar olsa da, Oruç Reis'in elde ettiği bu ilk başarının 1505 tarihli olduğu belirtilmektedir (Bradford, 2010: 45-46); Paulino Toledo, 1504'ün yazında Oruç Reis ve maiyetinin, Cenova'dan Civitavecchia'ya maden ve değerli eşyalar taşıyan ve Papa II. Julio'ya ait olan iki kadirgaya yaptıkları baskınla Batı Akdeniz ve Mağrip topraklarında belirmeye başladıklarını belirtmektedir (Toledo, 2007: 233); Francisco López de Gómara, eserinde, Oruç Reis'in Tunus'un Halkulvâd limanına yerleştikten sonra korsanlığa çıktıkları Lipari açıklarında rastladıkları ve Napoli'deki İspanyol istihkâmının güvenliğini sağlayan İspanyol garzinonuna erzak ve mühimmat taşıyan bu İspanyol gemisini ele geçirdikleri tarih olarak 1505'i vermektedir. Ayrıca Oruç Reis'in İspanya sahillerinde ilk kez belirip, birkaç Malaga ve Valencia gemisini ele geçirdiği kaydedilmektedir (Gómara, 2000: 92-93); Soucek, Barbaros kardeşlerle ilgili makalesinde atıfta bulunduğu çağdaş Hıristiyan kroniklerde Barbarosların Kuzey Afrika açıklarında ilk kez olarak belirmeye başladıkları tarihin 1504-05 olduğunu ileri sürmektedir (Soucek, 2009: 68-69); Ancak şurası kesindir ki, 1514-1519 arası dönem, amaçları merkezî Mağrib'te müstakil bir devlet kurmak isteyen ve Oruç Reis'in maiyetinde birleşen bir dizi Türk korsanının faal olduğu senelerdi (De Bunes Ibarra, 2002: 599); Zira, şehzade Selim'in harekete geçmesiyle birlikte endişeye kapılan şehzade Korkut, Manisa'dan kaçmıştı. Oruç Reis de bu durumdan endişelenerek Hızır Reis ile birlikte Tunus'taki Cerbe adasına kaçmışlardı (Uzunçarşılı, 1966: 561).

²³⁸ İspanyol umumî kaptanı Pedro Navarro'nun XVI. yüzyılın hemen başında Kuzey Afrika'da fetihlere giriştiği bir dönemde yaşanan Cerbe hezimetini, savaşta hayatını kaybeden ve Alba Dükü'nün oğlu olan Don Garcia de Toledo'ya yüklenmiştir (Prescott, 1838: 313).

İspanyolların birkaç sene önce ele geçirdiği ve sabık hükümdarının 1512’de terk etmek zorunda kaldığı Bicaie şehri, Barbaros kardeşlerin hedef alanına giriyordu. Burayı cazip kılan faktör ise bölgenin ticaret açısından çok önemli bir konuma sahip olması idi. Öte yandan, Bicaie şehrinin konumu Cerbe adasınıninkine kıyasla, Batı Akdeniz’in ticaret trafiğine müdahale etmek açısından çok daha müsaitti. İspanyol kaptan Pedro Navarro’nun ele geçirdiği Bicaie şehrinin, Barbaros kardeşlerin özenle hazırladığı saldırı planına göre o gün derhal yıkılacağı zannediliyordu. Oruç Reis, beraberindeki birliklerle Bicaie’ye saldırdı. Ne var ki iyi giden bir muharebede Oruç Reis’in kolunun kopmasının ardından askerlerinin psikolojilerinin bozulması nedeniyle Bicaie’ye karşı gerçekleştirilen harekât başarısızlıkla sonuçlandı (Düzdağ, 1995: 43; Bradford, 2010: 52; Toledo, 2007: 234).

Bicaie’nin başarısızlığının hemen akabinde, iyice yıpranmalarına rağmen, Oruç Reis ve beraberindeki Tunus’a geri dönüşlerinde rastladıkları Ceneviz ticaret filosunu esir alıp bütün mallarına el koydular. Bu, en azından Bicaie’nin ele geçirilemeyeşinin bir ölçüde telafisi sayılabilirdi. Ancak Ceneviz hükümeti, buna cevapsız kalamazdı. 1512’de Senatonun aldığı kararla Andrea D’Oria, donanma kaptanlığına getirilerek, henüz toparlanma fırsatı bulamamış Oruç Reislerin sığındığı Halkûlvâd limanına ani bir baskın yaparak, Barbaros kardeşlere ağır bir mağlubiyet yaşattı²³⁹. Bir süre sonra, Oruç Reis, Ceneviz karşısında yaşadığı bu hezimetini unutup, iyice iyileştiğini hissettikten sonra, 1514’ün ağustosunda harekete geçerek Bicaie’yi ikinci kez kuşattı. Öyle ki kaleyi ele geçirip, krallığını kurmayı hayal ediyordu (Gómara, 2000: 94). Kuşatmanın ilk anları, tıpkı ilk Bicaie kuşatmasında olduğu gibi, Oruç Reis’in taarruzuyla başladı. Kaleyi boşaltmak zorunda kalan İspanyol askerleri geri çekildiler. Oruç Reis’in, epey tahrip edilen kaleyi ele geçirmesi an meselesiyken, bir aksilik meydana geldi. Kalenin erzak ve diğer ihtiyaçlarını karşılayacak malzemeleri taşıyan İspanyol gemileri karşısında Oruç Reis’in yapabileceği tek şey çaresizce geri çekilmek oldu²⁴⁰. İkinci Bicaie seferi de Oruç için tam bir hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştı. Oruç Reis, bu başarısızlıktan sonra Cerbe’ye dönmek niyetinde değildi ve Cezayir’in bir liman şehri olan Çiçelli’yi üs olarak seçti. Bicaie’de iki kez yaşadığı başarısızlığa rağmen, Oruç

---

²³⁹ Oruç Reis içinde bulunduğu müşkil vaziyetten dolayı bu hezimete cevap veremezken, Andrea D’Oria bu başarısıyla 1513’te Ceneviz donanmalarının umumî kaptanlığıyla ödüllendirildi (Bradford, 2010: 56).

²⁴⁰ Yardıma gelen beş büyük gemi Martin de Renteria komutasındaki ikmal gemileriydi. Ayrıca bu gemilere Valencia ve Mayorka’dan gelenler de eklenmişti (Gómara, 2000: 94; Bradford, 2010: 57-58).

Reis cesaretinden taviz vermeyerek yeni seferlere girişebilirdi. 1514-15 kışı bastırmadan, İspanyol ve İtalyan sahilleri arasındaki sularda yelken açarak birkaç İspanyol yük gemisini ele geçirip, üslerine döndüler. Oruç Reis ele geçirdikleri ganimetleri yerli halkla paylaşarak, onların sevgisini kazandı²⁴¹.

1516 senesi, Barbaros kardeşler için Kuzey Afrika'da bir krallık kurmaya yönelik hayallerin gerçeğe dönüşebileceği bir sene olabilirdi. O sene Aragon Kralı *Katolik* Fernando öldü. Bu, Kuzey Afrika'daki İspanyol *presidiolarının* güvenliğinin tehlikeye girmesine ve İspanyolların hâkimiyetinde çok ağır şartlara maruz kalarak vergi vermeye zorlanmış mahallî kabilelerin baskıdan kurtulabilmek için harekete geçirmeye yetebilirdi. İkinci ihtimal oldu ve Oruç Reis'e elçiler göndererek kendisiyle irtibata geçtiler (Gómara, 2000: 95; Bradford, 2010: 62). Oruç Reis, Cezayirliilerin özgürlüklerine yönelik yardım tekliflerine cevap vermeden önce, Cezayir'in batısında kalan Şerşel limanını ele geçirmek niyetindeydi. Şerşel Beyi'ni²⁴² bir hileyle öldürüp tahtını ele geçiren Oruç Reis, kendisinden yardım istemiş olan Cezayir Beyi Selim'e de aynı sonu yaşattı. Oruç artık rakipsizdi ve kendisini rahatlıkla Cezayir Sultanı ilân edebilirdi. 1516'da, Cicelli ve Şerşel şehirlerini de içine alan şekilde bir Cezayir'in yeni sultanı idi (Bradford, 2010: 66; Garcés, 2002: 21).

Kuzey Afrika sahillerini Hıristiyanlar için bir cehenneme dönüştüren Oruç Reis'in kısa zamanda elde ettiği bunca başarının İspanyol idareciler tarafından cevapsız kalması düşünülemezdi. 1517'nin baharında iyi donatılmış bir donanma ile taarruza geçen Amiral Diego de Vera komutasındaki 8000 İspanyol askeri, Cezayir'i Barbaros kardeşlerden temizlemek için karaya çıktıklarında, Oruç Reis ve adamlarınca darmadağan edildiler. Bu, İspanyollar için tam bir felaketti (Gómara, 2000: 96). Ancak İspanyollar açısından olumsuzluklar bununla da bitmiyordu. Oruç Reis, Cezayir ve Şerşel'in batısında kalan Tenes üzerine yürüdü²⁴³. Tenes beyinin, bu tehlike karşısında

---

²⁴¹ Bradford, eserinde, Oruç Reis'i tipik bir korsandan ayrı tutar ve onun denizi bir araç olarak kullandığını savunur. Zira Oruç Reis'in gönlünde daima bir kara krallığının sultanı olmak yattığı iddia edilmektedir. Korsanlık faaliyetini, hayalindeki krallığı kurabilecek "sermaye"yi elde etmek için yapmaktadır (Bradford, 2010: 61).

²⁴² O dönemde Şerşel hâkimi olan Kara Hasan adlı bir Türk korsanı, Oruç Reis tarafından kendisine yardım edileceği sözüyle kandırılarak öldürülmüş ve bu şehir de Oruç Reis'in idaresine geçmiştir (Yver, 1979: 446).

²⁴³ Tenes'in İspanyol idaresine girişiyle ilgili olarak Tuhfetü'l-Kibar'da Hafsoğullarından Tlimsen Beyinin kardeşi İspanyol makamlardan yardım isteyince, imdada gelen İspanyol askerleri Tenes hisarını ele geçirmişlerdi. Ancak Tenes'in sakinleri yardım için Oruç Bey'e müracaat ettiklerinde, bu sefer için

sahilden iç kesimlere kaçıktan başka çaresi yoktu. Hükümdarsız kalan Tenes şehri artık Oruç Reis'in olmuştu. Tenes'in Türk hâkimiyetine girdiğini duyan ve 1512'den beri İspanya'nın haraçgüzâr bir şehri olan Tlimsen (Tremesen ya da Tlemesen)'in ileri gelenleri Oruç'tan yardım istemişlerdi. Bölge halkının yabancı olduğu ateşli silah teknolojisinden çok iyi istifade eden Oruç Reis, Tlimsen'e 1517'in güzünde girdi. Böylece Oran (Vahran) hariç, neredeyse bütün Cezayir Oruç Reis'indi (Bradford, 2010: 69-70; Gómara, 2000: 99; Gürkan, 2006: 63; Abun nasr, 1987: 149). Barbaros kardeşler, 1517-18 kışını sürekli olarak istihkâm işleriyle geçirdi. Elbette ki, Barbarosların tehditkâr ve kısa vadeli süren bu yükselişi karşısında İspanyol otoritelerinin cevabı gecikmedi²⁴⁴. İleri harekete geçen Comares markisi Diego Hernandez de Córdoba, bu tehlike karşısında Tlimsen'den Cezayir'e doğru yola çıkan Oruç'u takibe başladı²⁴⁵. Oruç Reis, İspanyolların dikkatini başka yöne çekmek için, üzerindeki bütün değerli eşyaları yola savurarak, maiyetiyle kaçmaya devam etse de, İspanyollar bu hileye kanmayarak çabucak Oruç Reis'e yetiştiler. Tek koluna rağmen, yiğitçe dövüşen Oruç ve adamları orada 1518'de öldürüldüler (Düzdağ, 1995: 113-114; Kâtip Çelebi, 1973, 47; Abun nasr, 1987: 150). Oruç'u öldüren ve başını gövdesinden ayıran kişinin Garcia de Tineo adlı bir İspanyol teğmen olduğu kaydedilmektedir²⁴⁶.

---

derhal kardeşi Hayreddin Reis'i görevlendirdi ve Hayreddin de şehri aldı (Kâtip Çelebi, 19713: 45); Ancak Bradford, Tenes'in Türklerce alınması açısından, Mağribliler Türkleri İspanyollardan daha tehlikeli görmüşlerdir. Ancak Oruç Reis'in, kardeşi Hızır (Hayreddin) Reis'i Cezayir'de bırakarak, bizzat emrindekilerle Türk ve Mağribîlerden oluşan 1500 kişilik bir kuvvetle Tenes üzerine yürüdüğünü ve böylece Tenes şehrini ele geçirip, kendisini de Tenes Beyi olarak ilân ettiğini kaydetmektedir (Bradford, 2010: 69); Ancak Gómara, tıpkı Kâtip Çelebi'nin kaydettiği gibi, Oruç Reis, hiç vakit kaybetmeden kendisine karşı tavır alan Tenes Beyi'nin üzerine kardeşi Hızır (Hayreddin) Reis'i göndererek Tenes'i ele geçirmesini sağlamış ve sabık Tenes Beyi de çareyi kaçmakta bulmuştur: "Por lo cual, Barbarroja le hizo guerra; algunos dijeron que la hizo sin darle ocasión el Baudilla. Como quiera que fue, él envió sobre Tenez a su hermano Haradin, el cual la ganó, echando a huir [a] Muley Baudilla, y así fue Horruch Barbarroja rey de Argel y de Tenez" (Gómara, 2000: 98).

²⁴⁴ Oruç Reis'in Tlimsen şehrine girmesi sonucunda geri çekilmek zorunda kalan Tlimsen Beyi, Comares markisinden yardım istemek zorunda kalmıştı (Gürkan, 2006: 63).

²⁴⁵ 1518'in başlarında İspanyol askerleri, Cezayir'in batısındaki bütün ikmal yollarını keserek, Oruç Reis'in kontrolündeki Tlimsen şehrini kuşattılar. Mühimmat ve erzak sıkıntısı çeken Oruç Reis ve maiyetindekiler, kuşatmaya daha fazla dayanamayacaklarını anladıklarından gece karanlığından istifade ederek, Tlimsen kalesinden kaçtılar (Hess, 2010: 92); Abun-nasr ve Gökbilgin, Vahran'dan gelen İspanyol birliklerinin, Mağribî askerleriyle birlikte, Cezayir'e giden ikmal hatlarını keserek, Tlimsen şehrinin kalesini altı ay kuşatmış olup, Oruç Reis'in bu kuşatmadan kaçmak zorunda kaldığını belirtir (Abun-nasr, 1987: 150; Gökbilgin, 1964: 425).

²⁴⁶ Oruç Reis'i öldürdüğü için bu hizmetinden dolayı kendisine, İmparator V. Karl tarafından armasında Oruç Barbaros'un resim ve simgelerini işleyebilmesi için "Tineo" doğumlu teğmen Garcia Fernandez de la Plaza'ya imtiyaz verilmesine ilişkin bir kraliyet imtiyaz belgesi hakkında bkz. (Arıkan-Toledo, 1990:390-393).

Tlimsen ise, İspanyol hâkimiyetini tanımak şartıyla, yerel hükümdarına teslim ediliyordu (Gómara, 2000: 100-101; Bradford, 2010: 72-73).

3.3.2. Hayreddin'in Liderliği Devralması

Liderliği ve stratejisi sayesinde Türk hâkimiyetinin Kuzey Afrika'da temellerinin atılmasını sağlayan Oruç Reis'in hayatını kaybetmesi, o tarihe kadar yapılan icraatlarda daima ikinci planda kalmış kardeşi Hızır (Hayreddin) Reis'in yıldızının parlamasını da beraberinde getirecekti. Ancak şimdi, Hızır (Hayreddin) Reis, emrindeki bir avuç kadar adamıyla birlikte, İspanyolların ve Türklere düşman olan Mağripli mahallî idarecilerin arasında sıkışıp kalmıştı (Hess, 2010: 92). Hızır Reis, ağabeyinin ölümünün ardından, Mağriplerdeki konjonktörün, imkânlar bakımından kendi aleyhine değişmekte olduğunu görüyor ve bu sebeple başka çarelere başvurmak zorunda hissediyordu. Memluk Sultanlığı'nın tarih sahnesinden silinişin akabinde, bölgenin, en azından Sünnî bakımdan, en güçlü İslâm imparatorluğu olan Osmanlılar, tek başına ve sınırlı imkânlarla merkezî Mağrib topraklarında hareket kabiliyetinin imkânsızlaşacağını idrak eden Hızır (Hayreddin) Reis için yegâne dayanak noktası oluyordu. Mağribli yerel halkın tavırları ve İspanyol varlığının Kuzey Afrika topraklarından bütünüyle uzaklaştırılmamasıyla nedeniyle her an eli kulağında bir tehdit olarak düşmanlarının harekete geçme ihtimalinin yüksek olması, Hızır (Hayreddin) Reis'in Osmanlı himayesine girmeyi göz önünde bulundurması için yeterli sebepler arasında gösterilebilir²⁴⁷.

Hızır (Hayreddin) Reis, bütün bu olumsuz ve zorlayıcı şartlar altında, Osmanlı Devleti'nin desteğine başvurmak üzere bir elçilik heyeti hazırlayıp, 1519'da İstanbul'a gönderdi²⁴⁸. Bu elçilik heyeti, İstanbul'da Mağriblerdeki Türk korsan denizcilerinin vaziyetini anlattıktan sonra, yine bu denizci korsanların zaten ele geçirmiş oldukları toprakların doğrudan İstanbul'un idaresine girmesini talep etti (Hess, 2010: 92). Sultan

---

²⁴⁷ Hızır (Hayreddin) Reis'in Osmanlı'nın himayesine girmesindeki zorlayıcı faktörler arasında Mağrip halkının ictimaî yapısı da bulunmaktadır. Yerel halkın kendilerine yabancı bu Türk denizci gazilere olan itaatinin her an yön değiştirebileceği ihtimali Hızır (Hayreddin) Reis'in aklından hiç çıkmamıştır (Gürkan, 2006: 71).

²⁴⁸ Hayreddin Reis, 1519'un ekiminde, Sultan I. Selim'e, Hacı Hüseyin adında bir elçisini, Cezayir halkının arızası ve kırk esirle birlikte gönderdi (Turan, 1992: 66); Hızır Reis, Sultan Selim'e iki elçi göndermiştir: Muhyiddin Reis ve Kurdoğlu Muslihiddin (Gürkan, 2006: 69); Kâtib Çelebi, ise Padişaha gönderilen elçinin ismini Hacı Hüseyin diye zikretmektedir: "Murada ermiş padişah ta kabul edüp, kılıç ve hilat ve sancakla Hacı Hüseyin adlı kimseyi gönderdi" (Katib Çelebi, 1973: 49).

Selim Han, Hızır Reis'in Osmanlı himayesine girmesi yönündeki talebinden gayet memnun kalmış ve karşılığında Hızır Reis'in Osmanlı himayesine girdiğini gösteren bir hatt-ı şerif göndermişti. Resmî bağılık belgesinin yanında, Hızır Reis'in emrine verilmek üzere içinde topçularının da bulunduğu 2000 kişilik bir yeniçeri grubu gönderildi (Turan, 1992: 66). Böylece merkezî Mağrib'te, dolaylı da olsa, Osmanlı hâkimiyetinin temelleri de atılmış oluyordu. Ayrıca Hızır Reis'in lakabı bundan böyle, tıpkı Sultan Selim'in hitab ettiği gibi, "Hayreddin" olacaktır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Hayreddin Reis'in Selim'in idaresine girmesi, Mağrib topraklarının bütünüyle Osmanlı hâkimiyeti altına girdiği şeklinde anlaşılmalıdır (Gürkan, 2010: 132). Üstelik, Hayreddin Paşa'nın bu dönemdeki unvanı sadece Cezayir beyi idi²⁴⁹.

Hayreddin Reis'in merkezî Mağriblerdeki bıçak sırtındaki konumunu, resmen bir Osmanlı vassalı olarak şimdilik güvence altına almış olması, İspanyol ve Türklerden nefret eden diğer mahallî idarecileri endişeye sevk etmiş olmalıdır ki, derhal harekete geçmekte gecikmediler. Nitekim, 1519'un Ağustosunda Cezayir'in batısına indirilen Don Hugo de Moncada komutasındaki²⁵⁰ İspanyol birliklerini taşıyan donanma, mahallî işbirlikçiler tarafından destekleneceklerini umarak, Cezayir topraklarına ayak basıp karşı saldırıya geçtiğinde Hayreddin tarafından püskürtülmekle kalmayıp, kötü hava şartları nedeniyle darmadağın oldular²⁵¹. Diğer taraftan bakıldığında, Hayreddin Reis'in bu İspanyol saldırısını başarıyla püskürtmesinin kendisine bir sulh ortamı getirmesi beklenirken, aksine, mahallî idarecilerin Türk karşıtı bazı teşebbüslere girişmesine neden oldu²⁵². Ahmed ibn el-Kadı²⁵³, Hayreddin'e karşı giriştiği mücadele neticesinde

---

²⁴⁹ Çünkü Osmanlı'ya tabi "Cezayir Beylerbeyliğinin" kuruluşu 1534'tür. Barbaros Hayreddin Paşa'nın Osmanlı donanmasının başına getirilmesiyle birlikte, yeni bir idarî yapı kurulmuştur. Bu idarî yapılanmanın adı Cezayir Beylerbeyliği olup, gelir kaynakları Kapudan Paşa sıfatı ile Hayreddin Paşa'nın şahsına verilmişti (Ünal, 2002: 614).

²⁵⁰ Yeni tahta çıkmış olan İspanya Kralı I. Carlos, Cezayir'in içinde bulunduğu müşkül vaziyete çare bulmak için o sıralarda Sicilya'da bulunan Don Hugo de Moncada'yı vazifelendirdi. De Moncada böylesine bir sefer için sağlam bir hazırlık yaptı ve Cezayir topraklarına ayak basar basmaz derhal harekete geçti (Gómara, 2000: 101).

²⁵¹ De Moncada'ya sefer sırasında Tlinsen beyini beklemesi tavsiyesinde bulundular. Ne var ki herhangi bir destek gelmedi. Zaten patlak veren çok güçlü bir fırtınadan ötürü De Moncada emrindeki gemileri ve askerlerinin çoğunu kaybetmişti (Gómara, 2000: 102; Hess, 2010: 93; Turan, 1992: 66; Uzunçarşılı, 1975: 368); İspanyol donanmasının mağlub oluşu, Don Hugo Moncada ve diğer kaptanların sefer mevsimiyle alakalı uyarılarını dikkate almayan İspanya Kralı I. Karl'a atfedilebilir. Zira, söz konusu İspanyol filosu Cezayir limanı açıklarına geldiğinde o anda patlak veren fırtına nedeniyle iş işten geçmiş oluyordu. İspanyol birliklerinin çoğu fırtına nedeniyle ölüme maruz kalırken, kurtulanlar ise Türklere esir düşmüştü. Bu İspanya donanması için müthiş bir felaketti (Bradford, 2010: 79-80).

²⁵² Örneğin Hafsî sultanı, Büyük Kabiliye dağlarının Kûko bölgesindeki Berberilerin şeyhi olan Ahmed ibn Kadı'yı, Türklerin Cezayir topraklarından çıkarılması konusunda ikna etmeyi başardıktan sonra, Barbaros Hayreddin'e karşı hareket geçildi (Hess, 2010: 94); Kâtip Çelebi'ye göre Tunus ve Tilimsen

Cezayir’i kuşatma altına aldı. Ayrıca Hayreddin’in adamlarından biri olan Kara Hasan’ı da kendi safına çekti (Hess, 2010: 94). Zor durumda kalan Hayreddin bulunduğu yerin mahallî halkının sadakatinden de şüphelendiği için, kuşatmaya karşılık vermeyip derhal Cezayir şehrinden geri çekilmek zorunda kaldı²⁵⁴. Üstelik bu olumsuzluklara yeni bir İspanyol tehdidi daha eklendi. 1520’in Mayısında yeniden harekete geçen Don Hugo de Moncada Cerbe adasındaki korsan yuvasını ortadan kaldırmaya niyetliydi ve bu temizleme operasyonu İspanyollar açısından başarılı geçti²⁵⁵. Ancak, göç etmek zorunda kaldığı Cicelli’de yeniden korsanlık faaliyetlerine başlayan Hayreddin, kısa bir süre içinde, Cezayir’deki gasp edilmiş otoritesini yeniden ihdas etmek amacıyla, mahallî idarecilerin aralarında yaşanan anlaşmazlıklardan tesis etmenin yanında, İspanya’dan gelmeye devam eden Müslümanları da kendi tarafına çekebilmişti (Hess, 2010: 94-95; Kâtib Çelebi, 1973: 53). Şartlar olgunlaştıktan sonra ileri harekete geçen Hayreddin Reis, kendisine isyan etmiş olan Ahmed ibn el-Kadı’ya, Kara Hasan’a ve bizzat Tlimsen tahtına oturttuğu Abdullah’a karşı galibiyetler alarak 1520’lerin hemen başlarında kaybettiği otoritesini yeniden kazmış ve 1525’de bir kez daha Cezayir şehrinin tek hâkimi oluvermişti²⁵⁶. Cezayir’e yerleşen Hayreddin, merkezî Mağrib

---

beyleri Hayreddi’in yarar adamlarından olan Mehmed ve ibn-el Kadı’yı isyana teşvik ediyorlardı (Kâtip Çelebi, 1973: 50); Osmanlı himayesine henüz girmiş olan Hayreddin Reis, bu bölgede Osmanlı hâkimiyetinin tanınması için mücadele ederken, diğer taraftan da mahallî beylerin taht kavgalarıyla uğraşmak zorunda kalabiliyordu. Örneğin, Tilimsen tahtının boş kalmasıyla birlikte Mesud ve Abdullah adlarında iki kardeş taht mücadelesine girerek kardeşlerden Abdullah İspanyollara, Mesud ise Hayreddin Reis’e sığınmıştı. Hayreddin Reis’in çabaları ve yardımıyla Tlimsen tahtına oturan Mesud’un sonrasında Hayreddin’le ihtilafa düşmesi neticesinde, diğer kardeş Abdullah Tlimsen beyi yapmıştır (Gürkan, 2006: 84; Uzunçarşılı, 1975: 369).

²⁵³ Hayreddin Reis, Cezayir şehrinde Sultan Selim Han adına hutbe okutulmasını sağlayarak bu şehrin doğusunu Ahmed bin el-Kadı’nin, batısını da Muhammed bin Ali’nin idaresine vermişti (Kahraman, 1993: 486).

²⁵⁴ Hayreddin Reis’in Cezayir kuşatmasından kaçarak sığınmaya çalıştığı yerin Şerşel şehri olduğu iddia edilmektedir (Karal, 1979: 312); Ancak kimi kaynaklarda Hayreddin’in Çicelli’ye geri çekildiği kaydedilmektedir (Hess, 2010: 94; Kâtib Çelebi, 1973: 52; Uzunçarşılı, 1975: 369).

²⁵⁵ Cerbe’yi korsanlardan temizlemek için 13 kadirge, 70 yelkenli, 1000 piyade, 800 tüfenkli asker, 500 hafif süvariyle birlikte adaya çıkarma yapan Hugo de Moncada, ilk başlarda kuvvetli bir direnişle karşılaşmasına rağmen, seferi kendi lehine çevirdikten sonra mahallî şefi teslim olmaya zorlayıp senelik 12.000 *dobla* haraç ödemeye mahkûm etti (Gómara, 2000: 105).

²⁵⁶ Hayreddin Paşa, sekiz bini atlı, dört bini de piyade olmak üzere on iki bin kişilik bir kuvvetin yanında, mahallî idarecilerden kimilerini de kendi safına çekerek Cezayir’e karşı ileri harekete geçti. Türklerin ilerleyişini engellemek için hendekler kazdırmak gibi türlü tedbirlere başvuran isyankâr Ahmed bin el-Kadı’ya ulaşmak için aradaki nehri geçen Hayreddin, el-Kadı ile çok çetin bir savaşa tutuştu. Zor durumda kalan el-Kadı çareyi kaçmakta bulurken, bu zaman aralığında taze kuvvetler toplayıp yine Hayreddin’in ileri hareketini engellemek için tedbirler aldı. Ancak kendinden emin bir şekilde ilerleyen Hayreddin Paşa, el-Kadı’ya karşı girdiği ikinci muharebede onu öldürdü. El-Kadı gibi Hayreddin’e isyan eden Kara Hasan ve sabık Tilimsen beyi Abdullah’ın sonları da aynı oldu (Seyyid Muradî Reis, 2009: 116-124; Gürkan, 2006: 87-88; Uzunçarşılı, 1975: 369); Ahmed ibn el-Kadı’ya karşı Kabiliye dağlarında peş peşe aldığı iki zafer Hayreddin Reis’in Cezayir’e yeniden hâkimi olmasını sağladı. Ahmed el-

topraklarının iç kesimlerini ele geçirmek için harekete geçtiğinde Cicelli'den Şerşel'e kadar olan hattın hâkimi olduktan sonra Cezayir beyliğinin sınırlarını Konstantin'e kadar genişletti²⁵⁷.

Hayreddin, Cezayir'deki gasp edilmiş otoritesini genelde sert yollara başvurarak yeniden kazanmış olmasına rağmen, kimi zaman da mahallî kabilelerin aralarında yaşanan anlaşmazlıkları fırsat bilip Cezayir topraklarındaki idaresini uzun bir müddet devam ettirebilmiştir (Bradford, 2010: 93). Ancak, Hayreddin Paşa, Cezayir şehrini ele geçirerek otoritesini yeniden kurmakla yetinmeyip, merkezî Mağrib sahillerinde, başta İspanyollar olmak üzere, bütün Hıristiyan unsurların kâbusu olmaya devam ediyordu. 1529 senesi Hayreddin için çok verimli bir sene olabilirdi. Fakat bundan çok kısa bir süre önce, diğer bir ifadeyle Hayreddin, Cezayir tahtına oturduktan hemen sonra, bir İspanyol istihkâm kalesini ortadan kaldırmaya niyetliydi. Bu İspanyol istihkâmının adı, Martin de Vargas'ın 150 İspanyol askeriyle koruduğu Peñón de Argel (ya da Adakale) idi. Ne var ki, kale komutanı Martin de Vargas, içinde bulunduğu mühimmat ve erzak sıkıntısını, o tarihlerde Papa'nın elinden taç giymek için İtalya'ya gitmek üzere Barcelona şehrinden yola çıkmaya hazırlanan V. Karl'a bildirmesine rağmen herhangi bir netice alamamıştı. İspanyol komutanın içinde bulunduğu dar vaziyeti fırsat bilen Hayreddin, kuşatmayı şiddetlendirip kalenin etrafını iyi teçhiz edilmiş 45 kadirge ile çevirerek saldırı pozisyonu aldı (Gómara, 2000: 128). Hayreddin'in emân şartlarını kabul etmeyen İspanyol komutan Martin de Vargas'a karşı emrindeki kuvvetlerle

---

Kadı'nın akibeti kendi askerleri tarafından katledilmek oldu. (Hess, 2010: 95); Hayreddin Reis, Ahmed bin el-Kadı'yı ortadan kaldırmadan önce 1520 ile 1525 yılları arasında Cezayir'in Collo, Bone ve Konstantin şehirlerini ele geçirmişti (Karal, 1979: 312).

²⁵⁷ Büyük Kabiliye dağlarının Berberî unsurları da Hayreddin'e haraç vererek, bu sayede Osmanlı metbuluğunu tanımış oluyorlardı. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Hayreddin Reis'in Cezayir'de bir ara kaybettiği otoritesini yeniden kazanmaya çalıştığı dönemde Osmanlı dış politikası ilgisini başka yöne çeviriyordu. Zira 1520'de I. Selim'in ölümüyle tahta oturan I. Süleyman'ın hedefi, saltanatının hemen ilk senelerinde, Balkanlar, Macaristan, Rodos ve isyan eden unsurlar olmuştu (Hess, 2010: 96); 1520'lerin başından itibaren yaşanan İspanyol gerilemesi merkezî Mağrib topraklarının kendi kaderine bırakılmasına neden oluyordu. Zira, V. Karl ve I. Süleyman dikkatlerini ta 1530'ların başına kadar başka meselelere çeviriyorlardı. Üstelik, Mağriplerdeki Türk yayılışına, kendisini Avrupa meselelerine adanmış olan V. Karl tarafından verilecek muhtemel bir karşılık için geç kalınmıştı. (De Bunes Ibarra, 2001: 272-273); Türkler için Cezayir, tıpkı İspanyollar için yeni keşfedilen Amerika kıtasının arz ettiği kadar önemliydi. Hatta Cezayir için "Türklerin Meksikası ya da Perusu" tabirleri o dönemde çok yaygın kullanılıyordu (Turan, 1992: 66; De Bunes Ibarra, 2001: 275).

topluca taarruza geçen Hayreddin, şiddetli top atışlarından sonra, 27 Mayıs 1529'da Peñón de Argel'i ele geçirmiş oldu²⁵⁸.

1525-1529 yılları arasında Cezayir'deki hâkimiyetini perçinleştiren Hayreddin Paşa, İtalya'nın batı sahilleri ile İspanya'nın doğu ve güney sahilleri arasında kalan sularda korsanlık faaliyetlerine kaldığı yerden devam edebilirdi. Hayreddin, ünü neredeyse kendi kadar iyi bilinen Aydın Reis idaresindeki bir filonun Batı Akdeniz sularına yelken açıp Cezayir'e bol esirle dönülmesi talimatını vermişti. Valensiya körfezinde kalan Murla ve Parcenta şehirlerini yağmalayan Aydın Reis, adı geçen şehirlerde yaşayan çok sayıda İspanyol Müslümanı gemilere bindirip Cezayir'e doğru yelken açmıştı²⁵⁹. Aydın Reis'i bir sürpriz daha bekliyordu. İspanyol amiral Rodrigo Portundo, Valensiya sahillerinde yaptığı yağmalardan dolayı Aydın Reis'i yakalayıp cezalandırmak için Formentera adasına gelmişti. Portundo'nun bu teşebbüsü 1529'un Ekiminde Aydın Reis tarafından etkisiz hale getirildi ve İspanyol amiral hayatını kaybetti²⁶⁰. Hayreddin Paşa'nın Peñón de Argel'deki İspanyol hâkimiyetine son verdikten sonra, Balear adaları açıklarında İspanyollara yaşattığı bu sürpriz mağlubiyetle birlikte İspanyol otoriteler Cezayir'deki Türk hâkimiyetini ister istemez kabullenmek zorunda kalmışlardı.

3.3.3. Hayreddin'in Osmanlı İdaresindeki Faaliyetleri

Barbaros kardeşler, Türkiye'de yaşanan şehzade çekişmelerinden dolayı emrindeki Türk unsurlarla memleketlerini terk ederek gitmek zorunda kaldıkları Mağrib topraklarında iktidar mücadeleleri yaşadılar. Cezayir'de hakimiyet kurduktan sonra I. Selim ile temas

---

²⁵⁸ Bu İspanyol müstahkemlin düşmesi merkezî Mağriblerdeki Türk hâkimiyetinin iyice perçinleştığının alameti olarak gösterilebilir. Ayrıca Avrupa tarzıyla inşa edilmiş bu müstahkem kalenin Türkler tarafından düşürülmesi İstanbul ile Mağrib arasındaki bağın güvenilir bir hal almasını sağlamıştır (Hess, 2010: 96); Gómara'nın kroniğinde Peñón de Argel'in ele geçiriliş tarihi 21 Mayıs 1529 olarak verilmektedir (Gómara, 2000: 128); Peñón de Argel hakkında bkz. (Aráñez, 1991: 425-442).

²⁵⁹ Valensiya'nın önde gelen soylularından olan Oliva kontu Serafín de Centellas idaresinde çok sayıda İspanya müslümanı yaşamaktaydı. Aydın Reis, adı geçen kontluğa saldırıp çok sayıda müslümanı Mağriplere götürmek üzere gemilerle bindirmişti (Gómara, 2000: 130; Bradford, 2010: 95; Kâtib Çelebi, 1973: 55-56).

²⁶⁰ Aydın Reis, kendisini takip eden İspanyol Amiral Rogdrigo Portundo'yu görünce bir an umutsuzluğa kapıldı. Çünkü İspanyol amiralinin pozisyonu Aydın Reis'e nazaran çok daha iyi idi. Ne var ki Amiral Portundo, yanlış bir strateji uygulayarak sonunu kendi eliyle hazırlamış oldu. Aydın Reis, İspanyolların bu düzensizliğini görerek, derhal saldırıya geçerek durumu kendi lehine çevirdi. İspanyol Amiral Portundo böyle bir felakete çaresizce boyun eğmek zorunda kaldı (Gómara, 2000: 132-133); Aslında Aydın Reis'i dezavantajlı bir haldeyken yakalayan Amiral Portundo'nun oğlu idi. Ancak babasından, gelinceye kadar, harekete geçme talimatı alamadığı için oğul Portundo avantajlı durumunu bir anda kendi aleyhine çevirdi. Portundo'nun donanmasını derhal kuşatan Aydın Reis İspanyolları darmadağın etti (Bradford, 2010: 97-99). Amiral Portundo'nun mağlubiyeti ve ölümü hakkında İmparatoriçe Isabel'in İmparator V. Karl'a gönderdiği 16 Kasım 1529 tarihli mektubu için bkz. (Arıkan-Toledo, 1990: 406-409).

kuran Barbaros kardeşler Osmanlıyla başlayan entegrasyon süreci nedeniyle, merkezî Mağrib topraklarının bir kısmının İstanbul'un idaresine dolaylı yoldan girmesini sağlamışlardı. Ancak Hayreddin Paşa'nın yarı müstakil vaziyeti ve korsanlık faaliyetleri, Osmanlının merkez donamasına doğrudan bir katkı sağlamıyordu. Özellikle de 1521 Rodos Adasının fethinden sonra Osmanlının haricî politikası kara seferleri istikâmetinde gerçekleşiyordu. Öyle ki, Osmanlılar, 1529'a gelindiğinde, Habsburgların kalbi olan Viyana surlarına dayanmıştı bile. Bununla da yetinmeyen Süleyman, Macar tahtına oturttuğu Zapolya'yı Habsburg tehlikesinden korumak için 1532'de ünlü "Aleman Seferi"ne çıkmıştı (Emecen, 2002: 505-506). Sonuçsuz kalan bu sefere mukabil olarak V. Karl, kendi imparatorluğunun hizmetine girmiş olan Andrea D'Oria'ya, Osmanlı'nın Akdeniz'deki topraklarına saldırma talimatı vermişti. Bu sefer tarihe "Koron Seferi" olarak geçti²⁶¹. 1532'in Eylülünde meydana gelen bu sefer tam bir Hıristiyan zaferiyle sonuçlandı. Hıristiyanların Mora yarımadasında elde ettikleri bu

---

²⁶¹ Gómara'nın Hıristiyanların emrindeki donanmanın miktarıyla ilgili vermiş olduğu sayıya göz atarsak, Andrea D'Oria'nın 17, Papalık'ın 13, Malta şövalyelerinin 5, Sicilya naibliğinin 4, Napoli'nin 3 ve Monako'nun 2 kadirgası olmak üzere, 44 kadirga, 35 büyük gemi, 15 kalyon, 2 karaka ile, ki o dönemin epey kalabalık bir donanmasıyla, İtalyan ve İspanyollardan oluşan 10.000 kadar yaya askerinin Osmanlı mülklerine karşı harekete geçtikleri belirtilir. Karadan ve denizden Koron'a yaklaşan Andrea D'Oria, top atışlarıyla bu müstahkemi bombaladı. Hıristiyan kara birliklerinin de hareket geçmesiyle birlikte 1532'de Koron Türklerin idaresinden çıkmış oluyordu (Gómara, 2000: 138-139); Süleyman'ın "cihan padişahı"nın kim olduğunu göstermek için çıktığı ünlü "Aleman Seferi"ne mukabil olarak, 150 parçadan oluşan Osmanlı donanması Modon ve Koron topraklarına çıkmıştı. V. Karl'a, Osmanlı'nın sefer hazırlıklarını giderek ziyadeleştirdiğine yönelik gelen postalar onu epey tedirgin etmişti. Şunu da belirtmek gerekir burada bahsi geçen Osmanlı donanması henüz Barbaros Hayreddin Paşa'nın idaresinde değildi. V. Karl ile Süleyman arasında denizlerde yaşanacak olan bu rekabet, İspanya'nın, Andrea D'Oria idaresinde, Osmanlıya karşı bir saldırı harekâtına giriştiğini göstermektedir. Koron'u ele geçiren Andrea D'Oria, buraya Don Gregorio kumandasında 2500 İspanyol askeri bıraktı. Diğer taraftan, Koron seferi tam da Süleyman'ın "Aleman Seferi"yle çakışmaktadır. Orta Avrupa'da Süleyman Hıristiyanlara dehşet saçarken, Koron'un Andrea D'Oria maiyetindeki birliklerce ele geçirilmesi Avrupa'da müthiş bir teselli kaynağı olmuştur (Kumrular, 2011: 185-190); Melfi Prensi Andre D'Oria, kendisine Mora'daki Türk müstahkemlere karşı saldırıya geçmesini ihtiva eden talimatı aldıktan sonra, donanmanın idaresini yeğeni Franco D'Oria'ya devretmiş ve derhal, 7000 İtalya'nın toplanması konusunda Napoli kral naibi Don Pedro de Toledo ile mülaki olmak için Napoli'ye gitmiştir. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra, 18 Ağustos'ta çok sayıda İspanyol komutanın bulunduğu ve 39 kadirga ve 40 gemi, yedi karaka ve üç kalyondan müteşekkil bir donanma ile yelken açtılar. 1532 Eylül ayının sonlarına doğru başlayan saldırı harekâtı Hıristiyanların kesif top atışlarıyla başlamış ve iyice tahrip olan Koron kalesinin mütemekkinleri karşı tarafa elçi göndermek suretiyle teslim olmak istemişlerdir. Teslim şartları kabul edilen Türkler kaleyi boşaltmalarına izin verilmiştir. Böylece 21 Eylül'de Koron'un ele geçirilişi tamamlanmıştır (F.rancisco de la Iglesia, 1919: 108-112); V. Karl'ın, Mora sahilinde kalan "Koron" adlı bu Osmanlı müstahkemine karşı saldırılmasını emretmesinin iki gayesi vardır: Osmanlı ordularının, Habsburgların Avusturya kolu üzerindeki baskıyı hafifletmek ve Mora'nın Ortodoks halkını, Osmanlıya karşı isyana teşvik etmek. Ancak, Ortodoks halkının ayaklanma seçeneği ortadan kalktı. Fakat Habsburgların Osmanlı topraklarına gerçekleştirdikleri bu saldırı harekâtı, Viyana'daki direnişle birleşince, Osmanlılar "Aleman Seferi"nden vazgeçmek zorunda kaldılar. Bu ani İspanyol baskını sayesinde ele geçirilen Koron müstahkemi Adriyatik'e giden ticaret yollarının Hıristiyanlarca kontrolüne, kısa süre de olsa, imkân sağlayabildi (Hess, 2010: 106).

zafer, Doğu Akdeniz'deki Osmanlı mülklerini tehdit edebilecek raddeye gelmiş olmak birlikte, bir ölçüde de olsa Osmanlı donanmasının içinde bulunduğu endişe verici durumunu göstermektedir²⁶². Diğer taraftan böyle bir mağlubiyet merkez donanmanın yeniden örgütlenmesi gerçeğini de gün yüzüne çıkarıyordu (De Bunes Ibarra, 2002: 601). Müstakil bir Cezayir devletinin beyi olan Barbaros Hayreddin Paşa'nın doğrudan Osmanlı himayesine girmesi, İstanbul'un denizcilik alanındaki öncelikli politikası oluyordu (Gökbilgin, 2002: 533-534; Setton, 1984: 392; Hess, 2010: 106). Böylece Hayreddin Paşa, Osmanlı idaresine girmiş oldu²⁶³.

Süleyman ve V. Karl arasında karada yaşanan rekabet, 1530'larla birlikte, kıta Avrupası'dan Akdeniz'e kaymaya başlıyordu. 1534'te Barbaros Hayreddin Paşa'nın, Süleyman'ın emri gereğince, İstanbul'un idaresine girerek Osmanlı merkez donanmasının kapudan paşa makamına gelmesi, denizcilik tarihi açısından oldukça önemlidir²⁶⁴. Korsanlık mesleğinden gelen bu büyük denizcinin, stratejisi sayesinde,

---

²⁶² Koron mağlubiyetiyle ilgili olarak dönemin Osmanlı kroniklerinden Lütfi Paşa'nın *Tevarih-i Ali Osman* adlı kroniğinde, Ahmed Paşa'yı kastederek, şöyle yazmaktadır: “*Padişah-ı İslâm Sultan Süleyman dahi sefere gitmedin ... tedarik itmiş idi. Bir ulu donanma denize göndermiş idi. Lakin baş ve buğ olan kimesne harabat ehli ve şaribü'l-hamr olub gemilerin tedarikin idemeyüb hamakatından gemileri bozub kendü Islambola dönmüş idi. Ana binaen kâfir dahi meydanı hali bulub bu hadiseleri itdi*”. Osmanlı donanmasının içinde bulunduğu durumu belirtmesi açısından oldukça önemlidir (Lütfi Paşa, 1341: 343); Bu mağlubiyetten mesul tutulan ve ayyaş ve ehliyetsiz olarak vasıflandırılan Osmanlı donanmasının komutanı Kemankeş Ahmed Paşa idi (Hess, 2010: 106).

²⁶³ Akdeniz ve Hıristiyanlık âleminde Cezayir beyi olarak nam salmış olan Hayreddin Reis, 7 Rebi'ülevvel 940'ta (26 Eylül 1533) İstanbul'a geldi ve büyük bir merasimle karşılandı. Yanında 10 reis ve Tunus hükümdarı Mevlay Hasan'ın Türkiye yanlısı kardeşi olan Reşid de bulunuyordu. Şunu da belirtmek gerekir ki, Hayreddin Paşa'nın, kapudan paşa payesine getirilirken, Cezayir-i Bahrî Sefid beyliğine mi yoksa Cezayir Beylerbeyliğine mi atandığı konusu tartışmalı olsa gerek. Zira Hayreddin Paşa, Sultan Süleyman'la görüştüktan sonra, o sırada Halep'te bulunan Pargalı İbrahim Paşa ile 1534'ün Şubatında mülaki olduğu ve aynı zamanda, “Mîrmîrân-ı Cezâyir şüd der deryâ-yı sefid” (Akdeniz'deki adaların beylerbeyliği), yani “Cezayir-i Bahrî Sefid” beylerbeyliğine ya da “Kapudan Paşa” eyaletine, Kaptan Paşa sıfatıyla getirildiği belirtilmektedir. Yine şunu da belirtmek gerekir ki, Hayreddin Paşa, İstanbul'a 1533'ün Eylülü'nde gelip, aynı yılın Kasım ayında Padişahın huzuruna çıkmış olmakla birlikte, 1534'ün Mart ayında “kapudan paşa” payesini almasına rağmen, Lütfi Bey (Paşa) 1534'ün Mayısına kadar “ikinci kapudan” olarak görülmektedir. Hayreddin Paşa'nın riyasetindeki Cezâyir-i Bahr-i Sefid ve Cezayir-i Garb eyaletlerinin ilk dönemleri için bkz (Bostan, 2007: 49-57); Muhtemelen kurulduğu dönemde adalar eyaleti için daha çok “Kapudan Paşa Eyaleti” tabiri kullanılmakla birlikte, tanzimattan sonra ise “Cezayir-i Bahrî Sefid” tabiri kullanılagelmiştir (Ünal, 2002: 617); “O gün ki dokuz yüz kırk yılının ortaları (M. 1534) idi, gemileri Galata önünde demir atup ertesi gün At Meydanında kapudan Ahmed Beyin evleri kendisine ayrılıp ona girdi. Divan günü on sekiz reis yoldaşları ve büyük armağanlarla divana varup padişahın elini öpmek şerefine erdi ve sonsuz iltifatlara ulaştı” (Kâtib Çelebi, 1973: 63).

²⁶⁴ Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki korsan denizcileri doğrudan kendi bünyesine dâhil etme zorunluluğunu hissetmesi İstanbul'un deniz politikalarındaki uzun vadeli beklentileriyle doğrudan ilişkili idi. Korsan denizcilerin tecrübeleriyle Osmanlı donanmasına yapacakları katkılarının yanında, Kuzey Afrika vilayetlerinin Osmanlı için sağlayacağı enformasyon Habsburgların Akdeniz'deki harekât tarzlarını önceden kestirilmesi açısından oldukça önemliydi (Gürkan, 2010: 133-135); Kuzey Afrika'daki korsanların lideri olan Barbaros Hayreddin Paşa, kendisine İstanbul'a gelmesi emredildiğinde, kapudan-ı

Osmanlı merkez donanmasını orta ve doğu Akdeniz'in mutlak hâkimi yapacaktı. Bu doğrultuda Barbaros Hayreddin Paşa'nın öncelikli yapacağı iş, 1532'te Andrea D'Oria idaresindeki Hıristiyan donanmasının ele geçirdiği Koron'a²⁶⁵ misilleme olarak bir imparatorluk toprağı olan Tunus'a saldırmak oldu²⁶⁶. Hayreddin Paşa, 1534'ün Ağustosunda Bizerte şehrine çıkarma gerçekleştirdi. Kısa sürede Hafsî hanedanının başkenti olan Tunus şehri Osmanlı birlikleri tarafından ele geçirildi²⁶⁷. Barbaros Hayreddin Paşa'nın Tunus'u ele geçirmesi, V. Karl'ın Akdeniz'deki müstemlekeleri için tam bir tehlike teşkil edebilirdi. Zaten Cezayir'in de Osmanlı himayesine girmesinin hemen ardından Tunus'un da Barbaros Hayreddin Paşa tarafından ele geçirilişi, İspanyol *presidioların* tehditle karşı karşıya kalmasını ve bölgenin Hıristiyanlık aleyhine işleyen bir korsanlık ağına dönüşmesine neden oluşunu bir tarafa bırakırsak, bölgenin ticaret trafiğini de İslâm unsurlarının hâkimiyetine sokabilirdi (Gürkan, 2006: 113; Hess, 2010: 107).

---

derya unvanıyla Süleyman'ın hizmetine girmekte gecikmedi ve merkez donanma derhal O'nun emrine verildi. Bu arada Kuzey Afrika'da sadece kendisine bağlı olan güçlü bir korsan devleti kurmak Hayreddin'in aklından hiç çıkmıyordu (Jorga, (C. 2) 2005: 317-318); İspanyol sahillere düzenlemiş olduğu bir baskından henüz dönmüş olan Barbaros Hayreddin Reis, Cezayir'i Hadım Hasan Ağa'nın idaresine bırakarak yanına Tunus Sultanı'nın kardeşi Reşid'i de alarak İstanbul'a yelken açtı. I. Süleyman'ın başkanlığında toplanan divânda Barbaros Hayreddin Paşa Osmanlı donanmasının "kapudan paşa" makamlığına getirilmiş oldu (Hess, 2010: 106-107).

²⁶⁵ Ancak şunu da söylemek gerekir ki, Hayreddin'in 1534 tarihli Tunus seferinden çok kısa bir süre önce Koron kalesi, artık sefil bir halde olan İspanyol askerlerince tahliye edilerek, 1 Nisan 1534'te yeniden Osmanlı idaresine giriyordu (Setton, 1984: 392; Jorga, (C. 2) 2005: 317).

²⁶⁶ Hayreddin Paşa'nın Tunus'a saldırmasında, Şariken'e karşı düşmanca bir tavrın sergilenmesinden yana olanların tavsiyesi ve ricalarının da tesiri vardır (Jorga, (C. 2) 2005: 318); Osmanlı idaresinin, Mağrib sahillerindeki korsanlar ile aradaki bağları daha fazla sıkılaştırarak, bu topraklardaki konumunun sağlamlaştırılmasına yönelik isteğı ve çabası gözden kaçmamalıdır (Hess, 2010: 107); Şunu da belirtmek gerekir ki, Gómara kroniğinde Barbaros'un Tunus seferi arifesinde yapılan hazırlık hakkında bilgi verilmekle birlikte, I Fransuva'dan gelen mektuplar vasıtasıyla İtalyan ve Ceneviz sahillere de saldırılmasından söz edilmektedir: "*Dio Solimán 80 galeras y 20 fustas, 800 jenízaros y 8000 soldados turcos, y 800.000 ducados para venir contra Italia y más contra Génova, por haberla para el rey de Francia, que tanto la deseaba, y para contra Túnez, que la tenía por ganada conforme al discurso del mismo Barbarroja. De manera, pues, que partieron en un día el Turco a Persia contra el Sofí, y Barbarroja contra Italia... Pasó a vista Nápoles, haciendo más miedo que daño... Siguió Barbarroja la costa hacia Génova y llegó a Saona, de do envió a Marsella el embajador del Turco*" (Gómara, 2000: 156); Dönemin İspanyol ve İtalyan kaynakları kullanılarak Barbaros'un 1534 tarihli ünlü Tunus seferi öncesinde Avrupa'da meydana gelen endişeler ve alınacak tedbirler için dolaşan postalar ve Hayreddin Paşa'nın İtalyan sahillerinde gerçekleştirdiğı saldırılar hakkında bkz. (Kumrular, 2011: 191-202); Hayreddin Tunus seferine çıkarken İtalyan sahillerini yağmaladıktan sonra Tunus'a yöneldi (Kâtib Çelebi, 1973: 64-65).

²⁶⁷ 1534'ün Haziran ayında yelken açan Hayreddin Paşa, şehri ele geçirdikten sonra Hafsî hanedanına mensup Mevlây Hasan'ı kovdu. Tunus'un Hayreddin Paşa tarafından ele geçirilmesi, Malta'yı yeni yurt edinmiş olan şövalyelerin tam karşısında müthiş bir kontrol imkânı sağlamakla birlikte, Sicilya ve İtalya'nın güneyindeki İspanyol mülkleri için bir tehdit unsuru oluyordu (Jorga, (C. 2) 2005: 318); Tunus Sultanı Mevlây Hasan'ın maiyetindeki süvari birliklerinin, Osmanlıların ateşli silahlar ve talimli piyâde birliklerinin üstünlüğü karşısında hiçbir şansı kalmıyordu (Hess, 2010: 107); Hayreddin Paşa'nın Tunus'u ele geçirmesinde Mevlây Hasan'a kin besleyen mahallî halkın da tesiri vardır (Gómara, 2000: 157).

V. Karl, Avrupa meselelerini şimdilik bir yana bırakmıştı. Hem Koron hem de Tunus'un Osmanlı idaresine girmesi dolayısıyla, Akdeniz'de sarsılan prestijini yeniden kurmak için topladığı harp meclisinde İslâm nüfuzunun ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınması talimatını verdi. V. Karl'ın bu maksatla yapacağı en mühim işlerden biri de tahtından tard edilmiş sabık Tunus hükümdarı Mevlây Hasan'la anlaşmak idi (Hess, 2010: 107). Süleyman'ın İran meseleleriyle meşgul olmasını fırsat bilerek, Tunus'u yeniden ele geçirmeyi kafasına koyan V. Karl 1535'in baharında derhal harekete geçmeyi uygun gördü. Kuzey Afrika'ya o dönem için çok büyük bir orduyla saldırıya geçilmesi²⁶⁸, V. Karl'ın Mağrip topraklarına gösterdiği ilginin bir tezahürüdür²⁶⁹. Artık Tunus'un kaderinin belli olacağı savaş kaçınılmaz oldu. Türklerin lehinde başlayan çatışmalar giderek Hıristiyanların lehine dönüşmeye başlıyordu. İnisiyatifi ele geçiren Hıristiyanların ataklığı sayesinde, V. Karl hiç zaman kaybetmeden Halkulvad (La Goletta)'a saldırılması emrini verdi. Geceli gündüzlü top atışına maruz kalan şehir, daha fazla dayanamayarak düştü²⁷⁰. La Goletta istihkâm edilip, buraya askerî birlikler yerleştirildikten sonra, sıra Tunus'un ele geçirilmesine gelmişti. Bu sefer öylesine mühimdi ki V. Karl'ın en önemli komutanları savaş meydanında yerlerini almışlardı. Diğer taraftan susuzluk ve sıcak askerlerin hareket kabiliyetini de kısıtlamıştı²⁷¹. Belki o anda Barbaros Hayreddin Paşa'nın ani baskınına maruz kalsalardı topyekûn kırılabilirlerdi. Hayreddin Paşa yedi bin adamıyla savaş meydanında toplanan Hıristiyanlara top atışıyla karşılık vermesine rağmen, herhangi bir netice alamayınca,

---

²⁶⁸ Tunus'u zaptetmek için İspanyolların komutasındaki donanma dört yüzden fazla gemiden oluşmaktaydı. Bu donanma ile yaklaşık 26 bin asker ve 2000 atı Mağrip sahillerine taşındı (Hess, 2010: 107-108); Hıristiyan donanmasının miktarına bakıldığında, Papa altı, üstad-ı azam dört kadirge göndermişti. Ayrıca 74 kadirge ve 300 irili ufaklı başka gemilerden oluşan büyük filoda Portekiz gemileri de vardı (Jorga, (C. 2) 2005: 318; Setton, 1984: 396).

²⁶⁹ Bütün varını bu sefer için seferber eden V. Karl, Hıristiyanlık âleminin Türklerle ilgili korku ve endişelerini teskin etmek için bizzat bu sefere katılmıştı. Bu seferle ilgili İspanyol belgelerinin içerdiği haberleşmeler için bkz. (Kumrular, 2011: 203-214); V. Karl ve emrindekilerin Tunus seferine hazırlanışları için bkz. (Gonzalo de Illescas, 1804: 12-16); Öyle ki V. Karl, Tunus'a öylesine önem veriyordu ki, bu seferi resmetmesi için Belçikalı Jan Cornelisz Vermeyen'i yanında götürmüştür. V. Karl'ın Tunus seferinin içerdiği haçlılık imajını İspanyol Monarşisinin siyasi başarılarına atfetmek için, bu sefer "Plus Ultra" (daha da öteye) parolasıyla süslenmiştir. Zira 1535 tarihli Tunus seferi, yeni fethedilmiş Peru'daki gümüş madenlerinden gelen sermaye ile yapılmakla birlikte, bu parola Tunus'un da ötesinde Mağrip topraklarının Hıristiyan idaresine girmesi ihtimalini de içermekteydi. (Falomir Faus, De Bunes Ibarra, 2001: 244-248).

²⁷⁰ 12 Temmuz 1535'te ağır top atışına maruz kalan Halkulvad (La Goletta) kalesi Yahudi Sinan Reis ve emrindekiler tarafından terk edilmek zorunda kalındı (Gonzalo de Illescas, 1804: 22-23).

²⁷¹ Bu sefer Hıristiyanlar açısından önemli olsa da, askerlerin tabiat şartları karşısındaki acizyeti göze çarparıyordu. Sıcaklık ve su kaynaklarının azlığı askerler için tam bir eziyetti. Öyle ki askerler arasında bir bardak suyun 2 dukaya satıldığı oluyordu (Gonzalo de Illescas, 1804: 31).

kalenin içine çekilmek zorunda kaldı²⁷². Ancak, Hıristiyanların baskısı karşısında daha fazla diremeyen Hayreddin, Tunus şehrini terk etmek zorunda kaldı²⁷³.

Avrupa'da büyük bir heyecan ve sevinç gösterilerinin yaşanmasını sağlayan böyle bir zafer sayesinde Tunus'u ele geçiren V. Karl, daha önceden kendi halkına kan kusturan sabık hükümdarı Mevlây Hasan'la anlaşma²⁷⁴ yaparak, onu yeniden Hafsî tahtına oturttu ve Tunus hükümdarı yaptı. V. Karl emrindeki haçlı kuvvetleriyle Tunus'tan ayrılırken, şehirde bir miktar askerî birlik²⁷⁵ bırakarak, Sicilya, Palermo ve Messina'ya geçip, Napoli'de zafer kutlamalarına katıldıktan sonra Roma'yı ziyaret etti (Kumrular, 2011: 212-213; Gómara, 2000: 180-181). Elbette ki, Barbaros Hayreddin Paşa'nın yaşadığı bu mağlubiyete cevap vermemesi içten bile değildi. Tunus mağlubiyetinin üstünü örtmek için her zamanki gibi İspanya'ya ait herhangi bir yere bir intikam saldırısı gerçekleştirmeyi planlıyordu. Bu intikam saldırısının hedefi ilk olarak Balear

---

²⁷² Barbaros Hayreddin Paşa müthiş bir kızgınlıkla şehrin içine kaçarak kapıları kapattıktan sonra, zindanda ne kadar Hıristiyan esir varsa hepsini öldürülmesini emreder. Ancak Yahudi Sinan'ın müdahalesi böyle bir faciayı engeller (Gonzalo de Illescas, 1804: 34).

²⁷³ Yanında sadece Maraş eyaletinden altın bin asker olan Barbaros Hayreddin Paşa bir ay kadar direnebildikten sonra, yerlilerin de saf değiştirmesi neticesinde, Cezayir'e çekilmek zorunda kaldı (Jorga (C. 2) 2005, 318); Hayreddin, kıymetli eşyalarından alabildiğini yanında götürüp, emrindeki Türklerle birlikte, acil durumlar için bekletilen on dört kadırgasının bulunduğu Bona'ya yöneldiler. Bu arada Hayreddin'i takip ederek Bona'ya kadar gelen Andrea D'Oria çok geç kalmıştı. Zira Hayreddin çoktan Cezayir'e çekilmişti (Gonzalo de Illescas, 1804: 34, 39); Yaklaşık sekiz bin kadar askeri bulunan Hayreddin Paşa, ne yazık ki, şartları kendi lehine döndüremediğinden 1535'in yazında Tunus'u terk ederek Cezayir'e çekilmek zorunda kalmıştır. Barbaros'un müşkil vaziyetinde mahallî halkın tavırlarındaki kararsızlığın da rolü vardır (Hess, 2010: 108); Barbaros Hayreddin Paşa emrindekilerle beraber Tunus'un batısında kalan Bona şehrine çekilip, burada hazırda bekletilen dokuz kadırğa ile Cezayir'e kaçtılar (Setton, 1984: 397); Hıristiyan kuvvetler, susuzluk gibi türlü olumsuzluklara rağmen, büyük bir şevkle Tunus'a doğru ilerlemeye devam ederlerken, Barbaros imparator birliklerinin top atışları karşısında fazla dayanamaz ve değerli eşyalarıyla birlikte Tunus'u terk eder (Kumrular, 2010: 212); Tunus'a girmek üzereyken tuzağa düşürülmekten endişelenen V. Karl, önceden şehri yoklatarak herhangi bir tehlikeli durumun söz konusu olmadığını görünce 21 Temmuz'da Tunus'a girmiştir (Gómara, 2000: 173); V. Carlos, Hayreddin'i Tunus'tan atmasına rağmen, onu takip etmeyerek tamamen ortadan kaldırmamakla büyük bir hata yapmıştı (Bradford, 2010: 124).

²⁷⁴ Anlaşmaya göre Mevlây Hasan, Habsburg idaresine ödemeyi kabul ederken, La Goletta'da Hıristiyan garnizonu ile Mağrib'in mahallî halkının birbiriyle karışmaması için birtakım tedbirler de alması gerekiyordu (Hess, 2010: 108); V. Karl şehre girer girmez, 18-20 bin Hıristiyan kölenin serbest bırakılması talimatını verdi ve 6 Ağustos 1535'te Mevlây Hasan'la Hıristiyanların genel ticareti için kârlı bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre, eski Ifrîkiye'yi, Biserte'yi ve Bona'yı fethetmeyi taahhüt etti (Jorga, (C. 2) 2005: 319); Mevlây Hasan, V. Karl'la akdettiği anlaşmayla Hıristiyanlara tam serbestlik sağlamayı, Türklere karşı herhangi bir yardımda bulunmamayı taahhüt ediyordu. Böylece V. Karl, Barbarosa karşı bir denge kurmuş oluyordu (Kumrular, 2011: 212); V. Karl ile Mevlây Hasan arasında Tunus'la ilgili imzalanan anlaşmanın maddeleri için bkz. (Gómara, 2000: 179-180).

²⁷⁵ İmparator V. Karl, Halkulvâd (La Goletta)'da Don Bernardino de Mendoza'ya emrinde 1000 İspanyol'la bıraktı (Gómara, 2000: 180; Jorga, (C. 2) 2005: 319).

adalarında yer alan Mayorka olsa da, rota Minorca'ya çevrildi²⁷⁶. Minorca halkı telaş içinde şehri savunmak istese de, ellerinde ne yeterince adam ne de mühimmat bulunuyordu. Barbaros karşısında tek çareyi onunla bir anlaşma yapmakta gören şehir halkı, teslim şartlarına uyulmak kaydıyla serbest olacaklarını zannediyorlardı. Ne var ki şehir halkının umutları suya düştü ve Barbaros'un şiddetinden kurtulamadılar²⁷⁷. Barbaros Hayreddin Paşa, Mahon'dan sonra doğruca İstanbul'a yelken açarken, Akdeniz'in batı sularını yeniden rahatsız etmesi çok zaman almayacaktı. 1535-36 kışını İstanbul'da geçiren Hayreddin Paşa yeniden harekete geçerek İtalya'nın güney sahillerine indikten sonra, 1537'de bir kez daha Balear adalarını yağmaladı (Jorga, (C. 2) 2005: 319).

XVI. yüzyılın ilk yarısının büyük bir bölümünde Hıristiyanlara, özellikle İspanyollara vurdukları darbeler sayesinde, İberya yarımadasından daima uzak planda kalmış "Türk" unsurunun, Akdeniz'in tam ortasından Cebelitarık'a kadar uzanan bölgede tezahür etmesini sağlayan Barbaros kardeşler, Osmanlı-İspanyol ilişkilerinin şekillenmesinde en büyük paya sahip olmuşlardı. Ancak Hayreddin Paşa'nın 1534'te Osmanlı hizmetine girdikten sonra, her iki imparatorluğun 1534-35 tarihli Tunus üzerinde verilen hükümlerle mücadeleleriyle birlikte Kuzey Afrika cephesi 1541'e²⁷⁸ kadar savaş alanı olmaktan biraz olsun uzaklaşmıştır. Zira, 1536 senesiyle birlikte Osmanlı-Fransız yakınlaşması, Hayreddin Paşa'nın bu kez, V. Karl'a bağlı Güney Avrupa sahillerindeki toprakları tehdit etmesine neden olacaktı. I. Fransuva'nın Süleyman'ı, Fransa ve İspanya arasında yaşanan İtalyan savaşlarına dâhil etme çabasına karşılık olarak

---

²⁷⁶ Hedef Mayorka olsa da, buraya saldırmak isteyen Barbaros Hayreddin Paşa, şehirdeki ahalinin ateş ve meşaleler yakarak Tunus zaferini kutlamalarını yapacağı saldırıya karşı bir uyarı olarak telakki etmesi nedeniyle Minorca'ya yönelmiştir (Kumrular, 2011: 216-217; Gómara, 2000: 182; Bostan, 2007: 51).

²⁷⁷ Zira Barbaros Hayreddin Paşa, verdiği sözleri tutmaması nedeniyle şehir halkının ayaklandığını görünce, şehrin yağmalanması talimatını vermiş ve Minorca da korsan akınlarına maruz kalan diğer Hıristiyan şehirlerin makûs kaderini paylaşmıştır. Gerçi şunu da eklemek gerekir ki, Barbaros Minorca'dan ayrıldıktan sonra, şehrin uğradığı bu muamelelerden mesul tutulanlar mahkemelerce suçlu bulunup, idam edilmişlerdir (Kumrular, 2011: 221-222); Her ne halde olursa olsun hiçbir Mahonlu Müslüman olmaya yanaşmamıştır. Üstelik her kim, Barbarosa şehirle ilgili bilgiler verdiyse adalet önünde parçalara ayrılmışlardır: "*También me certificaban cómo ningún mahonés se quiso después volver turco por cosas que le hiciesen ni dijese. Los que vendieron o entregaron el lugar fueron hechos cuartos después por justicia*" (Gómara, 2000: 183; Kumrular, 2011: 222).

²⁷⁸ En azından Türkleri, 1571'e kadar geçen sürede orta Akdeniz'in tek hâkimi yapacak Preveze deniz zaferini ve V. Karl'ın 1541 tarihli başarısız Cezayir seferini bir kenara bırakırsak, Mağrip toprakları Barbaros Hayreddin Paşa'nın ölümüne kadar genel itibarıyla biraz daha sakin bir süreçten geçecektir. Zira Fransa ile başlayan bir ittifaklar silsilesi ve uzun süredir barış içinde olunan Venedik'le ilişkilerin bozulması, Osmanlı'nın Mağrip politikalarında bir durağanlığın yaşanmasına neden olacaktı (Jorga, (C. 2) 2005: 320-323; Setton, 1984: 445-446)

Hayreddin Paşa'nın bu mesele için görevlendirilmesiyle Osmanlı-İspanya ilişkilerinin bu cephede nasıl bir şekil aldığına bu çalışmanın ikinci bölümünde değinildiği için bir kez daha değerlendirilmesine gerek görülmemektedir.

3.4. V. Karl'ın 1541 Tarihli Cezayir Seferi

Osmanlı-İspanyol ilişkileri açısından, Barbaros Hayreddin Paşa'nın Kuzey Afrika cephesinde V. Karl ile mücadeleye gireceği Cezayir seferi, ömrünün son dönemlerine denk geliyordu. Süleyman'ın, Yanoş Zapolya'nın ölümünden sonra boşalan Macar tahtı meselesini halletmek için Orta Avrupa'yı tehdit ettiği bir dönemde İmparatorluk cephesinden Macaristan meselesine müdahale edilmesi konusunda istişarelerde bulunulmuştu. Ancak İspanya'nın ihtiyaç ve menfaatleri Macaristan'ından daha ağır bastığı için, V. Karl mevsim geçmeden Mağrip topraklarına bir seferin yapılmasını tavsiye ediyordu²⁷⁹. Diğer taraftan Cezayir'in çekiciliğinin de bunda payı olmuş olabilir. Zira Cezayir, Barbaros ve emrindeki korsanların İspanya ve İtalya sahillerinden gasp ederek getirdikleriyle epey zenginleşmiş idi (Gómara, 2000: 214). V. Karl, sefer mevsiminin geçmiş olduğunu ileri sürerek, Hıristiyan birliklerinin bu yüzden Macaristan lehine kullanılmasından yana olan Papa III. Paulo ile İtalya'da buluştu. Bu buluşmadan sonra V. Karl, Andrea D'Oria ile birlikte Speiza'dan yola çıkıp İspanyol donanmasıyla Balear Adalarında buluştuktan sonra, Cezayir'e yelken açtılar²⁸⁰.

---

²⁷⁹ Antonio de Rincon'un İtalya'da İmparatorluğa bağlı adamlar tarafından öldürülmesine misilleme olarak I. Fransuva'nın Milano ve Lombardiya'ya saldırma ihtimaline karşı imparatorluk cephesinde V. Karl'ın dikkatini İtalya'ya çekmesi yönünde istişarelerde bulunulmuştur (Gómara, 2000: 211-212); Ne ilginçtir ki, V. Karl 1541 baharının sonlarına doğru Cezayir'e karşı harekete geçmeden önce yeni bir ordu topladıktan sonra, toplanan danışma meclisinde sefer için Balear adalarında toplanma zamanının Eylül 1541 tarihi olarak kararlaştırılması, Cezayir sahillerinde meydana gelen hava olaylarının göz ardı edilmiş olması anlamına gelebilirdi. İspanyol kurmaylar, kış şartları bastırmandan seferi derhal tamamlayıp, Osmanlı'nın harekete geçmesine imkân vermemeyi planlamışlardı (Hess, 2010: 109); V. Karl, Katolik âlemiyle Protestanlar arasındaki pürüzlerin giderilmesi umidiyle 1541 Şubatında topladığı Ratisbon Dieti'nde Cezayir'e bir sefer yapılması talimatını vermişti (Hare, 1919: 188); İspanyollar Cezayir seferi için güz mevsimini seçmişlerdi ve böylece onların hesaplamalarına göre Osmanlı donanması Cezayir kurtarmak için gelmek istese de muhtemel bir fırtına Türklerin Cezayir'e yaklaşmalarını önleyebilirdi (Abun-Nasr, 1987: 154-155).

²⁸⁰ V. Karl, Cezayir seferi için yola çıkarken, donanmasında Napoli kral naibi Fernando de Gonzago'nun idaresinde 6000 İspanyol askeri, George Frintsperg'in maiyetinde 6000 Alman askeri, Camilo Colona ve Agustín Espinola idaresinde 5000 İtalyan askeri bulunuyordu. Ayrıca, 50'ye yakın kadirga ile Katolik âleminin diğer unsurları ve çok sayıda mühimmat ile erzak da Hıristiyanların muharip yönünü göstermesi açısından önemliydi. İmparator Carlos, aynı şekilde, İspanya'dan da donanmanın çıkması talimatını vermişti. İspanya'dan gelen donanma, 64 kadirga, 200 yelkenli gemiden mürekkep olup, 6000 İspanyol, 6000 alman, 5000 İtalyan, diğer milletlerden 3000 asker olmak üzere 20000 piyade ve 2000 süvari bulunmaktaydı (Gómara, 2000: 212-214); V. Karl'ın maiyetinde 17 kadirgayla birlikte 200 iyi donatılmış gemi bulunuyordu. Aralarında Rodos'tan kovulan ve 1530'da Malta'ya yerleşen şövalyeler vardı (Jorga, (C. 3) 2005: 88); Hess, dönemin kaynaklarına işaret ederek Hıristiyan kuvvetlerinin sayısı 65 kadirga ve

İmparator V. Karl'ın donanmasıyla birlikte Cezayir'e karşı yelken açtıklarını öğrenen halk derhal savunma hazırlıklarına koyulup surları tahkim etmeye başladılar (Gómara, 2000: 215). Hıristiyanlar, Cezayir'deki Hasan Ağa'nın maiyetindeki 6000 kişilik bir kale muhafızıyla zor durumda kaldığını düşünerek, şehrin hemen ele geçirileceğini zannediyorlardı (Hess, 2010: 109). Çıkarmanın yapılacağı günün, Hıristiyanlar için kutsal sayılan Kasım ayının ilk günü olan Tüm Azizler Günü'ne tekabül etmesi ve aynı zamanda Pazar günü olması Cezayir Seferi için ayrı bir önem taşıyordu. V. Karl, İspanyolların mühimmat ve erzaklarıyla birlikte karaya çıkmaları talimatını verdi (Gómara, 2000: 215). Diğer taraftan İmparator V. Karl, Cezayir şehrine saldırıya geçmeden önce, o anda Barbaros'un yokluğundan ötürü vekâleten Cezayir Beyi olan Hasan Ağa'ya bir adamını göndererek, şehri savaşız teslim etmesi için rüşvet mahiyetinde bir anlaşma sunmak istemiş, ancak Hasan Ağa bunu geri çevirmişti (Gómara, 2000: 215; Hess, 2010: 109).

V. Karl, Kuzey Afrika'dan Osmanlı nüfuzunun kökünü kazımak için kolları sıvamanın vaktinin geldiğini, bunun için de tek seçeneğin bizzat savaşmak olduğunu idrak etmişti. Böylece Hıristiyan tarafından gelen ilk top atışıyla Cezayir kuşatması başlamış oldu. İspanyol Komutan Don Fernando de Gonzaga, Mağriblilerin şehrin tepelik noktasından gerçekleştirdikleri taarruzları engellemek için emrindeki İspanyollarla birlikte o noktaya yöneldi. İmparator V. Karl'ın idaresindeki Alman birlikleri ise topluca ileri harekete geçerken, aralarında Malta şövalyeleri de olmak üzere Camilo Colona liderliğindeki İtalyanlar da limanı tutmuşlardı. Hıristiyanlardan bazıları, karşı saldırıya geçen Mağriblilerle tehlikeli anlar yaşamışlar ve bu duruma mukabele etmek amacıyla tepelik yerlere çıkan İspanyollar, onların cesaretini kırmak için arkebüz tüfeklerini kullansalar da, sayıları çok fazla olduğu için olumlu bir netice elde edememişler ve geceyi aralıksız barut ikmaliyle geçirmek zorunda kalmışlardı (Gómara, 2000: 216). İmparator Karl, durumun ciddiyetini kavramış ve bu amaçla adamlarından Don Álvaro de Sandes'i emrindeki İspanyollarla birlikte tepelik bölgeyi ele geçirip, böylece Cezayir şehrine ulaşmaları için görevlendirdi. İspanyollar tepelik alana çıktıktan sonra Mağriblileri

---

450 destek gemi, 12.000 denizci ve yaklaşık 24.000 muharip olarak vermektedir (Hess, 2010: 109); Gerçekten de, V. Karl'ın bu Cezayir seferine sadece İspanyollar değil Alman ve İtalyan unsurlarının da iştirak etmiş olması seferin Hıristiyanlık açısından ehemmiyetini göstermektedir (Hare, 1917: 189); İmparator V. Karl'ın şahsen komuta ettiği Cezayir seferi o dönemin standartları açısından muazzam bir örgütlenmeyi içermektedir. Meksika fatihi Hernan Cortés ve Vahran valisi Kont Alcaudete gibi önemli komutanların da katıldığı bu seferde 24.000 asker, yaklaşık 12.000 denizci ve 500 kadirga görev yapmıştır (Abun-Nasr, 1987: 154).

mevzilerinden çıkarıp orada karargâhlarını kurabildiler. Hıristiyan tarafının diğer birlikleri de hep birden harekete geçip, Cezayir şehrini iyice baskı altına aldılar. İmparator, komutanlarından bazılarını taarruz hazırlıklarını sürdürmek için mühimmat ve erzakların getirilmesi talimatını verirken, Andrea D’Oria’ya ise donanmasıyla birlikte Cezayir limanına gelmesini söylemişti. Ancak durum Hıristiyan kuvvetlerin lehine iken, hesap edilmeyen bir durum vardı: Havanın üstlendiği rol. İmparator V. Karl’ın özenle hazırlandığı bu seferin bir tabiat olayı nedeniyle fiyaskoyla sonuçlanması içten bile değildi. Taarruz için her türlü hazırlığın yapıldığı bir anda şiddetli bir yağmur ve rüzgâr başladı (Gómara, 2000: 217). Bu şartlar karşısında birliklerinin dağıldığını gören İmparator Karl, onlara bir nutuk çektikten sonra yeniden toparlanıp saldırıya geçmelerini sağladı. Hıristiyanlar zayıf vermelerine rağmen o anda galip geldiler (Gómara, 2000: 218). Ne var ki, hava dinecek gibi değildi ve deniz de kabarmıştı. Bu, Cezayir sahilinde demirlemiş olan Hıristiyan donanmasının büyük ölçüde zarar görmesine neden oldu (Hess, 2010: 109). Hıristiyan birlikler ise kabaran deniz ile kendilerini öldürmeye gelen Mağribliler arasında sıkışıp kalmışlardı ve akıbetleri çok fena oldu. Hıristiyan kuvvetlerde büyük bir teessür meydana geldi ve cesaretleri kırıldı (Gómara, 2000: 219; Robertson, 1821: 211-212). Cezayir kuşatmasını kaldırmak zorunda kalan Hıristiyanlar, Andrea D’Oria’nın talimatıyla, donanmanın geri kalanıyla Matifou Burnu’na çekilmek zorunda kaldılar²⁸¹. Bu hezimet İspanyolların bölgedeki prestijini önemli ölçüde sarsmış olmalı ki, Barbaros Hayreddin Paşa’nın oğlu Hasan Ağa, İspanyolların Cezayir’den püskürtülmesi üzerine Vahran şehrinin bir limanı olan Mers-el-Kebir’e taarruz edebilecek güveni kendinde bulabilirdi artık (Abun-Nasr, 1987: 155).

3.5. Osmanlıların Trablusgarb’ı Ele Geçirmesi (1551)

V. Karl ile Süleyman arasında imzalanan 1547 tarihli Edirne Ateşkesi, XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra da yaşanacak olan Osmanlı-Habsburg mücadelesi için belki de

---

²⁸¹ V. Karl için bu seferin bedeli çok ağır olmuştu. Bu seferde Hıristiyanlardan 150 gemi, 12 bin asker ve çok sayıda askerî teçhizat zayi olmuştu (Hess, 2010: 110); İlginçtir ki, maruz kaldıkları felaketin ardından Meksika fatihi Hernan Cortés gibi bazı İspanyol komutanlar Cezayir’e dönülüp, şehrin yeniden kuşatılmasını savunmuşlardı (Gómara, 2000: 221); İspanyolların sefer hazırlığında yaptığı hesaplar tersine dönmüştü. Zira sefer sırasında çıkabilecek muhtemel bir fırtına, Cezayir’in yardımına koşacak Osmanlı donanmasını şehre yaklaştırmayacaktı. Ne var ki, yapılan planlar istenildiği gibi gitmedi ve donanmasının tamamına yakını kaybeden V. Karl bile esir olmaktan son anda kurtulabilmişti (Abun-Nasr, 1987: 155); Andrea D’Oria, epey yıpranmış donanmasıyla Metafuz Burnu’na çekilmek zorunda kalan V. Karl’a bir saldırı emrini vermesi için teklifte bulunmuştur (Robertson, 1821: 214).

bir toparlanma süreci görevini yapmıştı. Çünkü her iki hükümdar da kendilerini meşgul eden meseleleri halletmek için aralarındaki rekabete ister istemez “mola” vermek zorunda kalmışlardı²⁸². Ancak bu ateşkesin, 1550’lerle birlikte Akdeniz ve Mağriplerde yaşanacak olan birtakım hadiselerden dolayı ihlâl edilmesi an meselesiydi²⁸³. Öte yandan V. Karl’ın 1541’de Cezayir’de yaşadığı hezimet, Osmanlıların Mağriplerdeki konumunu sağlamlaştırmakla kalmıyor, aynı zamanda İspanyol mülkiyetinde olan Mağriplerdeki bazı istihkâmların da Türk tehdidiyle karşı karşıya kalmasına neden oluyordu²⁸⁴. Öyle ki, Cezayir hezimetinden hemen sonra, 1543 ve 1547’de, iki defa olmak üzere, Vahran Valisi Kont Alcaudate’nin Mağriplerdeki konumunu yeniden sağlamlaştırmak için İspanya’dan topladığı taze kuvvetlerle taarruza geçmesi bile hiçbir işe yaramamıştı²⁸⁵. Bu sırada Kuzey Afrika’da Mağripli korsanlar ile İspanyol idareciler arasında yaşanan gelişmelere Fransa da dâhil olmaya başlıyordu. Çünkü I. Fransuva’nın ömrünün sonlarında V. Karl ile imzaladığı ateşkese krallığın riayet etmesine gerek

---

²⁸² 1544’te V. Karl ile I. Fransuva arasında imzalanan Créspy-en-Laonnais Barışı, Süleyman’ı bir süreliğine müttefiksiz bırakıyordu. Ayrıca Edirne Ateşkesi Süleyman’ı Habsburgalara karşı herhangi bir teşebbüste bulunmaktan alıkoyacaktı. Bu sükûnetin Akdeniz’deki gelişmelere de yansması gayet normaldi. Barbaros Hayreddin Paşa’nın o tarihlerde ölmüş olması, İran’la bozulan ilişkiler, Osmanlı’da baş gösteren şehzade meseleleri ve Portekizlilerin Hint okyanusunda yeniden tehdit oluşturması gibi problemler ortaya çıkmıştı. Özellikle de İran’la girilecek muhtemel bir savaş Osmanlı için çok zor olabilir ve bu yüzden de şimdilik İstanbul’dan çok uzaklardaki sulara sırt çevrilmesi gerekiyordu (Braudel, 1994: 304-305).

²⁸³ Gerçi 1547 tarihli Edirne Ateşkesi’nden kısa bir süre önce Habsburg dominyonlarına yönelik Türk tehditlerinin önünü kesmek için birtakım talimatlarla birlikte 1545’te V. Karl’ı temsilen İstanbul’a gönderilen Gerar Veltwyck ile Osmanlı idaresi arasında Mağrip topraklarıyla ilgili müzakereler yapılmış ve Cezayir beylerbeyi de 1549’da İstanbul’a gönderdiği bir mektupta V. Karl ile Süleyman arasında imzalanan 1547 Ateşkesine riayet edeceğini taahhüt etmekteydi (Hess, 2010: 110); 1545 ve 1547 yılları arasında Osmanlılarla Habsburglar arasında ateşkes yenilenmiş olsa da, bu durum Akdeniz için geçerli değildi (Kumrular, 2011: 250); Habsburglu kardeşler ile I. Süleyman arasında imzalanan 1547 mütarekesi Orta Avrupa’daki cephenin durgun bir döneme girmesini sağlarken, Akdeniz’deki durumda ise hiçbir değişiklik olmamıştı. Çünkü Cezayirli denizciler ve Turgut Reis İspanyollara karşı verilen mücadeleye hiç ara vermemişlerdi (De Bunes Ibarra, 1999: 396).

²⁸⁴ Osmanlıların 1542’de Mağrib topraklarında kaydettiği ilerleme Kûko’daki Berberi Sultanını İstanbul’a haraç ödemeye zorlamıştı. Osmanlılarla Habsburglar arasındaki 1547 tarihli ateşkese kadar İspanyolların idaresindeki Vahran sürekli olarak Osmanlı tehdidinde maruz kalmıştır. Hatta Tilimsan bile Osmanlıların ateşli silah ve taktikleriyle ele geçirilirken, Sa’diler de püskürtülmüştü (Hess, 2010: 111).

²⁸⁵ Kont Alcaudate, 1543’te Tilimsan’ı işgal edip, tahta Sultan Muhammed’in yerine kardeşi Abdullah’ı geçirmek için İspanyol birliklerini kullanmıştı. Ancak Kont Alcaudate’nin Abdullah’ı koruyacak kadar adam bulamaması onun tahtta kısa süreliğine kalmasına neden oldu. Mağrib’in bir başka kabilesi olan Beni Reşid’in lideri Ibn Ghani, Tilimsan’daki konumunun Türk tehdidiyle karşı karşıya kalması nedeniyle, kendini bir anda İspanyollarla müttelik buldu. Ibn Ghani 1545’te İspanyolların yardımıyla Tilimsan’ı işgal etmesine rağmen, devrik sultan Muhammed’in Türklerle işbirliği yapması nedeniyle şehri terk etmek zorunda kaldı. Kont Alcaudate’nin Tilimsan’a İspanyol otoritesini yerleştirmeye yönelik çabalarına eş zamanlı olarak, İbn Ghani’nin Mostganem’i Türkler’den ele geçirmek için yaptığı hamleler başarısız oldu. 1547’de alınan başarısızlıklar, gerçekten de, İspanyolları bölgede zor duruma düşürmekle kalmamış, onların Cezayir’in geri kalaniyla ilgili inisiyatif almalarını da neredeyse imkânsız hale getirmiştir. Üstelik bu dönem Türklerin Fas meselelerine bir şekilde müdahale etme imkânı buldukları bir döneme de denk geliyordu (Abun-Nasr, 1987: 155).

kalmıyordu²⁸⁶. Türkleri Batı Akdeniz cephesinde yeniden görmek isteyen Fransa, bu nedenle birtakım teşebbüslerde bulunmaya başlamıştı bile²⁸⁷.

İspanyolların Kuzey Afrika'daki konumlarının zedelenmeye başladığı bir döneme paralel olarak, Osmanlılar, 1545'ten çok kısa bir süre önce Fas'ta meydana gelen gelişmelere müdahale etme imkânı bulabildiler (Abun-Nasr, 1987: 155). 1541'de Portekizlileri Fas'ın Agadir şehrinden çıkarmayı başaran Sa'diler bölgede siyasî bir ivme kazanmışlardı (Hess, 2010: 77; Abun-Nasr, 1987: 155). Fas'ı tek çatı altında birleştirmeyi tasarlayan Sa'diler, Portekizlileri püskürtmenin vermiş olduğu bir coşkuyla, idareyi ele geçirmek için bölgenin bir diğer kuvvetli hanedanı olan Vattâsîlerle²⁸⁸ karşı karşıya geldiler. Osmanlılar, tam bu sırada, 1545'te Tilimsan'ı doğrudan nüfuzları altına almak için geldiklerinde, Vattâsîleri de kendi safına çekeceğini umuyorlardı. Osmanlıların bu umutları şimdilik Vattâsîlerin çekincelerinden dolayı gerçekleşmemişti. Ancak, Sa'dilerle karşı karşıya gelen Vattâsîler, 1545'ten itibaren Fas'taki vaziyetin kendi aleyhlerine dönmesi nedeniyle, Osmanlı sultanına göstereceği bağlılık anlaşması karşılığında İstanbul'dan askerî yardım talep edebilirlerdi. Ne var ki, Vattâsîler 1545'in yazında Sa'diler tarafından mağlup edildiler (Abun-Nasr, 1987: 156; Hess, 2010: 79). Gerçi Sa'diler Vattâsîleri yenmiş olsa da, ülkeyi bu yenik hanedanın en yaşlı devlet adamı ve şehzadesi olan Ali Ebu Hasan idare etmeye başlayıp, resmen Osmanlı sultanına bağlılığını bildirmiştir (Abun-Nasr, 1987: 156). Osmanlılar, artık, Mağriplerin en batı ucuna kadar uzanmış oluyorlardı.

Osmanlıların, Mağrip topraklarında otorite ve toprak değişikliğiyle sonuçlanacak olan Trablusgarb seferi için vereceği mücadelenin arka planıyla ilgili nedenlerin arasında Turgut Reis faktörü²⁸⁹ de gösterilebilir. Meşhur Kapudan Paşa Barbaros Hayreddin Paşa'nın ölümünden sonra en azından onun kadar ünlü bir denizci olan Turgut Reis,

---

²⁸⁶ I. Fransuva'nın ölümü üzerine tahta geçen II. Henri, Fransa'nın en kuzey ucunda yer alan Boulogne bölgesi için 1548'de İngiltere ile yeni bir savaşa tutuşmuştu. Ancak bu savaş iki devlet arasında imzalanan 1550 anlaşmasıyla sona ermiş ve böylece Fransa, yeniden V. Karl aleyhine Türkleri kışkırtmak için serbest kalmıştı (Braudel, 1994: 315).

²⁸⁷ İngiltere ile savaş problemi kalmayan Fransa karşı harekete geçerek, Türkiye ve Cezayir'e ajanlarını göndermekten çekinmemekle birlikte, İngiltere ile savaş halindeyken Boulogne'de mevzilendirilmiş askerî birliklerini Piemonte'ye çekiyordu (Braudel, 1994: 316).

²⁸⁸ Oruç Reis'in Tilimsan şehrini ele geçirdiği 1517'den beri Osmanlılar, Vattâsîleri İspanyollara karşı tabii bir müttefik olarak görmüşe benziyorlardı (Abun-Nasr, 1987: 155).

²⁸⁹ Turgut Reis, Karlı-ili Beyi iken bir gün Venedik kadırgasına rastlamış ve yanına aldığı üç kadırga ile onu top atışına tutmuştu. Venedik kadırgasını ele geçiren Turgut Reis (Bey) içindekileri kılıçtan geçirip, kadırgayı yakmıştır (Kâtip Çelebi, 1973: 100)

Akdeniz'in kâbusu olma işini üstlenecektir. Turgut Reis, Osmanlı donanmasında yıldızı parlamadan önce, Ceneviz kadirgalarında uzunca bir süre esaret hayatı yaşadıktan sonra, Barbaros Hayreddin Paşa'nın 1544'te fidye pazarlığı sayesinde esaretten kurtulmuştu²⁹⁰. Korsanlık faaliyetlerinin hız kesmeden devam ettiği Mağrip ile İtalyan sahilleri arasında Turgut Reis hakkındaki haberler, diğer bir deyişle *avisolar*²⁹¹, Habsburglu idareciler arasında endişeyle gidip-geliyordu. Hayreddin Paşa'nın ölümünden sonra umumî bir sükûnetin geleceği düşünülürken, yerini alan Turgut Reis sayesinde, Akdeniz'in tam ortası yeniden korsan akınlarına maruz kalabiliyordu Trablusgarp harekâtından bir sene önce, Turgut Reis, 1550 baharında Tunus'un Mehdiye limanından hareket ederek, Gozo ve Malta'yı tehdit etmekle kalmaz, sahillerini de ateşe verdi²⁹². Gerçi Turgut Reis, Andrea D'Oria'nın donanması karşısında tek başına direnebilecek vaziyette değildi ve 1551'de Cerbe'ye vardığında neredeyse amiral D'Oria'ya esir düşebilirdi²⁹³.

Turgut Reis, Andrea D'Oria tehlikesini atlattığına göre şimdi Akdeniz'de yeniden boy gösterebilirdi. Henüz kendisine kızgın olan Padişah, uzak denizlerdeki dengenin Osmanlılar aleyhine değişmemesi için korsanlık mekanizmasını desteklemek

---

²⁹⁰ Turgut Reis, esaretten sonra, Sicilya ve Napoli sahilleri için büyük bir tehdit olmaya başlamıştı. 1550'de Tunus'un hemen yanıbaşındaki Cerbe'ye yerleşmesiyle birlikte Turgut Reis, burada kışlayıp tayfalarını buradan sağlamaktaydı. Böylece, Sicilya'dan buğday yüklü kadirgalara saldırılar düzenleme imkânı bulabiliyordu artık (Braudel, 1994: 306); Turgut Reis, Hayreddin Paşa'nın bir kalyotasının kaptanlığını yapmış ve bu görevini icra ederken Cenevizli Giralat Juanetín de Oria tarafından esir alınmıştı. Andrea d'Oria'nın kadirgalarında üç seneden fazla bir süre esir kalan Turgut Reis, Barbaros Hayreddin Paşa daha Tulon'da iken onun için pazarlık ettiği 3000 duka karşılığında ve Ceneviz sahillerine taarruz etmemek şartıyla, serbest kalabilmişti (Gómara, 2000: 240); Tulon limanından kışlarken Turgut Reis Andrea D'Oria'nın yeğenine esir düşmüştü. Ancak Barbaros Hayreddin Paşa bizzat şehrin önüne gelerek, Turgut Reis'in serbest bırakılmaması karşılığında şehri bombalamakla tehdit etti. Cenevizliler, bu durum karşısında, Turgut Reis serbest bırakmakla kalmamışlar, aynı zamanda Osmanlı donanmasına kürek ve levazım vermeyi de taahhüt etmişlerdir (Uzunçarşılı, 1975: 382); "Turgut, gemi yağmalarken kafir kapudanlardan Oğlan Kapudan üzerine düşüp tutsak eyledi. Cenevize kapatıldı. Hayrettin Paşa donanma ile Ceneviz karşısına varup ta "Turgud"u kurtardı" (Kâtip Çelebi, 1973: 98).

²⁹¹ 1550'nin yazından itibaren Turgut Reis ile ilgili endişe verici *avisolar* Sicilya'dan Avrupa'nın içlerine, Habsburglara ulaştırılmaya başlanmıştı (Kumrular, 2011: 250).

²⁹² Akdeniz'de korsan trafiğinin canlanması hac yolculuğunda bulunanların farkı sosyala sınıflara mensup olmalarıdır. Özellikle de içlerinden yüksek tabakadan hacılar olduğunda insan avı müthiş kârlı olabilirdi (Kumrular, 2011: 251).

²⁹³ 1551'in Nisan başlarında yelken açan Turgut Reis, Sicilya'ya gitmiş, ancak burada bir şey yapamadığından, istikâmetini Malta'ya çevirip, burayı kuşatmıştı. Buradan Kalabriya'ya geçip, Esparteviento'da bir köyü yağmaladı. Daha sonra 500 adamı Korfu'ya taşımakta olan iki Venedik kadirgasına tasallut etmiş olsa da, bundan bir sonuç alamamış ve Cerbe'ye dönmüştü. Ancak o sırada Napoli'ye gelen Andrea D'Oria henüz ayrılmış olan Turgut Reis aramaya koyuldu. Turgut Reis'i Cerbe'de bulan D'Oria, kalenin alınacak gibi olmadığını görerek, şeyhle, Turgut Reis'i teslimi için müzakere etti. Ancak bu mümkün olmayınca iki taraf arasında çatışmalar başladı. Güç durumunda kalan Turgut Reis, akşam üzeri biten siperlerden hiç kimseye sezdirmeden kaçıp, Mora'ya dönebildi (Gómara, 2000: 248-249).

zorundaydı ve bu nedenle Sinan Reis'i donanmasına kapudan paşa yaptı. Sinan Paşa, hazırlıklarını tamamlayıp İtalya ve Korfu için yola çıktıktan sonra Salih ve Turgut Reis ile Eğriboz'da buluşacaklardı (Gómara, 2000: 251; Kumrular, 2011: 252). Hedefte ilk önce Malta bulunuyordu. Ancak, Türk filosu Sicilya'ya uğradı ve burada yerli halkın unutulması imkânsız saldırılar düzenledi²⁹⁴. Sicilya sahillerinden sonra Türk donanması Malta'nın bir limanı olan Marco Muxeto (Maestre Mucheto)'ya 18 Ağustos'ta varır varmaz, 1500 yeniçeri karaya çıktı ve birkaç köye saldırdı (Gómara, 2000: 251). Hemen ardından Gozzo hakkında keşif yapmak için birkaç kadirga Marco Muxeto'ya iki fersah mesafedeki San Pablo koyuna geldikten sonra karaya 5000 Türk askeri çıkarıldı. Ancak tam bu sırada kaleden çıkan birkaç kale komutanı arkebüzlerle Türklere karşılık verip, 140 Türkü öldürdü (Gómara, 2000: 252). Sinan Paşa'nın çabalarına rağmen Malta kendini iyi savunabilmişti. Malta'nın çok güçlü olduğunu gören Sinan, Gozo'ya geçti ve buranın komutanından şehri teslim etmesini istedi. Ancak kale komutanı bu teslim teklifine uymayınca, tabii olarak şehrin akibeti Türklerin merhametine kalıyordu²⁹⁵.

Türklerin Sicilya-Malta arasında gerçekleştirdiği faaliyetler Trablusgarb'a giden yolun açılmasında büyük bir rol oynamıştır. Trablusgarb şehrinin güvenliği, 1530'da Malta'ya yerleşen Aziz Yahya Şövalyelerinin mesuliyetindeydi²⁹⁶, şimdi ise Türklerin tehdidine maruz kalıyordu. Ancak, Türklerin Sicilya ve Malta'da geçirdikleri zamandan dolayı olmalıdır ki, Trablusgarb'a seferin derhal gerçekleştirilmesi gerekiyordu. Gozo'dan Trablusgarb'a gelen Sinan Paşa, ele geçirdiği esirlerle ve 40 parçalık büyük toplarla karaya çıktı. Limanın ucunda bir kale gördü ve Trablusgarb valisi olan Valero Chamberin'e şehrin teslim edilmesini, karşılığında şehirdeki Hıristiyanların serbestçe ayrılabilceğini teklif etti. Bu teklif vali tarafından kabul görmeyince, saldırı

---

²⁹⁴ Trablusgarb seferi arifesinde Türk donanmasının gerçekleştirdiği saldırılar Sicilya ve Malta halkının zihinlerinde kalıcı tesirler bırakmıştı. Avisolar ve kronikler bunu ayrıntısıyla bildiriyorlardı (Kumrular, 2011: 252-253; Gómara, 2000: 252)

²⁹⁵ Çıkan çatışmada şehrin komutanı Sese bir atışla ölmüş ve diğerleri ise kendilerini savunsalar da akibetleri Turgut'a esir olmaktan başka bir şey olmamıştır. Burada iki yüzden fazla Türk ölse de, altı binden fazla şehir sakini esir olmuştur. Turgut, ağaçları kesip, şehri yakarken, yıllar önce kardeşinin intikamını da almıştır (Gómara, 2000: 252); 18 Temmuz'da Malta'ya varan Türk donanması buraya çıkartma yapmayı denedikten sonra, Gozzo adasında beş-altı bin arası esir almışlardı (Braudel, 1994: 318-319).

²⁹⁶ Trablusgarb şehrinin güvenliği kötü bir sur tarafından çevrelenmiş, surların üzerinde birtakım kaleler olsa da bunlar topraktan yapılmıştır. Şehrin surlarının güçlendirilmesinde Üstad-ı Azam ihmalkârlık göstermiştir. İçinde 30 şövalye, Kalabriya ve Sicilya'dan bin paralı asker bulunmaktaydı (Braudel, 1994: 319).

hazırlıklarına başlandı²⁹⁷. Ancak tam bu sırada, İstanbul'a dönmekte olan bir Fransız elçisiyle Malta'ya gelen D'Aramon'un vazifesi, Sinan Paşa'yla müzakere ettikten sonra onu, Fransa Kralı II. Henri'nin beklediği Tulon limanında götürmekti. Hatta Üstad-ı Azam, Fransız D'Aramon'dan Sinan Paşa'nın Trablusgarb'ı rahat bırakması ricasında bulunmuştu (Gómara, 2000: 252). Bu arada Trablusgarb valisi olan Chambarin, şehrin anahtarlarını kaledeki bir başka arkadaşına verdi. Nihayet, kaledeki şövalyelerin D'Aramon'nun kadırgalarıyla serbestçe Malta'ya götürülmesi karşılığında Trablusgarb'ın teslimine kararlaştırıldı²⁹⁸ ve Türkler 14 Ağustos 1551'de şehre girdi. Osmanlıların Trablusgarb'ı fethemesi Kuzey Afrika'daki dengelerin İspanyollar aleyhine değişmesine neden olmuştur²⁹⁹.

3.6. Osmanlıların Kuzey Afrika'daki Faaliyetleri (1554-1560)

Osmanlıların, 1541'de V. Karl'ı Cezayir'den püskürttükten sonra, 1551'de Trablusgarb'ı ve 1554'te Tunus'un doğu kıyısında kalan Mehdiye'yi ele geçirmeleri, Kuzey Afrika cephesinde yeniden sıcak bir rekabetin oluşmasının temellerini atıyordu. İstanbul, aynı zamanda Fas'ın iç işlerine müdahale de edebilecekti. Ancak, bu sırada, Fas'ın devrik hanedanı olan Vattasîlerin yerini alan Sa'diler, Osmanlılar için bir tehdit olarak görülüyordu. Muhammed eş-Şeyh, bu amaçla gerekli birtakım tedbirler almaya başladı³⁰⁰. Oğlu Muhammed el-Harran 1551'de 30.000 adamla Tilimsan'ı herhangi bir ciddi direnişle karşılaşmadan işgal ettikten sonra, Cezayir'in Mostganem şehrine kadar ilerledi (Abun-Nasr, 1987: 156). Ancak, Sa'dilerin talihi bir anda ters döndü ve Muhammed eş-Şeyh, Türklerle savaşa devam ettiği bir anda kendini isyan etmiş unsurların arasında buldu. Üstelik Sa'dilerin düşmanlarıyla takviye edilmiş yeniçeri

---

²⁹⁷ Burada Gómara'nın kroniğinde bir ayrıntı vardır: kalenin içinde asılmayı bekleyen bir Fransız, buradan kurtulup, dışarıda Sinan Paşa'ya kalenin hangi burçlarının zayıf ve savunmasız olduğu malumatını vermişti (Gómara, 2000: 252).

²⁹⁸ Gerçi şehrin teslimiyle ilgili müzakereler yapılırken, Sinan Paşa, şehrin valisi Chambarin'e ilk başta yapmış olduğu teslim şartlarına uymadığı için şehrin sakinlerini esir olarak saymayı bir an aklından geçirmiştir (Gómara, 2000: 253); Yapılan müzakereler neticesinde şehrin tahrip edilmeden teslimi karşılığında, sadece Malta şövalyelerinin hayatları ve özgürlükleri bağışlanarak Fransız elçisinin kadırgalarıyla Malta'ya götürülmesine izin verildi (Braudel, 1994: 319, Veinstein, 1985: 36).

²⁹⁹ Üstelik Aziz Yahya Şövalyeleri, Trablusgarb'ın kaybı üzerine, kendilerine teklif edilen el-Mehdiye şehrine yerleşmeyi reddetmişlerdir. Bu reddetmenin bedeli olarak, 1554'te el-Mehdiye Türklerin eline geçmesiyle, Tunus'un doğu tarafı artık Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Hess, 2010: 111-112).

³⁰⁰ Cezayir Beyi Hasan Paşa, Fas'ın idaresini ele geçiren Sa'di hanedanından Muhammed eş-Şeyh'in yerine Osmanlı yanlısı Ali Ebu Hasan'ı tahta oturtarak Fas'ı işgal etmeyi düşünüyordu. Muhammed eş-Şeyh ise Türkleri Cezayir'in batısından atmak için ordusunu göndermeye karar verdi (Abun-Nasr, 1987: 156).

birlikleri Muhammed eş-Şeyh'in oğlunu Şelif vadisinden söküp, attılar ve böylece Tilimsan şehri Osmanlı idaresine girmiş oldu³⁰¹.

Mağrip topraklarında yaşanan iktidar mücadeleleri Osmanlıların lehine sonuçlanmış olsa da mahallî hanedanlar tarafından padişaha gösterilmesi gereken itaatin yerine getirilmemesi gibi olumsuz durumlar ortaya çıkabiliyordu³⁰². Osmanlıların idaresi altında görev yapan ve Hayreddin Paşa'nın çok yakın silah arkadaşlarından olan Salih Reis (Paşa), bu durum karşısında, Mağrib'in iç kısımlarına kadar ilerleme imkânı bulabildi ve 1554'ün başlarında, Osmanlı padişahına itaat etmeyen Sa'di lideri Muhammed eş-Şeyh'in üzerine yürüdü (Abun-Nasr, 1987: 157). Karşısında ateşli silahlarla donatılmış olan Osmanlı yeniçerilerini gören Sa'diler, kendileri de ateşli silahlara sahip olmalarına rağmen, Osmanlıların taktik ve disiplini karşısında mağlup oldular³⁰³. Mağrip topraklarının bir bölümü için verilen mücadeleler açısından, Osmanlıların bu başarısı kısa sürdü. Muhammed eş-Şeyh, mağlup ordusunu yeniden topladıktan sonra karşı harekete geçti ve 1554'ün sonbaharında Fas'taki eski konumu yeniden ele geçirdi (Hess, 2010: 112). Sa'diler, hiç vakit kaybetmeden, aynı tarihlerde Vahran valisi Kont Alcaudete ile birtakım müzakerelere başladılar. Her iki taraf da müzakerelerde Türklere karşı müttefik olma kararı aldı³⁰⁴. Gerçi bu ittifakın akibeti, Türklerin 1555 yazında yeniden saldırıya geçmeleri nedeniyle kötü oldu³⁰⁵. Çünkü bir İspanyol garnizonu olan Bicaye surları Salih Reis tarafından kuşatıldı. Osmanlılar için bu kalenin alınması, zannedildiğinden çok daha kolay oldu. İspanyol komutan Osmanlıların kalenin teslimiyle ilgili sulh şartlarını hiç itiraz etmeden kabul etti³⁰⁶ ve

---

³⁰¹ Muhammed eş-Şeyh, Sus ve Yüksek Atlaslarda meydana gelen isyanlarla meşgul olması nedeniyle, oğlu takviye kuvvet gönderemedi. Osmanlıların ilerleyişine direnemeyen Sa'dilerden sonra, Abdulvadiler (ya da Benî Zeyyaniler) hanedanından Hasan da önce Vahran'a sonra da İspanya'ya kaçmak zorunda kaldı. Böylece Cezayir'in batısında hüküm süren üç asırlık Zeyyaniler hanedanı da son bulmuş oldu (Abun-Nasr, 1987: 156-157).

³⁰² Osmanlı padişahı Süleyman, Sa'dilerin mağlup lideri Muhammed eş-Şeyh'e göndermiş olduğu bir mektupta, Müslümanlar arasında gerçekleşen savaşlardan üzgün olduğunu yazıyordu. Padişahın amacı mağlup liderin gönlünü alıp, kendisine itaat etmesini sağlamaktı (Abun-Nasr, 1957: 157)

³⁰³ Osmanlılar, ateşli silahların vermiş olduğu üstüklük sayesinde Sahra altı bölgelerin altın ve köle ticaretinin önemli noktalarından olan Tukurt ve Verikle'yi vergiye bağladılar (Hess, 2010: 112).

³⁰⁴ 1555'in başlarında gerçekleştirilen bu müzakerelerde, İspanyolların Mağriplerdeki askerî konumunun güvence altına alınması amacıyla, Cezayir'e yapılacak ortak harekâta 10.000 İspanyol arkebüzünün görevlendirileceği kararı alındı (Abun-Nasr, 1987: 157; Hess, 2010: 112)

³⁰⁵ Muhammed eş-Şeyh, ittifakın ilkeleri doğrultusunda İspanyol birliklerinin paralarını karşılamayı taahhüt etmesine rağmen, İspanyol makamlar ittifak anlaşmasına sadık kalmadılar (Abun-Nasr, 1987: 157).

³⁰⁶ Bicaye kalesinin ele geçirilmesine yönelik Francisco López de Gómara'nın kroniğinde şehrin Osmanlılar tarafından ilk başta kuşatılıp, beş gün topla dövüldüğü, ancak hemen sonra kale komutanı olan

Bicaye şehri 278 seneliğine Osmanlı hâkimiyetine girmiş oldu (Hess, 2010: 112; Abun-Nasr, 1987: 157; Harekât, 1992: 128).

Osmanlı-İspanyol mücadelesinin zirveye çıktığı bu dönemde Bicaye'nin kaybedilmesiyle İspanyolların merkezî Mağrib topraklarında elinde kalan tek yer Oran (Vahran) idi. Osmanlıların korsanlıktan yetişme denizcisi ve Cezayir Beylerbeyi Salih Paşa (Salih Reis), 1556'ın yazında Oran şehrini de ele geçirmek için harekete geçse de herhangi bir netice alamadı. Çünkü kendisi o sırada vebadan dolayı hayatını kaybetti. Bunun üzerine padişah takviye için gönderdiği donanmasını geri çağırmak zorunda kaldı³⁰⁷. Cezayir Beylerbeyi Salih Paşa'nın ölümüyle birlikte Mağriplerde bir süreliğine de olsa rahat nefes alma imkânı bulabilen Sa'diler ve İspanyollar konumlarını şimdilik güvence altına alabilmişlerdi. Ancak Osmanlı idaresi de Mağriplerdeki konumu yeniden sağlamlaştırmak için birtakım yollara başvurdu. Barbaros Hayreddin Paşa'nın oğlu Hasan Paşa 1557'nin yazında yeniden Cezayir beylerbeyliğine tayin edildi. Şimdilik Hasan Paşa'nın vazifesi, Sa'dilerin lideri olan Muhammed eş-Şeyh'e birtakım ihسانlarda bulunup, bu sayede onun Osmanlı'ya olan bağlılığını sağlamaktı³⁰⁸. Ancak Sa'di lideri, Hasan Paşa'nın bağlılık talebini geri çevirince bunu hayatıyla ödedi. Muhammed eş-Şeyh Osmanlı birliklerinden firar edip, kendi emrine giren birkaç yeniçeri tarafından 1557'in Ekiminde suikast sonucu öldürüldü (Hess, 2010: 114; Abun-Nasr, 1987: 157).

Muhammed eş-Şeyh'in öldürülmesi, Osmanlıların neredeyse Atlas Okyanusuna kadar ilerleyişine imkân sağlayabilirdi. Ancak Mağriplerde Osmanlılar aleyhine yaşanan birtakım olaylar bunu engelledi³⁰⁹. Gerçi bu durum kısa sürdü ve maktul Mehmed

---

Alonso de Peralta'nın Salih Reis'in teslim şartlarına uyması karşılığında Hıristiyanların şehirden serbestçe ayrılacağı taahhüt edilmiştir. Ne var ki, Türkler şehre girer girmez, vaadlerinde durmayıp, Hıristiyanlar esir alınmışken, sadece kale hâkimi Alonso de Peralta ve yanındaki birkaç adamına serbest çıkış izni verilmiştir (bkz. 485. bipnot, Gómara, 2000; 257).

³⁰⁷ Salih Reis, Oran şehrini kuşatmak için hareket geçtiği sırada vebadan hayatını kaybetmişti. Yarım kalan bu harekât nedeniyle, Padişah, Ege denizinde oluşan bir takım tehditler karşısında destek için Cezayir'e gönderdiği donanmayı geri çağırdı (Hess, 2010: 113); 1556'ın Ağustosunda Türkler Oran'ı kuşattıklarında, takviye için gelen kırk parçalık donanma Doğu Akdeniz'de görevlendirilmesi için geri çağrılmak zorunda kalmış ve böylece kuşatma neticesiz kalmıştır. Üstelik, kuşatmanın kaldırıldığını gören Kont Alcaudate Cezayir'e saldıracak taze kuvvetleri toplamak için İspanya'ya gittiğinde, Sa'dilerin bölgedeki menfaatlerini desteklemek için Fas'a elçilerini göndermiştir (Abun-Nasr, 1987: 157).

³⁰⁸ Cezayir Beyi Hasan Paşa, Sa'di lideri Muhammed eş-Şeyh'e bir elçisini göndermiş ve kendisinden Osmanlı Padişahı adına para bastırmasını talep etmiştir (Abun-Nasr, 1987: 157).

³⁰⁹ Salih Paşa'dan sonra Cezayir Beyliğine tayin edilen Mehmed Paşa, bölgedeki yeniçeriler tarafından başlatılan bir isyanla karşı karşıya kalmıştır. İsyanın nedeni Mehmed Paşa'nın bölgedeki korsanlarla ilişkisini geliştirip, merkezdeki otoritesini tesis etmesi ve yeniçerilere gelir kaynaklarından biri olan

Paşa'dan sonra Hasan Paşa Cezayir Beylerbeyliğine bir kez daha tayin edildi. Kısa bir süre önce yeniçeri isyanıyla Mağriplerde zedelenen Osmanlı hâkimiyeti Hasan Paşa'nın sayesinde yeniden pekişmiş oluyordu. Çünkü Hasan Paşa derhal Tilimsan'a karşı harekete geçmiş ve Sa'di ordusunu kovalamıştır. Bu kovalamanın neticesinde iki taraf arasında 1558'in başlarında meydan gelen savaşta Hasan Paşa İspanyolların Oran'da askerî hazırlık yaptığını öğrenince geri çekilmek zorunda kaldı (Abun-Nasr, 1987: 158). Üstelik Kont Alcaudete Cezayir'e saldırmak için İspanya'dan topladığı 11.000 adamıyla saldırıya geçmek istese de hedef başka yöne çevrilmiş ve sonuç olarak Mostganem'e yöneldi. Taktik yanlışlığı ve askerlerin erzak durumu göz önünde bulundurulduğunda dezavantajlı bir durum içinde olan Kont Alcaudete'in ordusu Hasan Paşa tarafından mağlup edildi³¹⁰.

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlıların Kuzey Afrika politikasında gözle görülür bir değişiklik olmuştur. Bu yüzyılın ilk yarısındaki politikasını daha çok Orta Avrupa meselelerine ve Fransa ile olan ittifaka bağlamışken, şimdi ise, istikâmetini Mağrip meselelerine çevirmiştir. Üstelik bu yön değişikliği, Osmanlı-İspanyol rekabetine Kuzey Afrika'daki unsurların da dâhil olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Öyle ki, Osmanlılar bu dönemdeki politikaları arasına Fas'ı kendi idaresi altına almayı da planlamış ve kısa süreliğine de olsa Fas'a hâkim olmuşlardır. 1556'da V. Karl'ın İspanya tahtından feraget etmesiyle yerine geçen oğlu II. Felipe, şimdilik, Osmanlı ilerleyişi karşısında ciddi bir tavır sergileyememiştir. İspanya açısından Kuzey Afrika'daki savaşların, Osmanlıların müdahalesiyle, geniş çaplı cephelere yayılması yeni kral için en büyük mesele olmuştur³¹¹. Böylece Osmanlılar, Tunus hariç, Mısır'dan Fas'a kadar Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümüne hâkim olmayı başarmış oluyorlardı.

---

ganimet payının verilmemesi idi. Korsanlara nazaran gelir seviyesi daha düşük olan yeniçeriler, isyan neticesinde Mehmed Paşa'yı katletmişlerdir (Hess, 2010: 113).

³¹⁰ Hasan Paşa, Mostganem'e yönelmiş olan 6000 ila 12000 arasında değişen Hıristiyan askerlerini bozguna uğrattı. Üstelik bu hezimet haberi İspanya'ya ulaştığında, Kapudan-ı Derya Piyale Paşa'nın 150 kadırgalık bir donanmayla Minorca adasına saldırdığı ve Ciudadela (Medine'l-Cezire) şehrinin yağmaladığı bir döneme denk gelmiştir (Hess, 2010: 114); Aç ve yorgun İspanyol birlikleri 1558 Ağustosunda Mostganem'de mağlup edildikten sonra, Osmanlı birlikleri ileri harekete devam edip 26 Ağustos'ta Mazargan'a vardılar. Burada Kont Alcaudete ve adamlarının yarısı katledildi ve oğlu Don Martin ve diğerleri esir olarak Cezayir'e götürüldü (Abun-Nasr, 1987: 158).

³¹¹ II. Felipe tahta çıktığında, Habsburgların malî durumu 1557'de iflasın eşiğine gelmişti. Bu yüzden yeni kralın, pek çok cephede gerçekleşen eş zamanlı savaşları kaldırabilecek kaynakları tükenmişti. Bu faktörlerin yanında, V. Karl'ın tahtan çekildiği sırada imparatorluk mirasını kardeşi ve oğlu arasında paylaştığında II. Felipe'nin devraldığı İspanya, evrensel bir imparatorluk imajını terk etmeye ve yüzünü Amerika kıtasına çevirmeye başlamıştı. Ancak tam bu sırada İspanya ile Fransa arasında 1559'da

SONUÇ

Türk-İspanyol ilişkilerinin başlangıç noktası sayılabilecek dönem olan XIV. yüzyılın hemen başlarında Katalan Kumpanyası, İstanbul'daki imparatorun çağrısıyla Doğu'ya yelken açmışlar ve hiç bilmedikleri bir coğrafyaya gelip, Batı Anadolu'da bulunan Türk beyliklerine karşı "paralı asker" olarak savaşmışlardı. Ayrıca Katalanların Batı Anadolu'daki varlığı ölgenin demografik ve iktisadî vaziyetine de tesir etmiştir. Zira Kumpanya geçtiği yerlerde yaşayan Türk-İslâm unsurlarının siyasî, demografik ve iktisadî açıdan bir süreliğine durağan bir dönemde geçmesine neden oldu. İçlerinde Almaguvar gibi İber yarımadasının savaşçı ve gaddar unsurlarını barındıran Katalan Kumpanyası, bir süre sonra sadece Türkmen beyliklerine değil, İstanbul'dan uzaklaşmalarına paralel olarak kontrollerini kaybedip, bölgedeki Rum ahaliye de zarar vermeye başladılar. Bu durum İstanbul'da endişe ile karşılanınca, imparator kumpanyanın derhal Batı Anadolu topraklarından çekilmesini emretti. Trakya'ya gelen kumpanyanın liderinin burada suikast sonucuyla öldürülmesi, Bizans ile Katalan ilişkilerinde bir dönüm noktası oldu. Katalanlar bu kez, Bizans'ın Trakya kısmındaki topraklarına saldırıp bölgenin ıssız ve verimsiz olmasına yol açtılar. Ancak, tam bu sırada, Katalanlar ile Türkler arasında bir yakınlaşma ve müttefik olma süreci başladı. Yanlarına bir kısım Türk grubunu alan Katalanlar, Yunanistan'ın güneyine doğru yola çıktılar. Burada Türklerin yardımıyla Atina Dükalığını ele geçirip, bölgede bir Katalan idaresi tesis ettiler. Katalanlar, Atina'ya yerleştikten bir süre sonra, bölgenin siyasî ve ticarî dengelerinde rol almaya başladılar. Bu kez Batı Anadolu gazi Türkmen beylikleriyle Venedik'e karşı kısa bir süre müttefik olmuşlardı.

Osmanlı-İspanyol ilişkilerinin zirveye çıktığı XVI. yüzyıl Avrupa siyasî ortamının en karmaşık dönemlerinden birini temsil eder. Zira bu dönemde yaşanan rekabet ve mücadelenin temelini Habsburglar ve Fransa'nın yayılmacı politikaları oluşturmuştur. Bu yüzyılda bir anarşizm yuvasına dönüşecek olan İtalyan yarımadası için sergilenen ve kökeni geç ortaçağlara kadar giden rekabet, Fransa'nın, Habsburgların tehditkâr yükselişine misilleme olarak, İtalya'daki tarihî mirası üzerinde hak iddia etmesine yönelik olmuştur. İtalyan savaşlarının ilk safhasında Fransa'nın sürekli tehditkâr ilerleyişi, I. Fransuva'nın V. Karl'a esir düşmesinden sonra başka bir istikâmete yönelmeye başladı. Habsburglar karşısında ülkesinin toprak bütünlüğünü tehdit altında gören esir kral I. Fransuva'nın annesinin, dönemin en güçlü İslâm devleti olan

Osmanlılardan yardım istemesiyle İtalyan savaşları farklı bir hal almış oldu. Zaten Orta Avrupa üzerinden Türkler tarafından daima tehdit edilen V. Karl'ın bu kez, Batı Akdeniz ve İtalyan yarımadasındaki İspanyol mülkleri Türk tehlikesi ile karşı karşıya kalmış oluyordu. 1559'a kadar sürecek olan bu savaşların Osmanlılar için en önemli tarafı, onları Avrupa devletler sisteminin bir parçasına dönüştürmüş olmasıydı. Bir Avrupa meselesi olan İtalyan savaşlarının belirli dönemlerdeki gidişatına bir Müslüman devletin de doğrudan tesir etmiş olması, Osmanlıları bir süreliğine, Fransa'nın hamisi yapmıştı. Ancak, varlığını Türk desteğine dayandırmayı bir politika olarak benimseyen I. Fransuva'nın, İtalyan savaşlarının sürdüğü sırada, bazı dönemlerde V. Karl karşıtı politikadan vazgeçip Katolik âlemin tamamını karşısına almak istememesi de dönemin başka bir realitesini oluşturmuştur. Siyasî tarafının yanında İtalyan savaşları, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin başka bir yönünü de belirlemiştir: Ticaret. Osmanlılar, kuruluşundan itibaren ticaretinin büyük bir bölümünü Venedik ve Ceneviz devletleriyle yapıyordu. Ancak, XVI. yüzyılla birlikte bu Hıristiyan devletlere Fransa da eklenmiş oluyordu. İtalyan savaşlarının iktisadî sonucunu oluşturan kapitülasyonlar, gelecekteki Türk-Fransız siyasî ve ticarî ilişkilerinin belirleyici bir unsuru olmuştur.

Osmanlıların XVI. yüzyılın hemen başlarından itibaren Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz'e doğru nüfuz etmeye başlamasına eş zamanlı olarak, İspanyol İmparatorluğu da Atlantik ve Kuzey Afrika sahalarında söz sahibi olmaya başlaması, bu iki otorite arasındaki ilişkilerin başka bir tarafını oluşturmuştur. XVI. yüzyılın ilk yarısında Kuzey Afrika topraklarında Osmanlı gücünün hissedilmeye başlanmasıyla birlikte, böyle bir yayılma ve rekabete onları sevkeden faktörler, korsanlık faaliyetleriyle doğrudan alakalı olmuştur. Anadolu'nun güney ve batı sahillerinde görülen ve başıboş Türk denizcilerinin başını çektiği korsanlık mekanizması, XVI. yüzyılın büyük bir bölümünde Osmanlı donanmasının istifade ettiği bir mekanizma olmuştur. Özellikle 1532'de Koron istihkâmının elden çıkmasıyla birlikte Osmanlı donanmasının içinde bulunduğu olumsuz vaziyet gözler önüne serilmişti. XVI. yüzyılın hemen başlarından itibaren Cezayir'e yerleşen ve bölgedeki İspanyol *presidioları* için bir tehdit teşkil eden Barbaros kardeşler, zaten 1518'de Osmanlı metbülüğünü kabul etmişlerdi. Bu sayede Osmanlı donanmasının içinde bulunduğu talihsiz durum, Barbaros Hayreddin Paşa'nın İstanbul'un himayesine girmesiyle değişiyordu. Böylece, Hayreddin Paşa sayesinde

Osmanlı donanması hem Mağriplere hem de Batı Akdeniz'e kadar müdahale edebilme imkânı bulabilmiştir. Öte taraftan, sahip oldukları denizcilik tecrübesi sayesinde Osmanlı denizciliğinin XVI. yüzyılın son çeyreğine kadar zirvede kalmasını sağlayan bu korsanlık mekanizması da ihtiyaçlarını Osmanlının geniş ve bitmez-tükenmez kaynaklarından karşılamıştır.

İspanyolların Granada İslam devleti'ne son verdikten sonra, içlerindeki haçlılık heyecanıyla Mağrip topraklarına da nüfuz etmek istemeleriyle birlikte, XV. Yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın hemen başlarında bu bölgede ciddi bir hareketlilik yaşanmıştı. İspanyollar, Mağrip topraklarında çok önemli stratejik mevkiiler ele geçirmişler ve bazı mahallî kabilelerle ittifak kurmak suretiyle Kuzey Afrika'daki yerlerini sağlamlaştırmışlardı. Ancak İtalyan savaşlarının bu dönemde yeniden alevlenmesiyle İspanyol idarecileri dikkatlerini yeniden İtalya'ya çevirdiler. Böylece bölge bir süreliğine ihmal edilmiş oluyordu. Ancak Barbaros Hayreddin Paşa'nın 1529'da bölgedeki konumunu sağlamlaştırdıktan kısa bir sonra Osmanlı idaresi altında Tunus'u tehdit etmesi, o ana kadar bütün ilgisini Amerika ve kıta Avrupasındaki dominyolarına gösteren V. Karl'ın dikkatini yeniden Mağriplere çevirmesine neden olmuştur. V. Karl, böylece, 1541'e kadar Kuzey Afrika meseleleriyle ilgilenmek zorunda kalmış oldu. Gerçi, diğer taraftan, V. Karl'ın Mağriplere gösterdiği müdahale kaynak yetersizliğinden dolayı epey müşkül duruma düşmüştür.

Bütün bu siyasî olaylar göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı-İspanya ilişkileri XVI. yüzyılın Avrupasını her yönüyle şekillendiren faktörleri içinde barındırmıştır. Osmanlı tarihinin en ihtişamlı döneminde tahta oturmuş olan Süleyman ile Avrupa'nın büyük bölümünü miras yoluyla idare eden Habsburglu kardeşler arasında yaşanan üstünlük mücadelesi, kendilerine bağlı birtakım uydu devletlerin oluşmasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- ABUN-NASR, Jamil (1987), *A History of the Maghreb in the Islamic Period*, Cambridge.
- ACERO, Beatriz Alonso (2001), “El norte de África en el ocaso del emperador (1549-1558)”, *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*: [Congreso internacional, Madrid 3-6 de julio de 2000] / coord. por José Martínez Millán, Vol. 1, s. 387-417.
- AGUSTÍ, David (2004), *Los almogávares. La expansión mediterránea de la Corona de Aragón*. Sílex ediciones.
- AKIN, Himmet (1968), *Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, A.Ü.D.T.C.F. Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi (İlâveler yapılmış ve düzeltilmiş hali), Ankara.
- ALARCIA, Diego Téllez (2000), “El papel del Norte de Africa en la politica hispana (ss. XV-XVI)”, *Tiempos Modernos: Revista Electronica de Historia Moderna*, Vol. 1, No. 1, s. 1-29.
- Al-Makkarî, Ahmed Ibn Mohammed (1840), *The History of the Mohammedan Dynasties in Spain*, vol. 1, trans. by Pascual De Gayangos, London.
- Al-Makkarî, Ahmed Ibn Mohammed (1843), *The History of the Mohammedan Dynasties in Spain*, vol. 2, trans. by Pascual De Gayangos, London.
- ALTUĞ, Uğur (Kasım, Aralık, Ocak 2005-06), “Osmanlı İmparatorluğu’nun Akdeniz Siyasetinde Korsanların Rolü”, *Doğu-Batı*, Yıl 9, Sayı: 34, Ankara, s. 289-299.
- ALTUNDAĞ, Şinasi (1993), “Selim I” maddesi, *İA*, MEB yay., İstanbul, s. 423-434.
- ARÁNDEZ, Alvaro Santamaría (1991), “El reino de Mallorca en la política norteafricana de Fernando el Católico, episodio de la fortaleza del Peñón de Argel (1514-1529)”, *Estudios de Historia Medieval. Homenaje a Luis Suárez*, s. 425-442.
- ARIKAN, Muzaffer (1966), “Türk-İspanyol Münasebetleri Bakımından Aragon Kraliyet Arşivinin Ehemmiyeti ve Türklerle İlgili Vesikalar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 1, Sayı 2-3, Ankara, s. 251-275.
- ARIKAN, Muzaffer (1968), “XIV-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış”, *A.Ü.D.T.C.F., Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 23, sayı 3-4, Ankara, s. 239-256.
- ARIKAN, Muzaffer, TOLEDO, Paulino (1990), “Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler, I”, *OTAM*, Sayı 1, Ankara, s. 354-373.

- ARIKAN, Muzaffer, TOLEDO, Paulino (Ocak, 1992), “Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler, III”, *OTAM*, Sayı 3, Ankara, s. 389-412.
- AYÖNÜ, Yusuf (2009), *Katalanların Anadolu ve Trakya’daki Faaliyetleri (1302-1311)*, Ege Üniversitesi Yay., İzmir.
- AYÖNÜ, Yusuf (2006), “Osmanlılardan Önce Rumeli’nde Türkler (1305-1313)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Ege Üniversitesi Edeb. Fak. Yay., C. 21, Sayı: 2, Aralık, İzmir, s. 17-33.
- BORONAT y BARRACHINA, Pascual (1901), *Los moriscos españoles y su expulsión: estudio histórico-crítico*, in 2 vols., Valencia.
- BÉRENGER, Jean (1994), *A History of the Habsburg Empire 1273-1700*, trans. by C. A. Simpson, London and New York.
- BİLGİN, Feridun (2010), “Gırnata’nın İşgali (1492) Sonrasında Endülüs’teki Müslümanların Asimilasyonu”, *Mukaddime*, Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 2, s. 53-78.
- BISSON, Thomas, N. (2000), *The Medieval Crown of Aragon. A Short History*, Oxford.
- BORSOOK, Eve (Dec., 1961), “Decor in Florence for the Entry of Charles VIII of France”, *Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz*, 10. Bd., H. 2, s. 106-122.
- BOSTAN, İdris (2007), “Kanuni ve Osmanlıların Akdeniz Siyaseti”, *Türkler ve Deniz*, ed. Özlem Kumrular, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 13-17.
- BOSTAN, İdris (2007), “Oruç Reis” Maddesi, *DİA*, C. 33, İstanbul, s. 426-428.
- BOSTAN, İdris (2007), “Cezâyir-i Bahr-i Sefîd Eyaletinin Kuruluşu, 1534”, *Beylikten İmparatorluğı Osmanlı Denizciliğı*, 2. Baskı, İstanbul, s. 47-66.
- BOSTAN, İdris (2007), *Osmanlılar ve Deniz, Deniz Politikaları, Teşkilat, Gemiler*, Küre Yay., İstanbul.
- BOURRILLY, V.-L. (1913), “Antonio Rincon et la politique orientale de François Ier, 1522-1541”, *Revue historique*, 113, s. 64-83, 268-308.
- BRADFORD, Ernle (2010), *Padişahın Amiralî, Barbaros Hayreddin*, çev. Ahmet Fethi, Doğan Kitap, İstanbul.
- BRAUDEL, Fernand (1994), *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, C. 2, İmge Kitabevi.
- BRESC, Henri (2000), “Sicily” maddesi, *Encyclopedia of the Middle Ages*, Vol. 2.

- BRUMMETT, Palmira (2009), *Osmanlı Denizgücü, Keşifler Çağında Osmanlı Denizgücü ve Doğu Akdeniz'de Diplomasi*, çev. Nazlı Pişkin, İstanbul.
- BRUMMETT, Palmira (Nov., 1989), "Foreign Policy, Naval Strategy, and the Defence of the Ottoman Empire in the Early Sixteenth Century", *The International History Review*, C. 11, No: 4, s. 613-627.
- BURNS, R. Ignatius (Oct., 1954), "The Catalan Company and the European Powers, 1305-1311", *Speculum*, Vol. 29, No. 4, ss. 751-771.
- CASALE, Giancarlo (2010), *The Ottoman Age of Exploration*, Oxford Press.
- CASSAR, Paul (Jul., 1960), "The Maltese Corsairs and the Order of St. John of Jerusalem", *The Catholic Historical Review*, Vol. 46, No. 2, s. 137-156.
- CHAMBERS, David Sanderson (2006), *Popes, Cardinals and War: The Military Church in Renaissance and Early Modern Europe*, New York.
- CHARRIÈRE, E. (1850), *Negotiations de la France dans le Levant 1515-1580*, Paris.
- CHRYSOSTOMIDES, Julian (2009), "The Byzantine Empire from the Eleventh to the Fifteenth Century", *The Cambridge History of Turkey*, Vol. 1, ed. by Kate Fleet, Cambridge University Press, s. 6-51.
- ÇOBAN, Erdal (1996), "Macaristan'da Protestanlığın Gelişmesi ve Osmanlı Hakimiyeti", *OTAM*, Sayı 7, Ankara 1996, s. 99-112.
- DAMES, M. Longworth (Jan., 1921), "The Portuguese and Turks in the Indian Ocean in the Sixteenth Century", *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, No: 1, s. 1-28.
- DANIŞMEND, İsmail Hami (1971), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Ciltler I-II, Türkiye Yay., İstanbul.
- DAVIES, R. Trevor (1937), *The Golden Century of Spain, 1501-1621*, London.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (1995), "El Imperio Otomano y la Monarquía Hispánica en el siglo XVI: el conocimiento español del otro extremo del Mediterráneo", *Ankara Üniversitesi Basimevi*, Vol. 19, Ankara, s. 167-179.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (2002), "Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman Devirlerinde İspanya ve Osmanlı İmparatorlukları Arasında Deniz Savaşları", *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 599-607.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (Temmuz-2004), "Değişmeyen Sınır-Osmanlı-Berberi Korsanlığı ve İspanya Sahilleri", *Toplumsal Tarih*, s. 72-75.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel, (2002) "Charles V and the Ottoman War from the Spanish Point of View", *Eurasian Studies*, Vol. 1/2, s. 161-183.

- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (2011), “Bases y Logística del Corso Berberisco” *XLI Jornadas de Historia Marítima*, Instituto de Historia y Cultura Naval, Madrid, s. 83-102.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (2001), “Barbaros Hayreddin Paşa ve Mağrib’in Osmanlılaşması”, çev. Mehmet N. Kutlu, *OTAM*, sayı 2, Ankara, s. 261-279.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel, (2006) “La Defensa de la Cristiandad; Las Armadas en el Mediterraneo en la Edad Moderna”, *Cuadernos de Historia Moderna. Anejos*, V, s. 77-99.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (2007), “El Imperio otomano y la intensificación de la catolicidad de la monarquía hispana”, *Anuario de historia de la iglesia*, Nº. 16, s. 157-167.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (Sept., 1995), “El marco ideológico de la expansión española por el norte de Africa”, *Aldaba: revista del Centro Asociado a la UNED de Melilla*, Nº. 26, 1995, s. 113-134.
- De BUNES IBARRA, Miguel Ángel (1999), “Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Pasha and Charles V: The Mediterranean World”, *The Great Ottoman-Turkish Civilisation*, vol. 1, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 239-244.
- De COCA CASTAÑER, José Enrique López (1993), “Vélez de la Gomera y su Puerto Durante la Primera Mitad del Siglo XVI”, *Historia, instituciones, documentos*, Nº 20, s. 207-230.
- De COCA CASTAÑER, José Enrique López (1997), “Consideraciones sobre la Frontera Marítima”, *Actas del Congreso la Frontera Oriental Nazarí como Sujeto Histórico (S.XIII-XVI): Lorca-Vera, 22 a 24 de noviembre de 1994 / coord. por Pedro Segura Artero*, Instituto de Estudios Almerienses, Almería, s. 391-408.
- De COCA CASTAÑER, José Enrique López (2003), “La emigración mudéjar al reino de Granada en tiempo de los Reyes Católicos”, *En la España medieval*, No. 26, s. 203-226.
- De COCA CASTAÑER, José Enrique López (2005), “La Conquista de Granada: El Testimonio de los Vencidos”, *Norba. Revista de Historia*, Vol. 18, s. 33-50.
- De COCA CASTAÑER, José Enrique López (2005), “Mamelucos, otomanos y caída del reino de Granada”, *En la España medieval*, No. 28, s. 229-258.
- De MOXÓ Y MONTOLIU, Francisco (1985), "La Corona de Aragón en el Mediterráneo (siglos XIII-XV): Sicilia", *Historia 16*, Nº 109, s. 57-64.
- De ROTALIER, Charles Édouard (1841), *Histoire d'Algier et de la Piraterie des Turcs dans la Méditerranée*, tome 1, Paris.
- De SANTA CRUZ, Alonso (1920), *Cronica del Emperador Carlos V*, Madrid.

- DEFILIS, Amadeo Serra (2008), "Classical Legacy and Imperial Ideal in the Early Renaissance: the Artistic Patronage of Alfonso V the Magnanimous", *Europe and its Empires*, Pisa University Press, s. 17-29.
- De TESTA, Le Baron I. (1864), *Recueil des Traités de la Porte Ottomane*, tome 1, Paris.
- Diego De HAEDO (1612), *Topographia e Historia General de Argel, Repartida en Cinco Tratados*, Valladolid.
- Don Fray Prudencio De SANDOVAL, (1846), *Historia del Emperador Carlos V, Rey de España*, tomo 1, Madrid.
- DUNIGAN, Edward (1852), *A General History of Europe, From the Sixteenth Century to the Peace of Paris in 1815*, New York.
- DÜZDAĞ, M. Ertuğrul (1995), *Barbaros Hayreddin Paşanın Hatıraları "Gazavat-ı Hayreddin Paşa"*, Kaynak Yay., İzmir.
- EMECEN, Feridun (2002), "Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti", *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 501-520.
- ELDEM, Edhem (2006), "Capitulations and Western Trade", *The Cambridge History of Turkey*, Vol. 3, ed. by Suraiya N. Faroqhi, Cambridge University Press, s. 283-336.
- ELLIOT, John. H. (1964), *Imperial Spain: 1469-1716*, New York.
- ET-TEMİMÎ, Abdulcelil (1999), "XVI. Yüzyılda Kuzey Afrika'daki Osmanlı-İspanyol Mücadelesinin Dinî Arka Planı", çev. Mehmet Özdemir, *İslamî Araştırmalar Dergisi*, C. 12, Sayı 2, s. 179-189.
- FALOMIR FAUS, De BUNES IBARRA Miguel Ángel, (2001), "Carlos V, Vermeyen y la Conquista de Túnez", *Carlos V europeísmo y universalidad : [congreso internacional, Granada mayo 2000]* / coord. por Francisco Sánchez-Montes González, Juan Luis Castellano Castellano, Vol. 5, s. 243-258.
- Francisco de La IGLESIA (1919), "Un Establecimiento en Morea en 1532", *Estudios Historicos, 1515-1555*, Madrid, s. 95-131.
- FERRER i MALLOL, María Teresa (2005), "El castigo de los corsarios en el mundo mediterráneo medieval", *Sociedad y memoria en la Edad Media: estudios en homenaje de Nilda Guglielmi* / coord. por Ariel Guance, Pablo Ubierna, s. 119-126.
- FINDIK, Tahsin (2002), "Osmanlı Belgelerinin Tanıklığı ile XVI. Yüzyılda Osmanlı-Fransız İlişkileri", *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 567-574.

- FINLAY, Robert (Win, 1999), “The Immortal Republic: The Myth of Venice during the Italian Wars (1494-1530)”, *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 30, No. 4, s. 931-944.
- FISHER, Sydney Nettleton (1948), *The Foreign Relations of Turkey, 1481-1512*, University of Illinois Press.
- FODOR, Pál (2004), “Macaristan’a Yönelik Osmanlı Siyaseti, 1520-15411”, çev. Özgür Kolçak, *İ.Ü.E.F.T.D.*, Sayı 40, s. 11-85.
- Francisco De MONCADA (1975), *The Catalan Chronicle of Francisco de Moncada*. trans. by Frances Hernández, ed. John M. Sharp, Press of Texas University, El Paso.
- Francisco López De GÓMARA, (1912), *Annals of the Emperor Charles V*, trans. by R. B. Merriman, Oxford.
- Francisco López De GÓMARA (2000), *Guerras de mar del Emperador Carlos V*, ed. Miguel Angel de Bunes Ibarra y Nora Edith Jiménez, Madrid.
- GARCÉS, María Antonia (2002), *Cervantes in Algiers, A Captive’s Tale*, Vanderbilt University Press.
- GIAKOUMIS, Konstantinos (2002), “Osmanlıların Otranto ve Apulia Seferi (1480-1481)”, çev. Kürşat Akpınar, *Türkler*, C. 9. Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 373-382.
- GLETE, Jan (2001), *Warfare at Sea, 1500-1650, Maritime Conflicts and the Transformation of Europe*, London.
- GLETE, Jan (2006), “The Sea Power of Habsburg Spain and the development of European Navies (1500-1700)”, *Guerra y Sociedad en La Monarquía Hispánica, Política, estratégica y cultura en la Europa moderna (1500-1700)*, vol. 1, ed. Enrique García Hernan-Davide Maffi, s. 833-866.
- Gonzalo de Illescas (1804), *Jornada de Carlos V a Tunez*, Madrid.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib (1964), “Oruç Reis” Maddesi, *İA*, Cilt 9, MEB yay., İstanbul, s. 419-425.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib (2002), “Süleyman I”, *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 521-554.
- GUILMARTIN, Francis (2003), J., *Gunpowder and Galleys: Changing Technology and Mediterranean Warfare at Sea in the Sixteenth Century*, Revised Ed., Conway Maritime Press.
- GÜLSOY, Ersin (2002), “XVI-XVII. Yüzyıllarda Akdeniz’de Osmanlı Hâkimiyeti”, *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 589-598.

- GÜRKAN, Emrah Safa (2006), *Ottoman Corsairs in The Western Mediterranean And Their Place In The Ottoman-Habsburg Rivalry (1505-1535)*, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, Haziran, 2006 (Yüksek Lisans Tezi).
- GÜRKAN, Emrah Safa (2010), “The Centre and the Frontier: Ottoman Cooperation with the North African Corsairs in the Sixteenth Century”, *Turkish Historical Review I*, s. 125-163.
- GÜRKAN, Emrah Safa (2011), “Osmanlı-Habsburg Rekâbeti Çerçevesinde Osmanlılar’ın XVI. Yüzyıl’daki Akdeniz Siyaseti”, *Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası*, Ed. Haydar Çoruh, M. Yaşar Ertaş, M. Ziya Köse, Yeditepe yay., İstanbul, s. 11-50.
- HANNAY, David (1917), *The Nations’ Histories, Spain*, London.
- HARE, Christopher (1917), *A Great Emperor, Charles V, 1519-1558*, London.
- HAREKÂT, İbrâhim (1992), “Bicaye”, *DİA*, C. 6, s. 128-129.
- HARRIS, A. Katie (2007), *From Muslim to Christian Granada: inventing a city past in early modern Spain*, The John Hopkins University Press.
- HEFELE, Karl Joseph von (1985), *The Life and Times of Cardinal Ximenez; or, The Church in Spain in the Time of Ferdinand & Isabella*, trans. by J. C. Dalton, London.
- HERNÁNDEZ, Frances (1974), “Turks with The Grand Catalan Company, 1305-1312”, *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, Hümaniter Bilimler*, C. 2, s. 26-44.
- HESS, Andrew C. (210), *Unutulmuş Sınırlar: 16 Yüzyıl Akdeniz’inde Osmanlı-İspanyol Mücadelesi*, Çev: Özgür Kolçak, Küre Yay., İstanbul.
- HESS, Andrew C. (Jan., 1973), “The Ottoman Conquest of Egypt (1517) and the Beginning of the Sixteenth-Century World War”, *International Journal of Middle East Studies*, C. 4, No. 1, s. 55-76.
- HESS, Andrew C. (Dec., 1970), “The Evolution of the Ottoman Seaborne Empire in the Age of the Oceanic Discoveries, 1453-1525”, *The American Historical Review*, Vol. 75, No. 7, s. 1892-1919.
- HOLLISTER, C. Warren, Bennett, M. Judith (2002), *Medieval Europe, A Short History*, ninth edition, New York.
- HOUSLEY, Norman (1982), *Italian Crusades: The Papal-Angevin Alliance and the Crusades against Christian Lay Power, 1254-1343*, Oxford University Press, New York.
- HUART, CL. (1978), “Almugavar” maddesi, *İA MEB yay.*, C. 1, s. 378-379.

- ILARDI, Vincent (1959), “The Italian League, Francesco Sforza, and Charles VII (1454-1461)”, *Studies in the Renaissance*, C. 6, s. 129-166.
- IMBER, Colin (2006), *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650*, çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.
- ISOM-VERHAAREN, Christine (Summer, 2007), “Barbarossa and His Army Who Came to Succor All of Us”: Ottoman and French Views of Their Joint Campaign of 1543-1544”, *French Historical Studies*, C. 30 (3), s. 395-425.
- İNALCIK, Halil (Kasım, Aralık, Ocak 2005-06), “Akdeniz ve Türkler”, *Doğu-Batı*, Yıl 9, Sayı: 34, Ankara, s. 133-171.
- İNALCIK, Halil (2009), *Devlet-i ‘Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-1, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasi, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay..
- İNALCIK, Halil (2004), *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300–1600)*. Çev: Ruşen Sezer, 5. Baskı, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- İNALCIK, Halil (2002), “Osmanlı Deniz Egemenliği”, *Türk Denizcilik Tarihi*, ed. Bülent Arı, Ankara, s. 49-66.
- İNALCIK, Halil (2002), “Haçlılar ve Osmanlılar: Barbaros Hayreddin Paşa Fransa’da”, *Türk Denizcilik Tarihi*, ed. Bülent Arı, Ankara, s. 127-140.
- İNALCIK, Halil (Temmuz, 2009), “Batı Anadolu’da Yükselen Denizci Gâzi Beylikleri, Bizans ve Haçlılar”, *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi*, ed. İdris Bostan, Salih Özbaran, İstanbul, s. 31-47.
- JENSEN, De Lamar (1985), “The Ottoman Turks in the Sixteenth Century French Diplomacy”, *The Sixteenth Century Journal*, C. 16, No. 4, s. 451-470.
- Jerónimo ZURITA (1610), *Anales de la Corona de Aragon*, Zaragoza.
- JOHNSON, A. H. (1903), *Europe in the Sixteenth Century, 1494-1598*, London.
- JORGA, Nicolae (2005), *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1451-1538)*, Ciltler 2-3, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- KAHRAMAN, Kemal (1993), “Cezayir” maddesi, *DİA*, C. 7, İstanbul.
- KAMEN, Henry (2005), *Golden Age Spain*, 2nd edition.
- KARAL, Enver Ziya (1979), “Barbaros Hayreddin Paşa” maddesi, *İA*, MEB yay., C. 2, İstanbul, s. 311-315.
- KAYHAN, Hüseyin (Kasım, Aralık, Ocak 2005-06), “Osmanlı Öncesi Akdeniz ve Çevresinde Türk Korsanları”, *Doğu-Batı*, Yıl 9, Sayı: 34, Ankara, s. 267-287.

- Kâtip Çelebi (1973), *Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l Bihar*, yay. haz. Orhan Şahin Gökyay, 1. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- KHALIFEH, Haji (1831), *The History of the Maritime Wars of the Turks*, trans. by James Mitchell, London.
- KUMRULAR, Özlem (2004), *El Duelo Entre Carlos V y Soliman el Magnifico (1520-1535)*, La Universidad de Salamanca, (Doktora Tezi).
- KUMRULAR, Özlem (2007), “Orta Avrupa’nın Kaderini Değiştiren Savaş: Mohaç, Öncesi, Sonrası ve Kastilya’da Yankısı”, *Belleten*, s. 537-573.
- KUMRULAR, Özlem (2011), “Avrupa’nın İnşasında Osmanlı-Fransa İttifakının Rolü”, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 11-34.
- KUMRULAR, Özlem (2011), “Orta Avrupa’nın Kaderini Değiştiren Savaş: Mohaç”, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 35-74.
- KUMRULAR, Özlem (2011), “Koron: Uzak Topraklarda İmkânsız Misyon”, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 185-190.
- KUMRULAR, Özlem (2011), “İspanyol ve İtalyan Kaynakları Işığında Barbaros’un 1534 Seferi”, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 191-202.
- KUMRULAR, Özlem (2011), “İspanyol Kaynakları Işığında V. Karl’ın 1535 Tunus Seferi”, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 203-214.
- KUMRULAR, Özlem (2011), “V. Karl’ın Tunus Zaferinin İntikamı Olarak Mahón’un Yağmalanması: Barbaros, 1535”, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 215-225.
- KUMRULAR, Özlem (2011), “Osmanlı Donanmasının 1550-52 Yılları Arasında Akdeniz’deki Faaliyetleri”, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 249-258.
- KUMRULAR, Özlem (Aralık, 2001), “İspanyol Kaynakları Işığında “Alaman Seferi”-I “Türk Geliyor!””, *Tarih ve Toplum*, C. 36. Sayı 216, s. 27-31.
- KUMRULAR, Özlem (Nisan, 2002), “İspanyol Kaynakları Işığında “Alaman Seferi”-IV “Küçük Kaleden Büyük Savunma: Güns”, *Tarih ve Toplum*, C. 37, Sayı 220, s. 34-41.
- LAIYOU, Angeliki E. (1972), *Constantinople and the Latins, The Foreign Policy of Andronicus II, 1282-1328*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

- LANE-POOLE, Stanley (1890), *The Story of the Barbary Corsairs*, New York.
- LANE-POOLE, Stanley (1886), *The Story of the Moors in Spain*, London.
- LEA, Henry Charles (2006), *İspanya Müslümanları, Hıristiyanlaştırılmaları ve Sürülmeleri*, çev. Abdullah Davudoğlu, İnkılâb Yay., İstanbul.
- LEA, Henry Charles (1897), “Lucero the Inquisitor”, *The American Historical Review*, vol. 2, No. 4, s. 611-626.
- LEE, Stephen J. (2002) *Avrupa Tarihinden Kesitler 1494–1789*, çev: Ertürk Demirel. Dost Kitabevi Yayınları. 1. Baskı. Ankara.
- LEONE, Alfonso (1985), “La Corona de Aragón en el Mediterráneo (siglos XIII-XV): Nápoles”, *Historia 16*, N° 109, s. 73-78.
- LINDEN, H. Vander (Oct., 1916), “Alexander VI and the Demarcation of the Maritime and Colonial Domains of Spain and Portugal, 1493-1494”, *The American Historical Review*, Vol. 22, No. 1, s. 1-20.
- Lütfi Paşa (1341), *Tevarih-i Ali Osman*, İstanbul.
- LYNCH, John (1981), *Spain under the Habsburgs, Empire and Absolutism, 1516-1598*, C. 1, New York and London.
- LYNCH, John (2007), *Monarquía e Imperio: El Reinado de Carlos V*, toma 11, El Pais publicacion.
- M. De VOLTAIRE (1758), *The General History and the State of Europe*, C. 2.
- MALTBY, William (2002), *The Reign of Charles*, New York.
- MCALISTER, Lyle N. (1984), *Spain and Portugal in the New World, 1492-1700*, University of Minnesota Press.
- MERRIMAN, R. B. (1944), *Suleiman the Magnificent*, Cambridge.
- MERRIMAN, R. B. (1934), *The Rise of Spanish Empire in the Old World and in the New*, Vol. 4, New York.
- MERRIMAN, R. B. (1918), *The Rise of Spanish Empire in the Old World and in the New*, Vol. 1, New York.
- MOMMSEN, Theodor E, (Jun. 1948), “The Accession of the Helvetian Federation to the Holy League An Unpublished Bull of Pope Julius II of March 17, 1512”, *The Journal of Modern History*, vol. 20, No. 2, s. 122-132.
- MUNTANER, Ramon (2006), *The Catalan Expedition to the East*, trans. by Robert D. Hugues to Englis, Barcelona/Woodbridge.

- MUSI, Aurelio (2007), “The Kingdom of Naples in the Spanish Imperial System”, *Spain in Italy, Politics, Society, and Religion 1500-1700*, Vol. 32, ed. Thomas James Dandeleet and John A. Marino, s. 73-97.
- NECİPOĞLU, Gülrü (1993), “Süleyman the Magnificent and the Representation of Power in the Context of Ottoman-Habsburg-Papal Rivalry” *Süleyman the Second and His Time*, ed. Halil İnalçık ve Cemal Kafadar, İstanbul, s. 153-194.
- OLIVER, L. Morales (1958), “El testamento de la reina Isabel y su reflejo en Africa” *Archivos del Instituto de Estudios Africanos*, 11, s. 7-21.
- ÖDEN, Zerrin Günal (1994), “Bizans İmparatorluğu’nun Türklere Karşı Alan ve Katalanlarla İle İttifakı”, *İstanbul Üni. Edeb. Fak. Tarih Dergisi*, sayı: 35, s. 123-129.
- ÖNALP, Ertuğrul (1996), “Las Memorias de Barbarroja”, *OTAM*, Sayı 7, Ankara, s. 393-423.
- ÖZDEMİR, Mehmet (2002), “Endülüs Müslümanlarına Osmanlı Yardımı”, *Türkler*, C. 9. Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 393-408.
- ÖZDEMİR, Mehmet (1997), “Endülüs’ün Yıkılış Sürecinde Öne Çıkan Bazı Hususlar”, *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 36, Ankara, s. 233-254.
- ÖZDEMİR, Mehmet (1995), “Endülüs” maddesi, *DİA*, C. 11, İstanbul, s. 212-225.
- ÖZTÜRK, Necdet (2002), “Fetret Devri ve Osmanlı Hâkimiyetinin Yeniden Tesisi”, *Türkler*, C. 9. Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 221-251.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1977), “Kemal Reis” Maddesi, *İA*, C. 6, MEB yay., s. 566-568.
- PANZAC, Daniel (2005), *Barbary Corsairs, The End of a Legend 1800-1820*, Leiden-Boston.
- PERCEVAL, George (1825), *The History of Italy, From the Fall of the Western Empire to the Commencement of the Wars French Revolution*, London.
- PETRIE, Charles, *Philipp II. Von Spanien*, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz, 1965.
- PEZZI, Rafael (1893), *Los Presidios Menores de Africa y la Influencia Española en el Rif*, Madrid.
- PFEFFERMANN (2003), Hans, *Rönesans Papalarının Türklerle İşbirliği*, çev. Kemal Beydilli, Tarih ve Tabiat Vakfı Yay., İstanbul.
- PRESCOTT, William H. (1838), *History of the Reign of Ferdinand and Isabella the Catholic*, Vol. III.

- PRYOR, JOHN, H. (2004), *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş, Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler*, çev. Füsün Tayanç, Tunç Tayanç, Kitapyayınevi.
- ROBERTSON, W (1821), *Historia del Reinado del Emperador Carlos V*, tomo III, Madrid.
- ROBSON, J. A. (Jul., 1959), "The Catalan Fleet and Moorish Sea-Power (1337-1344)", *The English Historical Review*, Vol. 74, No. 292, s. 386-408.
- RODRÍGUEZ-SALGADO, M. J. (2001), "¿Carolus Africanus?: el Emperador y el Turco", *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*: [Congreso internacional, Madrid 3-6 de julio de 2000] / coord. por José Martínez Millán, Vol. 1, s. 487-532.
- RODRÍGUEZ-SALGADO, M. J. (2004), "Obeying the Ten Commandments: The First War between Charles V and Francis I, 1520-1529", *The World of Emperor Charles V*, Amsterdam, s. 15-68.
- ROSS, E. Denison (Oct., 1921), "The Portuguese in India and Arabia between 1507 and 1517", *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, No. 4, s. 545-562.
- SANTOSUOSSO, Antonio (May, 1994), "Anatomy of Defeat in Renaissance Italy: The Battle of Fornovo in 1495", *The International History Review*, Vol. 16, No. 2, s. 221-250.
- SCHNEIDMAN, J. Lee (1969), "Ending the War of the Sicilian Vespers", *Journal of Peace Research*, C. 6, No. 4, Special Issue on Peace Research in History, s. 335-348.
- SCHELLER, Robert W. (2004-05), "Ung fil tres delicat: Louis XII and Italian affairs, 1510-1511", *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art*, Vol. 31, No. 1/2, s. 4-45.
- SCHELLER, Robert W. (1985), "Gallia Cisalpina Louis XII and Italy 1499-1508", *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art*, Vol. 15, No. 1, s. 5-60.
- SCHELLER, Robert W. (1999), "L'union des princes: Louis XII, His Allies and the Venetian Campaign 1509", *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art*, Vol. 27, No. 4, s. 195-242.
- SEMPLE, Ellen Churchill (Aug., 1916), "Pirate Coasts of the Mediterranean Sea", *Geographical Review*, Vol. 2, No. 2, s. 134-151.
- SERVANTIE, Allain (2011), "Information on Ottoman Shipbuilding and on the Moves of the Turkish Fleet to the West (1522-1547)", *Archivos, Mediterráneo de La Frontera*, s. 1-54.

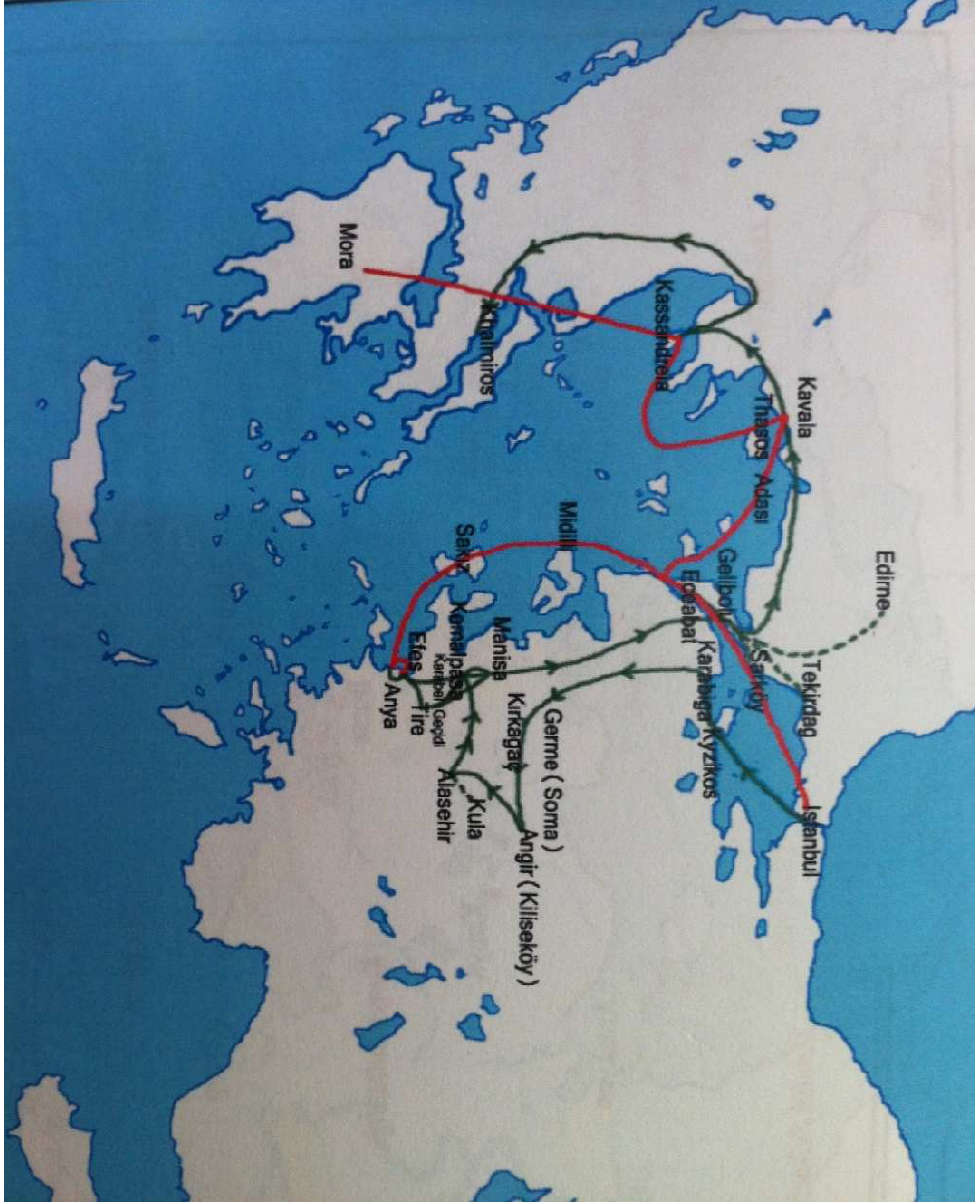
- SETTON, Kenneth M. (1976), *The Papacy and the Levant, 1204-1571*, Vol. 1, Philadelphia.
- SETTON, Kenneth M. (1978), *The Papacy and the Levant, 1204-1571*, Vol. 2, Philadelphia.
- SETTON, Kenneth M. (1984), *The Papacy and the Levant, 1204-1571*, Vol. 3, Philadelphia.
- SETTON, Kenneth M. (1975), *Catalan Domination of Athens, 1311-1388*, London.
- SETTON, Kenneth M. (1975), "The Catalans in Greece, 1311-1380", *A History of the Crusades*, ed. K. M. Setton, Vol. III (The Fourteenth and Fifteenth Centuries) ed. H. W. Hazard, Wisconsin Press, s. 167-224.
- SEYBOLD, C. F. (1988), "Endülüüs" Maddesi, *İA*, Cilt 6, MEB yay., İstanbul, s. 270-273.
- Seydî Muradî Reis (2009), *Kaptân-ı Deryâ Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hâtıraları (Gazavât-ı Hayreddin Paşa)*, sad. Osman Erdem, İstanbul.
- SHERMAN, Michael A. (July, 1977), "Political Propaganda and Renaissance Culture: French Reactions to the League of Cambrai, 1509-10", *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 8, No. 2, Humanism in the Early Sixteenth Century, s. 96-128.
- SMALL, Carola M. (2004), "Honorius IV. Pope" maddesi, *Medieval Italy, An Encyclopedia*, Vol. 1, ed. Christopher Kleinhenz, s. 513-514.
- SMITH, Damian, J. (2011), "The Papacy, the Spanish Kingdoms and Las Navas de Tolosa", *Anuario de Historia de la Iglesia*, vol. 20, s. 157-178.
- SOLÁ, Emilio (2002), "Barbarroja, Dragut y Alí Bajá, Señores de la frontera Mediterránea", *Il Congreso Internacional de Estudios Históricos: el Mediterráneo, un mar de piratas y corsarios* / coord. por Ana Sánchez Fernández, s. 121-133.
- SOUCEK, Svat (2009), "The Rise of the Barbarossas in the North Africa", *Studies in Ottoman Naval History and Maritime Geography*, The Isis Press, Istanbul, s. 67-78.
- SOYSAL, İsmail (1953), "Türk-Fransız Diplomasi Münasebetlerinin İlk Devresi", *İ.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. 3, Sayı 5-6, s. 53-62.
- STRAYER, J. R. (Jan., 1953), "The Crusade against Aragon", *Speculum*, Vol. 28, No. 1, s. 102-113.
- TAMBURRI, Pascual, MUGUETA, Íñigo (2000), "Navarra en una guerra europea. La estrategia capeta tras las Vísperas Sicilianas (1283-1296)", en *Príncipe de Viana*, Año nº 61, Nº 221, s. 657-672.

- TOLEDO, Paulino (2007), “Oruç Reis’in Ölümü Hakkında Resmî Bir İspanyol Belgesi”, *Türkler ve Deniz*, ed. Özlem Kumrular, Kitapyayınevi, İstanbul, s. 231-246.
- TOLEDO, Paulino (2006), “Osmanlı-İspanyol İmparatorluklarında Dünya İmparatorluğu Fikri, 16. Yüzyıl”, *İspanya-Türkiye, 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk*, ed. Pablo Martin Asuero, çev: Peral Bayaz Çarum. Kitap Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, s. 15-29.
- TOPPING, Peter (1975), “The Morea, 1311-1364”, *A History of the Crusades*, ed. K. M. Setton, Vol. III (The Fourteenth and Fifteenth Centuries) ed. H. W. Hazard, Wisconsin Press, s. 104-141.
- TURAN, Şerafettin (1992), “Barbaros Hayreddin Paşa” Maddesi, *DİA*, Cilt 5, İstanbul, s. 65-67.
- TURAN, Şerafettin (2000), *Türkiye-İtalya İlişkileri I, Selçuklular’dan Bizans’ın Sona Erişine Kadar*, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- UMAR, Bilge (1998), *Türkiye Halkının Orta Çağ Tarihi, Türkiye Türkleri Ulusunun Oluşması*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- URSU, J. (1908), *La Politique Orientale de François Ier*, Paris.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1975), *Osmanlı Tarihi, C. 2*, TTK Yay., Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (Ekim, 1966), “II. Bayezid’in Oğullarından Sultan Korkut”, *Bellekten XXX*, s. 539-601.
- ÜNAL, Ayhan Afşın (2002) “XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz-Ege adaları ya da Kapudan Paşa Eyaleti)”, *Türkler*, C. 9. Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 614-617.
- VAUGHAN, Dorothy M. (1954), *Europe and The Turk, A Pattern of Alliance 1350-1700*, Liverpool.
- VASILLIEV, Alexander A. (2004), *Historia del Imperio Bizantino, C. 2*, Madrid.
- VEINSTEIN, Gilles (1985), “Les préparatifs de la campagne navale franco-turque en 1552 à travers les ordres du divan otoman”, *Revue de l’Occident musulman et de la Méditerranée*, N° 39, s. 35-67.
- Von RANKE, Leopold (1843), *The Ottoman and Spanish Empires: In the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, trans by. Walter K. Kelly, London.
- Von RANKE, Leopold, “On altıncı ve On yedinci Asırda Osmanlılar ve İspanya Krallığı”, *Batı Dillerinde Osmanlı Tarihleri, C. 6*, çev. Halid İlteber, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1971.

- WIESNER-HANKS, Merry E. (2009), *Erken Modern Dönemde Avrupa, 1450-1789*, çev. Hamit Çalışkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- YÜKSEL, Azmi (Aralık, 1988), “Endülüs’ten II. Bayezid’e Yazılan Anonim Bir Şiir”. *Bellekten*, Sayı: 205, s. 1575-1583.
- YVER, G. (1979), “Şerşel” maddesi, *İA*, MEB yay., Cilt 11, İstanbul, s. 445-446.
- ZACHARIADOU, Elizabeth A. (Mart, 2009), “Atina Katalanları ve Ege Bölgesinde Türk Yayılmasının Başlaması”, çev. Serdar Çavuşdere, *A.Ü.D.T.C.F.*, C. 28, Sayı: 45, s. 235-254.
- ZACHARIADOU, Elizabeth A. (1983), *Trade and Crusade, Venetian Crete and The Emirates of Menteshe and Aydin (1300-1415)*, Venice.
- ZELDES, Nadia (2007), “The Campaigns of 1494-1495 in the Italian South: Ottoman Threat, Spanish Preparations, and Jewish Gold” *Mediterraneo in armi (secc. XV-XVIII)* – Tomo I, ed. Rossella Cancila, Palermo, s. 207-226.

EKLER

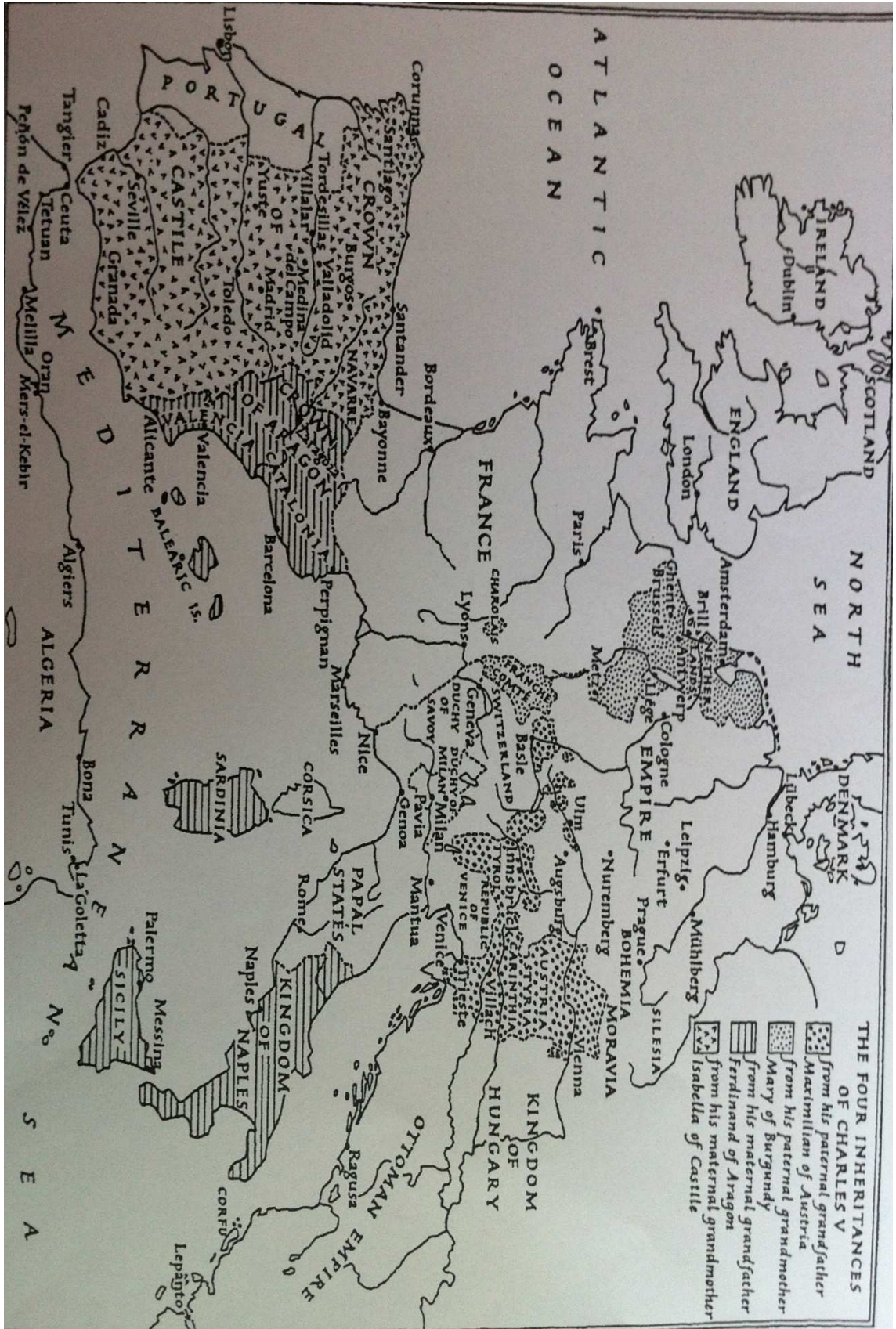
Ek 1: Katalanların Anadolu ve Yunanistan'da İzlediği Yollar (Ayönü, 2009)

Ek 2: İspanya Krallığı'nın İtalyan Yarımadasındaki Mülkiyetleri (Sicilya-Napoli)

Ek 3: Avrupa'da V. Karl'a Tevarüs Eden Topraklar

Ek 4: I. Süleyman (1520-1566)

Ek: 5 İspanya Kralı I. Carlos (1516-1556) ve Mukaddes Roma-Cermen İmparatoru V. Karl (1519-1556)

Ek 6: Fransa Kralı I. Fransuva (1515-1547)

ÖZGEÇMİŞ

Sertuğ Galip İNAN 1982’de Sakarya’da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Adapazarı Mithat Paşa Lisesi’nde tamamladı. 2002 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2006 yılında mezun olduktan 2009’da Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeni Çağ Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinde Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde görev yapmaktadır.